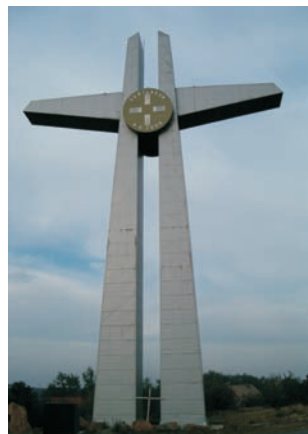

**PLAN
URZĄDZENIOWO-ROLNY
GMINY
WARTA BOLESŁAWIECKA**

Wrocław, wrzesień 2006

Dolnośląskie Biuro Geodezji i Terenów Rolnych

50-044 Wrocław • ul. J. Piłsudskiego 15/17

tel. (0...71) 372-38-56, 342-99-33 • fax (0...71) 342-99-13

e-mail: wbgitrwr@polbox.com lub wbgitrwr@geo.pl

**Opracowano na zlecenie Zarządu Województwa Dolnośląskiego
przy współudziale Urzędu Gminy Warta Bolesławiecka**

Zespół autorski:

mgr Helena Karpuć

inż. Aneta Smęt

Franciszek Szetelnicki

mgr Zenon Wac

Nadzór merytoryczny:

mgr inż. Ryszard Jopek

mgr inż. Mikołaj Smyk

mgr Ewa Małek

Prawa autorskie zastrzeżone

Wykorzystanie niniejszego opracowania dla potrzeb planistycznych, w zakresie wynikającym z przepisów autorskich dozwolone pod warunkiem podania źródła. Wykorzystanie w celach komercyjnych wymaga uprzedniej pisemnej zgody autora.

SPIS TREŚCI

WPROWADZENIE	6
I. ANALIZA I DIAGNOZA STANU ISTNIEJĄCEGO	8
1. CHARAKTERYSTYKA OGÓLNA GMINY WARTA BOLESŁAWIECKA	8
2. ZRÓŻNICOWANIE GMINY POD WZGLĘDEM DEMOGRAFICZNYM I POZIOMU BEZROBOCIA.....	10
2. 1. STAN I STRUKTURA LUDNOŚCI WIEJSKIEJ	10
2. 1. 1. Gęstość zaludnienia	10
2. 1. 2. Struktura wiekowa	12
2. 1. 3. Zatrudnienie w gospodarstwach rolnych	14
2. 1. 4. Poziom wykształcenia zatrudnionych w gospodarstwach rolnych	15
2. 2. POZIOM I STRUKTURA BEZROBOCIA	16
3. WALORY ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO	18
3. 1. CHARAKTERYSTYKA PRZYRODNICZA GMINY	18
3. 1. 1. Ukształtowanie powierzchni	18
3. 1. 2. Surowce mineralne.....	18
3. 1. 3. Wody	19
3. 1. 4. Klimat	20
3. 1. 5. Ochrona przyrody i krajobrazu	21
3. 1. 6. Lesistość.....	23
3. 2. OCENA PRZYDATNOŚCI OBSZARU DLA ROZWOJU ROLNICTWA.....	25
3. 2. 1. Jakość środowiska glebowego	25
3. 2. 2. Waloryzacja rolniczej przestrzeni produkcyjnej	29
3. 2. 3. Regiony glebowo-rolnicze	31
4. ORGANIZACJA ROLNICZEJ PRZESTRZENI PRODUKCYJNEJ	33
4. 1. UŻYTKOWANIE GRUNTÓW	33
4. 2. WŁADANIE GRUNTAMI	41
4. 2. 1. Struktura władania gruntami ogółem.....	41
4. 2. 2. Struktura władania gruntami w sektorze publicznym i prywatnym.....	41
4. 2. 3. Struktura władania użytkami rolnymi	47
4. 3. STRUKTURA GOSPODARSTW PRYWATNYCH	49
4. 3. 1. Struktura obszarowa i ilościowa gospodarstw rolnych.....	49

4. 3. 2. Rozdrobnienie gruntów w gospodarstwach prywatnych	52
4. 3. 3. Struktura gruntów dzierżawionych przez rolników	60
4. 4. OCENA WARUNKÓW PRODUKCJI ROLNEJ	60
5. WYPOSAŻENIE GMINY W INFRASTRUKTURĘ TECHNICZNĄ	63
5. 1. WYPOSAŻENIE WSI W INFRASTRUKTURĘ TECHNICZNĄ	63
5. 1. 1. Gospodarka wodno-ściekowa	63
5. 1. 2. Sieć gazowa	63
5. 1. 3. Gospodarka odpadami stałymi.....	63
5. 1. 4. Sieć telefoniczna	67
5. 1. 5. Sieć energetyczna.....	68
5. 1. 6. Poziom wyposażenia wsi w infrastrukturę techniczną – synteza.....	68
5. 2. WYPOSAŻENIE ROLNICZEJ PRZESTRZENI PRODUKCYJNEJ W INFRASTRUKTURĘ TECHNICZNĄ.....	68
5. 2. 1. Melioracje podstawowe	68
5. 2. 2. Melioracje szczegółowe.....	69
5. 2. 3. Drogi transportu rolnego.....	70
6. PRODUKCJA ROLNICZA	72
6. 1. PRODUKCJA ROŚLINNA.....	72
6. 2. PRODUKCJA ZWIERZĘCA.....	75
7. OBSŁUGA ROLNICTWA.....	79
7. 1. WYPOSAŻENIE GOSPODARSTW W SPRZĘT MECHANICZNY.....	80
7. 2. WYPOSAŻENIE W URZĄDZENIA OBSŁUGI ROLNICTWA	84
8. INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA.....	84
9. OCENA WARUNKÓW I POZIOMU ROZWOJU GMINY WARTA BOLESŁAWIECKA.....	88
10. WNIOSKI	91

II. USTALENIA PLANU URZĄDZENIOWO - ROLNEGO	95
1. PLAN URZĄDZENIOWO-ROLNY A OPRACOWANIA STRATEGICZNE DOTYCZĄCE OBSZARU GMINY WARTA BOLESŁAWIECKA.....	95
2. POPRAWA WARUNKÓW WODNYCH I GOSPODARKA WODNA.....	100
2. 1. MELIORACJE PODSTAWOWE	100
2. 2. MELIORACJE SZCZEGÓŁOWE	102
3. KSZTAŁTOWANIE KRAJOBRAZU	105
3. 1. WALORY PRZYRODNICZO – KRAJOBRAZOWE ORAZ ICH OCHRONA	105
3. 2. OCHRONA GRUNTÓW PRZED EROZJĄ	109
3. 3. ZALESIANIE GRUNTÓW	111
3. 4. ZADRZEWIENIA I ZAKRZEWIENIA	116
4. GOSPODARKA GRUNTAMI I KSZTAŁTOWANIE STRUKTURY AGRARNEJ	119
4. 1. WYŁĄCZENIA GRUNTÓW Z UŻYTKOWANIA ROLNEGO	119
4. 2. KSZTAŁTOWANIE STRUKTURY OBSZAROWEJ GOSPODARSTW	123
4. 2. 1. Pozyskanie gruntów na powiększenie gospodarstw	123
4. 2. 2. Powierzchnia gospodarstwa przynosząca dochód porównywalny.....	126
5. POPRAWA PRZESTRZENNEJ ORGANIZACJI GOSPODARSTW	130
5. 1. SCALENIE GRUNTÓW	130
5. 2. KSZTAŁTOWANIE SIECI DRÓG TRANSPORTU ROLNEGO	133
6. KIERUNKI ROZWOJU PRODUKCJI ROLNEJ	140
6. 1. PRODUKCJA ROŚLINNA.....	140
6. 2. PRODUKCJA ZWIERZĘCA.....	143
6. 3. MODERNIZACJA I ROZWÓJ GOSPODARSTW ROLNYCH.....	144
6. 4. ZACHOWANIE WALORÓW PRZYRODNICZYCH ROLNICZEJ PRZESTRZENI PRODUKCYJNEJ.....	145
7. KSZTAŁTOWANIE SYSTEMU URZĄDZEŃ OBSŁUGI ROLNICTWA ORAZ ORGANIZACJA ZBYTU PRODUKCJI ROLNEJ	146
8. STOPIEŃ ZAPOTRZEBOWANIA NA PRACE URZĄDZENIOWO-ROLNE	148
8. 1. USTALENIE RODZAJU I ZAKRESU NIEZBĘDNYCH ZABIEGÓW URZĄDZENIOWO – ROLNYCH	148
8. 2. OCENA ROZMIARU POTRZEB WYKONANIA ZABIEGÓW URZĄDZENIOWO- ROLNYCH NA OBSZARACH WSI	148

8. 3. OGÓLNE KOSZTY ORAZ ŹRÓDŁA FINANSOWANIA REALIZACJI PODSTAWOWYCH ZABIEGÓW URZĄDZENIOWO – ROLNYCH.....	151
9. WNIOSKI	159
III. WYKAZ TABEL	163
IV. WYKAZ RYSUNKÓW.....	164
V. WYKAZ MATERIAŁÓW ŹRÓDŁOWYCH.....	166

WPROWADZENIE

Plan urządzeniowo – rolny gminy Warta Bolesławiecka opracowano na zlecenie Zarządu Województwa Dolnośląskiego przy współudziale Zarządu Gminy.

Zawarte w planie ustalenia i przyjęte rozwiązania projektowe wykonano na podstawie przeprowadzonej inwentaryzacji terenowej, danych udostępnionych przez Urząd Gminy Warta Bolesławiecka, danych operatu ewidencji gruntów i budynków oraz w oparciu o rozmowy i uzgodnienia z przedstawicielami mieszkańców wsi.

Wykorzystano również opracowania dotyczące gminy Warta Bolesławiecka, a przede wszystkim wynikające z nich wnioski i ustalenia odnoszące się do rolniczej przestrzeni produkcyjnej oraz elementy i zjawiska, które będą na nią oddziaływać. W opracowaniu wykorzystano między innymi:

- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Warta Bolesławiecka,
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Warta Bolesławiecka,
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Terenu Górniczego „Podgrodzie I”,
- Strategię rozwoju obszarów wiejskich województwa dolnośląskiego.

Uzyskane dane posłużyły do przeprowadzenia szeregu studiów i analiz zawartych w rozdziale „Analiza i diagnoza stanu istniejącego” dotyczących:

- zróżnicowania obszaru gminy pod względem demograficznym i poziomu bezrobocia,
- walorów środowiska przyrodniczego,
- organizacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej,
- wyposażenia gminy w infrastrukturę techniczną,
- produkcji rolniczej,
- obsługi rolnictwa,
- infrastruktury społecznej.

Wnioski wynikające ze studiów i analiz były punktem wyjścia do bardziej szczegółowych ustaleń i rozwiązań zawartych w planie urządzeniowo – rolnym.

Głównym celem planu jest stworzenie ram dla wszechstronnego, wielofunkcyjnego rozwoju wsi i gospodarstw rolnych, poprawy warunków życia i pracy na wsi, ochrony i kształtowania środowiska przyrodniczego oraz kulturowego.

Dla przejrzystości planu przyjęte ustalenia i rozwiązania projektowe pogrupowano w bloki tematyczne:

- poprawa warunków wodnych i gospodarka wodna,
- kształtowanie krajobrazu,
- gospodarka gruntami i kształtowanie struktury agrarnej,
- poprawa przestrzennej organizacji gospodarstw,
- kierunki rozwoju produkcji rolnej,
- kształtowanie systemu urządzeń obsługi rolnictwa oraz organizacja zbytu produkcji rolnej,
- stopień zapotrzebowania na prace urządzeniowo – rolne.

Ustalenia planu urządzeniowo-rolnego gminy Warta Bolesławiecka przedstawiono na konsultacjach społecznych w dniu 13 września 2006 r., gdzie zostały zaakceptowane oraz przyjęte do dalszego opracowania i realizacji.

Realizacja planu jest procesem długotrwałym i wymagać będzie zaangażowania znacznych środków finansowych. W związku z tym, nie będzie możliwe realizowanie wszystkich rozwiązań planu jednocześnie na całym obszarze gminy. Dlatego jednym z głównych zadań planu urządzeniowo – rolnego gminy Warta Bolesławiecka jest wyznaczenie (w oparciu o przeprowadzone studia i analizy oraz przyjęte kryteria zapotrzebowania na wykonanie niezbędnych zabiegów urządzeniowo – rolnych) obszarów wsi o różnym stopniu pilności wykonania prac urządzeniowo – rolnych.

Zawarte w planie ustalenia dotyczące wykonania zabiegów urządzeniowo – rolnych dla obszarów wsi gminy Warta Bolesławiecka powinny być pomocne i wykorzystane przez samorząd gminy do podejmowania decyzji dotyczących sporządzania opracowań programowych, planistycznych i projektowych oraz rezerwowania w budżetach gminy środków na realizację prac w poszczególnych latach. Plan urządzeniowo – rolny stanowić może podstawę do ubiegania się o sfinansowanie lub dofinansowanie zadań urządzeniowo – rolnych przez władze powiatu, województwa i agencje rządowe, mające na celu poprawę organizacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej.

Zagadnienia planu urządzeniowo – rolnego przedstawiono dla poszczególnych obrębów gminy Warta Bolesławiecka w formie:

- tekstu,
- tabel,
- rysunków,
- map.

I. ANALIZA I DIAGNOZA STANU ISTNIEJĄCEGO

1. CHARAKTERYSTYKA OGÓLNA GMINY WARTA BOLESŁAWIECKA

Gmina Warta Bolesławiecka jest jedną z pięciu gmin powiatu bolesławieckiego, położoną w zachodniej części województwa dolnośląskiego. Sąsiaduje z sześcioma gminami. Od zachodu z gminą Bolesławiec, od południa z gminami Lwówek Śląski i Pielgrzymka, od wschodu z gminami Zagrodno i Chojnów i od północy z gminą Gromadka. Najbliżej położonym większym miastem jest Bolesławiec, odległy o około 10 km (rys. 1).

Pod względem fizjograficznym gmina Warta Bolesławiecka należy do dwóch makroregionów: Niziny Śląsko – Łużyckiej i Pogórza Zachodniosudeckiego. Makroregion Niziny Śląsko – Łużyckiej obejmuje na terenie gminy mezoregion Wysoczyzny Chojnowskiej, która rozciąga się w północnej części gminy. Wysokości bezwzględne kształtują się tu od ok. 180 m n.p.m. do ok. 250 m n.p.m., a występująca rzeźba terenu ma charakter płaskorówninny i niskofalisty. Makroregion Pogórza Zachodniosudeckiego obejmuje natomiast mezoregion Pogórza Kaczawskiego, który z kolei obejmuje południowy obszar gminy. Wysokości bezwzględne kształtują się tu od około 200 m n.p.m. do około 280 m n.p.m., a rzeźba terenu ma charakter niskofalisty i niskopagórkowaty.

Gmina Warta Bolesławiecka pod względem powierzchni należy do średnich gmin. Jej obszar wynosi 110,19 km², co stanowi około 9% powierzchni obszarów wiejskich powiatu bolesławieckiego i około 0,6% powierzchni obszarów wiejskich województwa dolnośląskiego. W ogólnej powierzchni gminy grunty rolne zajmują 66%, podczas gdy na obszarach wiejskich powiatu bolesławieckiego około 30%, a na obszarach wiejskich województwa dolnośląskiego ponad 60%. Wskaźnik lesistości gminy kształtuje się na średnim poziomie i wynosi 21,6%, jest więc niższy od lesistości powiatu – 50,6% i województwa (29,4%).

Teren gminy zamieszkuje 7,65 tys. osób. Stanowi to około 18% ludności wiejskiej powiatu i 0,9% ludności wiejskiej województwa. Na 1 km² przypada 69 osób. Jest to o około 33 osób więcej na 1 km², niż na obszarach wiejskich powiatu i około 22 osób więcej niż na obszarach wiejskich w województwie dolnośląskim.

Rys. 1. Położenie gminy Warta Bolesławiecka w województwie dolnośląskim

Sieć osadniczą gminy tworzy 10 miejscowości i tyle samo sołectw, które są zróżnicowane ze względu na obszar i zaludnienie: Iwiny, Jurków, Lubków, Raciborowice Dolne, Raciborowice Górne, Szczytnica, Tomaszów Bolesławiecki, Warta Bolesławiecka, Wartowice i Wilczy Las. Pod względem geodezyjnym obszar gminy podzielony jest na 10 obrębów.

Warta Bolesławiecka to przede wszystkim gmina rolnicza o bardzo dobrych warunkach przyrodniczych dla rozwoju produkcji rolnej. Pewne możliwości rozwoju gminy występują również w związku z występowaniem na jej terenie surowców naturalnych takich jak: piaskowce, wapienie, margle, żwiry, piaski, glina, gipsy i anhydryty, a także ruda miedzi oraz woda mineralna. W oparciu w/w surowce na terenie gminy rozwinął się przemysł wydobywczy i przetwórczy.

2. ZRÓŻNICOWANIE GMINY POD WZGLĘDEM DEMOGRAFICZNYM I POZIOMU BEZROBOCIA

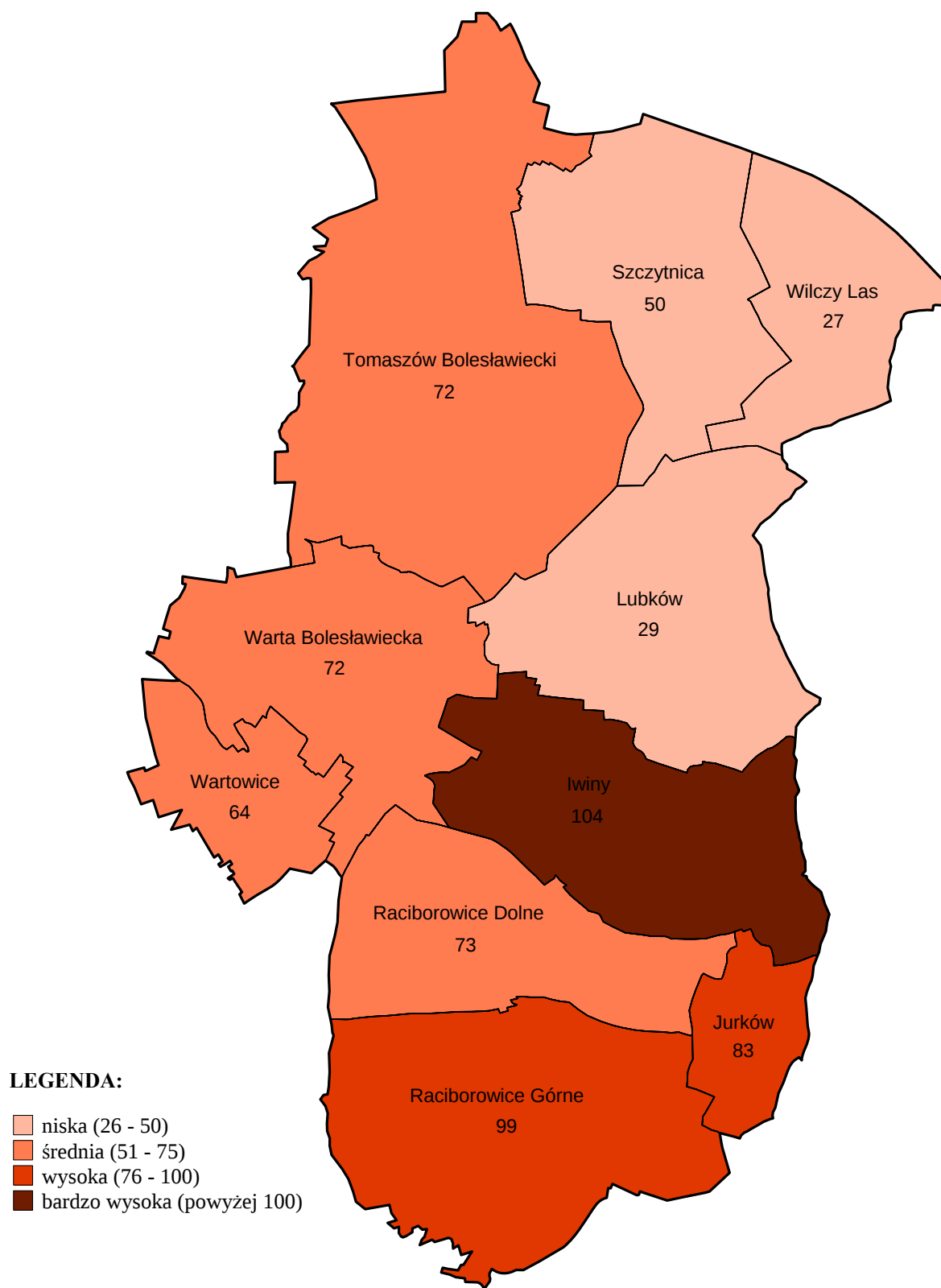
2. 1. STAN I STRUKTURA LUDNOŚCI WIEJSKIEJ

2. 1. 1. Gęstość zaludnienia

Obszar gminy Warta Bolesławiecka zamieszkuje 7 650 osób, a wskaźnik gęstości zaludnienia na 1 km² kształtuje się na średnim poziomie i wynosi 69 osób.

Najliczniej zamieszkałe obręby to: Tomaszów Bolesławiecki, Raciborowice Górne, Iwiny i Warta Bolesławiecka. Na ich obszarze znajduje się około 70% ogólnej liczby mieszkańców gminy. Najsłabiej zaludnione są: Wilczy Las, Jurków, Wartowice i Lubków (tabela 1).

Gęstość zaludnienia jest zróżnicowana na obszarze poszczególnych obrębów (rys. 2). Niską gęstością zaludnienia charakteryzują się obręby położone w północno-wschodniej części gminy (Wilczy Las, Lubków i Szczytnica), wysoką natomiast obręby południowo-wschodnie (Iwiny, Raciborowice Górne i Jurków). W pozostałych obrębach gęstość zaludnienia kształtuje się na średnim poziomie.

Rys. 2. Gęstość zaludnienia (osób / km²)

Powierzchnia i ludność gminy Warta Bolesławiecka

Tabela 1

Lp.	Obręb	Powierzchnia ogólna obrębu (ha)	Udział w powierzchni gminy (%)	Liczba sołectw	Liczba miejscowości	Ludność ogółem	Udział w ludności gminy (%)	Gęstość zaludnienia na 1 km ²
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.	Iwiny	1 218,09	11,1	1	1	1 272	16,6	104
2.	Jurków	324,24	2,9	1	1	270	3,5	83
3.	Lubków	1 267,85	11,5	1	1	372	4,9	29
4.	Raciborowice Dolne	999,68	9,1	1	1	731	9,6	73
5.	Raciborowice Górne	1 448,52	13,1	1	1	1 436	18,8	99
6.	Szczytnica	1 088,16	9,9	1	1	548	7,2	50
7.	Tomaszów Bolesławiecki	2 386,44	21,7	1	1	1 724	22,5	72
8.	Warta Bolesławiecka	1 122,40	10,2	1	1	806	10,5	72
9.	Wartowice	478,86	4,3	1	1	305	4,0	64
10.	Wilczy Las	684,76	6,2	1	1	186	2,4	27
Gmina ogółem		11 019,00	100,0	10	10	7 650	100,0	69

Źródło: 1. Ewidencja gruntów i budynków. Stan na listopad 2004 r.

2. Dane Urzędu Gminy Warta Bolesławiecka. Stan na marzec 2005

2. 1. 2. Struktura wiekowa

Struktura wiekowa ludności w gminie Warta Bolesławiecka przedstawia się korzystnie. Odsetek ludzi młodych do 17 roku życia wynosi 23,1%, ludność w wieku produkcyjnym (18-65 lat) stanowi 65,7%, a w wieku emerytalnym (po 65 roku życia) – 11,2 % w ogólnej liczbie ludności gminy (tabela 2 i rys. 3).

Sytuacja w poszczególnych obrębach jest zróżnicowana i przedstawia się następująco:

- a) największy odsetek ludzi młodych (wiek przedprodukcyjny), do 17 roku życia, znajduje się w Wilczym Lesie, Wartowicach i Warcie Bolesławieckiej, kształtując się na poziomie 26 – 27% w strukturze wiekowej ludności. Najmniejszy udział ludzi młodych występuje w strukturze wiekowej obrębu Raciborowice Dolne – 18,6%. W pozostałych obrębach wskaźnik ten kształtuje się na poziomie 22 – 23%,

- b) największy odsetek osób w wieku produkcyjnym (18 – 65 lat) znajduje się w Tomaszowie Bolesławieckim (69,5%) i Raciborowicach Dolnych (68,2%), najmniejszy natomiast w Wartowicach (61,4%) i Jurkowie (61,5%). W pozostałych obrębach udział ten kształtuje się na poziomie 62 – 65%,
- c) odsetek ludności w wieku emerytalnym w większości obrębów nie wykazuje dużego zróżnicowania i kształtuje się na poziomie 10–13%. Jedynie w Jurkowie wskaźnik ten jest wyższy niż średnio w gminie i wynosi 15,9%, a w Tomaszowie Bolesławieckim niższy – 7,5%.

Struktura wiekowa ludności

Tabela 2

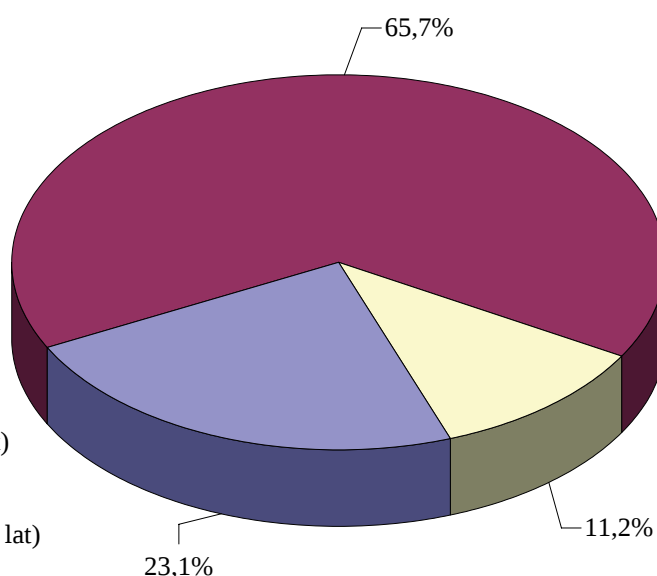
Lp.	Obręb	Liczba ludności ogółem	Ludność w kategoriach wiekowych											
			do 6 lat		7-17 lat		18-40 lat		41-55 lat		56-65 lat		powyżej 65 lat	
			osób	%	osób	%	osób	%	osób	%	osób	%	osób	%
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.
1.	Iwiny	1 272	77	6,1	213	16,7	436	34,3	296	23,3	84	6,6	166	13,0
2.	Jurków	270	16	5,9	45	16,7	81	30,0	68	25,2	17	6,3	43	15,9
3.	Lubków	372	34	9,1	55	14,8	133	35,8	89	23,9	22	5,9	39	10,5
4.	Raciborowice Dolne	731	48	6,6	88	12,0	269	36,8	178	24,4	51	7,0	97	13,2
5.	Raciborowice Górne	1 436	86	6,0	238	16,6	491	34,2	364	25,3	79	5,5	178	12,4
6.	Szczytnica	548	56	10,2	74	13,5	203	37,0	100	18,2	53	9,7	62	11,4
7.	Tomaszów Bolesławiecki	1 724	131	7,6	266	15,4	655	38,0	445	25,8	99	5,7	128	7,5
8.	Warta Bolesławiecka	806	53	6,6	161	20,0	272	33,7	167	20,7	61	7,6	92	11,4
9.	Wartowice	305	24	7,9	57	18,7	103	33,8	57	18,7	27	8,9	37	12,0
10.	Wilczy Las	186	13	7,0	38	20,4	62	33,3	46	24,7	9	4,8	18	9,8
Gmina ogółem		7 650	538	7,0	1 235	16,1	2 705	35,4	1 810	23,7	502	6,6	860	11,2

Źródło: Dane Urzędu Gminy Warta Bolesławiecka. Stan na marzec 2005 r.

LEGENDA:

ludność w wieku

- przedprodukcyjnym (do 17 lat)
- produkcyjnym (18 - 65 lat)
- poprodukcyjnym (powyżej 65 lat)

Rys. 3. Struktura wiekowa ludności

2. 1. 3. Zatrudnienie w gospodarstwach rolnych

Wśród mieszkańców gminy będących w wieku produkcyjnym, 279 osób deklarowało zatrudnienie głównie w swoim gospodarstwie rolnym. Stanowi to około 5,6% ludności gminy w wieku produkcyjnym. Spośród tych 279 osób najwięcej jest osób w wieku średnim (41 – 55 lat), stanowią oni 52,7% zatrudnionych głównie w swoim gospodarstwie rolnym. Ludzie młodzi, do 40 roku życia, mają również znaczny udział – 46,2 %, natomiast osoby w wieku przedemerytalnym (56 – 65 lat) stanowią tylko 1,1% zatrudnionych głównie w swoim gospodarstwie rolnym (tabela 3).

Najwięcej osób pracujących głównie w swoim gospodarstwie rolnym znajduje się w Tomaszowie Bolesławieckim (62), Raciborowicach Dolnych (46), Raciborowicach Górnych (45) i Iwinach (38).

Z uzyskanych danych dotyczących osób zatrudnionych głównie lub wyłącznie w swoim gospodarstwie, będących w wieku przedemerytalnym wynika, że sytuacja ta dotyczy tylko 3 osób w Iwinach.

Zatrudnieni głównie w swoich gospodarstwach rolnych

Tabela 3

Lp.	Obręb	Zatrudnieni głównie w swoich gospodarstwach rolnych (wg wieku)						
		Ogółem	w tym:					
			do 40 lat		41-55 lat		56-65 lat	
			liczba	%	liczba	%	liczba	%
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.	Iwiny	38	16	42,1	19	50,0	3	7,9
2.	Jurków	18	8	44,4	10	55,6	-	-
3.	Lubków	-	-	-	-	-	-	-
4.	Raciborowice Dolne	46	25	54,3	21	45,7	-	-
5.	Raciborowice Górne	45	13	28,9	32	71,1	-	-
6.	Szczytnica	30	20	66,7	10	33,3	-	-
7.	Tomaszów Bolesławiecki	62	30	48,4	32	51,6	-	-
8.	Warta Bolesławiecka	20	5	25,0	15	75,0	-	-
9.	Wartowice	20	12	60,0	8	40,0	-	-
10.	Wilczy Las	-	-	-	-	-	-	-
Gmina ogółem		279	129	46,2	147	52,7	3	1,1

Źródło: Dane uzyskane na podstawie wywiadu u sołtysów, sierpień 2005 r.

2. 1. 4. Poziom wykształcenia zatrudnionych w gospodarstwach rolnych

Z danych dotyczących wykształcenia osób zatrudnionych głównie lub wyłącznie w swoim gospodarstwie rolnym wynika, że najwięcej osób (171) posiada wykształcenie zawodowe, co stanowi około 61% tych zatrudnionych.

Średnie wykształcenie posiadają 64 osoby (około 23%), podstawowe –14 osób (około 5%), wykształcenie wyższe 30 osób (około 11%) - tabela 4.

Oceniając poziom wykształcenia zatrudnionych głównie w swoim gospodarstwie rolnym wzięto pod uwagę udział osób z wykształceniem średnim i wyższym. Dla gminy ogółem udział ten wynosi około 34%, co wskazuje na dobry poziom wykształcenia.

W poszczególnych obrębach występuje zróżnicowanie w tym zakresie. W Jurkowie, Lubkowie i Wilczym Lesie, nie ma osób z wykształceniem średnim i wyższym, które pracowałyby głównie w swoim gospodarstwie rolnym. Najwięcej takich osób pracuje w gospodarstwach rolnych w Tomaszowie Bolesławieckim (36), Szczytnicy (16), Iwinach (14) i Raciborowicach Dolnych (12). W pozostałych obrębach liczba osób z wykształceniem średnim i wyższym, kształtuje się od 3 do 7.

Poziom wykształcenia pracujących głównie w swoich gospodarstwach rolnych

Tabela 4

Lp.	Obręb	Ludność rolnicza z wykształceniem								
		Ogółem	w tym:							
			podstawowym		zawodowym		średnim		wyższym	
			liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.
1.	Iwiny	38	-	-	24	63,2	11	28,9	3	7,9
2.	Jurków	18	14	77,8	4	22,2	-	-	-	-
3.	Lubków	-	-	-	-	-	-	-	-	-
4.	Raciborowice Dolne	46	-	-	34	73,9	3	6,5	9	19,6
5.	Raciborowice Górne	45	-	-	38	84,4	4	8,9	3	6,7
6.	Szczytnica	30	-	-	14	46,7	8	26,7	8	26,7
7.	Tomaszów Bolesławiecki	62	-	-	26	41,9	31	50,0	5	8,1
8.	Warta Bolesławiecka	20	-	-	14	70,0	5	25,0	1	5,0
9.	Wartowice	20	-	-	17	85,0	2	10,0	1	5,0
10.	Wilczy Las	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gmina ogółem		279	14	5,0	171	61,3	64	22,9	30	10,8

Źródło: Dane uzyskane na podstawie wywiadu u sołtysów, sierpień 2005 r.

2. 2. POZIOM I STRUKTURA BEZROBOCIA

Z danych Powiatowego Urzędu Pracy w Bolesławcu na dzień 28.02.2006 r. wynika, że na terenie gminy Warta Bolesławiecka zarejestrowane były 773 osoby bezrobotne.

Wskaźnik określający liczbę bezrobotnych przypadającą na 100 osób w wieku produkcyjnym wynosi dla gminy ponad 15 osób.

Wśród bezrobotnych występuje duży udział ludzi młodych. Na ogólną liczbę 773 osób pozostających bez pracy – 390 osób, to ludzie w przedziale wiekowym od 18 do 34 roku życia. Stanowią oni 50,4% ogólnej liczby bezrobotnych (tabela 5 i rys. 4).

Biorąc pod uwagę wykształcenie ludzi pozostających bez pracy, zauważa się zdecydowany udział bezrobotnych z wykształceniem zawodowym (43,1%) oraz gimnazjalnym i poniżej podstawowym (31,7%). W sumie stanowią oni 74,8% ogólnej liczby bezrobotnych. Osoby z wykształceniem średnim stanowią 23,0% bezrobotnych, a z wykształceniem wyższym - 2,4% (tabela 6 i rys. 5).

Bezrobotni w grupach wiekowych

Tabela 5

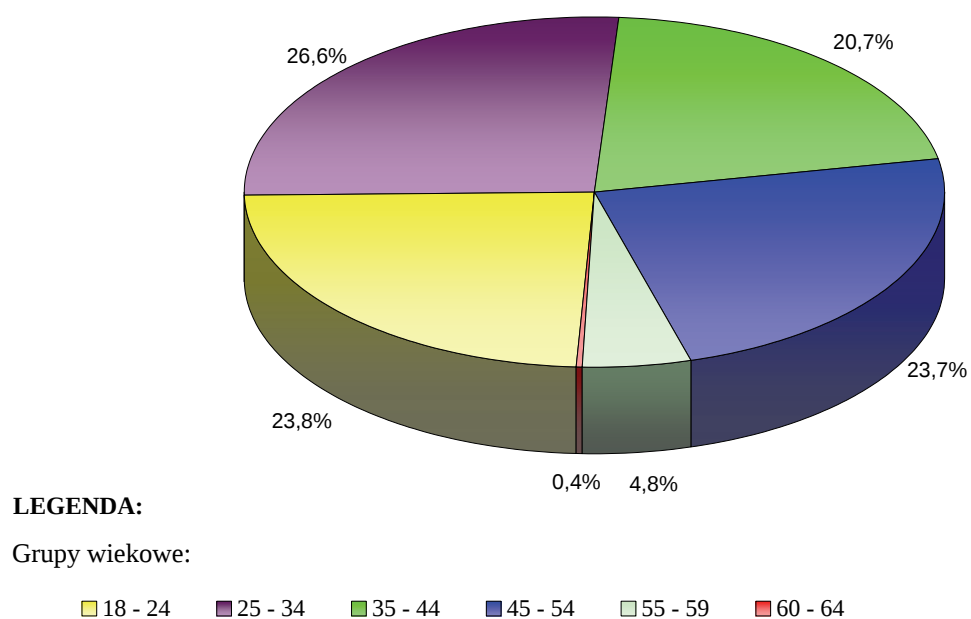
Lp.	Grupa wiekowa	Liczba bezrobotnych	
		liczba	%
1.	2.	3.	4.
1.	18 - 24	184	23,8
2.	25 - 34	206	26,6
3.	35 - 44	160	20,7
4.	45 - 54	183	23,7
5.	55 - 59	37	4,8
6.	60 - 64	3	0,4
Razem		773	100,0

Bezrobotni wg wykształcenia

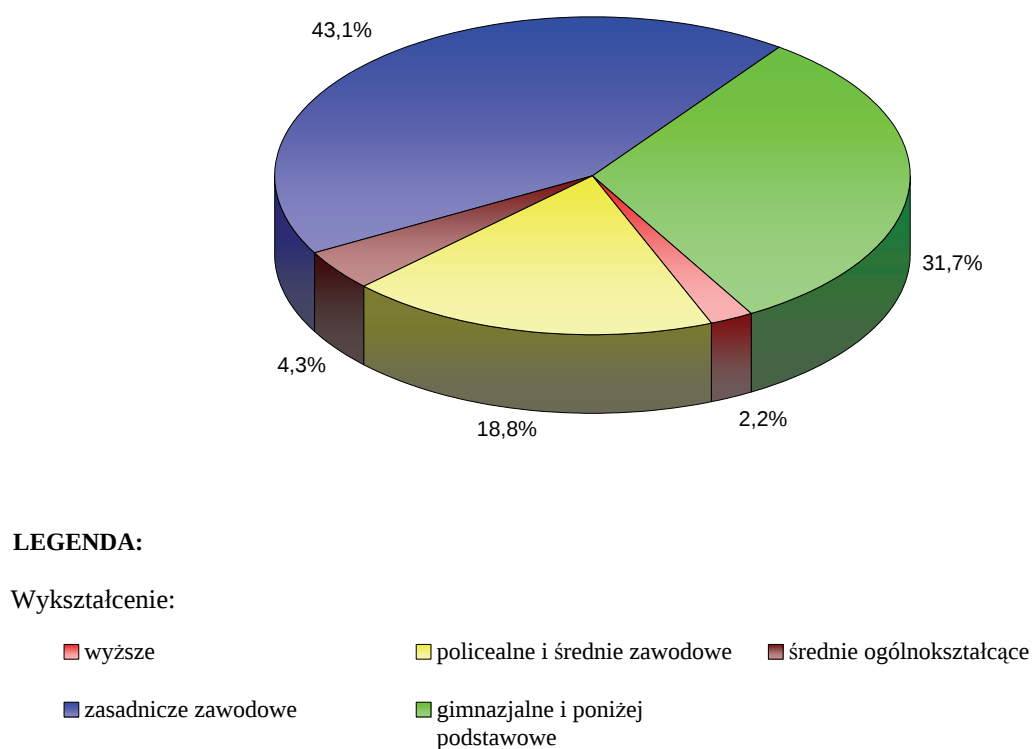
Tabela 6

Lp.	Wykształcenie	Liczba bezrobotnych	
		liczba	%
1.	2.	3.	4.
1.	wyższe	17	2,2
2.	policealne i średnie zawodowe	145	18,7
3.	średnie ogólnokształcące	33	4,3
4.	zasadnicze zawodowe	333	43,1
5.	gimnazjalne i poniżej podstawowe	245	31,7
Razem		773	100,0

Źródło: Dane Powiatowego Urzędu Pracy w Bolesławcu, stan na 28 lutego 2006 r.

Rys. 4. Bezrobotni w grupach wiekowych (w %)

Rys. 5. Bezrobotni wg wykształcenia (w %)

Wśród bezrobotnych znajdują się również pracownicy byłych PGR-ów. Według posiadanych danych, na 261 byłych pracowników PGR w wieku produkcyjnym, 84 osoby pozostaje bez pracy (około 32%). Problem ten występuje w szczególności w Tomaszowie Bolesławieckim.

3. WALORY ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO

3. 1. CHARAKTERYSTYKA PRZYRODNICZA GMINY

3. 1. 1. Ukształtowanie powierzchni

Obszar gminy posiada urozmaiconą rzeźbę terenu. Na północy ma ona charakter płaskorówninny i niskofalisty (Wysoczyzna Chojnowska), a na południu niskofalisty i niskopagórkowaty (Pogórze Kaczawskie). Najniżej położone tereny występują w dolinie rzeki Bobrzycy, która płynie przez środek gminy i jest prawobrzeżnym dopływem Bobru. Jej dolina jest wąska i głęboko wcina się w podłoże.

3. 1. 2. Surowce mineralne

Procesy geologiczne, które objęły swoim zasięgiem gminę Warta Bolesławiecka, doprowadziły do powstania na jej terenie licznych złóż surowców mineralnych (piaskowce, wapienie i margle, gipsy i anhydryty, ruda miedzi, woda mineralna, żwiry piaski, glina). Na terenie gminy znajduje się siedem udokumentowanych złóż surowców mineralnych:

- Podgrodzie (złoża wapieni i margli),
- Lubichów (złoża anhydrytu i gipsu),
- Wartowice (złoża piaskowca ciosowego),
- Wartowice II (złoża piaskowca ciosowego),
- Wartowice III (złoża piaskowca ciosowego),
- Jurków (złoża kruszywa naturalnego),
- Okmiany (złoża kruszywa naturalnego).

Większość wyżej wymienionych złóż, oprócz złoża wapieni i margli, jest eksploatowana. Teren gminy obejmują również utworzone cztery obszary górnicze,

których granice zazębiają się i częściowo wychodzą poza obszar gminy. Są to obszary górnicze: „Okmiany”, „Lubichów”, „Iwiny” i „Podgrodzie I”.

Ponadto miejsca eksploatacji surowców pospolitych (żwiry, piaski) na mniejszą skalę występują na terenie całej gminy.

3. 1. 3. Wody

Obszar gminy Warta Bolesławiecka położony jest w zlewni rzek Bobru i Kaczawy. Odprowadzane są do nich wody z terenu gminy poprzez system rowów melioracyjnych i cieków podstawowych. Północno-wschodnia część gminy odwadniana jest przez dopływy Czarnej Wody, która z kolei jest lewobrzeżnym dopływem Kaczawy. Pozostały, większy obszar gminy odwadniany jest przez rzekę Bobrzycę i jej dopływy w kierunku Bobru.

Płynące przez teren gminy ciek: Bobrzyca, Osika i Brenna, są uregulowane i w zasadzie nie stwarzają zagrożenia powodziowego. Występujące budowle hydrotechniczne są w większości nowe i w dobrym stanie technicznym, co zapewnia swobodny przepływ wód podczas wezbrań. Natomiast występująca na użytkach rolnych sieć rowów melioracyjnych znajduje się w większości, w złym stanie technicznym (jest niedrożna), w związku z czym nie spełnia swojego zadania w odprowadzaniu wody z pól.

W sumie wody płynące i rowy zajmują niewielką powierzchnię gminy–53,39 ha (0,5%).

Jeszcze mniejszą powierzchnię zajmują wody stojące – 21,07 ha (0,2%). Są to przede wszystkim występujące na terenie gminy stawy i oczka wodne, pełniące funkcje zbiorników małej retencji. Są one często zdewastowane i zanieczyszczone. Największe powierzchnie tych zbiorników występują na obszarze obrębów Iwiny, Warta Bolesławiecka i Raciborowice Dolne.

Łącznie pod wodami znajduje się tylko 0,7% powierzchni gminy tj. 75,09 ha (tabela 7).

Powierzchnia wód otwartych i sieci rzek

Tabela 7

Lp.	Obręb	Powierzchnia ogólna obszaru (ha)	Grunty pod wodami (udział w powierzchni obszaru)							
			razem		wody stojące		wody płynące		rowy	
			ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1	Iwiny	1 218,09	25,99	2,1	17,67	1,4	3,32	0,3	5,00	0,4
2	Jurków	324,24	0,42	0,1	0,05	-	-	-	0,37	0,1
3	Lubków	1 267,85	6,16	0,5	0,06	-	2,10	0,2	4,00	0,3
4	Raciborowice Dolne	999,68	8,27	0,9	1,56	0,2	1,55	0,2	5,16	0,5
5	Raciborowice Górne	1 448,52	7,39	0,5	0,13	-	2,63	0,2	4,63	0,3
6	Szczytnica	1 088,16	3,30	0,3	0,17	-	0,11	-	3,02	0,3
7	Tomaszów Bolesławiecki	2 386,44	13,44	0,5	0,09	-	7,63	0,3	5,72	0,2
8	Warta Bolesławiecka	1 122,40	5,54	0,5	1,97	0,2	0,89	0,1	2,68	0,2
9	Wartowice	478,86	1,39	0,3	-	-	-	-	1,39	0,3
10	Wilczy Las	684,76	3,19	0,5	-	-	0,63	0,1	2,56	0,4
Gmina ogółem		11 019,00	75,09	0,7	21,70	0,2	18,86	0,2	34,53	0,3

Źródło: Ewidencja gruntów i budynków. Stan na listopad 2004 r.

3. 1. 4. Klimat

Klimat gminy Warta Bolesławiecka oraz związane z nim stany pogodowe, podobnie jak całego województwa dolnośląskiego, kształtowane są przez masy powietrza napływające głównie znad Atlantyku, Skandynawii i północno-wschodniej Europy. Znacznie rzadziej napływają masy powietrza znad Azorów i Morza Śródziemnego. Jest to klimat umiarkowany o cechach oceanicznych, który charakteryzuje się łagodnymi zimami i niezbyt upalnymi latami. Obszar gminy leży w najcieplejszym regionie Polski.

Według regionalizacji klimatycznej A.Schmucka, gmina Warta Bolesławiecka położona jest w przedgórskim regionie klimatycznym. Występują tu korzystne warunki klimatyczne dla prowadzenia gospodarki rolnej. Średnia temperatura roczna kształtuje się od 7,5 do 7,8°C. Okres wegetacyjny trwa tu ponad 200 dni. Suma opadów rocznych waha się w przedziale 600-700 mm. Rzadko utrzymują się mrozy trwające bez przerwy dwa tygodnie. Przeważają wiatry z kierunków zachodnich, południowych i południowo-zachodnich. Klimat lokalny kształtowany jest przez rzeźbę terenu, występujące kompleksy leśne i podłoże glebowe. Na obszarze wysoczyzn, poza głębokimi dolinami występuje korzystne nasłonecznienie i dobre przewietrzanie. Natomiast w dolinach rzecznych często występują mgły, wychłodzenia i duża wilgotność powietrza.

3. 1. 5. Ochrona przyrody i krajobrazu

Na obszarze gminy Warta Bolesławiecka występują różne formy ochrony przyrody i krajobrazu (tabela 8). W południowo-wschodniej części gminy na terenie obrębów: Jurków, Iwiny, Raciborowice Dolne i Raciborowice Górne, znajduje się fragment Obszaru Chronionego Krajobrazu „Grodziec”, który zajmuje tam 583 ha powierzchni. Jest to obszar interesujący krajobrazowo i przyrodniczo. Ponadto na terenie obrębów: Raciborowice Górne, Tomaszów Bolesławiecki, Wartowice i Wilczy Las, znajdują się obszary ciekawe przyrodniczo, a także ze względów geologicznych i morfologicznych, które powinny być objęte ochroną jako zespoły przyrodniczo-krajobrazowe. Wcześniej jednak należy wykonać inwentaryzację przyrodniczą tych obszarów, która potwierdziłaby ich wartości przyrodnicze.

Na terenie gminy znajdują się również obiekty cenne przyrodniczo i kulturowo. Są to pomniki przyrody, zabytkowe parki podworskie oraz zabytkowe kościoły i zabudowania gospodarcze.

Do rejestru Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody wpisanych jest 21 pomników przyrody ożywionej: 11 dębów szypułkowych, 3 platany klonolistne, 2 buki pospolite oraz pojedyncze drzewa takie jak: jesion wyniosły, topola czarna, lipa szerokolistna i wiąz szypułkowy. Ponadto jest 12 drzew, które kwalifikują się do wpisania ich do rejestru WKP. Również wpis do w/w rejestru posiadają 3 pomniki przyrody nieożywionej. Są to głazy narzutowe, które znajdują się w Warcie Bolesławieckiej. Najwięcej pomników przyrody znajduje się w Warcie Bolesławieckiej i Tomaszowie Bolesławieckim.

Zabytkowe parki podworskie znajdują się w sześciu miejscowościach gminy: Iwiny, Lubków, Tomaszów Bolesławiecki, Warta Bolesławiecka, które są wpisane do rejestru Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków oraz w Raciborowicach Dolnych, Tomaszowie Bolesławieckim i Wilczym Lesie, które nie mają wpisu do rejestru WKZ. Wszystkie w/w parki są zdewastowane i zaniedbane, wymagają remontów i konserwacji. W sumie rejestr obiektów zabytkowych zawiera 42 pozycje, a 457 obiektów znajduje się na liście obiektów o walorach kulturowych. Znajdują się one w obrębie 10 miejscowości gminy.

Obszary i obiekty chronione

Tabela 8

Lp.	Obręb	Powierzchnia ogólna obrębu (ha)	Liczba pomników przyrody ożywionej (szt.)	Liczba pomników przyrody nieożywionej (szt.)	Liczba parków zabytkowych (szt.)	Obszar Chronionego Krajobrazu (ha)
1.	2.	3.	4.	5.	6.	8.
1.	Iwiny	1 218,09	1	-	1	X
2.	Jurków	324,24	-	-	-	X
3.	Lubków	1 267,85	2	-	1	-
4.	Raciborowice Dolne	999,68	2	-	-	X
5.	Raciborowice Górne	1 448,52	1	-	1	X
6.	Szczytnica	1 088,16	-	-	-	-
7.	Tomaszów Bolesławiecki	2 386,44	10	-	2	-
8.	Warta Bolesławiecka	1 122,40	14	3	1	-
9.	Wartowice	478,86	-	-	-	-
10.	Wilczy Las	684,76	3	-	1	-
Gmina ogółem		11 019,00	33	3	7	583

Źródło: Dane Wydziału Ochrony Środowiska Urzędu Wojewódzkiego we Wrocławiu, delegatura w Legnicy

3. 1. 6. Lesistość

Powierzchnia lasów i gruntów leśnych na terenie gminy Warta Bolesławiecka zajmuje 2 274,06 ha (20,6% obszaru gminy), a gruntów zadrzewionych i zakrzewionych 110,26 ha (1,0%) - tabela 9. Wskaźnik lesistości gminy – 21,6%, kształtuje się na średnim poziomie i jest niższy od wskaźnika lesistości dla województwa dolnośląskiego (29,4%).

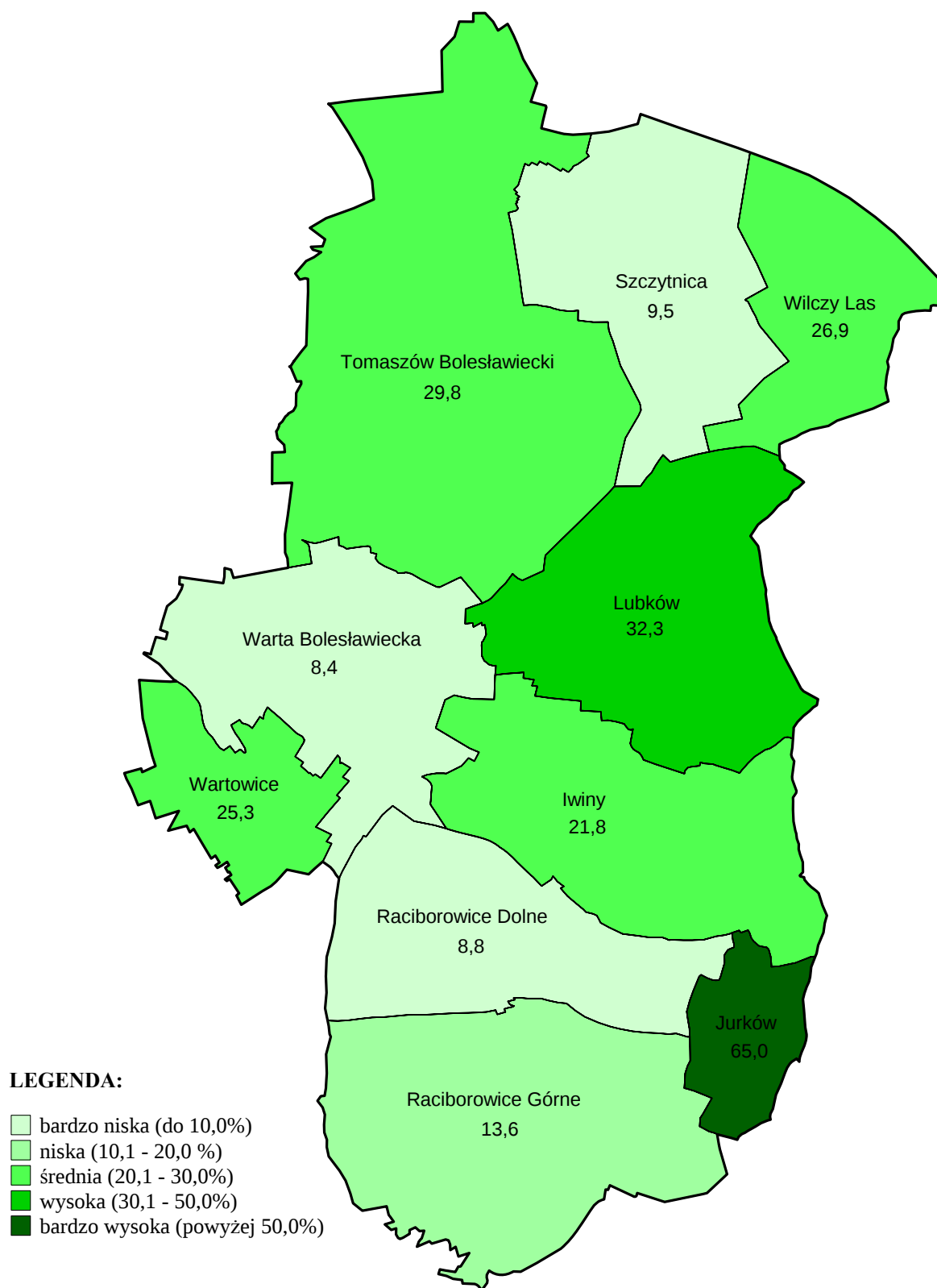
Powierzchnia lasów i lesistość

Tabela 9

Lp.	Obręb	Powierzchnia obrębu ogółem	Lasy i grunty leśne		Grunty zadrzewione i zakrzewione		Lesistość
		ha	ha	%	ha	%	%
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
1.	Iwiny	1 218,09	247,32	20,3	17,92	1,5	21,8
2.	Jurków	324,24	210,08	64,8	0,66	0,2	65,0
3.	Lubków	1 267,85	398,78	31,5	9,68	0,8	32,3
4.	Raciborowice Dolne	999,68	72,49	7,3	15,19	1,5	8,8
5.	Raciborowice Górne	1 448,52	183,60	12,7	13,04	0,9	13,6
6.	Szczytnica	1 088,16	102,99	9,5	0,51	-	9,5
7.	Tomaszów Bolesł.	2 386,44	678,67	28,4	34,45	1,4	29,8
8.	Warta Bolesławiecka	1 122,40	82,61	7,4	10,80	1,0	8,4
9.	Wartowice	478,86	118,49	24,7	2,73	0,6	25,3
10.	Wilczy Las	684,76	179,03	26,1	5,28	0,8	26,9
Gmina ogółem		11 019,00	2 274,06	20,6	110,26	1,0	21,6

Źródło: Ewidencja gruntów i budynków. Stan na listopad 2004 r.

Na obszarze poszczególnych obrębów wskaźnik ten jest zróżnicowany i wynosi od 8,4% w Warcie Bolesławieckiej do 65,0% w Jurkowie (rys. 6). Prawie połowa obrębów gminy (4), charakteryzuje się niską lesistością (Warta Bolesławiecka, Raciborowice Dolne, Szczytnica, Raciborowice Górne). Tylko w 2 obrębach wskaźnik lesistości jest wysoki i przekracza 30% - Jurków (65,0%) i Lubków (32,3%). W pozostałych czterech obrębach występuje lesistość na średnim poziomie – od 21,8% w Iwinach do 29,8% w Tomaszowie Bolesławieckim.

Rys. 6. Aktualna lesistość

3. 2. OCENA PRZYDATNOŚCI OBSZARU DLA ROZWOJU ROLNICTWA

3. 2. 1. Jakość środowiska glebowego

Oceniając jakość środowiska glebowego, oparto się o jednolitą dla całego kraju klasyfikację gruntów. Jako najlepsze uznano grunty orne klas I-IIIb i użytki zielone klas I-III, za średniej jakości uznano grunty orne klas IVa-IVb i użytki zielone klasy IV, a za najslabsze grunty rolne klas V i VI. Uwzględniając ten podział należy stwierdzić, że w gminie Warta Bolesławiecka przeważa udział gruntów dobrej jakości, zajmują one około 52% powierzchni użytków rolnych. Mniejszy udział – ok. 39%, mają grunty średniej jakości. Grunty słabej jakości mają mały udział – ok. 10% użytków rolnych gminy (tabela 10 i 11).

W większości obrębów (6), występuje przewaga gleb dobrej jakości (rys. 7). Najkorzystniejsze warunki glebowe posiadają obręby położone w południowej i centralnej części gminy (Warta Bolesławiecka, Lubków, Iwiny, Raciborowice Dolne, Raciborowice Górne, Wartowice). W wyżej wymienionych obrębach koncentruje się około 76% gruntów rolnych gminy klas I – III.

Nieco słabsze warunki glebowe występują w obrębach położonych na północy gminy (Wilczy Las, Tomaszów Bolesławiecki, Szczytnica), gdzie występuje przewaga gleb średniej jakości .

Charakteryzując warunki glebowe gminy z uwzględnieniem występujących kompleksów glebowo – rolniczych, należy stwierdzić, że największy udział mają gleby kompleksu pszennego dobrego – 57,8% powierzchni gruntów ornych. Pozostałe kompleksy mają znacznie mniejsze udziały w powierzchni gruntów ornych:

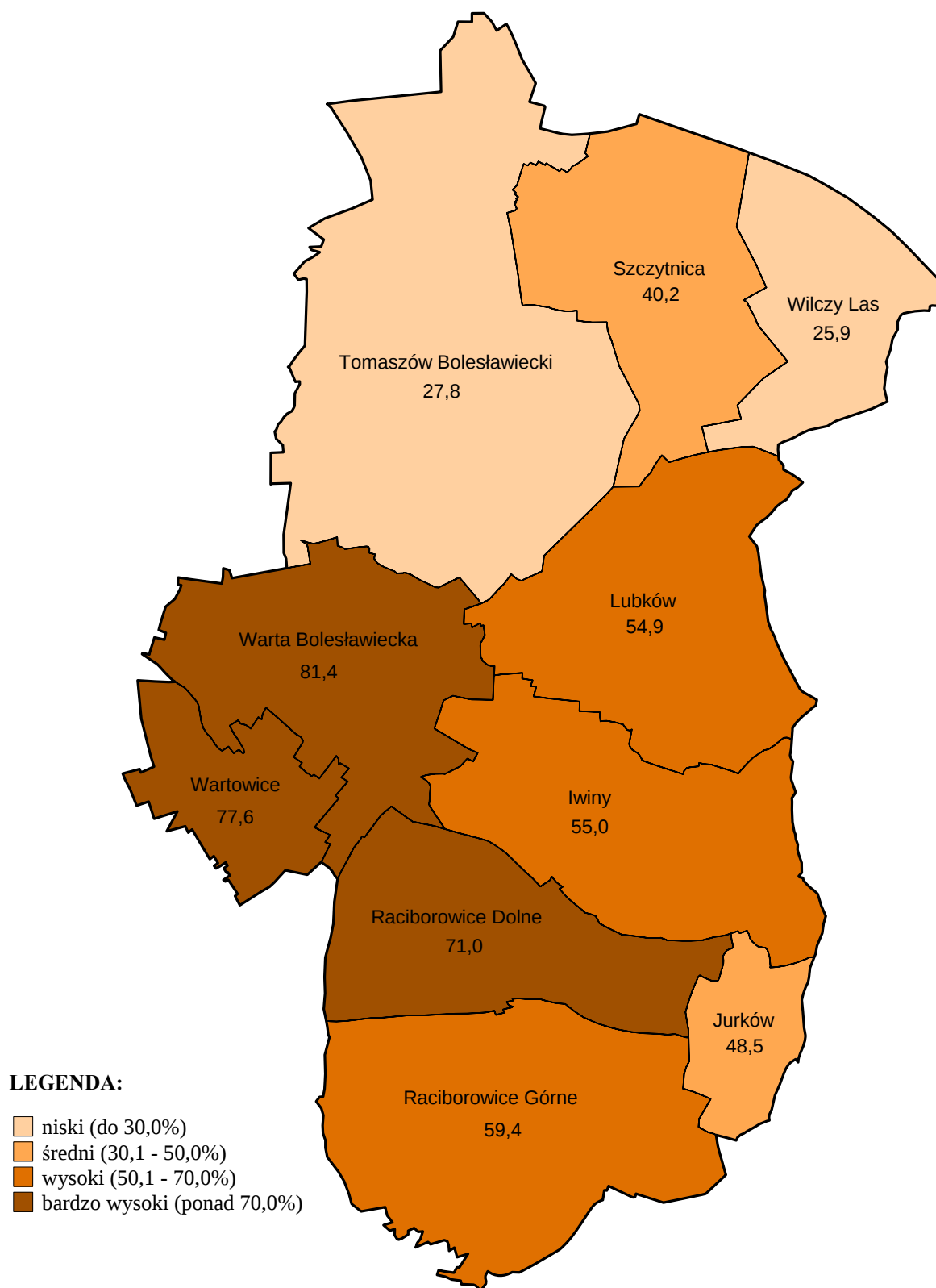
- pszenno wadliwy - 14,8%,
- żytni dobry - 12,7%,
- żytni bardzo dobry - 7,0%,
- żytni słaby - 5,7%,
- pszenno bardzo dobry - 1,8%,
- żytni najslabszy - 0,1%,
- zbożowo-pastewny mocny - 0,1%.

Gleboznawcza klasyfikacja gruntów

Tabela 10

Lp.	Obręb	Jedn.	Grunty orne								Użytki zielone								Razem GO + UZ
			II	IIIa	IIIb	IVa	IVb	V	VI	razem	I	II	III	IV	V	VI	razem		
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	
1.	Iwiny	ha	2,90	89,91	221,94	172,47	44,14	27,63	10,42	569,41			35,10	22,79	5,64	3,42	66,95	636,36	
		%	0,5	15,8	39,0	30,2	7,8	4,9	1,8	100,0			52,4	34,1	8,4	5,1	100,0		
2.	Jurków	ha		19,42	14,32	15,18	16,27	8,80	1,44	75,43			11,39	5,19	1,00		17,58	93,01	
		%		25,7	19,0	20,1	21,6	11,7	1,9	100,0			64,8	29,5	5,7		100,0		
3.	Lubków	ha		78,93	284,59	154,03	57,24	67,61	26,06	668,46			67,45	44,48	4,59	0,62	117,14	785,60	
		%		11,8	42,6	23,0	8,6	10,1	3,9	100,0			57,6	38,0	3,9	0,5	100,0		
4.	Raciborowice Dolne	ha		293,32	172,83	75,60	58,51	28,08	8,17	636,51			44,03	28,54	8,55	1,27	82,39	718,90	
		%		46,1	27,2	11,8	9,2	4,4	1,3	100,0			53,4	34,7	10,4	1,5	100,0		
5.	Raciborowice Górne	ha	0,58	248,92	299,45	192,07	142,97	39,80	1,53	925,32	0,38		83,60	47,03	7,86	2,07	140,94	1 066,26	
		%	0,1	26,9	32,4	20,7	15,5	4,3	0,1	100,0	0,3		59,3	33,3	5,6	1,5	100,0		
6.	Szczytnica	ha		42,66	231,31	291,00	148,23	47,85	10,95	772,00			82,59	28,01	3,91		114,51	886,51	
		%		5,5	30,0	37,7	19,2	6,2	1,4	100,0			72,1	24,5	3,4		100,0		
7.	Tomaszów Bolesł.	ha	3,18	30,22	291,92	392,03	285,02	240,61	31,12	1 274,10			91,89	108,74	25,23	1,79	227,65	1 501,75	
		%	0,2	2,4	22,9	30,8	22,4	18,9	2,4	100,0			40,4	47,7	11,1	0,8	100,0		
8.	Warta Bolesławiecka	ha	3,55	335,36	237,24	80,43	25,82	12,06	0,53	694,99		3,80	91,78	29,79	4,25	0,30	129,92	824,91	
		%	0,5	48,3	34,1	11,6	3,7	1,7	0,1	100,0		2,9	70,6	23,0	3,3	0,2	100,0		
9.	Wartowice	ha		139,95	55,39	32,15	12,58	0,82		240,89			28,23	12,54	5,92	0,37	47,06	287,95	
		%		58,1	23,0	13,4	5,2	0,3		100,0			60,0	26,6	12,6	0,8	100,0		
10.	Wilczy Las	ha		22,03	83,59	146,71	112,24	46,46	5,38	416,41			11,76	21,95	2,89	0,19	36,79	453,20	
		%		5,3	20,1	35,1	27,0	11,2	1,3	100,0			32,0	59,6	7,9	0,5	100,0		
Gmina ogółem		ha	10,21	1 300,72	1 892,58	1 551,67	903,02	519,72	95,60	6 273,52	0,38	3,80	547,82	349,06	69,84	10,03	980,93	7 254,45	
		%	0,2	20,7	30,2	24,7	14,4	8,3	1,5	100,0		0,4	55,8	35,7	7,1	1,0	100,0		

Źródło: Ewidencja gruntów i budynków. Stan na listopad 2004 r.

Rys. 7. Udział gleb dobrych w powierzchni użytków rolnych

Z powyższego wynika, że wśród gruntów ornych gminy Warta Bolesławiecka przeważają kompleksy pszenne zajmując 74,4% ich powierzchni, w tym około 60% to udział kompleksu pszennego dobrego i bardzo dobrego. Znaczący udział mają również kompleksy: żytni dobry i bardzo dobry – około 20%. Tak więc, kompleksy gleb o dobrych warunkach do produkcji rolnej zajmują około 80% powierzchni gruntów ornych.

Wśród użytków zielonych największy udział mają użytki zielone średnie – ok. 93%, użytki zielone słabe i bardzo słabe zajmują pozostałe około 7%.

Charakterystyka jakości użytków rolnych

Tabela 11

Lp.	Obręb	Powierzchnia ogólna użytków rolnych – bez sadów (ha)	Powierzchnia użytków rolnych – bez sadów					
			gruntów dobrej jakości*		gruntów średniej jakości**		gruntów słabej jakości***	
			ha	%	ha	%	ha	%
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.	Iwiny	636,36	349,85	55,0	239,40	37,6	47,11	7,4
2.	Jurków	93,01	45,13	48,5	36,64	39,4	11,24	12,1
3.	Lubków	785,60	430,97	54,9	255,75	32,6	98,88	12,6
4.	Raciborowice Dolne	718,90	510,18	71,0	162,65	22,6	46,07	6,4
5.	Raciborowice Górne	1 066,26	632,93	59,4	382,07	35,8	51,26	4,8
6.	Szczytnica	886,51	356,56	40,2	467,24	52,7	62,71	7,1
7.	Tomaszów Bolesł.	1 501,75	417,21	27,8	785,79	52,3	298,75	19,9
8.	Warta Bolesławiecka	824,91	671,73	81,4	136,04	16,5	17,14	2,1
9.	Wartowice	287,95	223,57	77,6	57,27	19,9	7,11	2,5
10.	Wilczy Las	453,20	117,38	25,9	280,90	62,0	54,92	12,1
Gmina ogółem		7 254,45	3 755,51	51,8	2 803,75	38,6	695,19	9,6

Uwagi: * - Grunty orne klas II - IIIb i użytki zielone klas I - III

** - Grunty orne klas IVa - IVb i użytki zielone klasy IV

*** - Grunty orne klas V - VI i użytki zielone klas V - VI

Źródło: Ewidencja gruntów i budynków. Stan na listopad 2004 r.

Przeciętne, naturalne możliwości produkcyjne gleb obniżane są wskutek ich zakwaszenia. Aż 74% użytków rolnych gminy posiada odczyn pH poniżej 6,5. Z czego 45% to gleby kwaśne i bardzo kwaśne. W związku z tak dużym udziałem zakwaszonych gleb zalecane jest przeprowadzenie zabiegu wapnowania. Na 46% powierzchni użytków rolnych jest to zabieg konieczny lub potrzebny (tabela 12).

Zakwaszenie gleb w gminie ogółem

Tabela 12

Odczyn gleb (pH)	% powierzchni użytków rolnych	Potrzeby wapnowania	% powierzchni użytków rolnych
1.	2.	3.	4.
bardzo kwaśne (do 4,5)	26	konieczne	36
kwaśne (4,6 - 5,5)	19	potrzebne	10
lekko kwaśne (5,6 - 6,5)	29	wskazane	14
obojętne (6,6 - 7,2)	23	ograniczyć	16
zasadowe (powyżej 7,2)	3	zbędne	24

Źródło: 1. "Raport o stanie zagrożenia warunków agrotechnicznych w województwie dolnośląskim, stan gleb". - Okręgowa stacja Chemiczno - Rolnicza we Wrocławiu, Wrocław 1999 r.

3. 2. 2. Waloryzacja rolniczej przestrzeni produkcyjnej

Oceny naturalnych warunków produkcji rolnej dokonano w oparciu o metodę waloryzacji opracowaną przez Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa w Puławach. Metoda ta za pomocą punktów poddaje syntetycznej ocenie elementy środowiska przyrodniczego tj. gleby, agroklimat, rzeźbę terenu i warunki wodne. Wyniki tej waloryzacji dla gminy Warta Bolesławiecka przedstawiono w tabeli 13 i na rysunku 8.

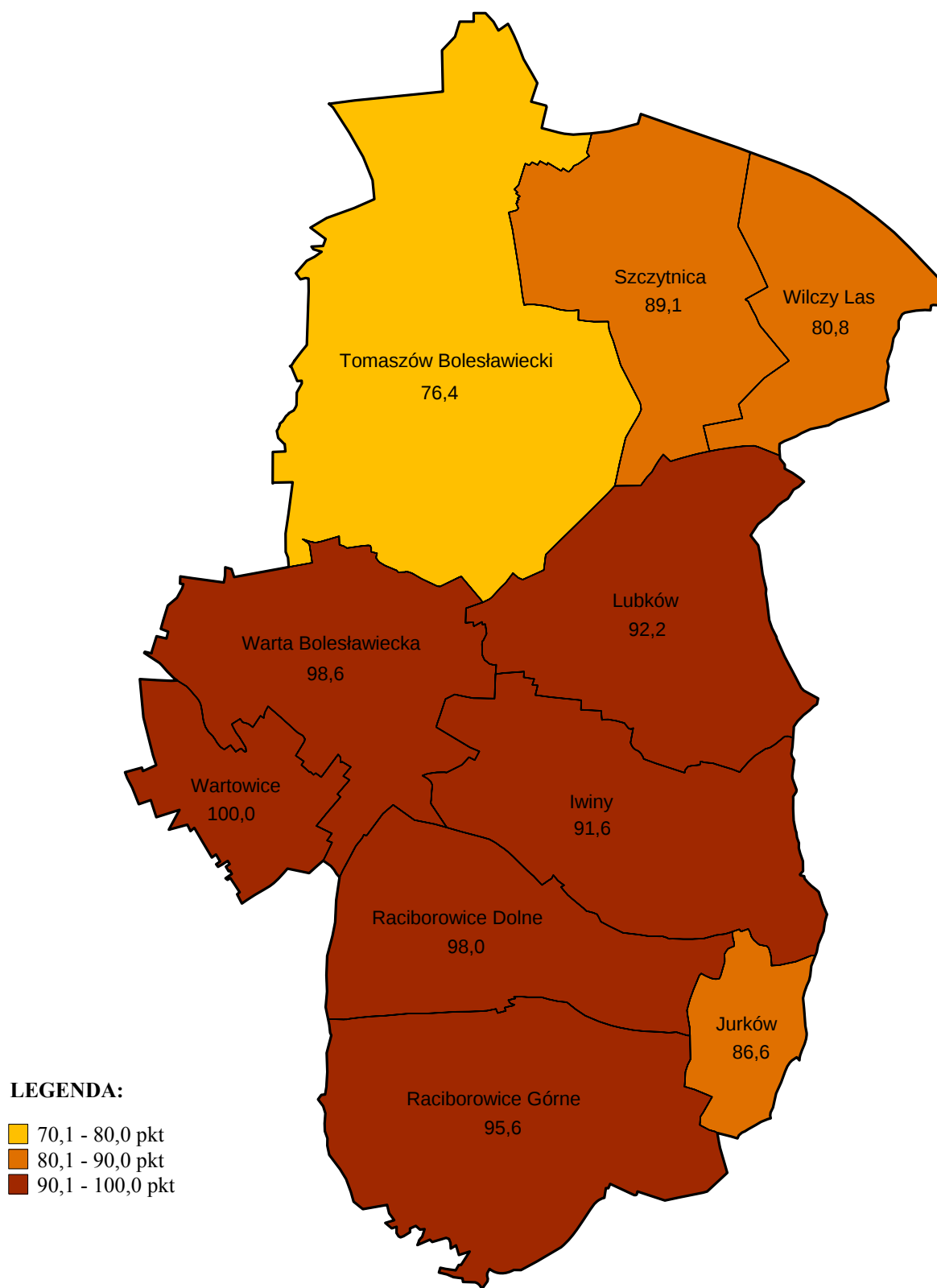
Ogólny wskaźnik jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej dla gminy Warta Bolesławiecka jest bardzo wysoki i wynosi 90,3 punktu, w skali 100 punktowej.

Waloryzacja rolniczej przestrzeni produkcyjnej

Tabela 13

Lp.	Obręb	Wskaźnik bonitacji				Ogólny wskaźnik jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej
		Jakości i przydatności rolniczej gleb	Agroklimatu	Rzeźby terenu	Warunków wodnych	
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
1.	Iwiny	65,9	18,4	3,6	3,7	91,6
2.	Jurków	59,3	19,4	3,9	4,0	86,6
3.	Lubków	63,6	20,8	4,0	3,8	92,2
4.	Raciborowice Dolne	69,2	21,2	3,8	3,8	98,0
5.	Raciborowice Górne	66,9	21,2	3,7	3,8	95,6
6.	Szczytnica	62,4	18,6	4,1	4,0	89,1
7.	Tomaszów Bolesł.	56,7	12,4	3,7	3,6	76,4
8.	Warta Bolesławiecka	72,0	18,8	4,0	3,8	98,6
9.	Wartowice	73,8	19,0	3,6	3,6	100,0
10.	Wilczy Las	58,8	14,4	4,1	3,5	80,8
Gmina ogółem		64,2	18,4	3,9	3,8	90,3

Źródło: Obliczono na podstawie metody waloryzacji warunków przyrodniczych produkcji rolnej opracowanej przez IUNG w Puławach

Rys. 8. Waloryzacja rolniczej przestrzeni produkcyjnej (punktacja IUNG)

W poszczególnych obrębach zróżnicowanie wskaźnika waha się od 76,4 pkt. w obrębie Tomaszów Bolesławiecki do 100,0 pkt. w Wartowicach.

Synteza przeprowadzonej waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej (rys. 9) wykazała, że prawie cały obszar gminy charakteryzuje się wysoką jakością przestrzeni rolniczej. Nieco słabsze warunki przyrodnicze dla produkcji rolnej występują jedynie na terenie obrębu Tomaszów Bolesławiecki.

3. 2. 3. Regiony glebowo-rolnicze

W wyniku analizy środowiska przyrodniczego, wykonanej pod kątem jego przydatności do racjonalnego rozwinięcia produkcji polowej i jej intensyfikacji, zaliczono obszar gminy Warta Bolesławiecka do dwóch regionów glebowo-rolniczych:

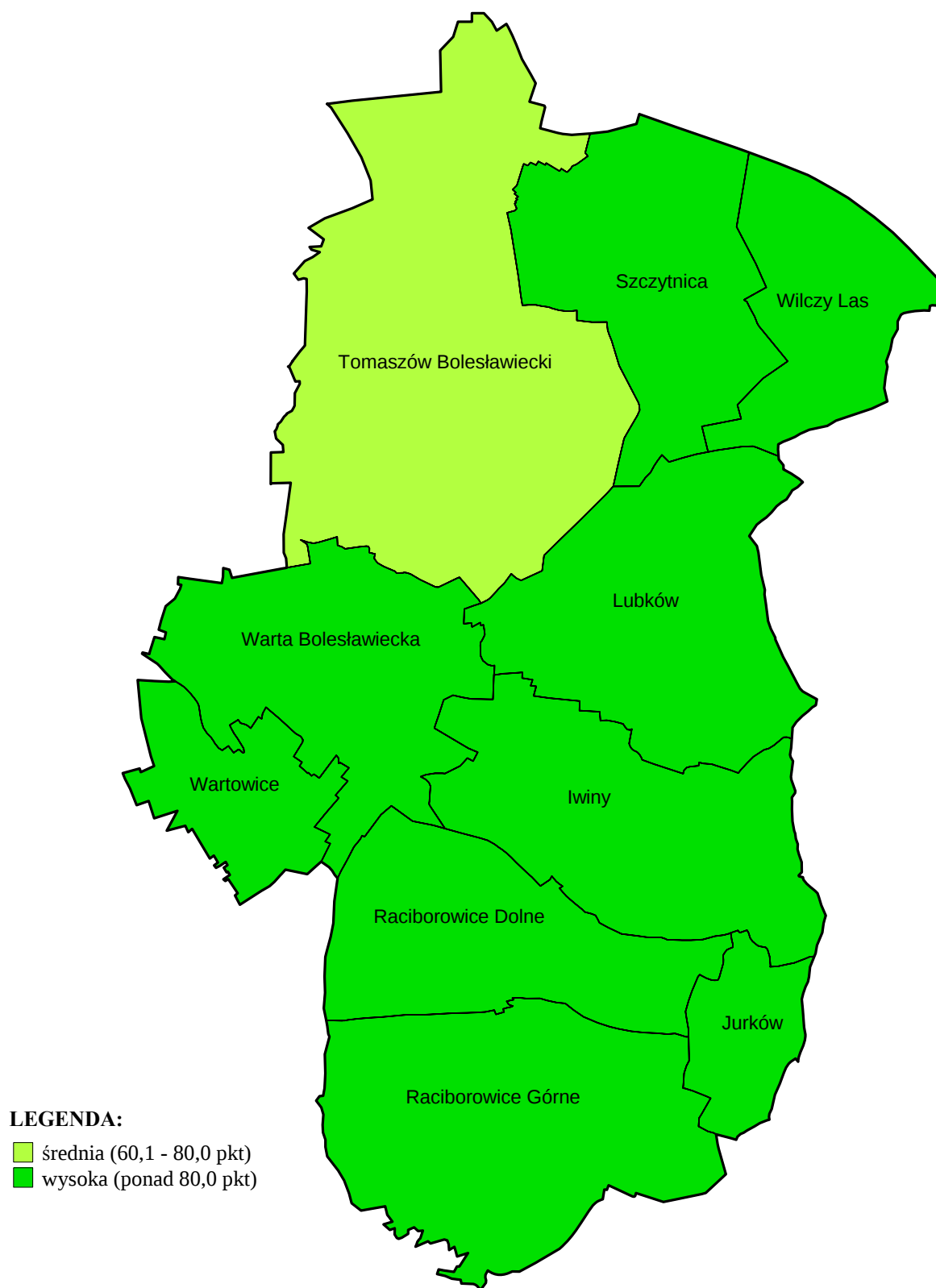
- regionu miłkowickiego (6),
- regionu przedgórskiego (7).

Region 6 – miłkowicki

W regionie tym znajduje się północna i środkowa część gminy. Jest to region równin i wysoczyzn morenowych. W przypadku gminy Warta Bolesławiecka jest to fragment obszaru Wysoczyzny Chojnowskiej. Występują tu przede wszystkim gleby kompleksu 2 z udziałem gleb kompleksu 3, 4 i 5 oraz mniejszym 6. Obok gleb piaskowych brunatnych i pseudobielicowych występują płytkie gliny lekkie pylaste lub pyły zwykłe na piaskach i żwirach. Udział użytków zielonych w powierzchni użytków rolnych nie przekracza 20%.

Region 7 – przedgórski

W regionie tym znajduje się południowa część gminy. Jest to region równin, wysoczyzn, wzgórz i pogórzy. W przypadku gminy Warta Bolesławiecka jest to fragment obszaru Pogórza Kaczawskiego. Występuje tu przewaga kompleksu pszennego dobrego (2), z mniejszym udziałem kompleksu 3 i niewielkim udziałem 1 i 4, które zostały wytworzone z pyłów wodnego pochodzenia i utworów lessowatych. Występują tu małe powierzchnie użytków zielonych, a ich udział w użytkach rolnych nie przekracza 15%. Większość z nich położona jest wzdłuż cieków rzecznych.

Rys. 9. Ocena jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej (synteza)

4. ORGANIZACJA ROLNICZEJ PRZESTRZENI PRODUKCYJNEJ

4. 1. UŻYTKOWANIE GRUNTÓW

Obszar gminy Warta Bolesławiecka według powierzchni ewidencyjnej, zajmuje 11 019,00 ha. Udział powierzchni poszczególnych obrębów, w ogólnej powierzchni gminy jest bardzo zróżnicowany i waha się od 4,3% (Wartowice) do 21,7% (Tomaszów Bolesławiecki) - tabela 1 i 14.

Do największych pod względem obszaru należą obręby: Tomaszów Bolesławiecki, Raciborowice Górne, Lubków, Iwiny i Warta Bolesławiecka. Zajmują one w sumie około 68% ogólnej powierzchni gminy.

Analizując strukturę użytkowania gruntów wzięto pod uwagę udział powierzchni użytków rolnych, lasów i gruntów leśnych oraz zadrzewień, wód, terenów zabudowanych, dróg, nieużytków oraz gruntów pozostałych. Wśród gruntów pozostałych znalazły się użytki kopalne, koleje i tereny różne.

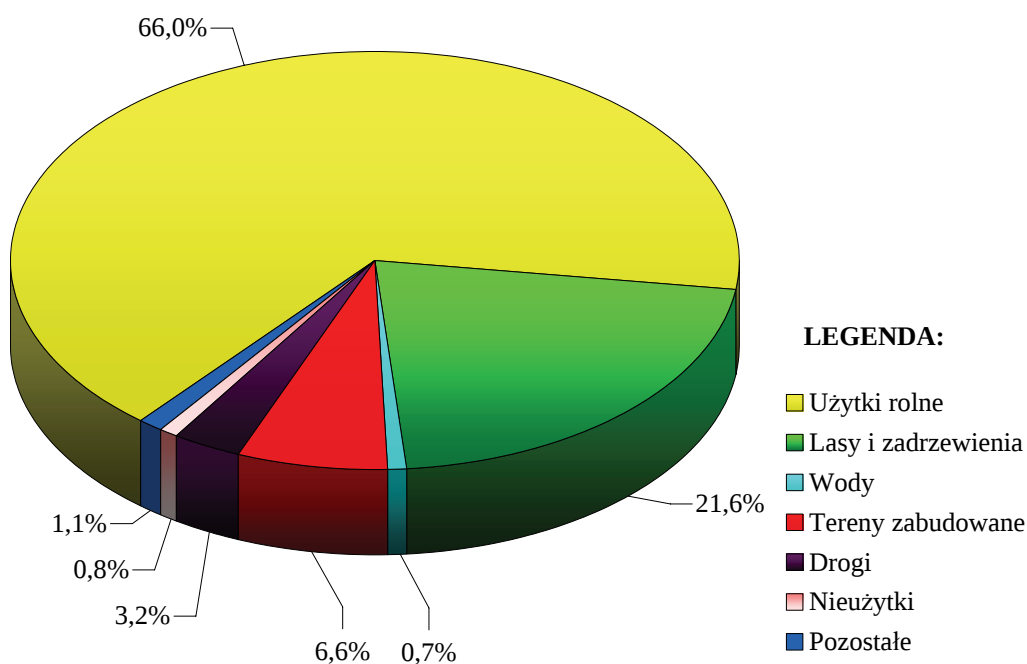
Największą powierzchnię gminy Warta Bolesławiecka zajmują użytki rolne – 66%. Pod lasami i gruntami leśnymi znajduje się – 20,6%. Zadrzewienia zajmują tylko 1,0% powierzchni gminy, a grunty pod wodami 0,7%. Tereny zabudowane to 6,6%, drogi 3,2%, nieużytki 0,8% i pozostałe grunty 1,1% (tabela 14 i rys. 10).

Struktura użytkowania gruntów ogółem

Tabela 14

Lp.	Obręb	Jedn.	Powierzchnia ogólna obszaru	Użytki rolne					Lasy i zadrzewienia	Wody	Tereny zabudowane	Drogi	Nieużytki	Pozostałe
				ogółem	grunty orne	sady	łąki	pastwiska						
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.
1.	Iwiny	ha	1 218,09	638,94	569,41	2,58	22,84	44,11	265,24	25,99	196,05	42,28	25,88	23,71
		%	100,0	52,5	46,8	0,2	1,9	3,6	21,8	2,1	16,1	3,5	2,1	1,9
2.	Jurków	ha	324,24	94,88	75,43	1,87	10,57	7,01	210,74	0,42	13,74	4,39	0,07	-
		%	100,0	29,3	23,2	0,6	3,3	2,2	65,0	0,1	4,2	1,4		-
3.	Lubków	ha	1 267,85	787,24	668,46	1,64	58,88	58,26	408,46	6,16	40,12	22,44	3,15	0,28
		%	100,0	62,1	52,8	0,1	4,6	4,6	32,2	0,5	3,2	1,8	0,2	-
4.	Raciborowice Dolne	ha	999,68	724,28	636,51	5,38	48,62	33,77	87,68	8,27	115,99	46,47	16,99	-
		%	100,0	72,5	63,7	0,5	4,9	3,4	8,8	0,8	11,6	4,6	1,7	-
5.	Raciborowice Górne	ha	1 448,52	1 068,33	925,32	2,07	76,76	64,18	196,64	7,39	52,86	56,19	13,33	53,78
		%	100,0	73,8	64,0	0,1	5,3	4,4	13,6	0,5	3,6	3,9	0,9	3,7
6.	Szczytnica	ha	1 088,16	889,14	772,00	2,63	51,55	62,96	103,50	3,30	35,08	38,41	2,61	16,12
		%	100,0	81,8	71,1	0,2	4,7	5,8	9,5	0,3	3,2	3,5	0,2	1,5
7.	Tomaszów Bolesł.	ha	2 386,44	1 502,03	1 274,10	0,28	86,52	141,13	713,12	13,44	69,80	66,75	12,86	8,44
		%	100,0	62,9	53,4		3,6	5,9	29,9	0,6	2,9	2,8	0,5	0,4
8.	Warta Bolesławiecka	ha	1 122,40	827,55	694,99	2,64	50,66	79,26	93,41	5,54	142,40	39,02	5,81	8,67
		%	100,0	73,7	61,9	0,2	4,5	7,1	8,3	0,5	12,7	3,5	0,5	0,8
9.	Wartowice	ha	478,86	288,06	240,89	0,11	22,80	24,26	121,22	1,39	47,00	16,23	3,49	1,47
		%	100,0	60,2	50,3	-	4,8	5,1	25,3	0,3	9,8	3,4	0,7	0,3
10.	Wilczy Las	ha	684,76	453,20	416,41	-	19,05	17,74	184,31	3,19	16,45	15,45	1,47	10,69
		%	100,0	66,1	60,7	-	2,8	2,6	26,9	0,5	2,4	2,3	0,2	1,6
Gmina ogółem		ha	11 019,00	7 273,65	6 273,52	19,20	448,25	532,68	2 384,32	75,09	729,49	347,63	85,66	123,16
		%	100,0	66,0	56,9	0,2	4,1	4,8	21,6	0,7	6,6	3,2	0,8	1,1

Źródło: Ewidencja gruntów i budynków. Stan na listopad 2004 r.

Rys. 10. Struktura użytkowania gruntów

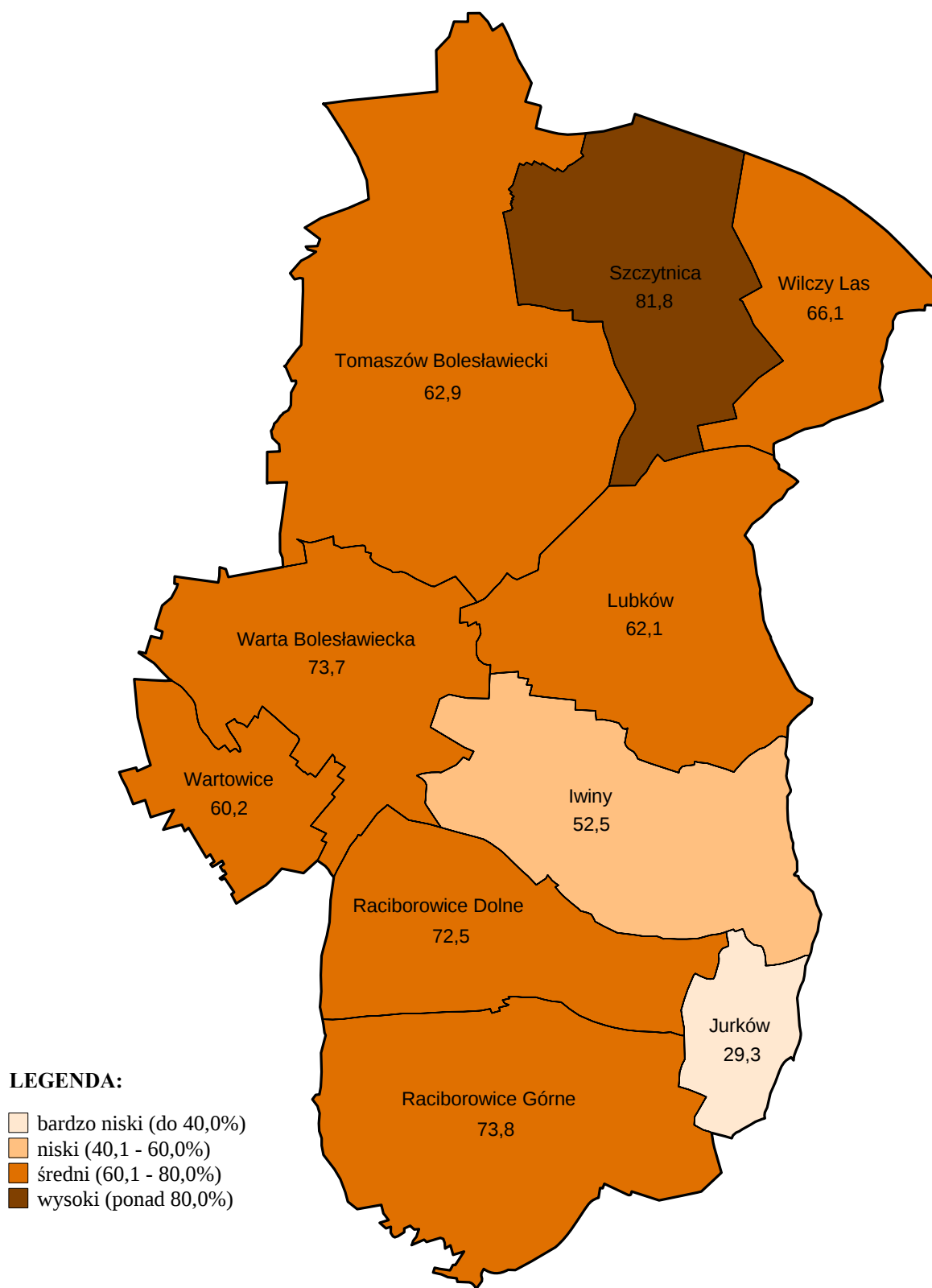
Jak wynika z powyższego, w strukturze użytkowania gruntów występuje przewaga użytków rolnych, przy około 21% udziale powierzchni zajmowanej przez lasy i grunty leśne.

Największe powierzchnie użytków rolnych w gminie posiadają obręby: Tomaszów Bolesławiecki – 1 502,03 ha, Raciborowice Górne – 1 068,33 ha, Szczytnica – 889,14 ha, Warta Bolesławiecka – 827,55 ha i Lubków – 787,24 ha, które w sumie zajmują około 70% ogólnej powierzchni użytków rolnych w gminie. Najmniejszą powierzchnią użytków rolnych w gminie charakteryzuje się obręb Jurków – 94,88 ha.

Udział użytków rolnych w poszczególnych obrębach jest zróżnicowany i kształtuje się od bardzo niskiego w Jurkowie - 29,3% do wysokiego w Szczytnicy - 81,8% (tabela 14 i rys. 11). Niski udział użytków rolnych występuje również w obrębie Iwiny – 52,5%. W pozostałych obrębach kształtuje się on na średnim poziomie – od 60,2% w Wartowicach do 73,8% w Raciborowcach Górnych.

Powierzchnia i struktura użytków rolnych gminy przedstawia się następująco:

- grunty orne – 6 273,52 ha (86,2%),
- sady – 19,20 ha (0,3%),
- łąki – 448,25 ha (6,2%),
- pastwiska – 532,68 ha (7,3%).

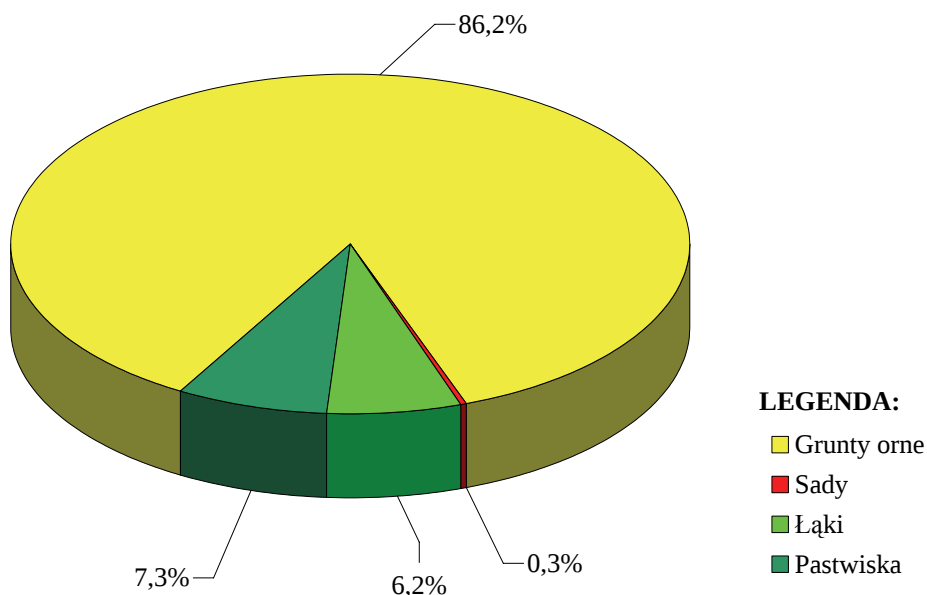
Rys. 11. Udział użytków rolnych w powierzchni ogólnej obrębu

Struktura użytków rolnych

Tabela 15

Lp.	Obręb	Powierzchnia ogólna użytków rolnych	w tym:							
			Grunty orne		Sady		Łąki		Pastwiska	
			ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.
1.	Iwiny	638,94	569,41	89,1	2,58	0,4	22,84	3,6	44,11	6,9
2.	Jurków	94,88	75,43	79,5	1,87	2,0	10,57	11,1	7,01	7,4
3.	Lubków	787,24	668,46	84,9	1,64	0,2	58,88	7,5	58,26	7,4
4.	Raciborowice Dolne	724,28	636,51	87,9	5,38	0,7	48,62	6,7	33,77	4,7
5.	Raciborowice Górne	1 068,33	925,32	86,6	2,07	0,2	76,76	7,2	64,18	6,0
6.	Szczytnica	889,14	772,00	86,8	2,63	0,3	51,55	5,8	62,96	7,1
7.	Tomaszów Bolesł.	1 502,03	1 274,10	84,8	0,28	-	86,52	5,8	141,13	9,4
8.	Warta Bolesławiecka	827,55	694,99	84,0	2,64	0,3	50,66	6,1	79,26	9,6
9.	Wartowice	288,06	240,89	83,7	0,11	-	22,80	7,9	24,26	8,4
10.	Wilczy Las	453,20	416,41	91,9	-	-	19,05	4,2	17,74	3,9
Gmina ogółem		7 273,65	6 273,52	86,2	19,20	0,3	448,25	6,2	532,68	7,3

Źródło: Ewidencja gruntów i budynków. Stan na listopad 2004 r.

Rys. 12. Struktura użytków rolnych

Jak wynika z powyższego, występuje dominacja gruntów ornych z małym udziałem użytków zielonych (13,5%). Udział sadów jest znikomy (0,3%) - tabela 15 i rys. 12.

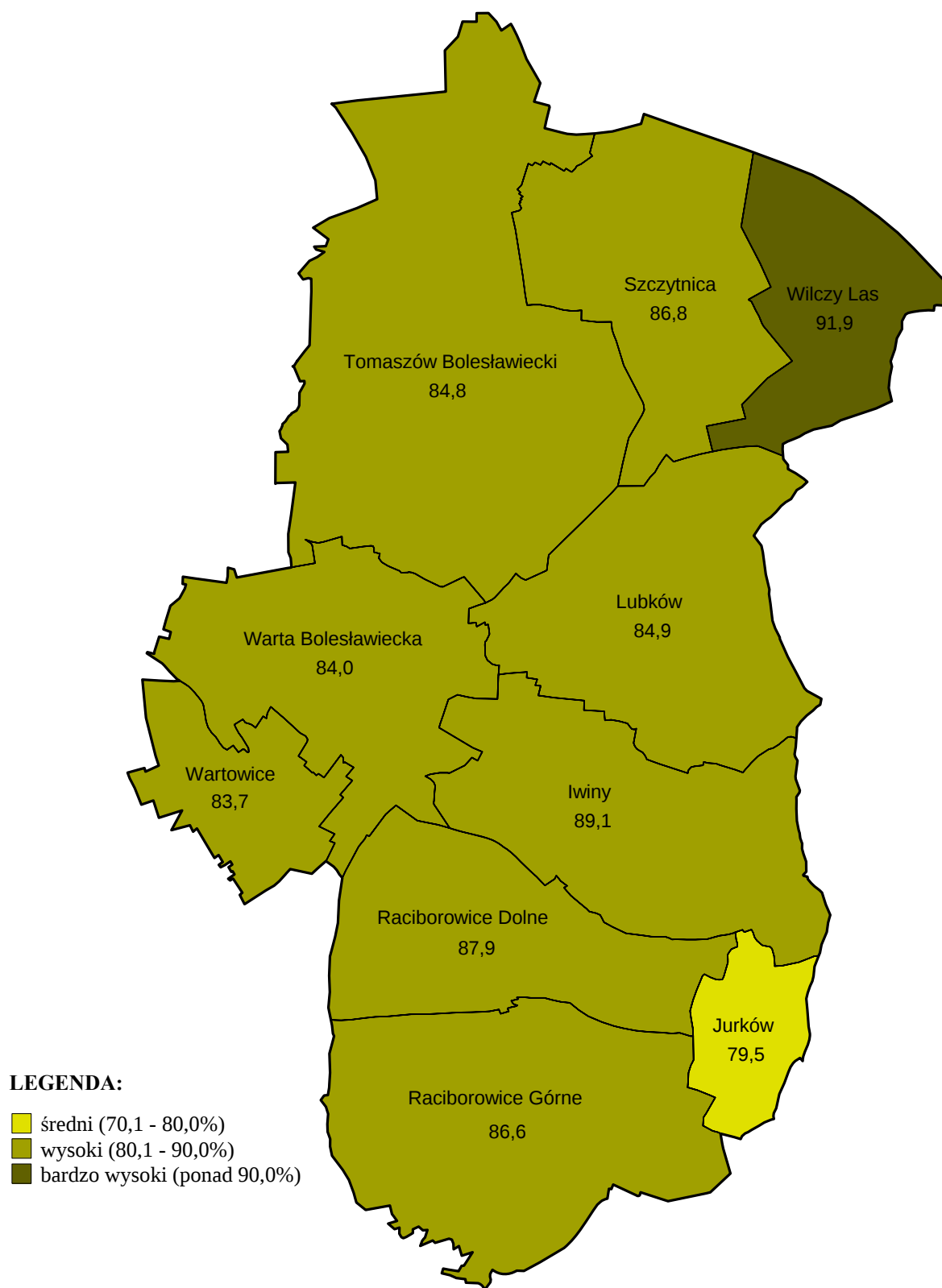
W poszczególnych obrębach udział gruntów ornych w powierzchni użytków rolnych wykazuje małe zróżnicowanie i kształtuje się od 79,7% w Jurkowie do 91,9% w Wilczym Lesie (rys. 13). W pozostałych, nie wymienionych obrębach, udział ten jest wysoki i przekracza 80%.

Największe powierzchnie użytków zielonych gminy występują w obrębach: Tomaszów Bolesławiecki (227,65 ha), Raciborowice Górne (140,94 ha), Warta Bolesławiecka (129,92 ha), Lubków (117,14 ha) i Szczytnica (114,51 ha), zajmując w sumie około 74% ich ogólnej powierzchni w gminie.

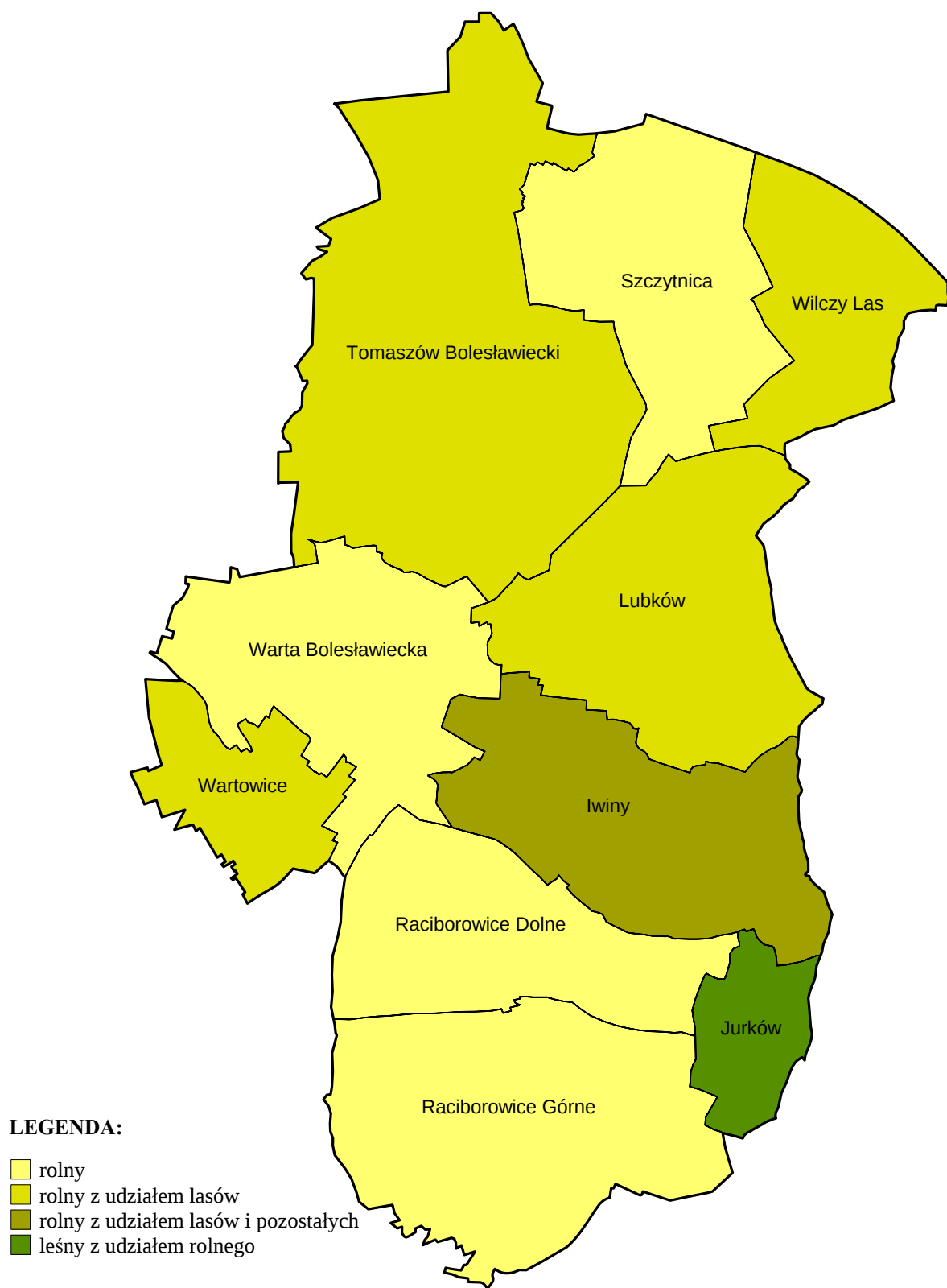
Analiza struktury użytkowania gruntów w poszczególnych obrębach gminy określiła dla nich kierunki użytkowania ziemi. Wyróżniono 4 kierunki użytkowania ziemi (rys. 14):

- rolny,
- rolny z udziałem lasów,
- rolny z udziałem lasów i pozostałych,
- leśny z udziałem rolnego,

W 4 obrębach występuje rolny kierunek użytkowania: Szczytnica, Warta Bolesławiecka, Raciborowice Dolne i Raciborowice Górne. Kierunek rolny z udziałem lasów występuje również w 4 obrębach: Tomaszów Bolesławiecki, Lubków, Wilczy Las i Wartowice. Rolny z udziałem lasów i pozostałych występuje w Iwinach i leśny z udziałem rolnego w Jurkowie.

Rys. 13. Udział gruntów ornych w powierzchni użytków rolnych

Rys. 14. Kierunki użytkowania ziemi

4. 2. WŁADANIE GRUNTAMI

4. 2. 1. Struktura władania gruntami ogółem

Udział we władaniu powierzchnią gminy Warta Bolesławiecka, przedstawia się następująco:

- Agencja Nieruchomości Rolnych	–	9,8%,
- Państwowe Gospodarstwo Leśne	–	19,9%,
- Własność komunalna	–	3,5%,
- Pozostałe publiczne	–	8,9%,
- Gospodarstwa rolne	–	49,9%,
- Nieruchomości do 1 ha	–	3,1%,
- Spółdzielnie	-	1,7%,
- Pozostałe prywatne	–	3,2%.

Z powyższego zestawienia wynika, że we władaniu gruntami w gminie zdecydowanie największy udział mają gospodarstwa rolne, które zajmują 5 515,14 ha (około 50%) powierzchni ogólnej. Udział PGL LP to 2 196,22 ha (około 20%). Grunty Agencji Nieruchomości Rolnych stanowią około 10% - 1 074,68 ha. Podobny udział, około 9% posiadają władający z grupy wymienionej jako pozostałe publiczne – 975,56 ha. Wymienieni wyżej użytkownicy gruntów zajmują łącznie 88,5% powierzchni gminy.

4. 2. 2. Struktura władania gruntami w sektorze publicznym i prywatnym

We władaniu gruntami gminy Warta Bolesławiecka ogółem przeważa sektor prywatny .

Powierzchnia zajmowana przez sektor publiczny na terenie gminy wynosi 4 626,90 ha, stanowi to 42,1% powierzchni ogólnej.

W obrębie sektora publicznego udział poszczególnych właścicieli przedstawia się następująco:

- Agencja Nieruchomości Rolnych (ANR)	–	1 074,68 ha (23,2%),
- Państwowe Gospodarstwo Leśne (PGL)	–	2 196,722 ha (47,5%),
- Zasoby gminne	–	380,44 ha (8,2%),
- Pozostali właściciele	–	975,56 ha (21,1%).

Zróźnicowanie udziału sektora publicznego w poszczególnych obrębach kształtuje się od 24,3% w Warcie Bolesławieckiej do 70,7% w Jurkowie. W większości obrębów udział sektora publicznego we władaniu gruntami jest niski i nie przekracza 40%: Szczytnica, Wilczy Las, Warta Bolesławiecka, Wartowice, Raciborowice Dolne i Raciborowice Górne. W 3 obrębach udział sektora publicznego we władaniu gruntami kształtuje się na średnim poziomie: Iwiny, Lubków i Tomaszów Bolesławiecki. Tylko w Jurkowie jest on wysoki - tabela 16 i rys. 15.

Wśród władających gruntami w sektorze publicznym największą powierzchnią gruntów dysponuje Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe (ok. 48%). Posiada ono grunty we wszystkich obrębach, a ich udział kształtuje się od 6,5% w Raciborowicach Dolnych do 65,7 w Jurkowie. Największe powierzchnie gruntów PGL LP znajdują się w czterech obrębach: Tomaszów Bolesławiecki, Lubków, Iwiny i Jurków, a ich powierzchnia w sumie wynosi 1 467,12 ha, stanowi to około 67% tych gruntów w gminie (tabela 16).

Grunty Agencji Nieruchomości Rolnych występują również we wszystkich obrębach, a zróźnicowanie ich udziału kształtuje się od 1,6% w Wartowicach i Warcie Bolesławieckiej do 20,0% w Tomaszowie Bolesławieckim (tabela 16 i rys. 16).

Większa koncentracja gruntów ANR występuje tylko w jednym obrębie gminy - Tomaszowie Bolesławieckim, gdzie we władaniu ANR znajduje się 477,36 ha tj. 44,4% ogólnej powierzchni ich gruntów w gminie. W trzech obrębach: Lubków, Szczytnica i Raciborowice Górne, powierzchnia gruntów ANR kształtuje się od około 107 ha do około 182 ha, dając w sumie łączną powierzchnię 407,46 ha, co stanowi 37,9% ogólnej powierzchni gruntów ANR w gminie. Tak więc w/w cztery obręby skupiają ponad 82% wszystkich gruntów ANR. W pozostałych obrębach grunty ANR zajmują małe powierzchnie od ok. 8 ha w Jurkowie do ok. 65 ha w Raciborowicach Dolnych. Położenie gruntów ANR na terenie gminy przedstawia rysunek 17.

Powierzchnia zajmowana przez sektor prywatny w gminie Warta Bolesławiecka to 6 392,10 ha (57,9%), w tym ok. 5 515 ha (ok.50%) znajduje się we władaniu gospodarstw rolnych.

W obrębie sektora prywatnego udział poszczególnych właścicieli przedstawia się następująco:

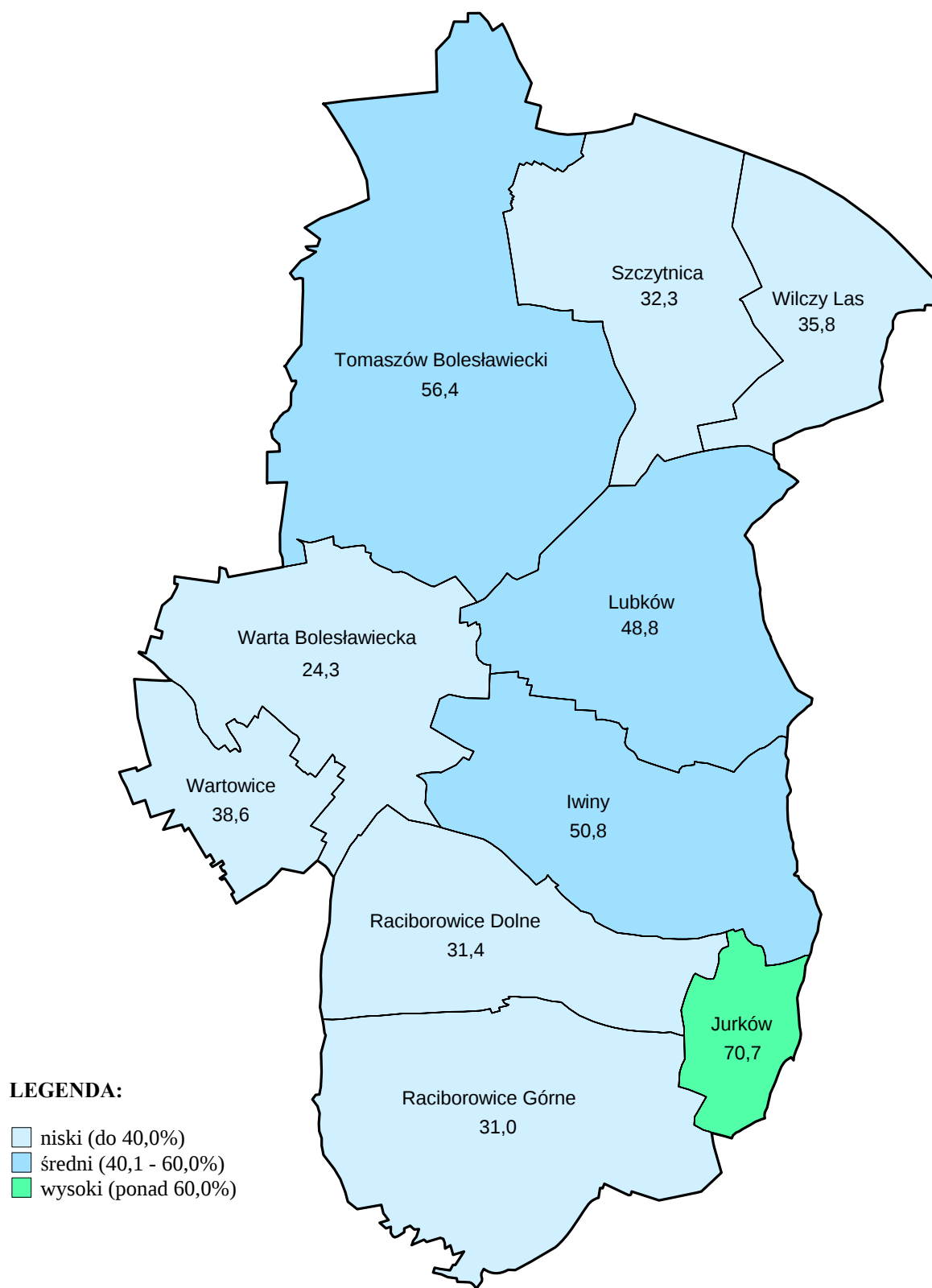
- grunty gospodarstw rolnych	–	5 515,14 ha (86,3%),
- grunty nieruchomości do 1 ha	–	336,40 ha (5,3%),
- grunty spółdzielni	–	186,94 ha (2,9%),
- grunty pozostałych właścicieli	–	353,62 ha (5,5%).

Struktura władania gruntami
(udział w powierzchni ogólnej obrębu)

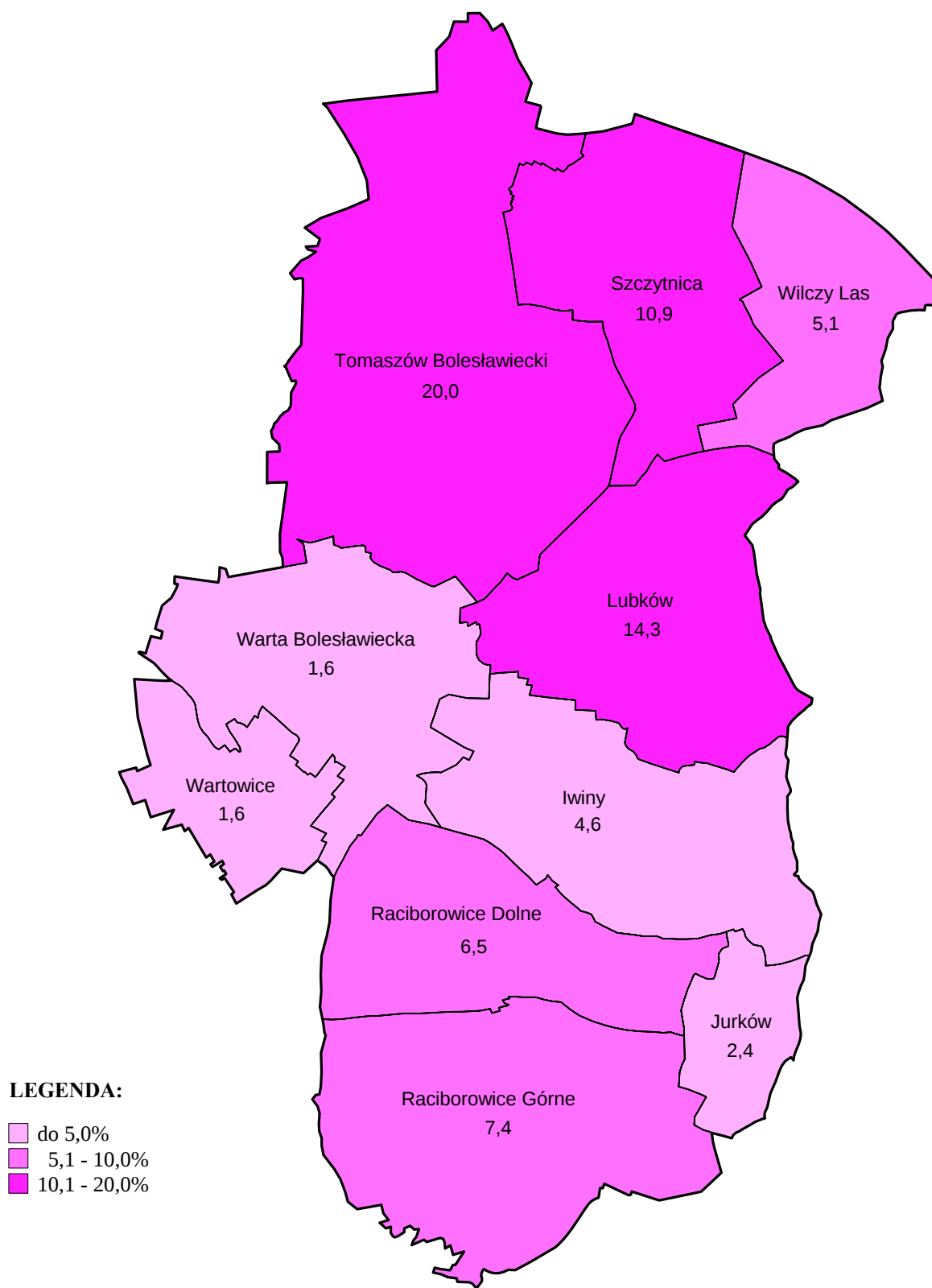
Tabela 16

Lp.	Obręb	Powierzchnia ogólna obróbu	Sektor publiczny										Sektor prywatny									
			razem		ANR		PGL LP		własność komunalna		pozostałe		razem		gospodarstwa rolne		nierucho- mości rolne do 1 ha		grunty spółdzielni		pozostałe	
			ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.
1.	Iwiny	1 218,09	619,34	50,8	56,21	4,6	227,65	18,7	78,31	6,4	257,17	21,1	598,75	49,2	462,53	38,0	43,75	3,6	91,44	7,5	1,03	0,1
2.	Jurków	324,24	229,09	70,7	7,80	2,4	212,93	65,7	6,67	2,1	1,69	0,5	95,15	29,3	80,99	24,9	14,11	4,4	-	-	0,05	-
3.	Lubków	1 267,85	619,21	48,8	181,87	14,3	378,49	29,9	34,53	2,7	24,32	1,9	648,64	51,2	632,75	50,0	15,84	1,2	-	-	0,05	-
4.	Raciborowice Dolne	999,68	313,51	31,4	64,99	6,5	64,69	6,5	50,62	5,1	133,21	13,3	686,17	68,6	517,09	51,7	27,26	2,7	84,30	8,4	57,52	5,8
5.	Raciborowice Górne	1 448,52	448,57	31,0	107,28	7,4	166,60	11,5	46,48	3,2	128,21	8,9	999,95	69,0	691,56	47,8	39,79	2,7	10,38	0,7	258,22	17,8
6.	Szczytnica	1 088,16	351,91	32,3	118,31	10,9	105,61	9,7	33,09	3,0	94,90	8,7	736,25	67,7	720,60	66,2	10,61	1,0	-	-	5,04	0,5
7.	Tomaszów Bolesławiecki	2 386,44	1 343,39	56,4	477,36	20,0	648,05	27,2	61,49	2,6	156,49	6,6	1 043,05	43,6	952,81	39,8	75,46	3,2	-	-	14,78	0,6
8.	Warta Bolesławiecka	1 122,40	272,16	24,3	18,41	1,6	89,31	8,0	41,52	3,7	122,92	11,0	850,24	75,7	767,86	68,4	74,61	6,6	0,82	0,1	6,95	0,6
9.	Wartowice	478,86	184,94	38,6	7,77	1,6	125,06	26,1	16,59	3,5	35,52	7,4	293,92	61,4	255,90	53,4	28,17	5,9	-	-	9,85	2,1
10.	Wilczy Las	684,76	244,78	35,8	34,68	5,1	177,83	26,0	11,14	1,6	21,13	3,1	439,98	64,2	433,05	63,2	6,80	1,0	-	-	0,13	-
Gmina ogółem			11 019,00	42,1	1 074,68	9,8	2 196,22	19,9	380,44	3,5	975,56	8,9	6 392,10	57,9	5 515,14	49,9	336,40	3,1	186,94	1,7	353,62	3,2

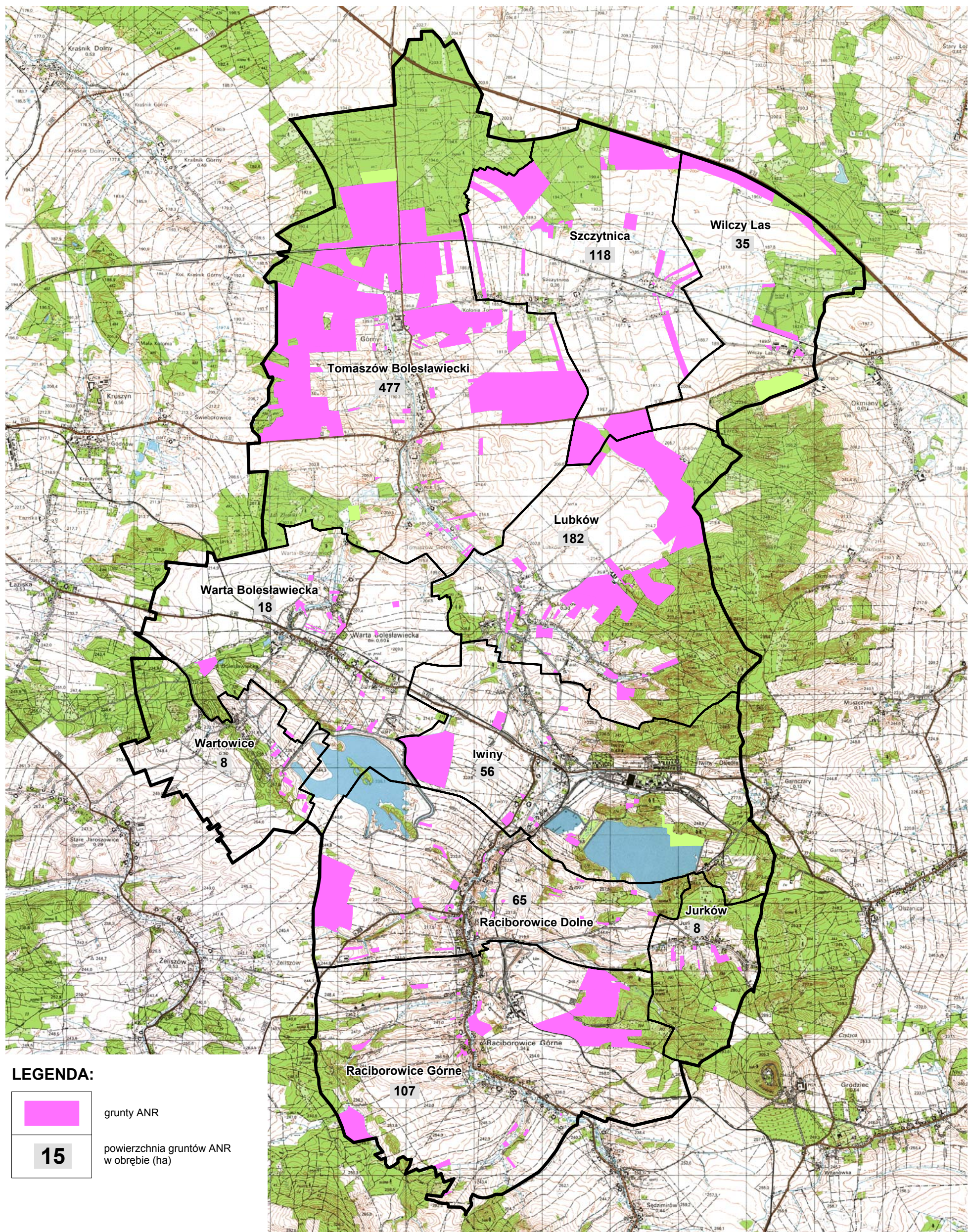
Źródło: Ewidencja gruntów i budynków. Stan na listopad 2004 r.

Rys. 15. Udział sektora publicznego w strukturze władania gruntami

Rys. 16. Udział gruntów ANR w powierzchni ogółem

Rys. 17. Grunty Agencji Nieruchomości Rolnych

Największe powierzchnie gruntów sektora prywatnego występują w Tomaszowie Bolesł. – 1 043,05ha, Raciborowicach Górnych – 999,95 ha, Warcie Bolesł. – 850,24 ha i Szczytnicy – 736,25 ha, zajmując łącznie 3 629,49ha (ok. 57%) - tabela 16.

W użytkowaniu gruntów omawianego sektora dominują gospodarstwa rolne, które użytkują ponad 86% powierzchni. Gospodarują one we wszystkich obrębach gminy. Ponad 68% gruntów tych gospodarstw koncentruje się w 5 obrębach: Tomaszów Bolesławiecki (952,81 ha), Warta Bolesławiecka (767,86 ha), Szczytnica (720,60 ha), Raciborowice Górne (691,56 ha) i Lubków (632,75 ha).

Pozostali właściciele sektora prywatnego użytkują około 14% (876,96 ha) jego powierzchni.

4. 2. 3. Struktura władania użytkami rolnymi

We władaniu użytkami rolnymi gminy, które stanowią bazę dla produkcji rolnej występuje dominacja sektora prywatnego.

Z ogólnej powierzchni 7 273,65 ha użytków rolnych gminy, własnością sektora prywatnego jest 5 962,73 ha (82%), a 1 310,92 ha (18%) użytkuje sektor publiczny. W poszczególnych obrębach udział ten jest mało zróżnicowany, co przedstawia tabela 17 i rys. 18.

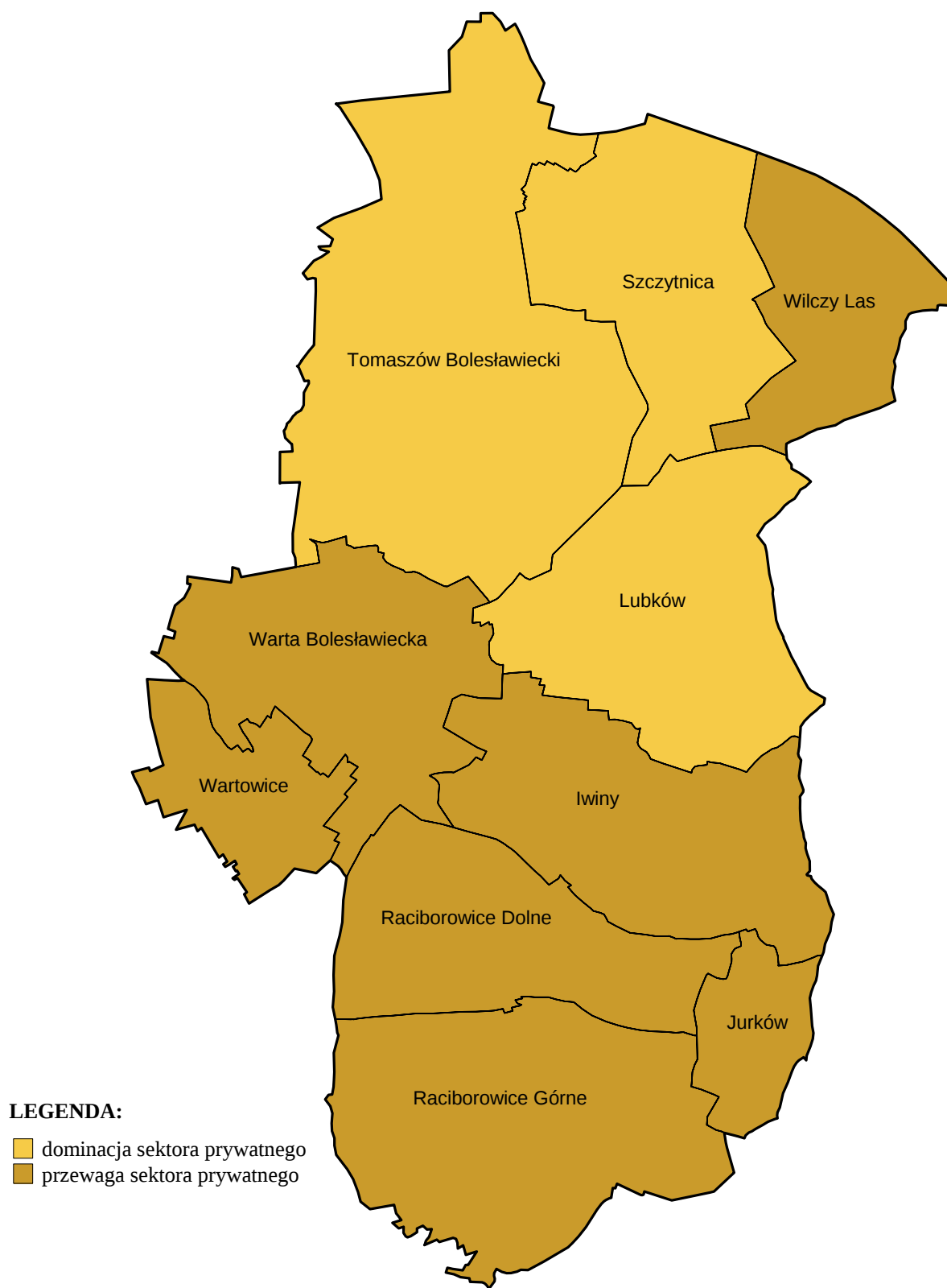
W większości obrębów gminy (7), występuje dominacja sektora prywatnego we władaniu użytkami rolnymi. Są to przede wszystkim obręby położone w południowej i środkowej części gminy. W pozostałych trzech obrębach: Tomaszów Bolesławiecki, Szczytnica i Lubków, sektor prywatny ma przewagę we władaniu użytkami rolnymi.

Struktura władania użytkami rolnymi ogółem

Tabela 17

Lp.	Obręb	Powierzchnia ogólna użytków rolnych w obrębie (ha)	Sektor publiczny		Sektor prywatny	
			powierzchnia UR ogółem		powierzchnia UR ogółem	
			ha	%	ha	%
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
1.	Iwiny	638,94	96,00	15,0	542,94	85,0
2.	Jurków	94,88	13,03	13,7	81,85	86,3
3.	Lubków	787,24	174,28	22,1	612,96	77,9
4.	Raciborowice Dolne	724,28	75,94	10,5	648,34	89,5
5.	Raciborowice Górne	1 068,33	123,56	11,6	944,77	88,4
6.	Szczytnica	889,14	177,73	20,0	711,41	80,0
7.	Tomaszów Bolesł.	1 502,03	555,56	37,0	946,47	63,0
8.	Warta Bolesławiecka	827,55	34,83	4,2	792,72	95,8
9.	Wartowice	288,06	18,56	6,4	269,50	93,6
10.	Wilczy Las	453,20	41,43	9,1	411,77	90,9
Gmina ogółem		7 273,65	1 310,92	18,0	5 962,73	82,0

Źródło: Ewidencja gruntów i budynków. Stan na listopad 2004 r.

Rys. 18. Władanie użytkami rolnymi

4. 3. STRUKTURA GOSPODARSTW PRYWATNYCH

4. 3. 1. Struktura obszarowa i ilościowa gospodarstw rolnych

Z danych uzyskanych na podstawie kart podatkowych wynika, że na terenie gminy Warta Bolesławiecka funkcjonuje 806 gospodarstw rolnych, w tym 4 gospodarstwa tzw. wielkoobszarowe, które gospodarują na powierzchni około 1 752 ha. Aby uchwycić właściwy obraz struktury gospodarstw rolnych analizowano gospodarstwa o powierzchni do 100 ha (bez gospodarstw wielkoobszarowych), uwzględniając grunty własne i dzierżawione. Łącznie gospodarstwa te użytkują 4579,32 ha gruntów, a średnia powierzchnia gospodarstwa wynosi 5,71 ha (tabela 18).

W poszczególnych obrębach przeciętna powierzchnia gospodarstwa jest zróżnicowana i kształtuje się od 2,46 ha w Jurkowie do 7,87 ha w Szczytnicy (rys. 19). Większość obrębów posiada małą średnią powierzchnię gospodarstwa (poniżej 6 ha). Tylko w dwóch obrębach: Szczytnicy i Iwinach, średnia powierzchnia gospodarstwa kształtuje się na poziomie powyżej 7 ha.

Analizując strukturę obszarową gospodarstw rolnych wyszczególniono 3 grupy gospodarstw o następujących przedziałach wielkościowych:

- gospodarstwa małe o powierzchni do 5 ha	–	493 (61,5%),
- gospodarstwa średnie o powierzchni od 5 do 15 ha	–	257 (32,0%),
- gospodarstwa duże o powierzchni powyżej 15 ha.	–	52 (6,5%).

Na terenie gminy przeważają gospodarstwa małe, o powierzchni poniżej 5 ha. Jest ich aż 493 (około 61% ogólnej liczby gospodarstw). Średnia wielkość gospodarstwa w tej grupie wynosi 2,26 ha i użytkują one około 24% powierzchni ogólnej gospodarstw. Największa ich liczba występuje w Warcie Bolesławieckiej (87), Tomaszowie Bolesławieckim (79) i Raciborowicach Górnych (78).

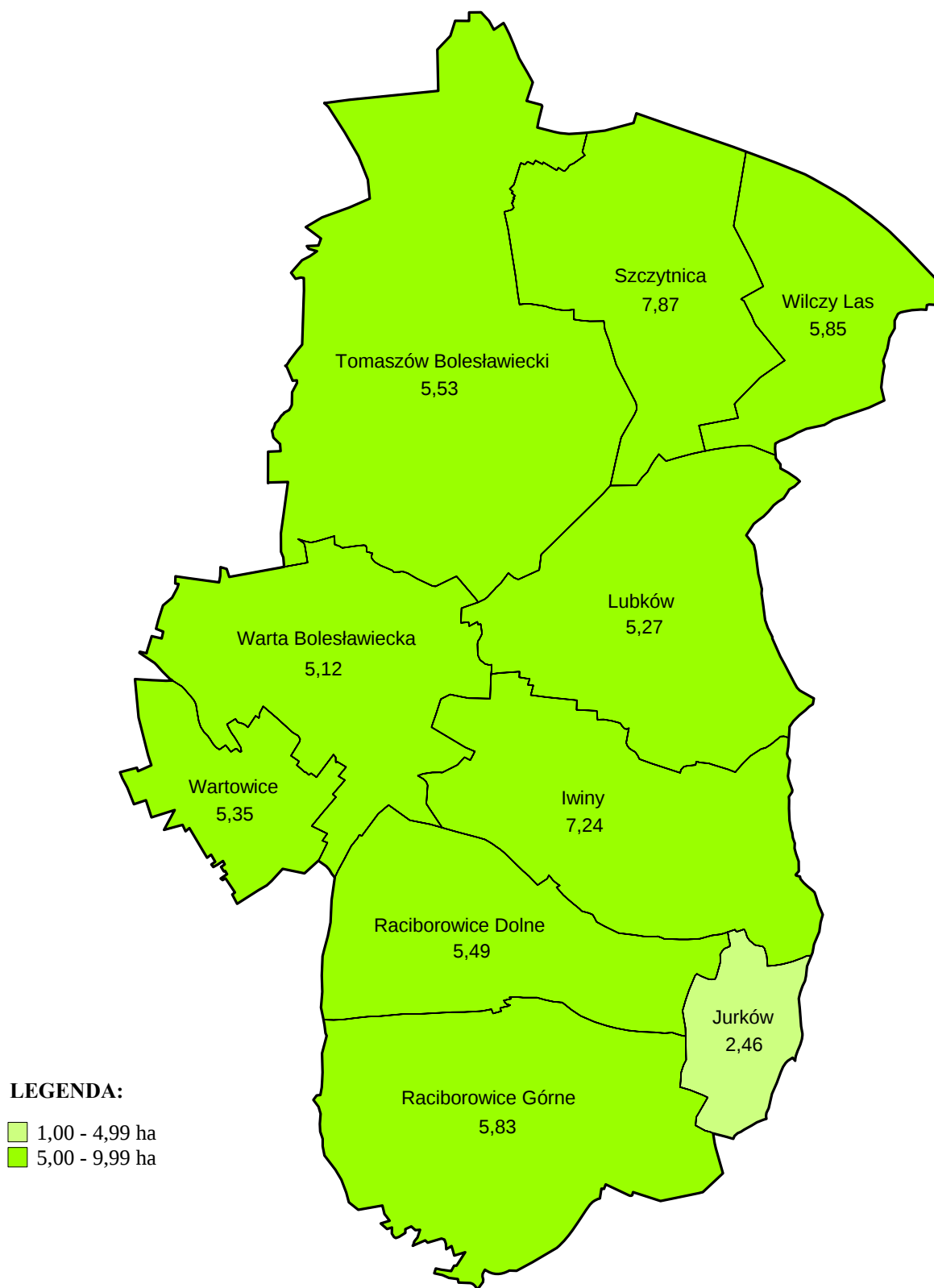
Gospodarstw średnich o powierzchni od 5,00 ha do 14,99 ha jest 257 (32% ogólnej liczby gospodarstw), o średniej wielkości gospodarstwa wynoszącej 8,06 ha. Udział ich w powierzchni zajmowanej przez gospodarstwa wynosi około 45%. Najwięcej tych gospodarstw jest w Szczytnicy (56), Tomaszowie Bolesławieckim (55) i Raciborowicach Górnych (33).

Struktura gospodarstw w grupach obszarowych (grunty własne i dzierżawione)

Tabela 18

Lp.	Obręb	Pow. ogólna gospodarstw (ha)	Liczba gospodarstw ogółem	Średnia pow. gospodarstwa (ha)	1,0 - 4,99				5,0 - 9,99				10,0 - 14,99				15,0 - 49,99				50,0 - 99,99			
					ilość gospod.		Średnia pow. gospodarstwa (ha)	Udział w powierzchni ogólnej (w %)	ilość gospod.		Średnia pow. gospodarstwa (ha)	Udział w powierzchni ogólnej (w %)	ilość gospod.		Średnia pow. gospodarstwa (ha)	Udział w powierzchni ogólnej (w %)	ilość gospod.		Średnia pow. gospodarstwa (ha)	Udział w powierzchni ogólnej (w %)	ilość gospod.		Średnia pow. gospodarstwa (ha)	Udział w powierzchni ogólnej (w %)
					liczba	%			liczba	%			liczba	%			liczba	%			liczba	%		
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.
1.	Iwiny	521,22	72	7,24	41	56,9	2,15	16,9	19	26,4	6,82	24,9	8	11,1	11,77	18,1	2	2,8	35,02	13,5	2	2,8	69,33	26,6
2.	Jurków	105,99	43	2,46	40	93,0	1,91	72,3	2	4,7	6,75	12,8	-	-	-	-	1	2,3	15,77	14,9	-	-	-	-
3.	Lubków	363,91	69	5,27	46	66,7	2,21	27,2	14	20,3	7,78	29,2	5	7,2	11,02	14,8	3	4,3	17,16	13,8	1	1,4	56,34	15,1
4.	Raciborowice Dolne	417,18	76	5,49	48	63,2	1,89	21,8	17	22,4	7,75	31,6	7	9,2	11,81	19,9	3	3,9	20,04	14,4	1	1,3	51,09	12,3
5.	Raciborowice Górne	711,79	122	5,83	78	63,9	2,37	25,3	17	13,9	5,99	13,9	16	13,1	10,43	22,8	10	8,2	22,72	31,1	1	0,8	50,13	6,9
6.	Szczytnica	621,48	79	7,87	18	22,8	2,75	8,0	37	46,8	7,52	44,8	19	24,1	10,50	32,1	5	6,3	18,80	15,1	-	-	-	-
7.	Tomaszów Bolesł.	796,55	144	5,53	79	54,9	2,28	22,6	36	25,0	5,93	26,8	19	13,2	10,23	24,4	10	6,9	20,82	26,2	-	-	-	-
8.	Warta Bolesławiecka	568,41	111	5,12	87	78,4	2,66	40,8	13	11,7	5,36	12,3	6	5,4	10,40	11,0	5	4,5	40,88	36,0	-	-	-	-
9.	Wartowice	320,82	60	5,35	39	65,0	1,73	21,0	13	21,7	6,91	28,0	3	5,0	12,12	11,3	5	8,3	25,41	39,6	-	-	-	-
10.	Wilczy Las	151,97	26	5,85	17	65,4	2,59	29,0	5	19,2	5,67	18,7	1	3,8	13,49	8,9	3	11,5	21,98	43,4	-	-	-	-
Gmina ogółem		4 579,32	802	5,71	493	61,5	2,26	24,2	173	21,6	6,74	25,3	84	10,5	10,77	19,7	47	5,9	23,92	24,4	5	0,6	59,24	6,4

Źródło: Dane Urzędu Gminy Warta Bolesławiecka, wg kart podatkowych. Stan na marzec 2005 r.

Rys. 19. Średnia powierzchnia gospodarstwa wg gruntów własnych i dzierżawionych
(bez gospodarstw wielkoobszarowych)

Gospodarstw dużych o powierzchni powyżej 15 ha jest tylko 52 (około 7%), a średnia ich powierzchnia wynosi 27,32 ha. Użytkują one około 1 420 ha, zajmując około 31% ogólnej powierzchni gospodarstw. Najwięcej gospodarstw dużych znajduje się Raciborowicach Górnych - 11 i Tomaszowie Bolesławieckim - 10. W pozostałych obrębach jest ich mało, od 1 do 5 (tabela 18 i rys. 20). Największe udziały w zajmowanej powierzchni mają gospodarstwa duże w Wilczym Lesie (43,4%) i Iwinach (40,1%) – rysunek 21.

Dokonana analiza struktury obszarowej gospodarstw pozwoliła wyróżnić na terenie gminy Warta Bolesławiecka 3 typy obszarowe gospodarstw (rys. 22):

- dominacja gospodarstw małych – Jurków,
- przewaga gospodarstw małych – Tomaszów Bolesławiecki, Wilczy Las, Lubków, Warta Bolesławiecka, Wartowice, Iwiny, Raciborowice Dolne i Raciborowice Górne,
- przewaga gospodarstw średnich – Szczytnica.

Określając typ gospodarstw dla całego obszaru gminy należy stwierdzić, że w ogólnej liczbie 802 analizowanych gospodarstw, przeważają gospodarstwa małe. Ich liczba wynosi 493 (61,5%) i użytkują około 1 114 ha (24,2% powierzchni gospodarstw w gminie). Gospodarstwa duże (powyżej 15 ha), których jest bardzo mało – 52 (6,5%), użytkują zbliżoną powierzchnię – około 1 420 (30,8%).

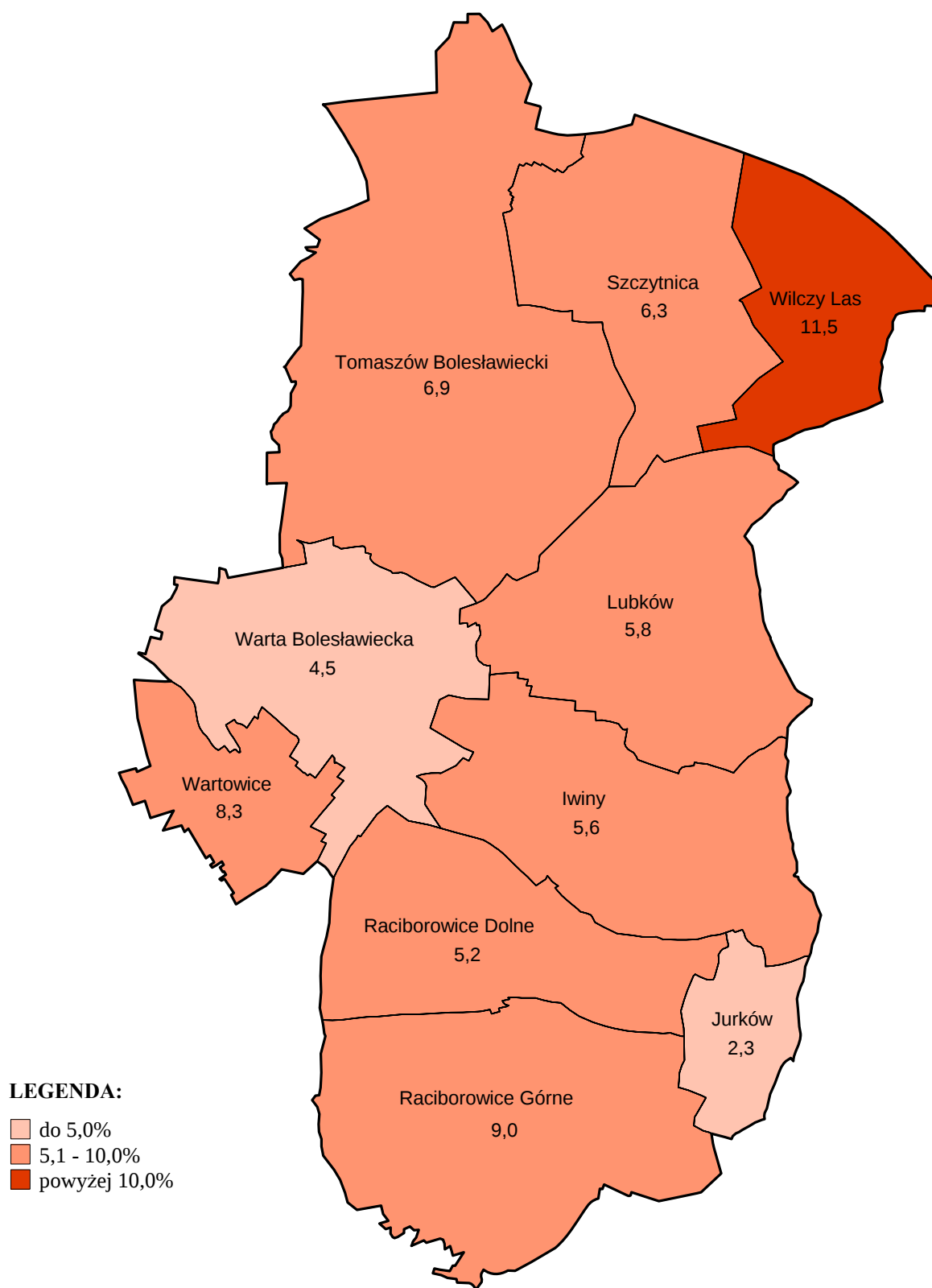
4. 3. 2. Rozdrobnienie gruntów w gospodarstwach prywatnych

Analizę rozdrobnienia gruntów w prywatnych gospodarstwach rolnych wykonano w oparciu o dane z ewidencji gruntów i budynków, biorąc pod uwagę grunty własne, bez dzierżaw.

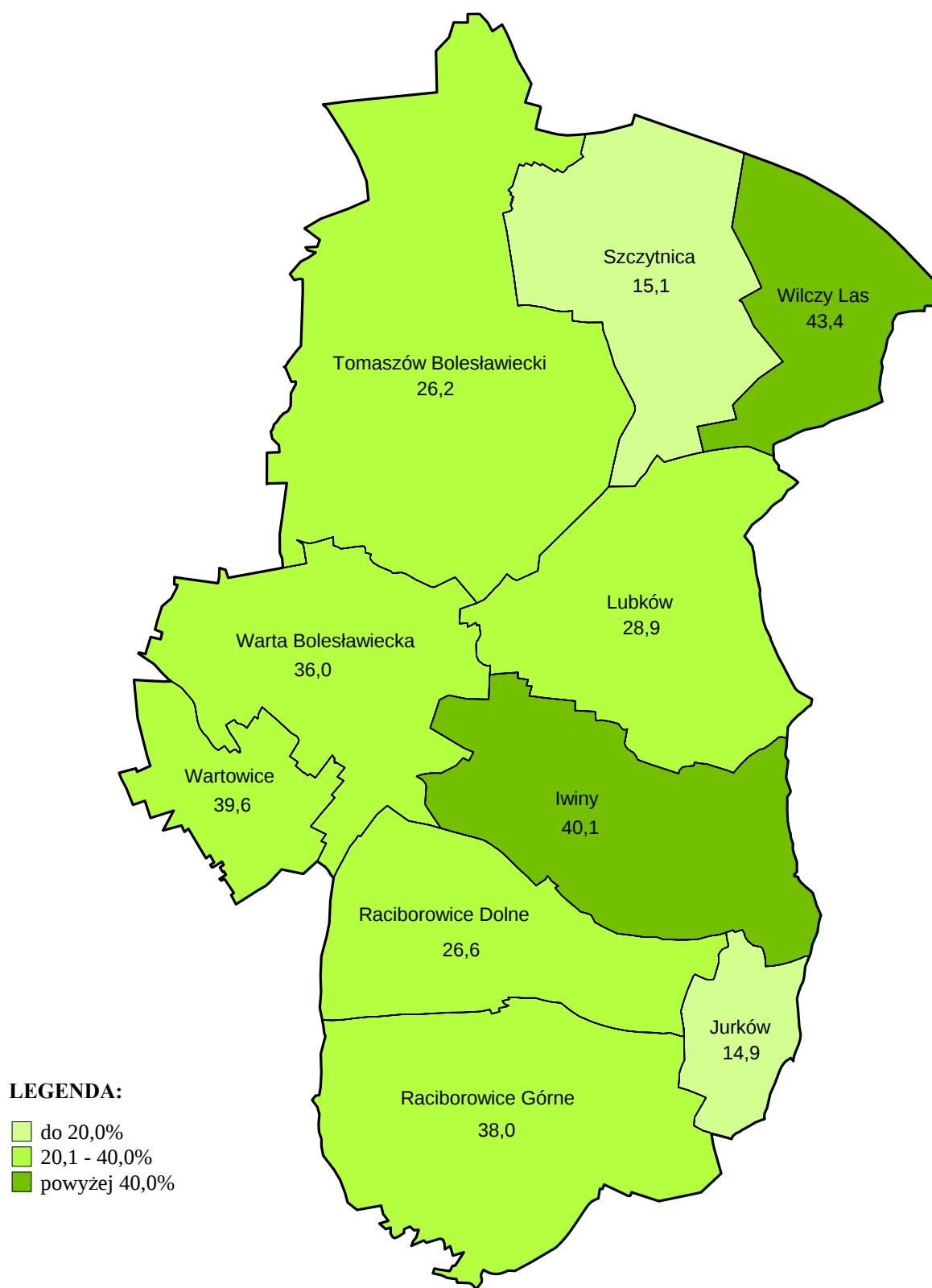
W gminie Warta Bolesławiecka przeciętnie na 1 gospodarstwo przypada 5,0 działek o średniej powierzchni 1,30 ha (tabela 19).

Średnia liczba działek przypadająca na gospodarstwo w poszczególnych obrębach kształtuje się od 2,4 działek w Wilczym Lesie do 7,0 działek w Wartowicach (rys. 23).

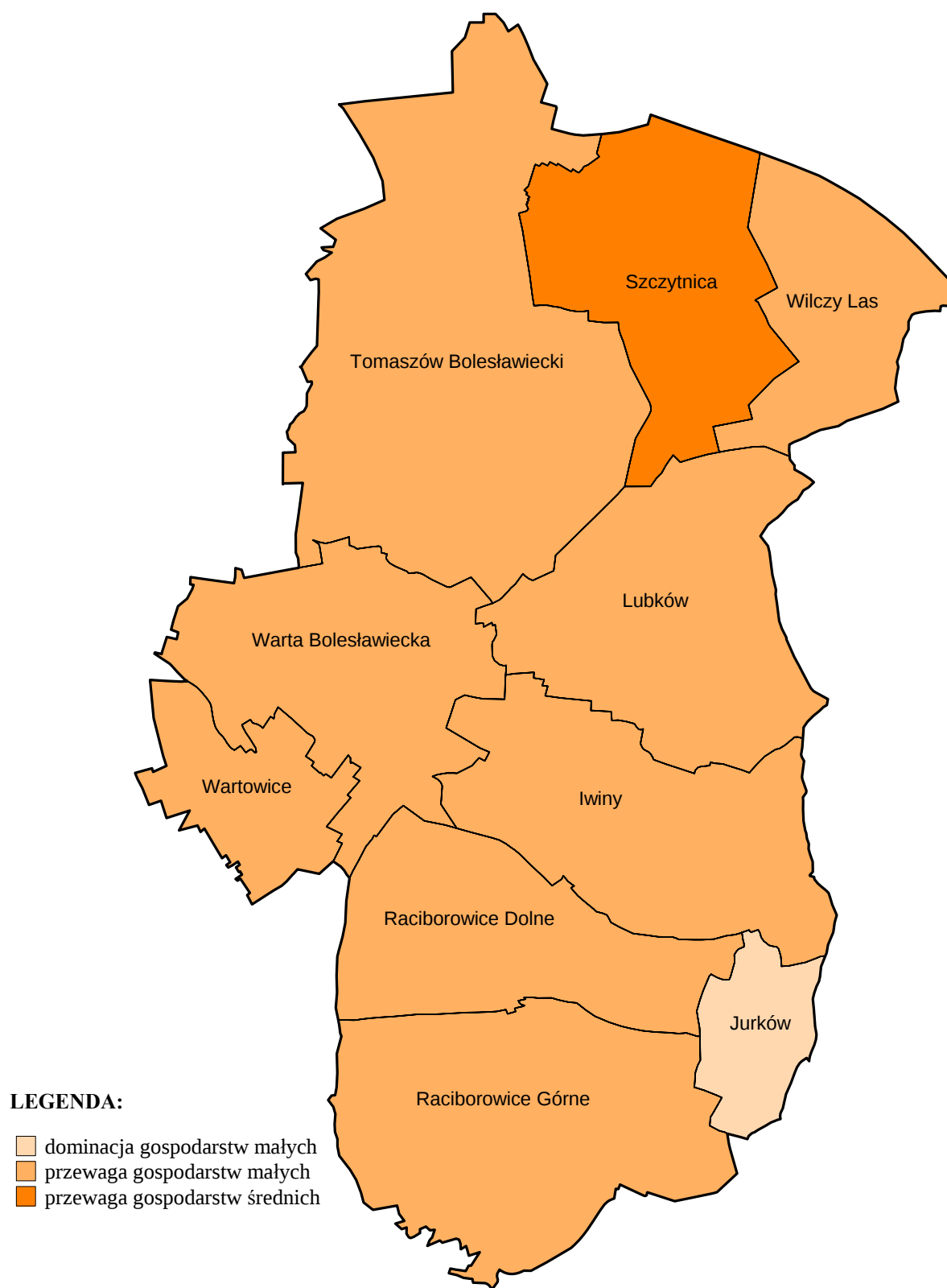
Największe rozdrobnienie występuje w dwóch obrębach gminy, gdzie na jedno gospodarstwo przypada ponad 5 działek – Warta Bolesławiecka (6,3 działek) i w/w Wartowice (7,0 działek). Najmniejsze rozdrobnienie gruntów w gospodarstwach występuje również w dwóch obrębach: Wilczy Las (2,4 działek) i Jurków (2,9 działek).

Rys. 20. Udział gospodarstw o powierzchni powyżej 15,00 ha w ogólnej liczbie gospodarstw rolnych (grunty własne i dzierżawione, bez gospodarstw wielkoobszarowych)

Rys. 21. Udział powierzchni gospodarstw o wielkości powyżej 15,00 ha, w ogólnej powierzchni gospodarstw rolnych (grunty własne i dzierżawione, bez gospodarstw wielkoobszarowych)

Rys. 22. Typologia wsi według struktury obszarowej gospodarstw rolnych
(grunty własne i dzierżawione, bez gospodarstw wielkoobszarowych)

**Rozdrobnienie gruntów gospodarstw w grupach obszarowych
(grunty własne)**

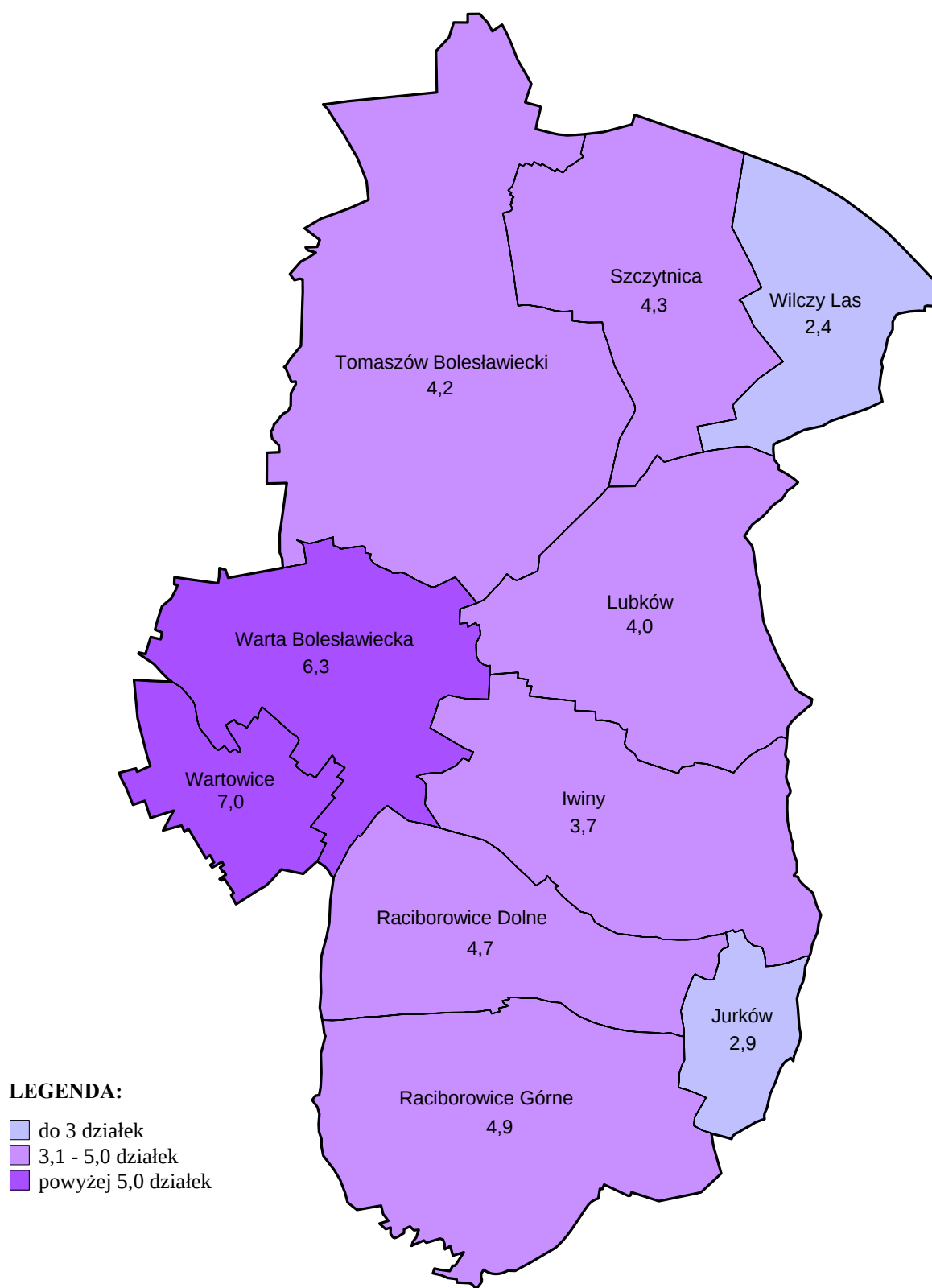
Tabela 19

Lp.	Obręb	Ogółem		w przedziałach obszarowych									
				1 - 4,99		5 - 9,99		10 - 14,99		15 - 49,99		50 -99,99	
		a	b	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.
1.	Iwiny	1,75	3,7	0,98	2,6	1,89	3,6	1,96	5,8	2,93	11,0	3,31	20,0
2.	Jurków	0,89	2,9	0,86	2,8	1,16	4,5	-	-	-	-	-	-
3.	Lubków	1,49	4,0	0,95	2,7	1,44	5,2	1,51	7,3	2,99	9,2	-	-
4.	Raciborowice Dolne	1,32	4,7	0,74	3,0	1,35	5,3	1,17	10,3	2,26	11,7	6,88	12,0
5.	Raciborowice Górne	1,20	4,9	0,69	3,4	1,41	5,2	1,74	6,8	1,88	11,1	1,34	38,0
6.	Szczytnica	1,89	4,3	1,22	2,0	1,71	4,6	1,95	6,3	2,30	8,5	4,72	18,0
7.	Tomaszów Bolesławiecki	1,48	4,2	0,79	2,8	1,81	4,1	1,74	6,9	2,17	12,4	-	-
8.	Warta Bolesławiecka	0,76	6,3	0,55	3,9	0,69	10,5	1,15	10,4	2,35	8,0	0,84	83,0
9.	Wartowice	0,86	7,0	0,78	3,1	0,92	7,1	0,69	17,8	1,07	28,0	1,04	48,0
10.	Wilczy Las	1,73	2,4	0,88	2,0	2,38	3,0	3,90	3,5	3,57	6,0	-	-
Gmina ogółem		1,30	5,0	0,73	3,1	1,39	5,3	1,48	8,1	1,96	11,8	1,89	29,0

a - średnia powierzchnia działki w gospodarstwie (w ha)

b - średnia liczba działek w gospodarstwie

Źródło: Ewidencja gruntów i budynków. Stan na listopad 2004 r.

Rys. 23. Średnia liczba działek w gospodarstwach prywatnych wg gruntów własnych

W pozostałych obrębach średnia liczba działek przypadająca na gospodarstwo jest mało zróżnicowana i waha się od 3,7 do 4,9 działek.

Rozdrobnienie gruntów ma ścisły związek z powierzchnią gospodarstwa. Analizując liczbę działek przypadającą średnio na 1 gospodarstwo w poszczególnych przedziałach wielkościowych (tabela 19) należy stwierdzić, że wraz ze wzrostem powierzchni gospodarstwa wzrasta również liczba działek.

Gospodarstwa małe o powierzchni poniżej 5 ha mają przeciętnie 3,1 działek, a gospodarstwa duże powyżej 15 ha – 11 do 29 działek.

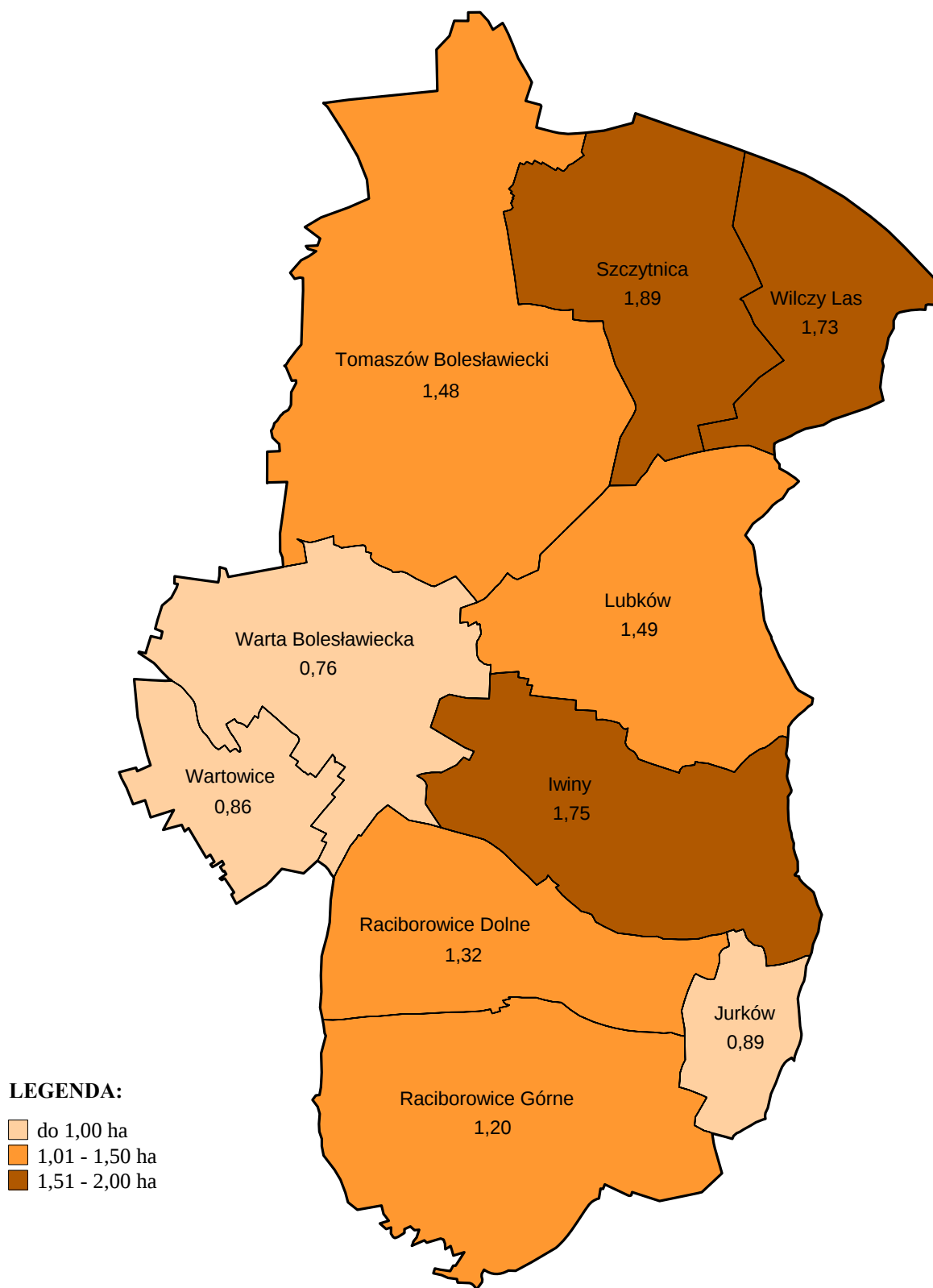
Z powyższych danych wynika, że rozdrobnienie gospodarstw rolnych na terenie gminy Warta Bolesławiecka mierzone ilością działek będzie wzrastać wraz ze wzrostem powierzchni gospodarstw i koncentracją ziemi.

Średnia powierzchnia działki w gospodarstwach poszczególnych obrębów jest zróżnicowana i wynosi od 0,76 ha w Warcie Bolesławieckiej do 1,89 ha w Szczytnicy (tabela 19 i rys. 24). W 3 obrębach średnia powierzchnia działki kształtuje się poniżej 1 ha: Warta Bolesławiecka (0,76 ha), Wartowice (0,86 ha) i Jurków (0,89 ha). Również w trzech obrębach średnia powierzchnia działki w gospodarstwie osiągnęła korzystny wskaźnik powyżej 1,50 ha: Wilczy Las (1,73 ha), Iwiny (1,75 ha) i Szczytnica (1,89 ha).

W poszczególnych grupach obszarowych gospodarstw (tabela 19) przeciętna wielkość działki przedstawia się następująco:

- w gospodarstwach o powierzchni 1,00 – 4,99 ha – 0,73 ha,
- w gospodarstwach o powierzchni 5,00 – 9,99 ha – 1,39 ha,
- w gospodarstwach o powierzchni 10,00 – 14,99 ha – 1,48 ha,
- w gospodarstwach o powierzchni 15,00 – 49,99 ha – 1,96 ha,
- w gospodarstwach o powierzchni 50,00 – 99,99 ha – 1,89 ha,

Powyższe wielkości wskazują, że średnia powierzchnia działki rośnie wraz ze średnią powierzchnią gospodarstwa, co jest zjawiskiem bardzo pozytywnym.

Rys. 24. Średnia powierzchnia działki w gospodarstwach prywatnych wg gruntów własnych

4. 3. 3. Struktura gruntów dzierżawionych przez rolników

Analiza struktury gruntów dzierżawionych przez rolników została wykonana w oparciu o dane z kart podatkowych gospodarstw z uwzględnieniem gospodarstw wielkoobszarowych. Dotyczą one przede wszystkim dzierżaw gruntów od ANR, a także zarejestrowanych dzierżaw prywatnych.

Ogółem powierzchnia gruntów dzierżawionych wynosi około 1 185 ha, stanowi to około 19% powierzchni użytkowanej przez wszystkie gospodarstwa (tabela 20).

Na ogólną liczbę 806 gospodarstw w gminie, 141 (17,5%) dzierżawi grunty rolne. Wśród gruntów dominują dzierżawy od ANR. Powierzchnia ich wynosi 834,15 ha, co stanowi 70,4% wszystkich zarejestrowanych dzierżaw. Dzierżawy od prywatnych właścicieli to około 305 ha (ok. 26%), od pozostałych właścicieli (grunty PGL LP i gminne), tylko około 45 ha (ok. 4%).

Największe powierzchnie gruntów dzierżawionych występują w gospodarstwach mających swoje siedziby we wsiach: Warta Bolesławiecka (około 425 ha), Lubków (około 194 ha), Raciborowice Górne (około 124 ha) i Wilczy Las (około 107 ha). Związane jest to z występowaniem w tych obrębach lub w obrębach sąsiadujących, większych powierzchni gruntów ANR.

Na podstawie uzyskanych danych można stwierdzić, że dzierżawienie gruntów rolnych staje się coraz powszechniejsze i nabiera coraz większego znaczenia gospodarczego.

4. 4. OCENA WARUNKÓW PRODUKCJI ROLNEJ

Oceniając warunki społeczno – gospodarcze produkcji rolnej obrębów gminy Warta Bolesławiecka, wzięto pod uwagę 3 główne elementy:

- udział użytków rolnych w ogólnej powierzchni obrębu,
- strukturę władania użytkami rolnymi,
- udział gospodarstw o powierzchni powyżej 15 ha.

Na podstawie punktacji w/w elementów rolniczej przestrzeni produkcyjnej, uzyskano ogólną ocenę dla każdego z obrębów gminy, określając ją jako średnią lub wysoką (rys. 25). Żaden obręb nie uzyskał niskiej oceny.

Wysoką ocenę warunków społeczno – gospodarczych produkcji rolnej uzyskały trzy obręby: Raciborowice Górne, Wartowice i Wilczy Las. Pozostałe obręby uzyskały średnią ocenę.

Rozdrobnienie gruntów gospodarstw w grupach obszarowych (grunty własne)

Tabela 19

Lp.	Obręb	Ogółem		w przedziałach obszarowych									
				1 - 4,99		5 - 9,99		10 - 14,99		15 - 49,99		50 -99,99	
		a	b	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.
1.	Iwiny	1,75	3,7	0,98	2,6	1,89	3,6	1,96	5,8	2,93	11,0	3,31	20,0
2.	Jurków	0,89	2,9	0,86	2,8	1,16	4,5	-	-	-	-	-	-
3.	Lubków	1,49	4,0	0,95	2,7	1,44	5,2	1,51	7,3	2,99	9,2	-	-
4.	Raciborowice Dolne	1,32	4,7	0,74	3,0	1,35	5,3	1,17	10,3	2,26	11,7	6,88	12,0
5.	Raciborowice Górne	1,20	4,9	0,69	3,4	1,41	5,2	1,74	6,8	1,88	11,1	1,34	38,0
6.	Szczytnica	1,89	4,3	1,22	2,0	1,71	4,6	1,95	6,3	2,30	8,5	4,72	18,0
7.	Tomaszów Bolesławiecki	1,48	4,2	0,79	2,8	1,81	4,1	1,74	6,9	2,17	12,4	-	-
8.	Warta Bolesławiecka	0,76	6,3	0,55	3,9	0,69	10,5	1,15	10,4	2,35	8,0	0,84	83,0
9.	Wartowice	0,86	7,0	0,78	3,1	0,92	7,1	0,69	17,8	1,07	28,0	1,04	48,0
10.	Wilczy Las	1,73	2,4	0,88	2,0	2,38	3,0	3,90	3,5	3,57	6,0	-	-
Gmina ogółem		1,30	5,0	0,73	3,1	1,39	5,3	1,48	8,1	1,96	11,8	1,89	29,0

a - średnia powierzchnia działki w gospodarstwie (w ha)

b - średnia liczba działek w gospodarstwie

Źródło: Ewidencja gruntów i budynków. Stan na listopad 2004 r.

Struktura gruntów dzierżawionych przez rolników

Tabela 20

Lp.	Obręb	Powierzchnia ogólna gospodarstw prywatnych wg użytkowania*	Powierzchnia gruntów dzierżawionych przez rolników								Liczba gospodarstw ogółem**	Liczba gospodarstw dzierżawiących grunty	
			ogółem		w tym:								
					od ANR		od prywatnych właścicieli		od innych jednostek				
ha	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ilość	ilość	%		
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.
1.	Iwiny	521,22	40,03	7,7	17,58	43,9	22,45	56,1	-	-	72	10	13,9
2.	Jurków	105,99	8,90	8,4	2,67	30,0	3,45	38,8	2,78	31,2	43	8	18,6
3.	Lubków	870,43	193,61	22,2	178,50	92,2	15,11	7,8	-	-	70	13	18,6
4.	Raciborowice Dolne	417,18	79,07	19,0	23,98	30,3	55,09	69,7	-	-	76	21	27,6
5.	Raciborowice Górne	711,79	123,93	17,4	67,85	54,7	55,83	45,0	0,25	0,2	122	22	18,0
6.	Szczytnica	621,48	61,30	9,9	13,92	22,7	44,88	73,2	2,50	4,1	79	9	11,4
7.	Tomaszów Bolesławiecka	796,55	82,71	10,4	22,64	27,4	41,80	50,5	18,27	22,1	144	18	12,5
8.	Warta Bolesławiecka	1 349,99	424,99	31,5	388,66	91,5	33,05	7,8	3,28	0,8	113	22	19,5
9.	Wartowice	320,82	63,20	19,7	14,28	22,6	33,44	52,9	15,48	24,5	60	14	23,3
10.	Wilczy Las	615,89	106,96	17,4	104,07	97,3	-	-	2,89	2,7	27	4	14,8
Gmina ogółem		6 331,34	1 184,70	18,7	834,15	70,4	305,10	25,8	45,45	3,8	806	141	17,5

Uwagi: * - powierzchnia gospodarstw łącznie z gospodarstwami wielkoobszarowymi (powyżej 100 ha)

** - liczba gospodarstw łącznie z gospodarstwami wielkoobszarowymi (powyżej 100 ha)

Źródło: Dane Urzędu Gminy Warta Bolesławiecka. Stan na marzec 2005 r.

Struktura gruntów dzierżawionych przez rolników

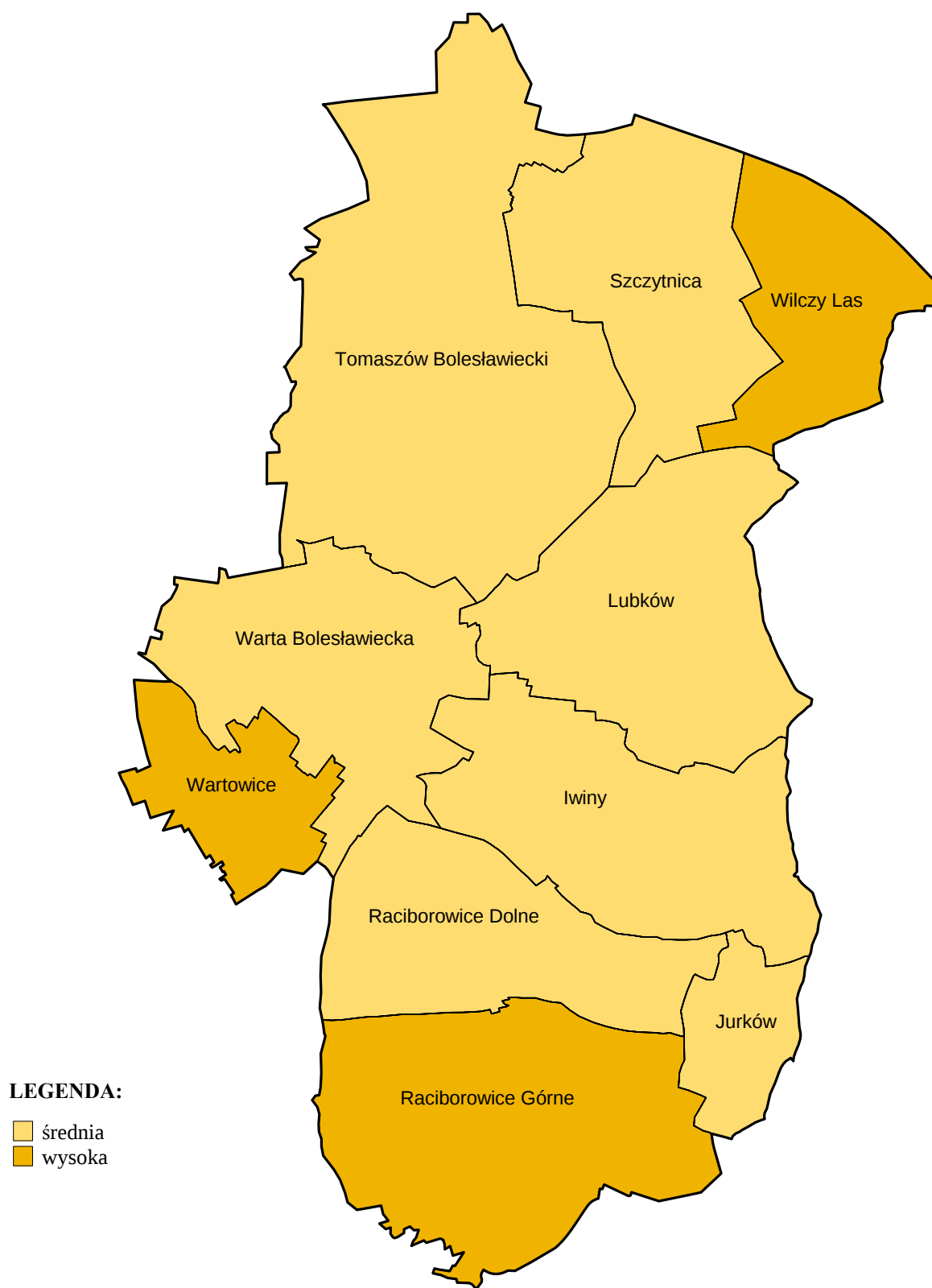
Tabela 20

Lp.	Obręb	Powierzchnia ogólna gospodarstw prywatnych wg użytkowania*	Powierzchnia gruntów dzierżawionych przez rolników								Liczba gospodarstw ogółem**	Liczba gospodarstw dzierżawiących grunty	
			ogółem	w tym:									
				od ANR		od prywatnych właścicieli		od innych jednostek					
ha	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ilość	ilość	%		
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.
1.	Iwiny	521,22	40,03	7,7	17,58	43,9	22,45	56,1	-	-	72	10	13,9
2.	Jurków	105,99	8,90	8,4	2,67	30,0	3,45	38,8	2,78	31,2	43	8	18,6
3.	Lubków	870,43	193,61	22,2	178,50	92,2	15,11	7,8	-	-	70	13	18,6
4.	Raciborowice Dolne	417,18	79,07	19,0	23,98	30,3	55,09	69,7	-	-	76	21	27,6
5.	Raciborowice Górne	711,79	123,93	17,4	67,85	54,7	55,83	45,0	0,25	0,2	122	22	18,0
6.	Szczytnica	621,48	61,30	9,9	13,92	22,7	44,88	73,2	2,50	4,1	79	9	11,4
7.	Tomaszów Bolesławiecka	796,55	82,71	10,4	22,64	27,4	41,80	50,5	18,27	22,1	144	18	12,5
8.	Warta Bolesławiecka	1 349,99	424,99	31,5	388,66	91,5	33,05	7,8	3,28	0,8	113	22	19,5
9.	Wartowice	320,82	63,20	19,7	14,28	22,6	33,44	52,9	15,48	24,5	60	14	23,3
10.	Wilczy Las	615,89	106,96	17,4	104,07	97,3	-	-	2,89	2,7	27	4	14,8
Gmina ogółem		6 331,34	1 184,70	18,7	834,15	70,4	305,10	25,8	45,45	3,8	806	141	17,5

Uwagi: * - powierzchnia gospodarstw łącznie z gospodarstwami wielkoobszarowymi (powyżej 100 ha)

** - liczba gospodarstw łącznie z gospodarstwami wielkoobszarowymi (powyżej 100 ha)

Źródło: Dane Urzędu Gminy Warta Bolesławiecka. Stan na marzec 2005 r.

Rys. 25. Ocena warunków społeczno - gospodarczych produkcji rolnej

5. WYPOSAŻENIE GMINY W INFRASTRUKTURĘ TECHNICZNĄ

5. 1. WYPOSAŻENIE WSI W INFRASTRUKTURĘ TECHNICZNĄ

5. 1. 1. Gospodarka wodno-ściekowa

Wszystkie miejscowości gminy Warta Bolesławiecka zaopatrywane są w wodę z sieci wodociągowej. Również gospodarka ściekowa na terenie gminy jest uporządkowana w 100%. System kanalizacji sanitarnej posiadają wszystkie miejscowości gminy (tabela 21 i rys. 26). Ścieki z poszczególnych miejscowości odprowadzane są do dwóch oczyszczalni, które znajdują się w Raciborowicach Dolnych i Tomaszowie Bolesławieckim. Do oczyszczalni w Raciborowicach Dolnych podłączone są 3 miejscowości z gminy Warta Bolesławiecka: Jurów, Raciborowice Dolne, Raciborowice Górne oraz jedna miejscowość z gminy Pielgrzymka – Sędzimirów. Pozostałe wsie gminy, podłączone są do oczyszczalni w Tomaszowie Bolesławieckim, są to: Warta Bolesławiecka, Wartowice, Iwiny, Lubków, Wilczy Las, Szczytnica i Tomaszów Bolesławiecki.

5. 1. 2. Sieć gazowa

W chwili obecnej tylko 4 wsie gminy Warta Bolesławiecka posiadają sieć gazową: Tomaszów Bolesławiecki, Iwiny, Raciborowice Dolne i Raciborowice Górne. W najbliższej przyszłości nie przewiduje się budowy sieci gazowej w miejscowościach gminy. Związane jest to z dużymi kosztami podłączenia do sieci gazowej. Nie wyklucza się jednak możliwości podłączenia wsi gminy do gazociągu. Gazyfikację miejscowości gminy Warta Bolesławiecka zakłada „Strategia rozwoju województwa dolnośląskiego”, w zależności od potrzeb rynku.

5. 1. 3. Gospodarka odpadami stałymi

Na terenie gminy Warta Bolesławiecka znajdują się 3 czynne wysypiska odpadów, które zlokalizowane są w Raciborowicach Dolnych, Tomaszowie Bolesławieckim i Warcie Bolesławieckiej (rys. 27 i tabela 22). Na wysypisko w Raciborowicach Dolnych wywożone są odpady z Jurkowa, Raciborowic Górnych i Raciborowic Dolnych. Jego pojemność wynosi 12 320 m³ i jest wypełnione w 6%. Wysypisko w Tomaszowie Bolesławieckim obsługuje następujące miejscowości gminy: Szczytnicę, Wilczy Las oraz

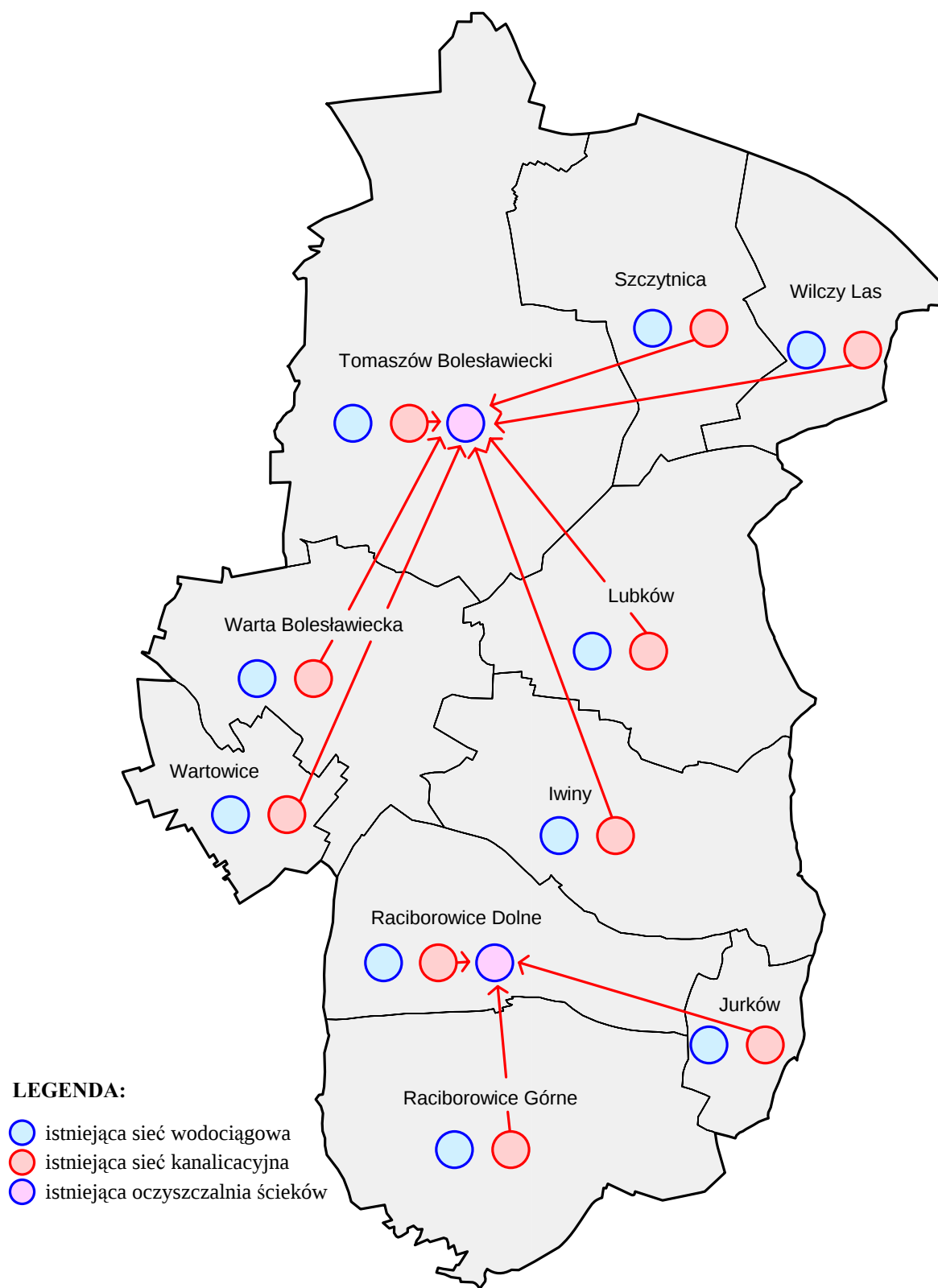
Wypożaenie wsi w infrastrukturę techniczną - istniejące i planowane

Tabela 21

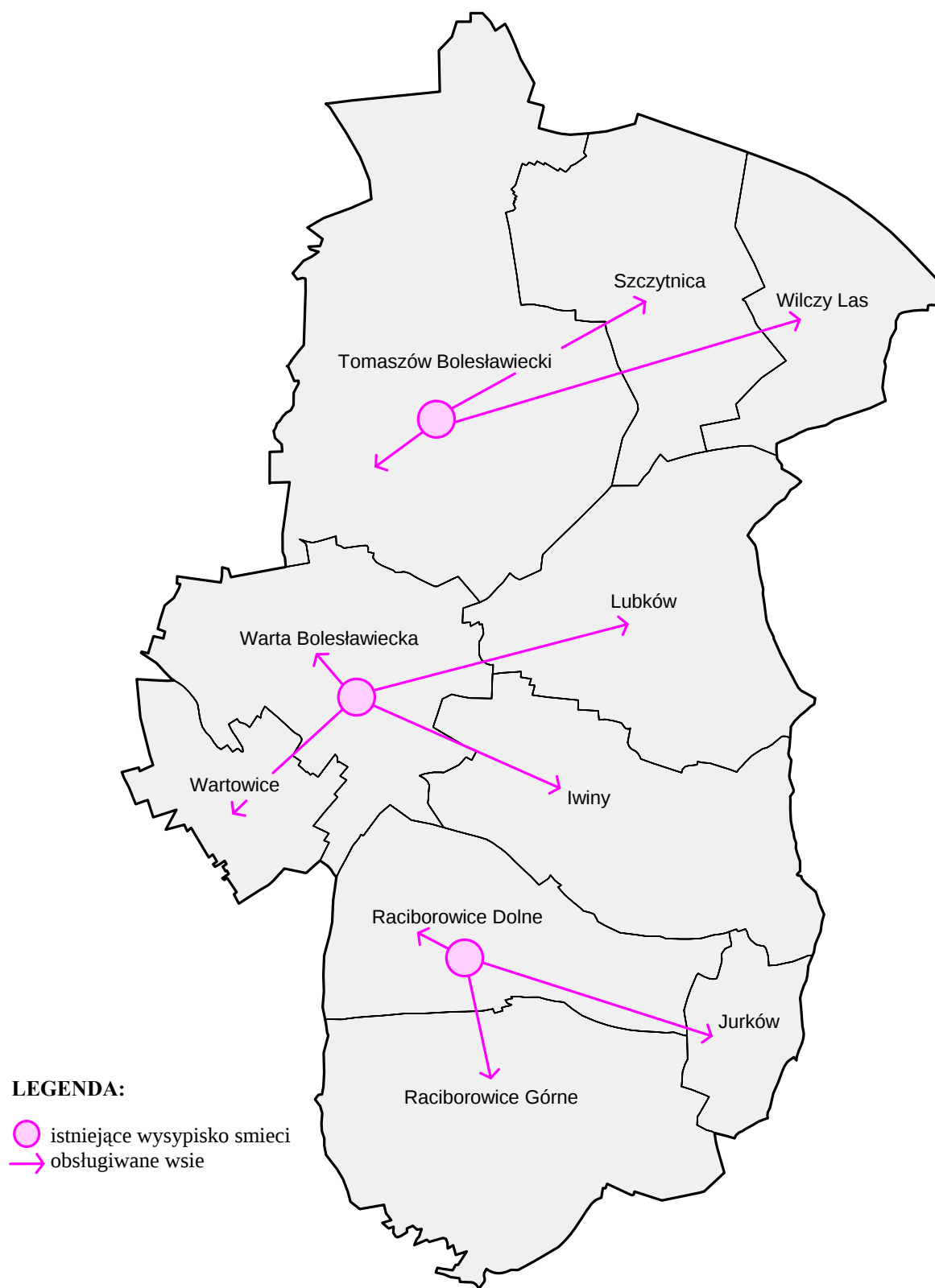
Lp.	Obręb	Wypożaenie w elementy infrastruktury technicznej										
		sieć wodociągowa		sieć kanalizacyjna		oczyszczalnia ścieków		sieć gazowa		telefony	wsie objęte zorganizowanym wywozem śmieci	istniejące wysypisko śmieci
		istniejąca	planowana	istniejąca	planowana	istniejąca	planowana	istniejąca	planowana			
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.
1.	Iwiny	X		X				X		X	X	
2.	Jurków	X		X						X	X	
3.	Lubków	X		X						X	X	
4.	Raciborowice Dolne	X		X		X		X		X	X	X
5.	Raciborowice Górne	X		X				X		X	X	
6.	Szczytnica	X		X						X	X	
7.	Tomaszów Bolesławiecki	X		X		X		X		X	X	X
8.	Warta Bolesławiecka	X		X						X	X	X
9.	Wartowice	X		X						X	X	
10.	Wilczy Las	X		X						X	X	
Gmina ogółem		10		10		2		4		10	10	3

* - część wsi zwodociągowana

Źródło: Dane Urzędu Gminy Warta Bolesławiecka. Stan na marzec 2005 r.

Rys. 26. Gospodarka wodno - ściekowa

Rys. 27. Usuwanie nieczystości stałych

Zagospodarowanie nieczystości stałych

Tabela 22

Lp.	Lokalizacja wysypiska śmieci	Obsługiwane wsie	Pojemność wysypiska (m ³)	Stopień wypełnienia (%)
1.	1.	2.	3.	4.
1.	Raciborowice Dolne	Jurków	12 320	6,0
		Raciborowice Dolne		
		Raciborowice Górne		
2.	Tomaszów Bolesławiecki	Szczytnica	11 440	22,1
		Tomaszów Bolesławiecki		
		Wilczy Las		
3.	Warta Bolesławiecka	Iwiny	16 049	60,2
		Lubków		
		Warta Bolesławiecka		
		Wartowice		
ogółem	3	10	39 809	

Źródło: Dane z Urzędu Gminy Warta Bolesławiecka. Stan na marzec 2005 r.

Tomaszów Bolesławiecki. Jego pojemność wynosi 11 440 m³, a wypełnienie sięga ponad 22%. Odpady z pozostałych miejscowości: Warta Bolesławiecka, Wartowice, Iwiny i Lubków wywożone są na wysypisko w Warcie Bolesławieckiej. Pojemność tego wysypiska wynosi 16 049 m³ i wypełnione jest ono w ponad 60%.

Rozwiązania wymaga problem składowania odpadów przemysłowych z terenu gminy, przeterminowanych środków ochrony roślin i innych niebezpiecznych odpadów oraz ich segregacja. W chwili obecnej nie ma na terenie gminy takiego rodzaju składowiska.

Przedsiębiorstwa działające na terenie gminy są zobowiązane do utylizacji odpadów we własnym zakresie.

Sytuacja jaka wystąpi w niedalekiej przyszłości, wymagać będzie nowych rozwiązań w zakresie zagospodarowania odpadów z terenu gminy.

5. 1. 4. Sieć telefoniczna

Wszystkie wsie gminy Warta Bolesławiecka wyposażone są w sieć telefoniczną. W sumie na terenie gminy zarejestrowanych jest 1 530 abonentów telefonicznych. Na 1000 mieszkańców przypada 200 telefonów. Jest to bardzo dobry wskaźnik wyposażenia w telefony. Rozszerzenie sieci telefonicznej jeżeli wystąpi takie zapotrzebowanie, może być w każdej miejscowości zrealizowane.

5. 1. 5. Sieć energetyczna

Wszystkie miejscowości gminy Warta Bolesławiecka są zelektryfikowane. Przez teren gminy przebiegają linie niskiego, średniego i wysokiego napięcia, a główna stacja transformatorowa znajduje się we wsi Warta Bolesławiecka.

Z danych dotyczących wyposażenia obszaru gminy w energię elektryczną wynika, że suma zainstalowanej mocy na jej terenie wynosi 9 671 kW, co daje wskaźnik mocy w kilowatach na 1 mieszkańca w wysokości 1,3.

Z posiadanych informacji wynika, że wielkość zainstalowanej mocy zaspokaja obecne potrzeby mieszkańców gminy.

5. 1. 6. Poziom wyposażenia wsi w infrastrukturę techniczną – synteza

W celu syntetycznej oceny wyposażenia wsi gminy Warta Bolesławiecka w infrastrukturę techniczną poddano punktowej ocenie omówione w poprzednich rozdziałach elementy tej infrastruktury. Sumy punktów dla każdej z miejscowości były podstawą ustalenia poziomu wyposażenia poszczególnych wsi w infrastrukturę techniczną. Uzyskane wyniki wskazują na dobry poziom wyposażenia miejscowości gminy w zakresie infrastruktury technicznej.

5. 2. WYPOSAŻENIE ROLNICZEJ PRZESTRZENI PRODUKCYJNEJ W INFRASTRUKTURĘ TECHNICZNĄ

5. 2. 1. Melioracje podstawowe

Cieki melioracji podstawowych wraz z systemem rowów melioracyjnych odwadniają obszar gminy Warta Bolesławiecka w kierunku Bobru i Kaczawy.

Najważniejszym ciekiem podstawowym na terenie gminy jest Bobrzyca, która wraz ze swoimi dopływami odprowadza wody z większości obszaru gminy.

Dolina Bobrzycy jest wąska i głęboko wcina się w podłoże. W górnym biegu rzeka ma charakter potoku górskiego, o dużym spadku i wąskim korycie. Zarówno Bobrzyca, jak i pozostałe cieki melioracji podstawowej: Osika i Brenna, są uregulowane i w zasadzie nie stwarzają zagrożeń powodziowego. Niektóre odcinki tych cieków wymagają jednak remontów.

Utrzymanie właściwych stosunków wodnych na obszarze gminy zależeć będzie od sprawnie działającego systemu melioracji podstawowych oraz powiązanego z nim systemu rowów melioracji szczegółowej.

5. 2. 2. Melioracje szczegółowe

Powierzchnia użytków rolnych, na których przeprowadzono inwestycje w zakresie melioracji szczegółowych, wynosi ogółem 1 457 ha (20%) – tabela 23. Prowadzone prace dotyczyły użytków rolnych we wszystkich obrębach (oprócz Iwin), ale w różnym stopniu. Najwięcej gruntów rolnych zmeliorowano w Warcie Bolesławieckiej (353 ha), Tomaszowie Bolesławieckim (291 ha), Raciborowicach Górnych (239 ha) i Wilczym Lesie (188 ha). Stanowi to około 74% ogólnej powierzchni zmeliorowanych gruntów rolnych w gminie. Procentowy udział gruntów zmeliorowanych w powierzchniach użytków rolnych poszczególnych obrębów waha się od 7,4% w Jurkowie do 42,7% w Warcie Bolesławieckiej. Inwestycje dotyczyły zarówno prac drenarskich jak i odbudowy oraz konserwacji rowów melioracyjnych na użytkach rolnych.

Użytki rolne gminy pokrywa sieć rowów melioracyjnych. Ich długość obliczona na podstawie danych ewidencji gruntów wynosi około 63 km. Jest to jednak obraz niezgodny z rzeczywistością. Przeprowadzona na przełomie lipca i sierpnia 2005 roku inwentaryzacja terenowa wykazała, że ponad 25% (16 km) rowów zarejestrowanych w ewidencji gruntów nie istnieje. W terenie pozostało ok. 47 km rowów, a ich gęstość na 100 ha użytków rolnych wynosi około 0,6 km. Inwentaryzacja wykazała również, że w chwili obecnej sieć rowów melioracyjnych prawie w całości znajduje się w złym stanie technicznym - ok. 92% (zamulone, zarośnięte, niedrożne), co powoduje, że nie spełniają one swojego zadania i nie odprowadzają nadmiaru wód do cieków podstawowych. W związku z powyższym wymagają odbudowy.

Stan melioracji szczegółowych

Tabela 23

Lp.	Obręb	Powierzchnia użytków rolnych (ha)	Powierzchnia użytków rolnych zmeliorowanych		Długość rowów melioracyjnych (wg ewidencji)				
					ogółem	w tym:			
			ha	%		zaorane		istniejące	
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
1.	Iwiny	638,94	-	-	7,70	4,05	52,6	3,65	47,4
2.	Jurków	94,88	7	7,4	0,74	0,74	100,0	-	-
3.	Lubków	787,24	140	17,8	5,40	-	-	5,40	100,0
4.	Raciborowice Dolne	724,28	102	14,1	7,80	0,50	6,4	7,30	93,6
5.	Raciborowice Górne	1 068,33	239	22,4	7,90	0,50	6,3	7,40	93,7
6.	Szczytnica	889,14	105	11,8	6,00	1,10	18,3	4,90	81,7
7.	Tomaszów Bolesławiecki	1 502,03	291	19,4	11,30	4,40	38,9	6,90	61,1
8.	Warta Bolesławiecka	827,55	353	42,7	6,65	0,75	11,3	5,90	88,7
9.	Wartowice	288,06	32	11,1	2,60	0,70	26,9	1,90	73,1
10.	Wilczy Las	453,20	188	41,5	6,85	3,05	44,5	3,80	55,5
Gmina ogółem		7 273,65	1 457	20,0	62,94	15,79	25,1	47,15	74,9

Źródło: Dane Urzędu Gminy Warta Bolesławiecka. Stan na marzec 2005 r.

Mapa hydrograficzna w skali 1 : 50 000.

5. 2. 3. Drogi transportu rolnego

Łączna długość dróg transportu rolnego w gminie według ewidencji gruntów i budynków wynosi około 427 km, z tego około 348 km (81,5%) to drogi istniejące w terenie i około 79 km (18,5%) to drogi, których faktycznie nie ma. Jest to wynik wieloletnich przekształceń rolniczej przestrzeni produkcyjnej, które spowodowały, że około 1/5 dróg okazała się zbędna i została zlikwidowana. Najwięcej zaoranych dróg stwierdzono w Raciborowicach Dolnych – 17,40 km, Tomaszowie Bolesławieckim – 15,45 km, i Iwinach – 12,58 km (tabela 24).

Stan dróg transportu rolnego

Tabela 24

Lp.	Obręb	Powierzchnia ogólna użytków rolnych w obrębie (ha)	Długość dróg (według ewidencji)					Gęstość istniejącej sieci dróg (km/100 ha UR)	Drogi transportu rolnego o trwałej nawierzchni (asfaltowa, brukowa)			
			ogółem	w tym:					ogółem		w tym w dobrym stanie	
				zaorane		istniejące						
				km	km	%	km		%	km	%	km
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.
1.	Iwiny	638,94	41,14	12,58	30,6	28,56	69,4	4,5	15,61	54,7	6,65	23,3
2.	Jurków	94,88	7,12	0,69	9,7	6,43	90,3	6,8	3,35	52,1	3,35	52,1
3.	Lubków	787,24	33,95	8,23	24,2	25,72	75,8	3,3	12,62	49,1	12,62	49,1
4.	Raciborowice Dolne	724,28	59,00	17,40	29,5	41,60	70,5	5,7	11,51	27,7	7,18	17,3
5.	Raciborowice Górne	1 068,33	82,98	7,28	8,8	75,70	91,2	7,1	9,78	12,9	4,47	5,9
6.	Szczytnica	889,14	36,55	3,95	10,8	32,60	89,2	3,7	9,50	29,1	9,50	29,1
7.	Tomaszów Bolesławiecki	1 502,03	73,99	15,45	20,9	58,54	79,1	3,9	25,08	42,8	20,18	34,5
8.	Warta Bolesławiecka	827,55	52,61	6,99	13,3	45,62	86,7	5,5	17,22	37,7	17,22	37,7
9.	Wartowice	288,06	24,14	3,29	13,6	20,85	86,4	7,2	8,75	42,0	8,75	42,0
10.	Wilczy Las	453,20	15,15	3,15	20,8	12,00	79,2	2,6	7,35	61,3	7,35	61,3
Gmina ogółem		7 273,65	426,63	79,01	18,5	347,62	81,5	4,8	120,77	34,7	97,27	28,0

Źródło: Inwentaryzacja terenowa, lipiec - sierpień 2005 r.

Gęstość istniejącej sieci dróg dla obszaru gminy Warta Bolesławiecka ogółem wynosi 4,8 km/100 ha UR. Największą gęstością sieci dróg transportu rolnego, wśród obrębów gminy, charakteryzują się: Wartowice – 7,2 km/100 ha UR, Raciborowice Górne – 7,1 km/100 ha UR oraz Jurków – 6,8 km/100 ha UR. Najmniejszą zaś obręby położone w północno-wschodniej części gminy: Wilczy Las – 2,6 km/100 ha UR, Lubków – 3,3 km/100 ha UR, Szczytnica – 3,7 km/100 ha UR i Tomaszów Bolesławiecki – 3,9 km/100 ha UR. W pozostałych obrębach, wskaźnik gęstości sieci dróg kształtuje się od 4,5 do 5,7 km/100 ha UR (rys. 28).

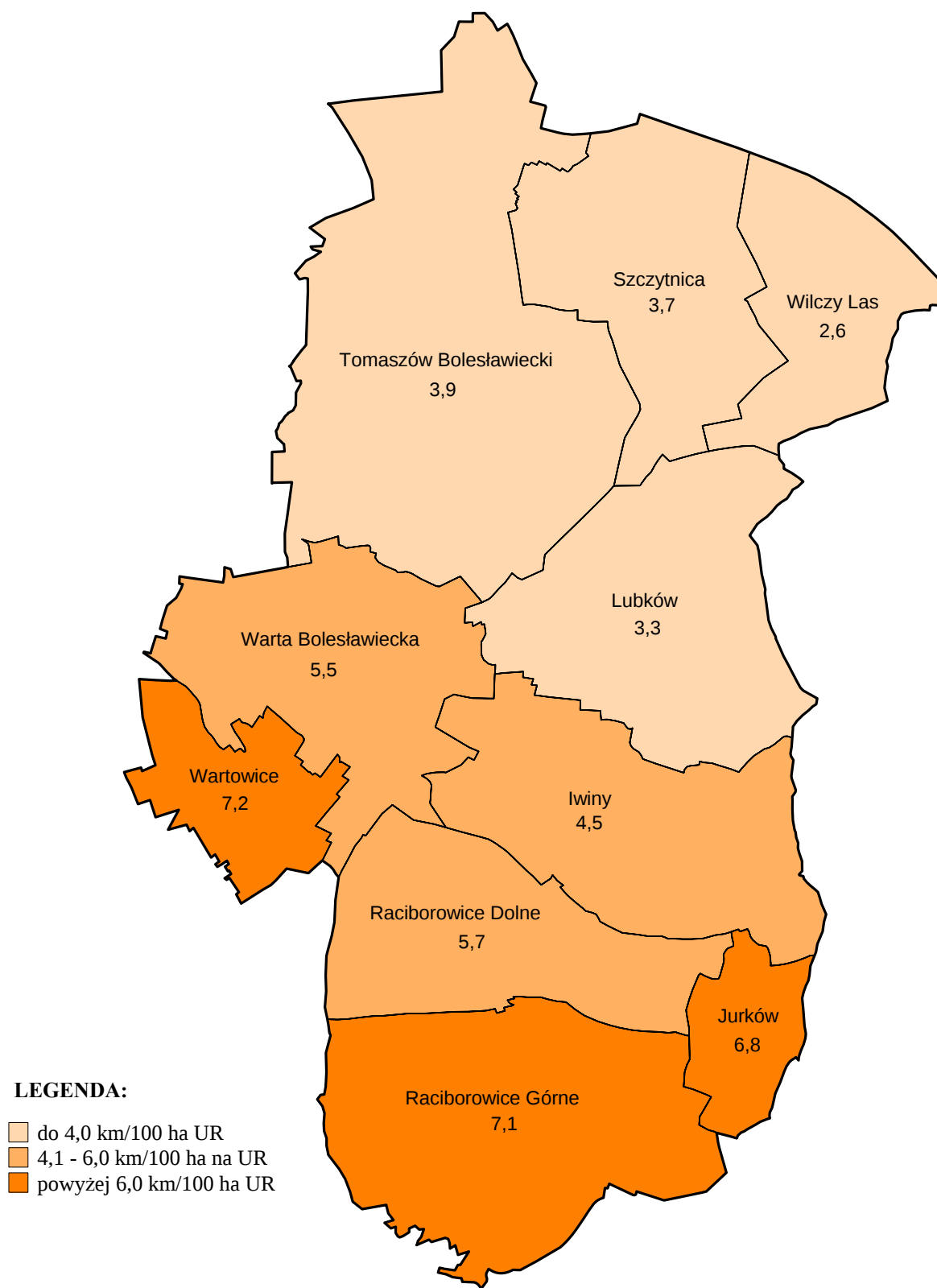
Spśród istniejących dróg ponad 1/3 (34,7%) posiada nawierzchnię trwałą (tabela 24). Najwięcej dróg o trwałej nawierzchni znajduje się w Tomaszowie Bolesławieckim (25,08 km), Iwinach (15,61 km), Warcie Bolesławieckiej (17,22 km), i Lubkowie (12,62 km). Około 20% tych dróg wymaga jednak przebudowy i modernizacji.

6. PRODUKCJA ROLNICZA

6. 1. PRODUKCJA ROŚLINNA

W strukturze upraw gminy Warta Bolesławiecka największy udział mają zboża, które zajmują około 65% powierzchni zasiewów. Wśród nich największe znaczenie ma pszenica, która zajmuje około 77% ogólnej powierzchni obsiewanej zbożami. Udział okopowych w strukturze zasiewów to ok.11%. Z roślin okopowych uprawiane są przede wszystkim ziemniaki (około 9% powierzchni zasiewów). Buraki cukrowe stanowią ok. 2% w strukturze zasiewów. Natomiast z przemysłowych uprawiany jest przede wszystkim rzepak, zajmujący ok. 13% powierzchni zasiewów. Udział warzyw w strukturze upraw jest bardzo mały – 0,5% (tabela 25).

Z uzyskanych danych wynika, że udział zbóż w strukturze zasiewów poszczególnych obrębów jest bardzo zróżnicowany. Kształtuje się on od 45,1% w Wilczym Lesie do 91,1% w Szczytnicy. W pięciu obrębach: Jurkowie, Lubkowie, Warcie Bolesławieckiej, Wartowicach i Wilczym Lesie, udział zbóż nie przekracza 60%. W pozostałych obrębach udział ten przedstawia się mniej korzystnie i kształtuje się od 69,2% w Iwinach do 91,1% w Szczytnicy. Tak duży wskaźnik udziału zbóż w strukturze zasiewów jest zjawiskiem niekorzystnym i może doprowadzić do degradacji gleb, co w rezultacie spowoduje obniżkę uzyskiwanych plonów.

Rys. 28. Gęstość sieci dróg transportu rolnego (drogi istniejące w terenie)

Struktura upraw w gospodarstwach rolnych

Tabela 25

Lp.	Obręb	Powierzchnia upraw															ogółem powierzchnia zasiewów (ha)	Procentowy udział w powierzchni zasiewów			
		zboża					okopowe					przemysłowe			warzywa (ha)	pozostałe (ha)		zboża	buraki cukrowe	ziemniaki	rzepak
		ogółem (ha)	w tym:				ogółem (ha)	w tym:				ogółem (ha)	w tym rzepak								
			pszenica		żyto			buraki cukrowe		ziemniaki											
			ha	%	ha	%		ha	%	ha	%		ha	%							
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.
1.	Iwiny	296	257	86,8	7	2,4	9	4	44,4	5	55,6	24	20	83,3	-	99	428	69,2	0,9	1,2	4,7
2.	Jurków	45	20	44,4	2	4,4	11	-	-	11	100,0	6	-	-	2	13	77	58,4	-	14,3	-
3.	Lubków	374	200	53,5	30	8,0	220	70	31,8	150	68,2	70	64	91,4	-	75	739	50,6	9,5	20,3	8,7
4.	Raciborowice Dolne	267	205	76,8	1	0,4	20	12	60,0	8	40,0	52	52	100,0	-	12	351	76,1	3,4	2,3	14,8
5.	Raciborowice Górne	531	475	89,5	5	0,9	24	-	-	24	100,0	130	130	100,0	7	20	712	74,6	-	3,4	18,3
6.	Szczytnica	460	320	69,6	80	17,4	30	14	46,7	16	53,3	15	15	100,0	-	-	505	91,1	2,8	3,2	3,0
7.	Tomaszów Bolesławiecki	535	320	59,8	50	9,3	44	4	9,1	38	86,4	11	10	90,9	-	29	619	86,4	0,6	6,1	1,6
8.	Warta Bolesławiecka	660	580	87,9	10	1,5	210	28	13,3	182	86,7	315	315	100,0	5	7	1 197	55,1	2,3	15,2	26,3
9.	Wartowice	140	120	85,7	20	14,3	25	-	-	25	100,0	5	5	100,0	15	79	264	53,0	-	9,5	1,9
10.	Wilczy Las	255	236	92,5	19	7,5	12	-	-	12	100,0	116	116	100,0	-	183	566	45,1	-	2,1	20,5
Gmina ogółem		3 563	2 733	76,7	224	6,3	605	132	21,8	471	77,9	744	727	97,7	29	517	5 458	65,3	2,4	8,6	13,3

Źródło: Dane Urzędu Gminy Warta Bolesławiecka. Stan na marzec 2005 r.

Plony podstawowych upraw w 2005 roku dla gminy Warta Bolesławiecka kształtowały się następująco:

<u>uprawa</u>	<u>średni plon w gminie</u> <u>(q/ha)</u>
pszenica	44
żyto	32
jęczmień	33
owies	29
ziemniaki	320
buraki cukrowe	430
rzepak	28

Najwyższe plony upraw uzyskiwane były w obrębach: Lubków, Tomaszów Bolesławiecki i Warta Bolesławiecka (tab. 26).

Reasumując należy stwierdzić, że na terenie gminy Warta Bolesławiecka pięć obrębów posiada w miarę korzystną strukturę zasiewów oraz w takiej samej liczbie obrębów przedstawia się ona niekorzystnie. Występuje tam dominacja zbóż, w których największy udział posiada pszenica, przy zbyt małym udziale pozostałych upraw.

6. 2. PRODUKCJA ZWIERZĘCA

Z uzyskanych danych wynika, że podstawowymi kierunkami produkcji zwierzęcej na terenie gminy Warta Bolesławiecka jest chów trzody chlewnej i bydła. W indywidualnych gospodarstwach i przedsiębiorstwach rolnych hodowano 363 szt. bydła (w tym 199 krów) i 1 037 szt. trzody chlewnej (w tym 130 loch) – tabela 27. Z pozostałych zwierząt charakterystyczny dla gminy jest chów drobiu, który na większą skalę występuje w Iwinach i Warcie Bolesławieckiej. W sumie w całej gminie hoduje się około 30 000 szt. drobiu. Ponadto utrzymywano również owce (5 szt.) i konie (12 szt.).

Produkcja zwierzęca na obszarze gminy Warta Bolesławiecka znajduje się na niskim poziomie – 9,4 SD/100 ha UR. W poszczególnych obrębach wskaźnik obsady SD/100 ha UR jest zróżnicowany i kształtuje się od 4,3 w Wilczym Lesie do 26,1 w Iwinach (tabela 28 i rys. 29).

Plony podstawowych upraw
(średnio uzyskiwane plony)

Tabela 26

Lp.	Obręb	Plony upraw (w q/ha)						
		pszenica	żyto	jęczmień	owies	ziemniaki	buraki cukrowe	rzepak
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.	Iwiny	40	25	25	30	300	400	25
2.	Jurków	40	25	25	25	300	-	-
3.	Lubków	40	35	40	35	450	450	30
4.	Raciborowice Dolne	50	30	30	20	250	450	25
5.	Raciborowice Górne	60	30	30	-	400	-	30
6.	Szczytnica	40	25	30	30	200	450	30
7.	Tomaszów Bolesławiecki	40	35	40	30	400	450	30
8.	Warta Bolesławiecka	65	50	50	40	250	400	30
9.	Wartowice	40	30	30	25	300	-	30
10.	Wilczy Las	30	28	30	-	350	-	30
Gmina ogółem		44	32	33	29	320	430	28

Źródło: Dane na podstawie wywiadu u sołtysów, lipiec-sierpień 2005 r.

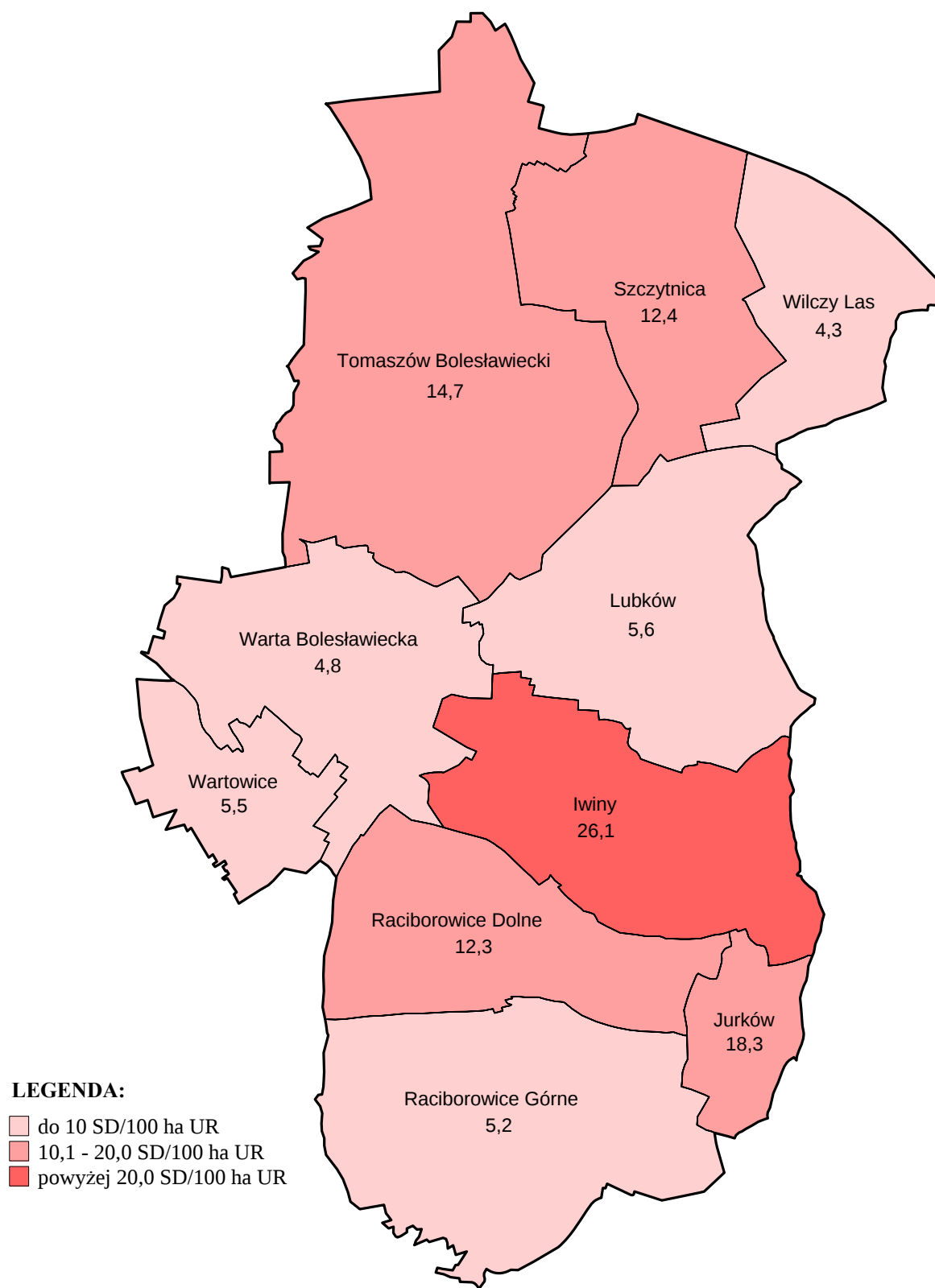
Produkcja zwierzęca

Tabela 27

Lp.	Obręb	Pogłowie zwierząt (w szt. fizycznych)							Obsada na 100 ha użytków rolnych (w szt. fizycznych)				
		bydło		trzoda		owce	konie	drób (kury)	bydło	trzoda	owce	konie	drób (kury)
		ogółem	w tym: krowy	ogółem	w tym: lochy								
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.
1	Iwiny	22	11	123	30	-	-	24 000	3,4	19,3	-	-	3 756,2
2	Jurków	21	12	17	-	-	-	320	22,1	17,9	-	-	337,3
3	Lubków	59	27	25	7	-	1	300	7,5	3,2	-	0,1	38,1
4	Raciborowice Dolne	56	23	43	11	-	2	300	7,7	5,9	-	0,3	41,4
5	Raciborowice Górne	43	24	25	22	-	1	200	4,0	2,3	-	0,1	18,7
6	Szczytnica	72	37	120	10	-	-	600	8,1	13,5	-	-	67,5
7	Tomaszów Bolesławiecki	56	41	370	20	-	2	400	3,7	24,6	-	0,1	26,6
8	Warta Bolesławiecka	22	17	150	18	-	6	3 000	2,7	18,1	-	0,7	362,5
9	Wartowice	7	5	50	3	5	-	600	2,4	17,4	1,7	-	208,3
10	Wilczy Las	5	2	114	9	-	-	33	1,1	25,2	-	-	7,3
Gmina ogółem		363	199	1 037	130	5	12	29 753	5,0	14,3	0,1	0,2	409,1

Źródło: 1. Dane Urzędu Gminy Warta Bolesławiecka. Stan z 2005 r.

2. Dane uzyskane na podstawie wywiadu u sołtysów, sierpień - wrzesień 2005 r.

Rys. 29. Obsada inwentarza w gospodarstwach rolnych

W pięciu obrębach: Wilczy Las, Warta Bolesławiecka, Raciborowice Górne, Wartowice i Lubków, obsada inwentarza nie przekracza 10 SD/100 ha UR. W pozostałych (oprócz Iwin), kształtuje się od 12,3 SD/100 ha UR w Raciborowicach Dolnych do 18,3 SD/100 ha UR w Jurkowie.

Wyżej przedstawiona sytuacja świadczy o słabym zainteresowaniu rolników produkcją zwierzęcą. Tylko 3 gospodarstwa indywidualne prowadzą ją na większą skalę. Stanowi to zaledwie 0,4% ogólnej ich liczby. Gospodarstwa te znajdują się w Iwinach. Jedno z nich zajmuje się hodowlą drobiu (brojlery) i dwa gospodarstwa prowadzą chów trzody chlewnej.

Obsada inwentarza w gospodarstwach rolnych na 100 ha UR w SD

Tabela 28

Lp.	Obręb	Powierzchnia ogólna użytków rolnych w gospodarstwach (ha)	Pogłowie zwierząt (w SD)				Obsada na 100 ha użytków rolnych (w SD)			
			bydło	trzoda	pozostałe*	ogółem	bydło	trzoda	pozostałe*	ogółem
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.
1.	Iwiny	521,22	15,4	24,6	96,0	136,0	3,0	4,7	18,4	26,1
2.	Jurków	105,99	14,7	3,4	1,3	19,4	13,9	3,2	1,2	18,3
3.	Lubków	870,43	41,3	5,0	2,4	48,7	4,7	0,6	0,3	5,6
4.	Raciborowice Dolne	417,18	39,2	8,6	3,6	51,4	9,4	2,1	0,9	12,3
5.	Raciborowice Górne	711,79	30,1	5,0	2,0	37,1	4,2	0,7	0,3	5,2
6.	Szczytnica	621,48	50,4	24,0	2,4	76,8	8,1	3,9	0,4	12,4
7.	Tomaszów Bolesławiecki	796,55	39,2	74,0	4,0	117,2	4,9	9,3	0,5	14,7
8.	Warta Bolesławiecka	1 349,99	15,4	30,0	19,2	64,6	1,1	2,2	1,4	4,8
9.	Wartowice	320,82	4,9	10,0	2,9	17,8	1,5	3,1	0,9	5,5
10.	Wilczy Las	615,89	3,5	22,8	0,1	26,4	0,6	3,7	-	4,3
Gmina ogółem		6 331,34	254,1	207,4	133,9	595,4	4,0	3,3	2,1	9,4

* - w tym: owce, konie, drób

Źródło: Opracowanie własne

7. OBSŁUGA ROLNICTWA

Oceny wyposażenia gminy Warta Bolesławiecka w urządzenia obsługujące rolnictwo dokonano analizując przede wszystkim:

- wyposażenie gospodarstw rolnych w sprzęt mechaniczny,
- wyposażenie gminy w punkty obsługi dla rolnictwa.

7. 1. WYPOSAŻENIE GOSPODARSTW W SPRZĘT MECHANICZNY

Wypożyczenie gospodarstw w sprzęt mechaniczny scharakteryzowano ilością znajdujących się w gospodarstwach ciągników rolniczych i kombajnów zbożowych, których moc przeliczono na umowną jednostkę – „ciągnik przeliczeniowy” (25 KM). Z posiadanych danych wynika, że w gminie Warta Bolesławiecka na 100 ha użytków rolnych przypada średnio 19,1 ciągników przeliczeniowych.

Dokonana analiza wykazała, że wyposażenie w sprzęt mechaniczny na terenie gminy ogółem jest wystarczające. Jeden ciągnik przeliczeniowy obsługuje 5,20 ha użytków rolnych (tabela 29 i rys. 30). Jest to wskaźnik bardzo korzystny.

W poszczególnych obrębach wskaźnik ten jest zróżnicowany i kształtuje się od 1,7 ha UR/1cp w Jurkowie do 9,3 ha UR/1cp w Tomaszowie Bolesławieckim. W sześciu obrębach: Jurków, Raciborowice Górne, Raciborowice Dolne, Iwiny, Wartowice i Szczytnica, wskaźnik użytków rolnych przypadający na 1 ciągnik przeliczeniowy jest korzystny i nie przekracza 6,50 ha. W pozostałych czterech obrębach wyposażenie w sprzęt mechaniczny jest nieco gorsze – Tomaszów Bolesławiecki (9,3 ha UR/1cp), Wilczy Las (8,2 ha UR/1cp), Lubków (7,8 ha UR/1cp) i Warta Bolesławiecka (7,2 ha UR/1cp). W obrębach tych znajdują się również gospodarstwa wielkoobszarowe, dla których optymalny wskaźnik użytków rolnych na 1cp jest wyższy i wynosi około 8,5 ha. Ponadto gospodarstwa rolne mające rezerwy sprzętowe, świadczą usługi w ramach sąsiedzkiej pomocy.

Również wyposażenie w kombajny zbożowe jest wystarczające dla obsługi pól w całej gminie. Na jeden kombajn przypada 70,6 ha gruntów ornych. W poszczególnych obrębach wskaźnik ten jest zróżnicowany i kształtuje się od 29,6 ha gruntów ornych w Jurkowie do 190,2 ha gruntów ornych w Wilczym Lesie (tabela 29 i rys. 31).

Mając na uwadze ilość przypadających hektarów gruntów ornych na jeden kombajn zbożowy można stwierdzić, że nie we wszystkich wsiach są one w pełni wykorzystane. W związku z czym rolnicy ponoszą zbyt duże koszty związane z zakupem i eksploatacją kombajnów.

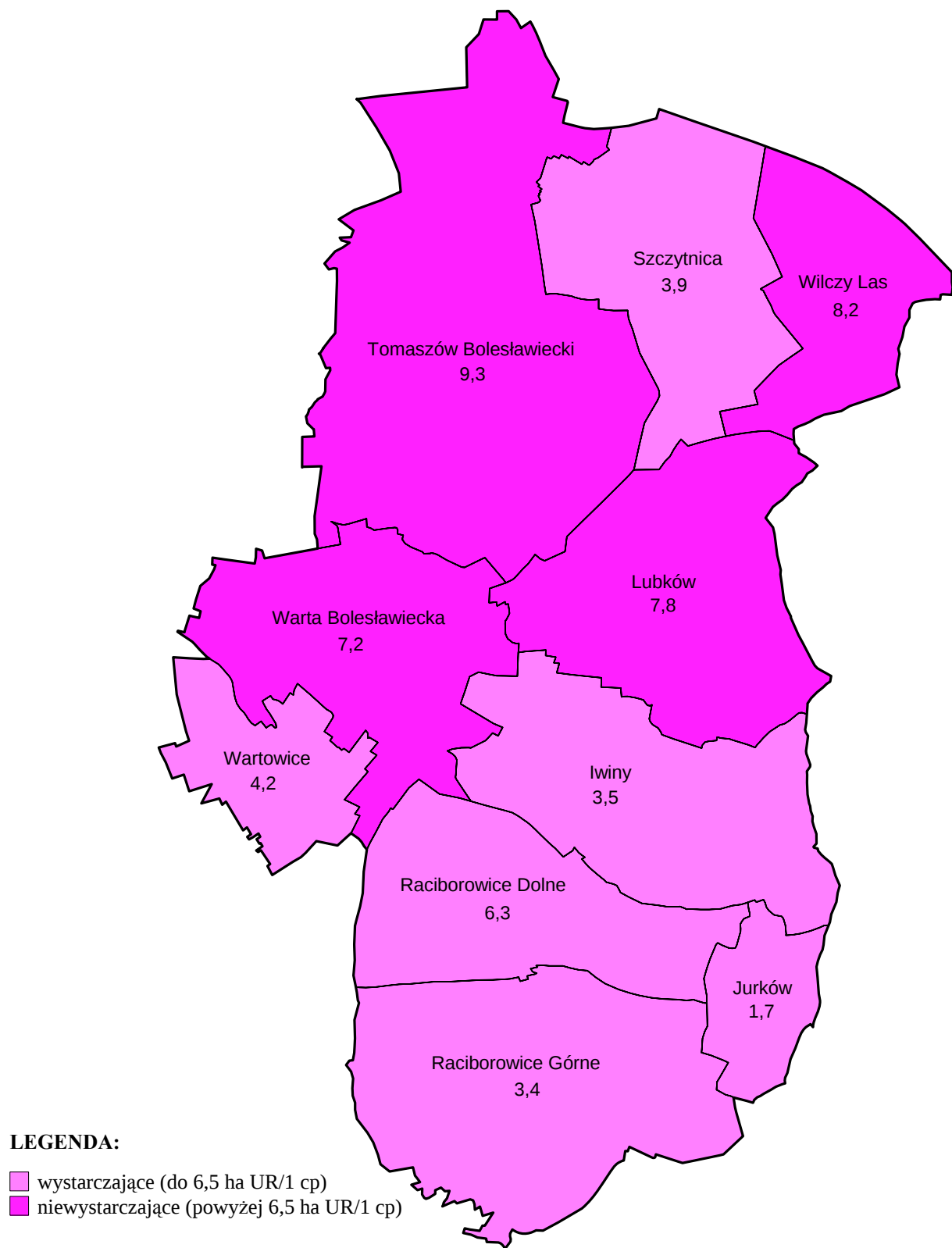
Wyposażenie w mechaniczną siłę pociągową w gospodarstwach rolnych

Tabela 29

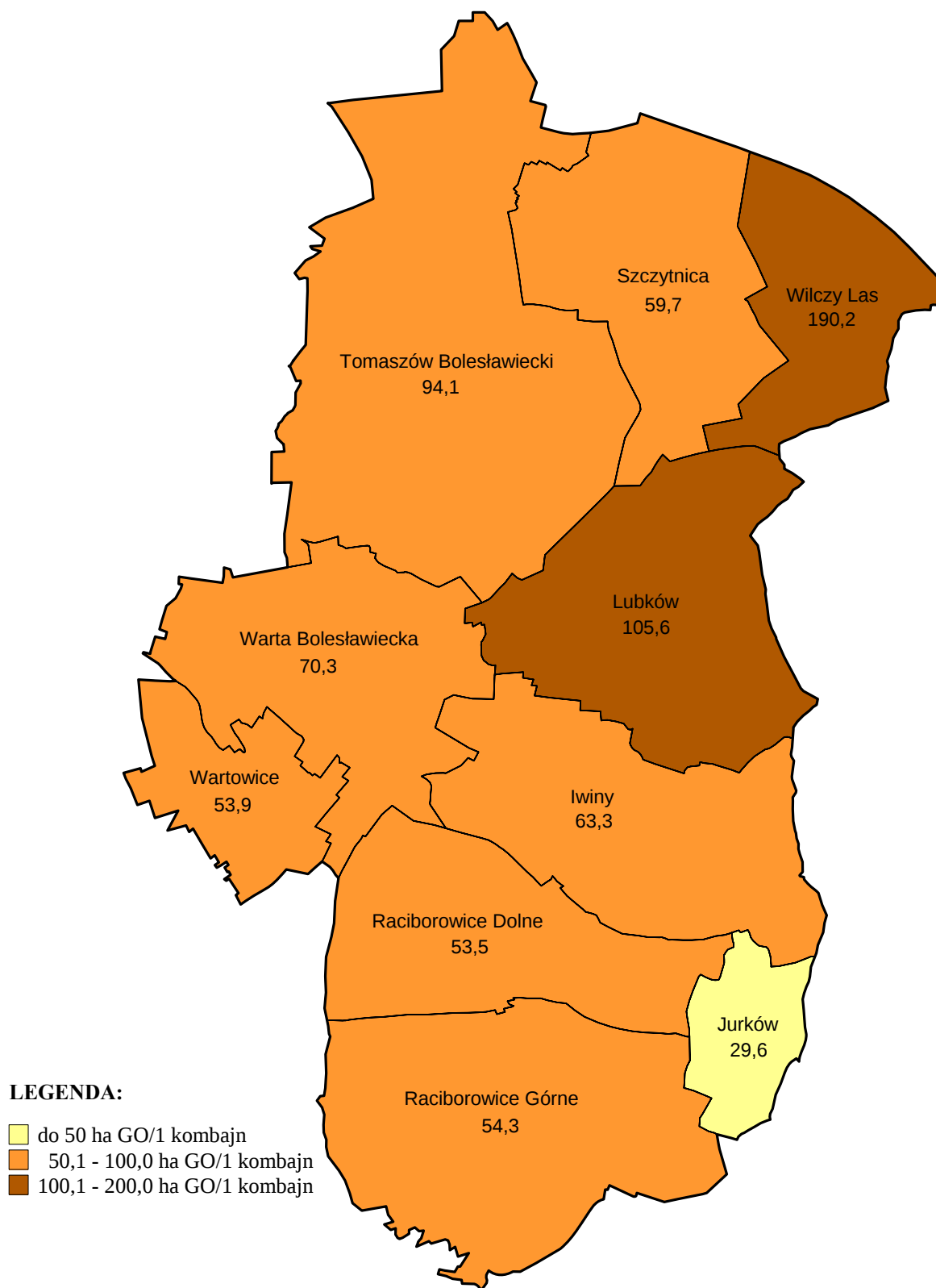
Lp.	Obręb	Ciągniki rolnicze			Kombajny zbożowe			Razem			Ilość KM/100 ha UR	Ilość cp/100 ha UR	Ilość ha UR/1 cp	Ilość ha GO na 1 kombajn zbożowy
		sztuk	KM	cp*	sztuk	KM	cp*	sztuk	KM	cp*				
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.
1.	Iwiny	36	2 170	86,8	6	900	36,0	42	3 070	122,8	718,7	28,7	3,5	63,3
2.	Jurków	18	848	33,9	2	200	8,0	20	1 048	41,9	1 447,9	57,9	1,7	29,6
3.	Lubków	30	1 428	57,1	5	500	20,0	35	1 928	77,1	319,9	12,8	7,8	105,6
4.	Raciborowice Dolne	25	1 168	46,7	8	800	32,0	33	1 968	78,7	399,2	16,0	6,3	53,5
5.	Raciborowice Górne	49	3 824	153,0	10	1 000	40,0	59	4 824	193,0	734,4	29,4	3,4	54,3
6.	Szczytnica	70	3 490	139,6	10	1 000	40,0	80	4 490	179,6	640,4	25,6	3,9	59,7
7.	Tomaszów Bolesławiecki	30	1 590	63,6	8	800	32,0	38	2 390	95,6	267,7	10,7	9,3	94,1
8.	Warta Bolesławiecka	30	1 644	65,8	9	900	36,0	39	2 544	101,8	347,5	13,9	7,2	70,3
9.	Wartowice	20	1 078	43,1	4	400	16,0	24	1 478	59,1	601,2	24,0	4,2	53,9
10.	Wilczy Las	12	1 040	41,6	2	200	8,0	14	1 240	49,6	304,2	12,2	8,2	190,2
Razem		320	18 280	731,2	64	6 700	268,0	384	24 980	999,2	477,5	19,1	5,2	70,6

* - 1 cp (1 ciągnik przeliczeniowy) = 25 KM

Źródło: Dane uzyskane na podstawie wywiadu u sołtysów, sierpień - wrzesień 2005 r.

Rys. 30. Mechaniczna obsługa pól w gospodarstwach rolnych

Rys. 31. Wyposażenie gospodarstw w kombajny zbożowe

7. 2. WYPOSAŻENIE W URZĄDZENIA OBSŁUGI ROLNICTWA

Na terenie gminy znajduje się mało obiektów obsługi rolnictwa. Występują one w większej ilości w Iwinach, Tomaszowie Bolesławieckim i Warcie Bolesławieckiej. Są to punkty skupu zboża, punkty zaopatrzenia w nawozy, środki ochrony roślin i materiały budowlane, z zakładów przemysłu rolno-spożywczego – piekarnie, młyn i ubojnia drobiu oraz zakład świadczący usługi weterynaryjne (rys. 32).

Z posiadanych informacji wynika, że produkty rolne skupowane są również poza obszarem gminy (Bolesławiec, Chojnów, Ośla – „Młynpol”). Poza tym, z chwilą powstania wolnego rynku, sprzedaż produktów rolnych odbywa się tam, gdzie rolnik może uzyskać najkorzystniejsze warunki płatności. Podobnie wygląda sytuacja z zaopatrzeniem gospodarstw w środki, materiały i sprzęt do produkcji rolnej, np. duże gospodarstwa zaopatrują się bezpośrednio u producentów.

Na terenie gminy nie ma zakładów świadczących usługi maszynowe oraz z zakresu napraw i remontu sprzętu rolniczego. Gospodarstwa posiadają własny sprzęt do obsługi pól. Powszechnym zjawiskiem jest świadczenie usług maszynowych w ramach sąsiedzkiej pomocy.

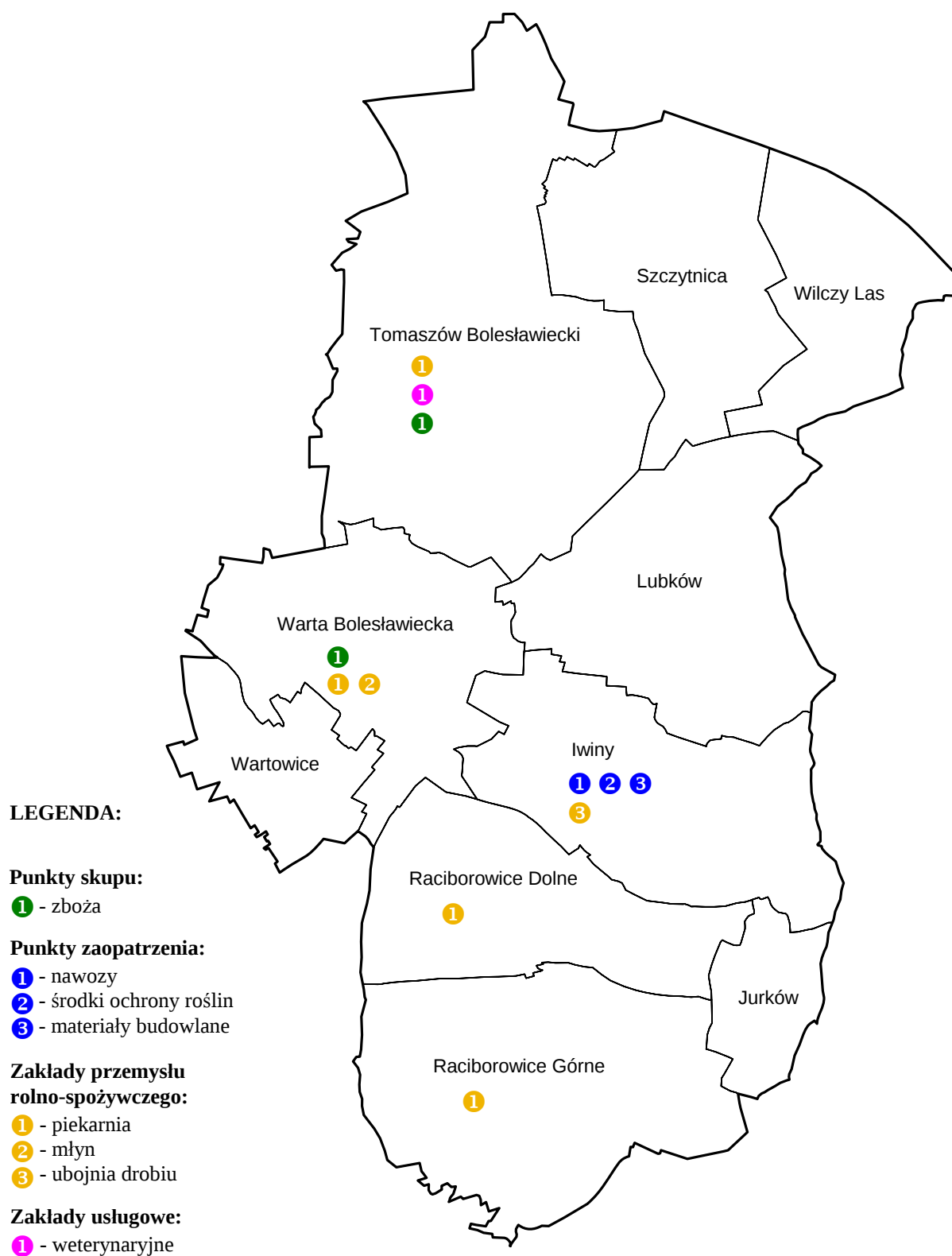
8. INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA

Wyposażenie wsi gminy Warta Bolesławiecka w urządzenia infrastruktury społecznej scharakteryzowano w zakresie:

- oświaty, kultury i sportu,
- łączności i wyznania,
- ochrony zdrowia i mienia.

Sieć urządzeń infrastruktury społecznej na obszarze gminy Warta Bolesławiecka tworzą placówki kulturalno – oświatowe, boiska i stadiony sportowe, urzędy parafialne i pocztowe, obiekty Ochotniczych Straży Pożarnych, gabinety lekarskie, restauracje i bary oraz placówki handlowe (tabela 30 i rys. 33).

Opiekę i naukę dla dzieci świadczą cztery oddziały przedszkolne, sześć szkół podstawowych oraz gimnazjum. Gminna Biblioteka Publiczna w Warcie Bolesławieckiej z filiami w Iwinach, Raciborowicach Górnych i Tomaszowie Bolesławieckim umożliwiają

Rys. 32. Wyposażenie w urządzenia obsługi rolnictwa

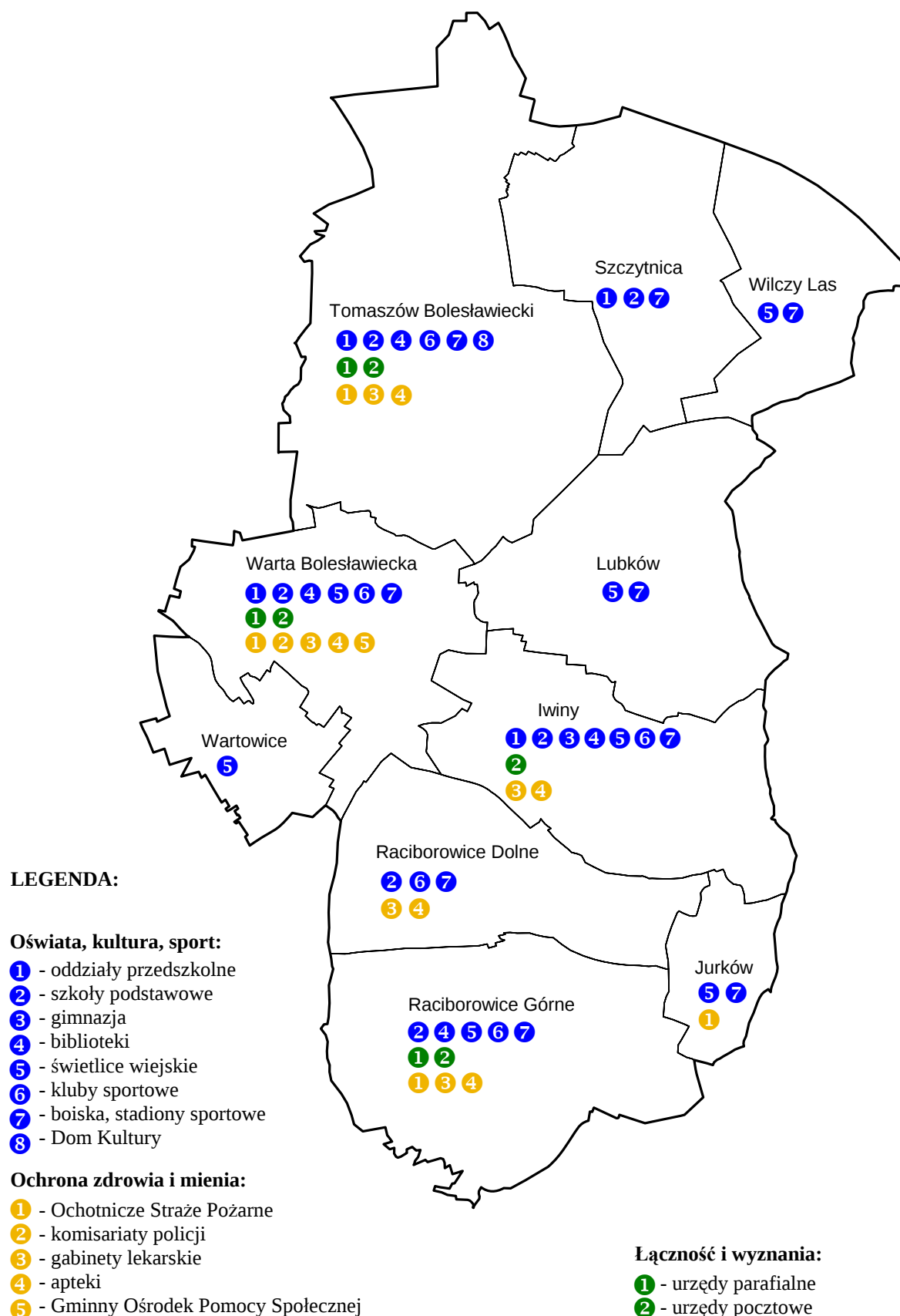
Wypożyczenie wsi w infrastrukturę społeczną

Tabela 30

Lp.	Obręb, wieś	Oddziały przedszkolne	Szkoły podstawowe	Gimnazja	Biblioteki	Świetlice wiejskie	Kluby sportowe	Boiska, stadiony sportowe	Dom Kultury	Urzędy parafialne	Urzędy pocztowe	Ochotnicze Straże Pożarne	Komisariaty policji	Gabinety lekarskie	Apteki	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej	Restauracje, bary	Sklepy
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.
1.	Iwiny	1	1	1	1	1	1	1			1			1	1		1	6
2.	Jurków					1		1				1						1
3.	Lubków					1		1										1
4.	Raciborowice Dolne		1				1	1						1	1		1	3
5.	Raciborowice Górne		1		1	1	1	1		1	1	1		1	1		1	6
6.	Szczytnica	1	1					1										3
7.	Tomaszów Bolesławiecki	1	1		1		1	1	1	1	1	1		1	1		1	5
8.	Warta Bolesławiecka	1	1		1	1	1	1		1	1	1	1	1	1	1	1	6
9.	Wartowice					1												1
10.	Wilczy Las					1		1										3
Gmina ogółem		4	6	1	4	7	5	9	1	3	4	4	1	5	5	1	5	35

Źródło: Dane Urzędu Gminy Warta Bolesławiecka. Stan na marzec 2005 r.

Dane uzyskane na podstawie wywiadu u sołtysów, sierpień - wrzesień 2005 r.

Rys. 33. Wyposażenie w infrastrukturę społeczną

mieszkańcom gminy dostęp do książek. Mogą oni korzystać również z sieci siedmiu świetlic wiejskich i działającego Gminnego Domu Kultury.

Dziewięć wsi posiada boiska i stadiony sportowe, które stanowią bazę do prowadzenia działalności przez działające na terenie gminy kluby sportowe.

Nad bezpieczeństwem mieszkańców czuwają cztery Ochotnicze Straże Pożarne i Komisariat Policji. Opiekę medyczną ludności wiejskiej zapewnia pięć gabinetów lekarskich i tyle samo aptek. Pomocą socjalną zajmuje się Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej. W gminie znajdują się cztery urzędy pocztowe i trzy urzędy parafialne sprawujące opiekę duszpasterską.

W artykuły spożywcze, chemii gospodarczej i gospodarstwa domowego oraz inne, mieszkańcy gminy mogą zaopatrywać się w 35 sklepach.

Usługi gastronomiczne prowadzi pięć placówek (bary i restauracje).

Największa koncentracja urządzeń infrastruktury społecznej występuje w Warcie Bolesławieckiej, Tomaszowie Bolesławieckim, Iwinach i Raciborowicach Górnych.

Nasylenie terenu gminy urządzeniami infrastruktury społecznej jest w zasadzie wystarczające. Poprawy wymaga jednak ich wyposażenie i standard świadczonych usług.

9. OCENA WARUNKÓW I POZIOMU ROZWOJU GMINY WARTA BOLESŁAWIECKA

Przeprowadzone w poprzednich rozdziałach analizy, pozwoliły ocenić warunki i poziom rozwoju występujące na terenie gminy Warta Bolesławiecka, według niżej podanych kryteriów:

1. Wskaźników demograficznych, w tym:
 - gęstości zaludnienia,
 - zatrudnienia w gospodarstwach rolnych,
 - poziomu zatrudnienia ludzi starszych,
 - poziomu wykształcenia ludności pracującej w gospodarstwach,
 - poziomu bezrobocia.
2. Watorów środowiska przyrodniczego, w tym:
 - waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej,
 - kierunków użytkowania ziemi.

3. Organizacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej, z uwzględnieniem:

- udziału użytków rolnych w powierzchni gminy,
- struktury władania użytkami rolnymi,
- udziału gospodarstw dużych w ogólnej ilości gospodarstw.

4. Rozwoju społeczno-gospodarczego gminy, z uwzględnieniem:

- wyposażenia wsi gminy w infrastrukturę komunalną,
- wyposażenia rolniczej przestrzeni produkcyjnej w infrastrukturę techniczną,
- poziomu produkcji rolnej,
- wyposażenia w urządzenia obsługi rolnictwa,
- wyposażenia w infrastrukturę społeczną.

Mając na uwadze istniejące warunki i poziom rozwoju społeczno-gospodarczego gminy Warta Bolesławiecka, oceniono ją jako obszar posiadający średnie warunki przyrodniczo-demograficzne i dobry poziom rozwoju społeczno – gospodarczego. Oznacza to, że teren gminy charakteryzuje się:

- średnią gęstością zaludnienia,
- niskim zatrudnieniem ludzi starszych w rolnictwie,
- stosunkowo dużym udziałem osób z wykształceniem średnim i wyższym, zatrudnionych w swoim gospodarstwie,
- dużym udziałem bezrobotnych na 100 osób w wieku produkcyjnym,
- bardzo dobrym wskaźnikiem jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej,
- dużym udziałem użytków rolnych w powierzchni ogólnej,
- przewagą sektora prywatnego we władaniu gruntami,
- małą średnią powierzchnią gospodarstwa,
- małym udziałem dużych gospodarstw w ilości gospodarstw ogółem,
- wysokim poziomem wyposażenia w infrastrukturę techniczną,
- średnim poziomem produkcji rolnej.

Wskaźniki charakteryzujące gminę Warta Bolesławiecka, ze względu na warunki i poziom rozwoju społeczno-gospodarczego, przedstawiono w tabeli 31.

**Charakterystyka gminy pod względem warunków
i poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego**

Tabela 31

Lp.	Wyszczególnienie	Wartości wskazników
1.	2.	3.
1.	Liczba miejscowości	10
2.	Gęstość zaludnienia (osób / km ²)	69
3.	% zatrudnionych głównie w swoich gospodarstwach rolnych, powyżej 55 roku życia	1,1
4.	% zatrudnionych głównie w swoich gospodarstwach rolnych, z wykształceniem średnim i wyższym	33,7
5.	Liczba bezrobotnych na 100 osób w wieku produkcyjnym	15
6.	Jakość rolniczej przestrzeni produkcyjnej (pkt)	90,3
7.	% udział UR w powierzchni ogólnej	66,0
8.	% udział sektora publicznego we władaniu UR	18,0
9.	% udział sektora prywatnego we władaniu UR	82,0
10.	Liczba gospodarstw rolnych i ich powierzchnia (liczba / ha)	802 / 4 579
11.	Średnia powierzchnia gospodarstwa (ha)	5,71
12.	Liczba gospodarstw o powierzchni pow. 15,00 ha	52
13.	% udział powierzchni gospodarstw o wielkości pow. 15,00 ha w ogólnej powierzchni gospodarstw	30,8
14.	% wsi posiadających wodociąg	100,0
15.	% wsi posiadających kanalizację sieciową	100,0
16.	% wsi posiadających gaz	40,0
17.	ilość abonentów telefonicznych na 1 000 mieszkańców	200
18.	Moc w KW na jednego mieszkańca	1,3
19.	Dochody własne budżetu gminy na 1 mieszkańca w zł	1326
20.	Dochody budżetu gminy ogółem na 1 mieszkańca w zł	2 243
21.	Wydatki z budżetu gminy na inwestycje na obszarach wiejskich (%)	30,4
22.	Wydatki z budżetu gminy na opiekę społeczną (%)	9,2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie posiadanych danych z inwentaryzacji stanu istniejącego

10. WNIOSKI

1. Występująca stosunkowo młoda struktura wiekowa ludności gminy (23,1% mieszkańców w wieku do 17 lat) korzystnie będzie wpływać na szybsze przyswajanie przez ludzi młodych zachodzących przemian na obszarach wiejskich, które następują w związku z członkostwem Polski w Unii Europejskiej.
2. Wśród zatrudnionych we własnym gospodarstwie rolnym (279 osób) przeważają osoby w wieku średnim (41 -55 lat) – 52,7%, również znaczny udział mają ludzie młodzi (do 40 roku życia) – 46,2%. Bardzo niski (1,1%) udział ludzi w wieku przedemerytalnym zatrudnionych w gospodarstwach sprzyjać będzie wprowadzaniu zmian na rzecz postępu w gospodarce rolnej.
3. Stosunkowo dobry poziom wykształcenia ludności pracującej w gospodarstwach rolnych będzie sprzyjać pobudzaniu lokalnej aktywności na rzecz rozwoju obszarów wiejskich.
4. Wskaźnik liczby bezrobotnych na 100 osób w wieku produkcyjnym jest duży i wynosi 15. Około 32% (84 osoby) byłych pracowników PGR będących w wieku produkcyjnym pozostaje bez pracy. W celu przeciwdziałania temu zjawisku należałoby tworzyć na obszarze wsi gminy warunki dla rozwoju rolniczej i pozarolniczej przedsiębiorczości, jak również stwarzać możliwości przekwalifikowania się osób pozostających bez pracy.
5. Występujące na terenie gminy złoża surowców naturalnych, stwarzają możliwości dalszego rozwoju przemysłu wydobywczego i przetwórczego. Równocześnie jest to zagrożenie dla stanu środowiska naturalnego. W związku z tym należy prowadzić działania ograniczające ten niekorzystny dla przyrody wpływ, poprzez rekultywację terenów zdegradowanych i ochronę obszarów cennych ze względów przyrodniczych i krajobrazowych.
6. Występujące na terenie gminy obszary i obiekty, atrakcyjne pod względem walorów przyrodniczo – krajobrazowych, pozwoliły na włączenie części obszaru gminy w granice utworzonego Obszaru Chronionego Krajobrazu „Grodziec”. W związku z tym, a także w oparciu o istniejące na terenie gminy obiekty chronione i zabytkowe, występują możliwości rozwoju funkcji turystycznych i rekreacyjno-wypoczynkowych.
7. Właściwej ochrony wymagają występujące na terenie gminy zabytkowe parki podworskie (obecnie znajdujące się w złym stanie technicznym) oraz pomniki przyrody.

8. Gmina nie posiada inwentaryzacji przyrodniczej, która mogłaby potwierdzić wartości przyrodnicze obszarów ciekawych ze względów krajobrazowych.
9. Średni wskaźnik lesistości gminy (ok. 22%) w miarę możliwości należy poprawić poprzez zalesienia gruntów marginalnych dla rolnictwa. Jednak mając na uwadze występowanie na terenie gminy małej ilości gleb słabych (ok. 10% pow. UR), należy również zadbać o tworzenie systemu zadrzewień śródpolnych i przydrożnych. Dotyczy to szczególnie obszarów otwartych pozbawionych zalesień i zadrzewień. Poprawie lesistości powinna sprzyjać również rekultywacja w kierunku leśnym zbiorników poflotacyjnych i wyrobisk poeksploatacyjnych. Ponadto możliwe będzie również zalesienie części gruntów zagrożonych erozją, których powierzchnia na terenie gminy wynosi ok. 382 ha.
10. Na obszarze gminy występują bardzo dobre warunki glebowe dla produkcji rolnej. Wskaźnik waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej jest wysoki i wynosi 90,3 pkt. Bardzo dobre warunki glebowe nie mają swojego odzwierciedlenia w osiąganym poziomie produkcji rolnej. Uzyskiwane plony roślin kształtują się na średnim poziomie.
11. Występujące zakwaszenie gleb wymaga prowadzenia zabiegów wapnowania na około 46% powierzchni użytków rolnych.
12. Użytkowanie gruntów powinno odbywać się zgodnie z występującymi warunkami naturalnymi. Szczególnie ze względów ochronnych i krajobrazowych, należy zachować użytki zielone w dolinach Bobrzycy, Osiki i Brennej.
13. Przewaga użytków rolnych w powierzchni ogólnej większości obrębów gminy, określa dla jej obszaru rolny kierunek użytkowania ziemi z udziałem lasów. Użytki rolne zajmują 66% powierzchni. Kierunek leśny z udziałem rolnego występuje tylko w obrębie Jurków.
14. Inwentaryzacja terenowa nie stwierdziła występowania na użytkach rolnych gminy odłogowania gruntów
15. We władaniu gruntami przeważa sektor prywatny, który zajmuje około 58% powierzchni gminy. W tym około 50% to grunty będące we władaniu gospodarstw rolnych. W większości obrębów (oprócz Jurkowa, Iwin i Tomaszowa Bolesł.), udział sektora prywatnego w zajmowanej powierzchni przekracza 50%. We władaniu użytkami rolnymi dominuje sektor prywatny, który użytkuje 82% powierzchni UR.
16. Przy niskiej średniej powierzchni gospodarstwa w gminie (około 6 ha), w strukturze obszarowej gospodarstw prywatnych przeważają gospodarstwa małe (do 5 ha).

Stanowią one ponad 61% ogólnej liczby gospodarstw i użytkują około 24% ich powierzchni.

17. Niekorzystnym zjawiskiem jest mały udział gospodarstw dużych – 6,5% w ogólnej ich liczbie. Gospodarstwa te użytkują nieco większą powierzchnię niż gospodarstwa małe (ok. 31%), ale jest ich zdecydowanie mniej.
18. Przeciętnie na 1 gospodarstwo przypada 5 działek o średniej powierzchni 1,30 ha, co świadczy o średnim rozdrobnieniu gruntów gospodarstw rolnych. Liczba działek zwiększa się wraz ze wzrostem powierzchni gospodarstwa. Problem ten występuje przede wszystkim w Warcie Bolesławieckiej, Wartowicach, Raciborowicach Górnych i Iwinach.
19. W gminie występuje zainteresowanie nabywaniem gruntów przez właścicieli gospodarstw. Grunty z sektora publicznego, a szczególnie zasoby ANR, powinny stanowić bazę pozyskiwania ziemi dla poprawy struktury obszarowej gospodarstw prywatnych. Znaczenia nabierać będzie również obrót prywatny gruntami rolnymi. Już w chwili obecnej gospodarstwa w formie dzierżaw użytkują ponad 834 ha gruntów ANR i około 305 ha gruntów prywatnych.
20. W trzech obrębach: Raciborowice Górne, Wartowice i Wilczy Las, warunki społeczno-gospodarcze kształtują się na wysokim poziomie. W pozostałych obrębach warunki te oceniono jako średnie.
21. Gmina posiada wysoki poziom wyposażenia w elementy infrastruktury technicznej. Gospodarka wodno-ściekowa rozwiązana jest w każdej miejscowości gminy. Dobre wyposażenie wsi w infrastrukturę techniczną stwarza również dobre warunki życia i pracy mieszkańców na obszarach wsi. Ponadto odpowiednie wyposażenie w infrastrukturę techniczną, daje możliwości rozwoju funkcji pozarolniczych, a co się z tym wiąże, powstawanie nowych miejsc pracy. Posiadanie pełnej infrastruktury technicznej oraz dbanie o jej stan warunkować będzie powodzenie rozwoju gminy.
22. Płynące przez obszar gminy rzeki: Bobrzyca , Osika i Brenna są uregulowane i w zasadzie nie stwarzają zagrożenia powodziowego. Pełnią one również rolę cieków melioracji podstawowej. Niektóre odcinki tych cieków wymagają jednak remontów.
23. Odbudowy i konserwacji wymagają urządzenia melioracji szczegółowych. Dotyczy to prawie całej istniejącej sieci rowów melioracyjnych, które znajdują się w złym stanie technicznym.
24. Stan techniczny dróg transportu rolnego wymaga poprawy. Trwałą nawierzchnię w dobrym stanie posiada około 28% długości dróg.

25. Struktura zasiewów w pięciu obrębach gminy przedstawia się korzystnie. Również w pięciu obrębach wymaga ona poprawy ze względu na dominację zbóż w strukturze upraw. Występowanie na większości obszaru gminy dobrych kompleksów glebowo-rolniczych (pszenny dobry, żytni dobry i bardzo dobry), sprzyja rozwojowi wielu kierunków produkcji roślinnej: warzywnictwa, nasiennictwa, kwiaciarstwa.
26. Prowadzona w gospodarstwach rolnych produkcja zwierzęca znajduje się na niskim poziomie – 9,4 SD/100 ha UR, w tym udział bydła to 4,0 SD. Tylko trzy gospodarstwa prowadzą produkcję zwierzęcą na większą skalę.
27. Gospodarstwa rolne w większości obrębów gminy są wystarczająco wyposażone w sprzęt mechaniczny do obsługi pól. Nieco gorsza sytuacja w tym zakresie występuje w Tomaszowie Bolesławieckim, Warcie Bolesławieckiej, Lubkowie i Wilczym Lesie.
28. Gmina jest słabo wyposażona w urządzenia obsługujące rolnictwo. Znajdują się one przede wszystkim w Iwinach, Tomaszowie Bolesławieckim i Warcie Bolesławieckiej, a zakres świadczonych usług jest zawężony.
29. Gmina Warta Bolesławiecka posiada stosunkowo dobre wyposażenie w infrastrukturę społeczną. Utrzymanie dotychczasowej sieci urządzeń infrastruktury społecznej wymagać będzie remontów, modernizacji i odpowiedniego wyposażenia. Ponadto mając na uwadze oczekiwania mieszkańców, należy prowadzić działania w kierunku podnoszenia ich standardu oraz zwiększenia asortymentu świadczonych usług.

II. USTALENIA PLANU URZĄDZENIOWO - ROLNEGO

1. PLAN URZĄDZENIOWO-ROLNY A OPRACOWANIA STRATEGICZNE DOTYCZĄCE OBSZARU GMINY WARTA BOLESŁAWIECKA

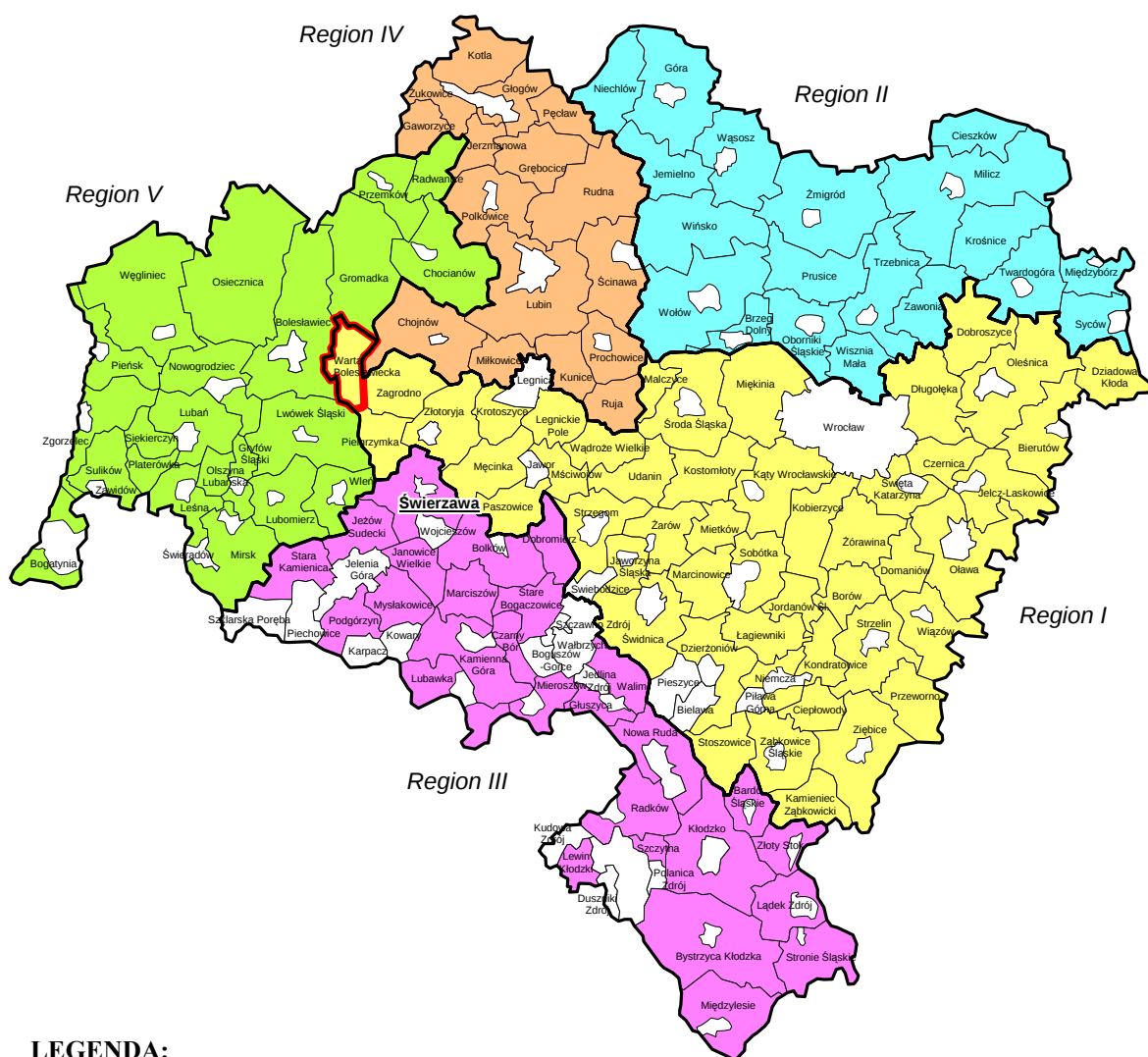
Zagadnienia, ujęte w planie urządzeniowo-rolnym gminy Warta Bolesławiecka, są dalszym rozwinięciem tematów zawartych w istniejących opracowaniach strategicznych.

W „Strategii rozwoju obszarów wiejskich województwa dolnośląskiego” opracowanej przez Urząd Marszałkowski we Wrocławiu, gmina Warta Bolesławiecka zaliczona została do I regionu funkcjonalnego: intensywnego rolnictwa (rys. 34). Jest to region zróżnicowany o dobrym i średnim poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego oraz takich samych warunkach rozwoju. Wśród wydzielonych regionów funkcjonalnych województwa dolnośląskiego, posiada on najlepsze warunki dla rozwoju intensywnego, towarowego rolnictwa. Wysokiej intensywności produkcji rolnej sprzyjają bardzo dobre warunki glebowo – klimatyczne. W działalności przemysłowej największe znaczenie mają zakłady i przedsiębiorstwa wykorzystujące lokalne złoża surowców naturalnych.

Podstawową potrzebą terenów rolniczych Dolnego Śląska, w tym również gminy Warta Bolesławiecka, jest zrównanie warunków życia i pracy na obszarach wiejskich z warunkami występującymi na obszarach miast.

Spełnienie tej potrzeby zapewni zrealizowanie wizji nakreślonej w opracowanej strategii dla obszarów wiejskich województwa dolnośląskiego:

- ***„Obszary wiejskie Dolnego Śląska w 2020 r. miejscem życia i pracy szeroko akceptowanym i przez to świadomie wybieranym przez społeczeństwo”.***

LEGENDA:

- region intensywnego rolnictwa
- region rolniczo-rekreacyjny
- region przemysłowo-rekreacyjno- turystyczny
- region rolniczo-przemysłowy
- region rolniczo-przemysłowo-rekreacyjny
- miasta

Rys. 34. Regiony funkcjonalne obszarów wiejskich Dolnego Śląska

Droga do urzeczywistnienia powyższej wizji wiedzie poprzez osiągnięcie głównych i szczegółowych celów rozwoju oraz zadań realizacyjnych określonych w strategii rozwoju obszarów wiejskich województwa dolnośląskiego, które dotyczą również gminy Warta Bolesławiecka.

Głównymi celami rozwoju dla naszego województwa są:

1. Podniesienie poziomu życia ludności wiejskiej.
2. Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich.

Natomiast dla regionu intensywnego rolnictwa, obejmującego obszar gminy Warta Bolesławiecka, celem głównym jest:

1. Modernizacja kompleksu gospodarki żywnościowej.

Cele szczegółowe dla omawianego regionu to:

1. Przekształcenie struktury agrarnej.
2. Rozwój i modernizacja zabezpieczeń przeciwpowodziowych.
3. Tworzenie warunków rozwoju alternatywnych źródeł dochodu.

Realizacji w/w celów szczegółowych dla regionu I, w tym również dla gminy Warta Bolesławiecka, służą określone zadania:

Cel szczegółowy 1:

Przekształcenie struktury agrarnej.

Zadania:

1. Przekształcenie struktury obszarowej gospodarstw.
2. Dostosowanie kierunków produkcji rolniczej do warunków przyrodniczych.
3. Racjonalizacja zatrudnienia w rolnictwie.
4. Racjonalna organizacja rolniczej przestrzeni produkcyjnej.
5. Doskonalenie organizacji rynku i przetwórstwa produktów żywnościowych zgodnie ze standardami i wymogami Unii Europejskiej.

Cel szczegółowy 2:

Rozwój i modernizacja zabezpieczeń przeciwpowodziowych.

Zadania:

1. Budowa zbiorników małej retencji.
2. Budowa i modernizacja urządzeń przeciwpowodziowych.

Cel szczegółowy 3:

Tworzenie warunków rozwoju alternatywnych źródeł dochodu.

Zadania:

1. Rozwój funkcji turystyczno - rekreacyjnych.
2. Stworzenie warunków dla rozwoju funkcji nie związanych ze środowiskiem przyrodniczym (usługi, przemysł, rzemiosło).

Przy opracowywaniu zagadnień planu urządzeniowo-rolnego gminy, kierowano się wizją określoną w strategii dla obszarów wiejskich województwa dolnośląskiego i gminy Warta Bolesławiecka oraz zawartymi tam głównymi i szczegółowymi celami rozwoju, a także zadaniami służącymi ich realizacji w regionie I i w gminie.

Zagadnienia opracowane w planie urządzeniowo – rolnym określają kierunki poprawy rolniczej przestrzeni produkcyjnej na obszarze gminy Warta Bolesławiecka w celu stworzenia lepszych warunków pracy i życia jej mieszkańców. Należą do nich:

1. Poprawa stanu urządzeń melioracyjnych.
2. Rekultywacja i kształtowanie krajobrazu wiejskiego, w tym odnowa terenów zabudowanych.
3. Zwiększanie lesistości gminy poprzez zalesienia gruntów marginalnych oraz rekultywacji zbiorników poflotacyjnych w kierunku leśnym, a także tworzenie systemu zadrzewień śródpolnych i przydrożnych.
4. Kształtowanie struktury obszarowej gospodarstw.
5. Modernizacja i przebudowa układu sieci dróg transportu rolniczego.
6. Dostosowanie produkcji roślinnej do warunków przyrodniczych, ze szczególnym rozwijaniem w szerszym zakresie warzywnictwa, a także rolnictwa ekologicznego.
7. Rozwój produkcji zwierzęcej, a zwłaszcza bydła.

8. Dostosowanie organizacji rynku i przetwórstwa produktów żywnościowych zgodnie ze standardami i wymogami Unii Europejskiej.
9. Wykorzystanie istniejących budynków po byłych PGR-ach jako bazy do prowadzenia działalności gospodarczej i społeczno – kulturalnej.
10. Tworzenie możliwości uzyskiwania dodatkowych źródeł dochodu przez ludność rolniczą.

Plan urządzeniowo-rolny jest jedną z form działań planistycznych. Przedstawia w sposób bardziej szczegółowy kierunki rozwiązań niektórych zadań zawartych w/w strategii rozwoju, a także takich, które w tym opracowaniu nie zostały ujęte. Realizacja planu urządzeniowo-rolnego pozwoli m.in. osiągnąć wyznaczone cele szczegółowe i główne, a w konsekwencji zrealizować nakreśloną wizję rozwoju gminy.

2. POPRAWA WARUNKÓW WODNYCH I GOSPODARKA WODNA

Na stosunki wodne gminy Warta Bolesławiecka decydujący wpływ ma przepływająca przez większość jej obszaru Bobrzyca ze swoimi nielicznymi dopływami, które odprowadzają wody z terenu gminy w kierunku Bobru. Północno – wschodnia część gminy odwadniana jest w kierunku Kaczawy poprzez Brennę i Czarną Wodę (poza granicami gminy). W celu zabezpieczenia użytków rolnych przed zalewaniem, a także poprawienia warunków wodnych w glebach, występuje potrzeba wykonania inwestycji zarówno w zakresie melioracji podstawowych jak i szczegółowych.

2. 1. MELIORACJE PODSTAWOWE

Decydujące znaczenie dla regulacji stosunków wodnych na terenie gminy będzie miał sprawnie działający system cieków melioracji podstawowej. W zasadzie płynące przez obszar gminy: Bobrzyca, Osika i Brenna są uregulowane i nie stwarzają zagrożenia powodziowego dla miejscowości położonych w ich bezpośrednim sąsiedztwie. Istnieją jednak odcinki w/w cieków biegnące przez użytki rolne, które wymagają inwestycji łącznie na około 12 km (tabela 32 i rysunek 36). Pozwoli to na ochronę gruntów rolnych przed zalewami wodami rzecznyymi podczas wezbrań. Sytuacja ta dotyczy przede wszystkim obszarów użytków rolnych poza zabudową wsi. Najpilniejsze prace w zakresie odbudowy i modernizacji należy przeprowadzić na ciekach:

- Bobrzyca – 5,2 km
- Osika – 5,0 km
- Brenna – 2,0 km

Realizacja w/w inwestycji będzie możliwa z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich, w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013, który uwzględnia finansowanie działań związanych z gospodarowaniem rolniczymi zasobami wodnymi.

Stan i potrzeby w zakresie melioracji podstawowych

Tabela 32

Lp.	Nazwa ciek	Długość ciek (km)	Długość odcinka wymagający inwestycji	
			km	%
1.	2.	3.	4.	5.
1.	Bobrzyca	17,2	5,2	29,1
2.	Osika	6,0	5,0	83,3
3.	Brenna	5,7	2,0	35,1
Gmina ogółem		28,9	12,2	42,2

Źródło: Dane na podstawie uzgodnień w DZM i UW we Wrocławiu, Oddział we Lwówku Śląskim

Stan i potrzeby melioracji szczegółowych

Tabela 33

Lp.	Obręb	Powierzchnia użytków rolnych	Powierzchnia użytków rolnych zmeliorowanych		Długość istniejących w terenie rowów melioracyjnych wymagających odbudowy	
		ha	ha	%	km	%
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
1.	Iwiny	638,94	0	-	3,6	98,6
2.	Jurków	94,88	7	7,4	-	-
3.	Lubków	787,24	140	17,8	5,4	100,0
4.	Raciborowice Dolne	724,28	102	14,1	7,3	100,0
5.	Raciborowice Górne	1 068,33	239	22,4	7,4	100,0
6.	Szczytnica	889,14	105	11,8	4,9	100,0
7.	Tomaszów Bolesławiecki	1 502,03	291	19,4	6,9	100,0
8.	Warta Bolesławiecka	827,55	353	42,7	5,9	100,0
9.	Wartowice	288,06	32	11,1	1,9	100,0
10.	Wilczy Las	453,20	188	41,5	0,5	13,2
Gmina ogółem		7 273,65	1457	20,0	43,8	92,9

Źródło: 1. Dane Urzędu Gminy Warta Bolesławiecka. Stan na marzec 2005 r.

2. Inwentaryzacja terenowa, lipiec - sierpień 2005 r.

3. Uzgodnienia w DZM i UW we Wrocławiu, Oddział we Lwówku Śląskim.

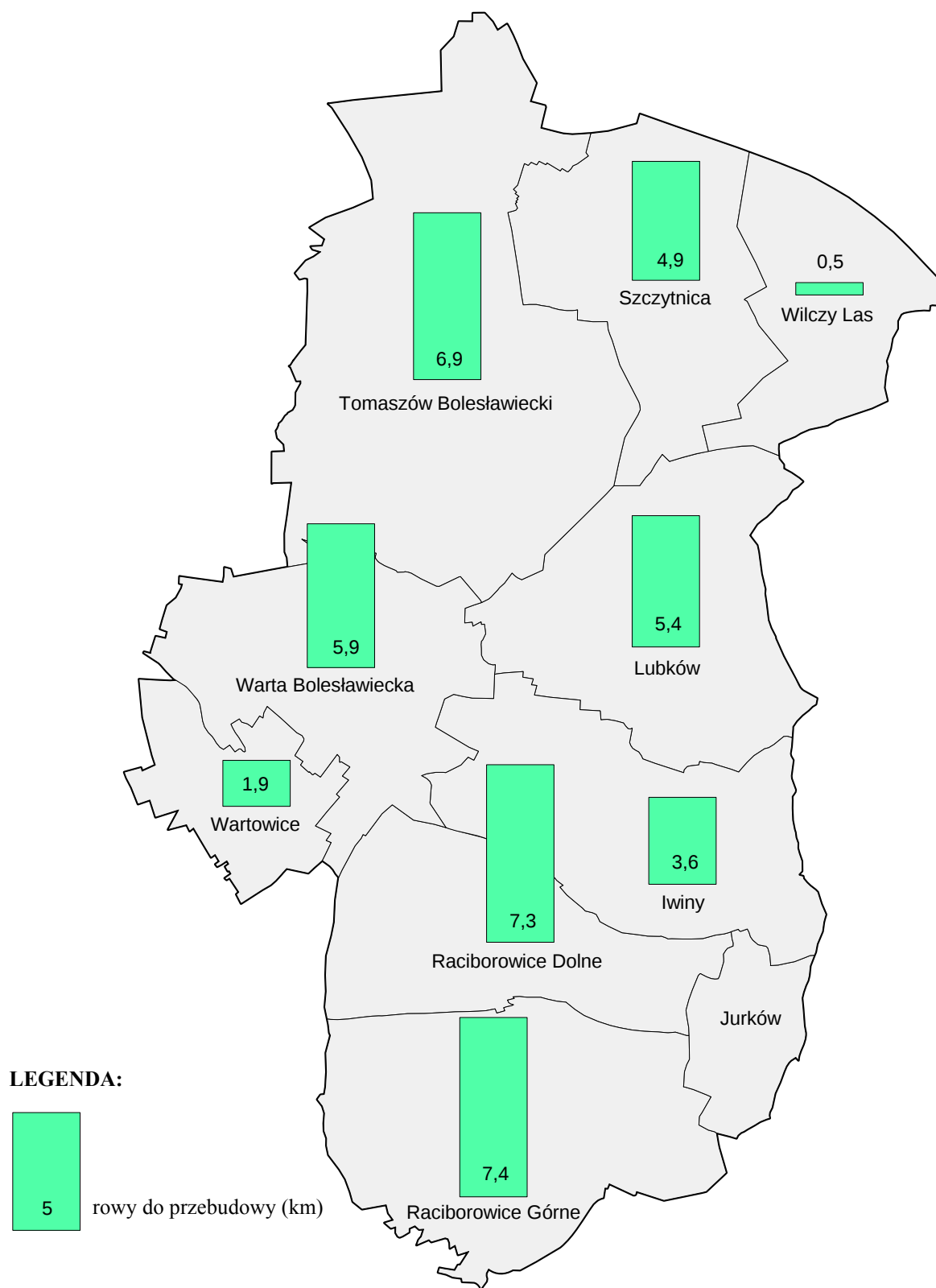
2. 2. MELIORACJE SZCZEGÓŁOWE

Stosunki wodne na użytkach rolnych w zakresie melioracji szczegółowych będą regulowane przede wszystkim poprzez istniejącą sieć rowów melioracyjnych, które przy sprawnie działającym systemie cieków melioracji podstawowej, będą mogły odprowadzać nadmiar wody z pól lub zatrzymywać ją w glebie gdy wystąpią okresy suche.

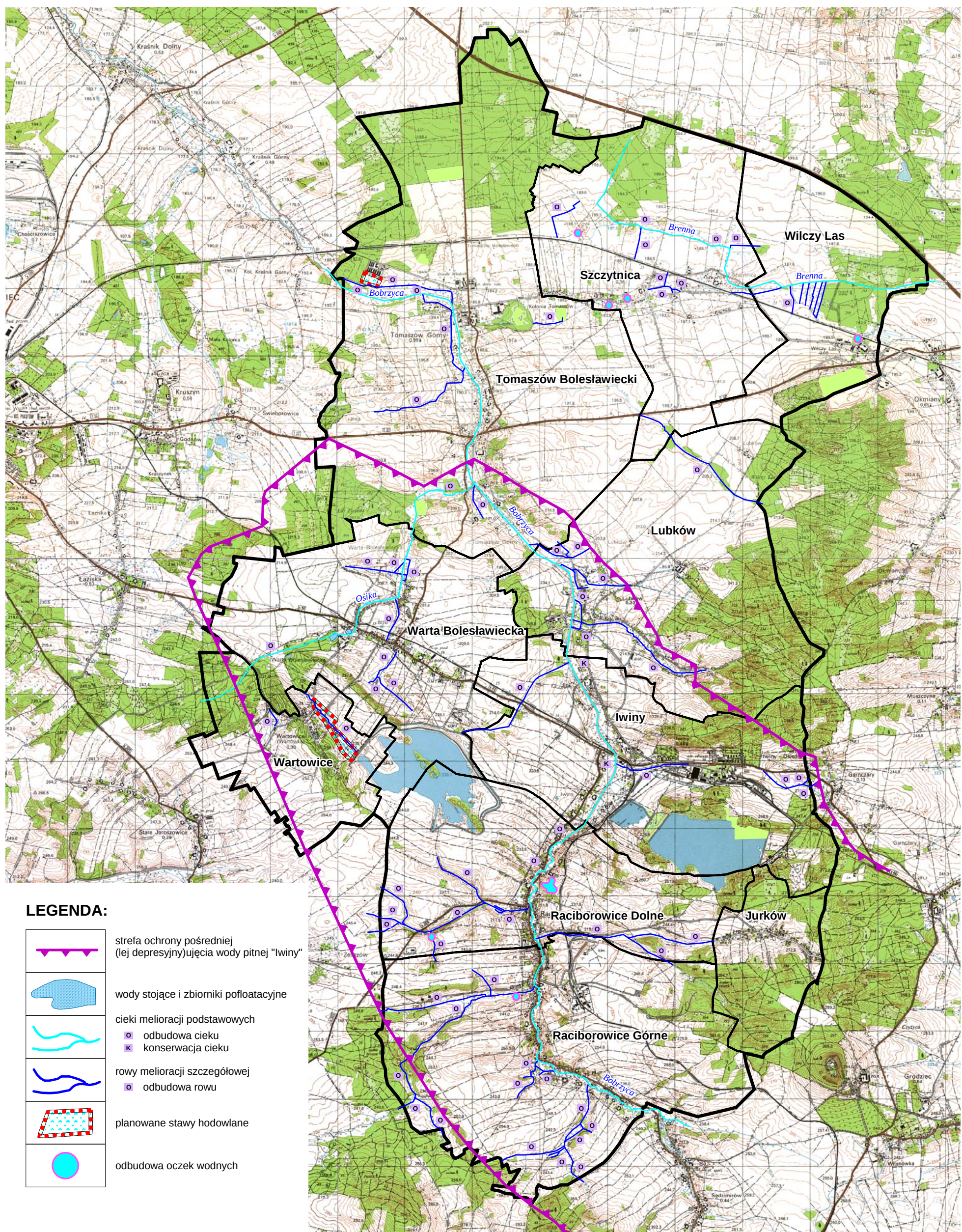
Istniejąca sieć rowów melioracyjnych wymaga prac inwestycyjnych w zakresie odbudowy prawie w całości - ok. 93% ogólnej długości rowów istniejących w terenie. Do przeprowadzenia inwestycji wyznaczono przede wszystkim rowy odbierające wody z gruntów, które w przyszłości będą użytkowane rolniczo. Na terenie całej gminy, oprócz obrębu Jurków gdzie takich potrzeb nie wykazano, inwestycjami należy objąć około 44 km rowów melioracyjnych. Zakres prac w poszczególnych obrębach waha się od 0,5 km w Wilczym Lesie do 7,4 km w Raciborowicach Górnych (tabela 33 i rys. 35). Największe potrzeby w odbudowie rowów melioracyjnych występują na terenie obrębów: Raciborowce Górne, Raciborowice Dolne, Tomaszów Bolesławiecki, Warta Bolesławiecka i Lubków. Są to jednocześnie obręby, których grunty położone są w dolinie Bobrzycy.

Inwestycje w zakresie melioracji szczegółowych również będą mogły być realizowane w ramach programów operacyjnych Unii Europejskiej, które uwzględniają działania związane z gospodarowaniem rolniczymi zasobami wodnymi. Finansowanie w tym zakresie będzie możliwe przy udziale funduszy unijnych, krajowych i środków prywatnych właścicieli gruntów.

Występujące nielicznie na terenie gminy zbiorniki małej retencji w postaci oczek wodnych i stawów należy utrzymywać w dobrym stanie, nie dopuszczając do ich zanieczyszczenia i zanikania. Występujące w obrębie zabudowy wsi, a także wśród pól oczka wodne planowane są do odbudowy. Znajdują się one w Szczytnicy (3 – 0,55 ha), Raciborowicach Dolnych (1 – 0,30 ha), Raciborowicach Górnych (1 – 0,12ha) i Wilczym Lesie (1 – 0,16ha). Ponadto proponuje się rekultywację w kierunku wodnym powstałego po eksploatacji surowców zbiornika wodnego w Raciborowicach Dolnych wraz z przylegającymi do niego nieużytkami pokopalnianymi. Realizacja w/w zadania pozwoliłaby na powstanie zbiornika małej retencji o powierzchni około 5 ha. Ponadto na terenie gminy zaproponowano budowę stawów hodowlanych w obrębie Wartowice i Tomaszów Bolesławiecki na łącznej powierzchni około 15 ha.

Rys. 35. Potrzeby odbudowy rowów melioracyjnych

Rys. 36. Warunki wodne i gospodarka wodna

Przy prowadzeniu prac związanych z konserwacją i odbudową rowów melioracyjnych należy mieć na uwadze występujące zbiorniki małej retencji, aby nie doprowadzić do ich osuszenia. Sytuacja ta dotyczy również istniejących wśród pól zabagnień, które stanowią ciekawe siedliska przyrodnicze.

Realizacja w/w zadań przyczyni się nie tylko do poprawy stosunków wodnych w glebach, ale również podniesie walory przyrodniczo – krajobrazowe gminy.

Syntetyczny obraz warunków wodnych i gospodarki wodnej oraz planowanych prac w tej dziedzinie przedstawiono na rysunku 36.

3. KSZTAŁTOWANIE KRAJOBRAZU

Krajobraz gminy Warta Bolesławiecka będzie kształtowany przede wszystkim przez:

- ochronę istniejących walorów przyrodniczo – krajobrazowych w celu wykorzystania ich do rozwoju funkcji turystyczno – rekreacyjnych,
- obejmowanie ochroną prawną dalszych obiektów i obszarów cennych przyrodniczo,
- użytkowanie gruntów zgodnie z warunkami naturalnymi,
- zalesianie gruntów zdegradowanych oraz mało przydatnych dla produkcji rolnej,
- zadrzewienia i zakrzewienia wzdłuż dróg i cieków.

3. 1. WALORY PRZYRODNICZO – KRAJOBRAZOWE ORAZ ICH OCHRONA

Największym i najcenniejszym pod względem krajobrazowym i przyrodniczym obszarem podlegającym ochronie na terenie gminy jest położony w jej południowo – wschodniej części fragment Obszaru Chronionego Krajobrazu „Grodziec”. Ponadto na terenie gminy znajdują się 4 obszary ciekawe przyrodniczo, a także ze względów geologicznych i morfologicznych dla których zaproponowano ochronę prawną w formie zespołów przyrodniczo – krajobrazowych. Stanowią one wraz z występującymi tam powierzchniami lasów i łąk, ciekawe siedliska roślin i zwierząt. Powierzchnię planowanych zespołów przyrodniczo – krajobrazowych oszacowano łącznie na ok. 660 ha, w tym:

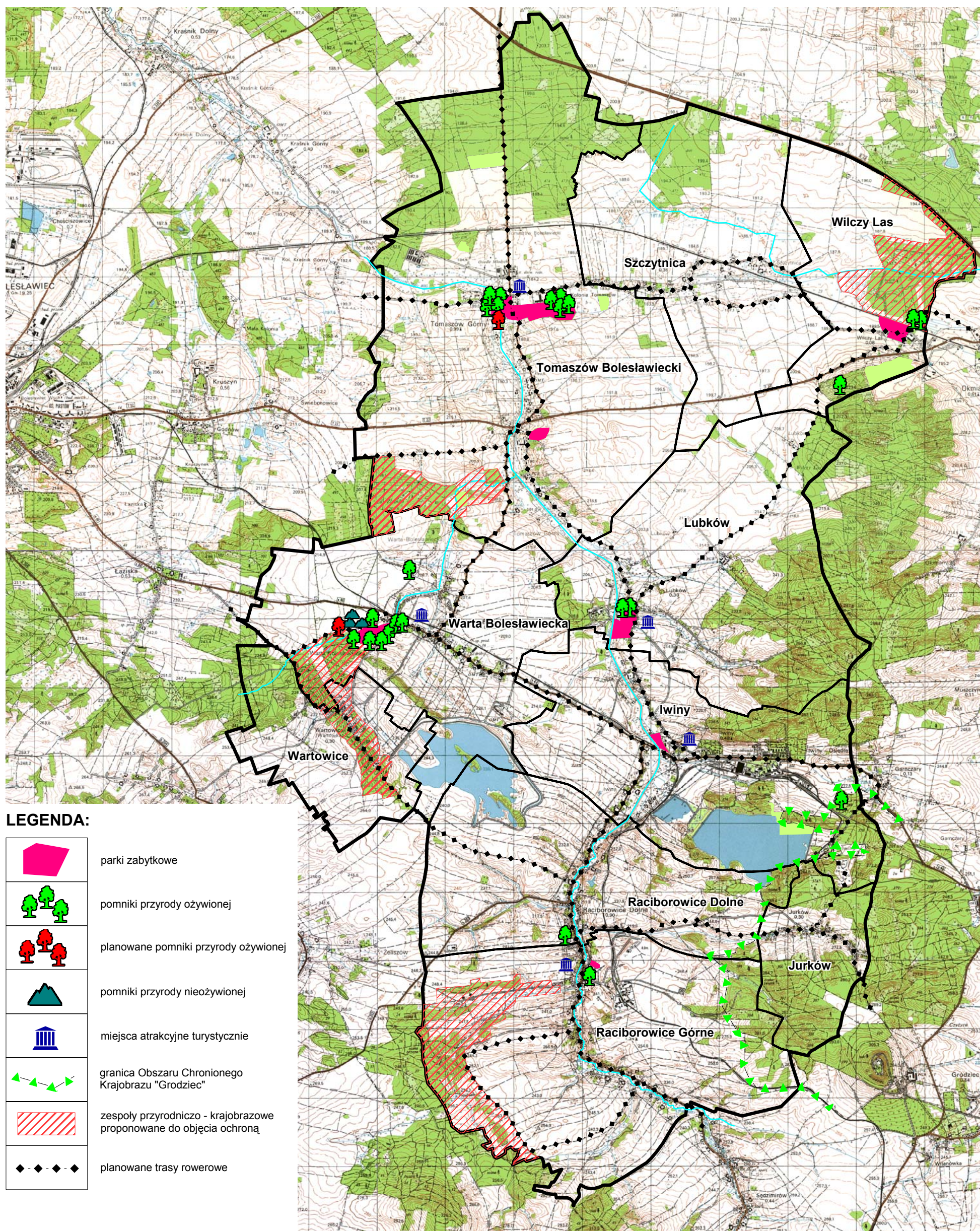
- zespół przyrodniczo – krajobrazowy o powierzchni ok. 225 ha, położony na terenie obrębu Raciborowice Górne,
- zespół przyrodniczo – krajobrazowy o powierzchni ok. 172 ha, położony na terenie obrębu Wilczy Las,
- zespół przyrodniczo – krajobrazowy o powierzchni ok. 144 ha, położony na terenie obrębów Warta Bolesławiecka i Wartowice,
- zespół przyrodniczo – krajobrazowy o powierzchni ok. 119 ha, położony na terenie obrębu Tomaszów Bolesławiecki.

Wymienione wyżej obszary proponowane do ochrony nie posiadają w chwili obecnej inwentaryzacji przyrodniczej, która potwierdziłaby ich walory przyrodnicze. W związku z tym w pierwszej kolejności należałoby taką inwentaryzację sporządzić.

Gmina Warta Bolesławiecka posiada również wiele obiektów objętych ochroną prawną, a także jej miejscowości bogate są w obiekty dziedzictwa kulturowego. Do rejestru zabytków wpisane są 42 obiekty. Są to przede wszystkim: kościoły, plebanie, cmentarze, parki, pałace, dwory, domy mieszkalne, zabudowania folwarczne, zespoły dworsko – folwarczno – pałacowe, itp. obiekty mające wartość historyczną. Obiekty zabytkowe wpisane do rejestru WKZ znajdują się w 5 miejscowościach gminy: Warta Bolesławiecka, Tomaszów Bolesławiecki, Lubków, Iwiny i Raciborowice Górne. Wszystkie zabytkowe obiekty budowlane wymagają prac zabezpieczających, remontowych i renowacyjnych, obecnie stan tych obiektów jest bardzo zły.

Znajdujące się w miejscowościach gminy wiejskie parki zabytkowe uległy znacznym przekształceniom. Obecnie są one również zdewastowane i zaniedbane. Najcenniejsze z nich wpisane są do rejestru WKZ (Warta Bolesławiecka, Tomaszów Bolesławiecki, Lubków i Iwiny). Na terenie parków w Warcie Bolesławieckiej i Tomaszowie Bolesławieckim znajduje się cenny drzewostan posiadający kilka drzew, które kwalifikują się do objęcia ochroną w formie pomników przyrody. Cenne przyrodniczo drzewa objęte ochroną prawną jako pomniki przyrody i wpisane do rejestru Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody, znajdują się w Warcie Bolesławieckiej, Tomaszowie Bolesławieckim, Wilczym Lesie, Lubkowie, Iwinach oraz Raciborowicach Górnych i Dolnych (opisane w pierwszej części opracowania).

Na prace remontowe i konserwatorskie obiektów przeznaczonych do użyteczności publicznej i społecznej, będzie można otrzymać dofinansowanie ze środków Unii

Rys. 37. Walory przyrodniczo - krajobrazowe oraz ich ochrona

Europejskiej w ramach programów operacyjnych, obejmujących działania związane z odnową wsi oraz zachowaniem i ochroną dziedzictwa kulturowego

Mając na uwadze występowanie na terenie gminy obszarów i miejsc interesujących ze względów ekologicznych, przyrodniczych i krajobrazowych należy utrzymywać i chronić naturalne siedliska oraz ekosystemy (przede wszystkim łąkowe). Dotyczy to szczególnie zachowania naturalnego krajobrazu doliny Bobrzycy poprzez utrzymanie tam użytków zielonych w naturalnym użytkowaniu. Ponadto na całym obszarze gminy użytkowanie gruntów powinno odbywać się zgodnie z występującymi warunkami naturalnymi.

Ochrony wymagają także cieki melioracji podstawowej. Wzdłuż przebiegających przez teren gminy cieków, proponuje się utworzenie ochronnych stref buforowych w formie 2 m lub 5 m obustronnych pasów zadarnień.

Istnieją możliwości pozyskania funduszy unijnych na działania rolno-środowiskowe. Utrzymanie naturalnego użytkowania łąk i pastwisk, a także tworzenie stref buforowych wzdłuż cieków i ich utrzymanie, możliwe będzie w ramach Programu Rolnośrodowiskowego zawartego w Programie Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013. Producenci rolni, którzy zechcą przystąpić do realizowania w/w działań, otrzymają pomoc finansową w postaci tzw. płatności rolnośrodowiskowej z Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej. Działania te zapewnią dodatkowy dochód gospodarstwom rolnym w zamian za wykonanie zabiegów przyczyniających się do poprawy stanu środowiska przyrodniczego i ochrony różnorodności biologicznej.

Uwzględniając występujące na terenie gminy cenne obszary i obiekty przyrodniczo –krajobrazowe oraz zabytkowe, wyznaczono sieć tras rowerowych, które będą służyć turystyce, rekreacji, edukacji jak również komunikacji między miejscowościami w gminie. Zaproponowane w opracowaniu trasy rowerowe łączą wszystkie w/w obszary i obiekty, a także mają swój przebieg na terenie całej gminy, łącząc w ten sposób cały jej obszar. Stworzy to możliwość uprawiania turystyki rowerowej z każdej miejscowości w gminie. Długość planowanych tras rowerowych na terenie gminy Warta Bolesławiecka wynosi w sumie około 68 km. W większości wyznaczono je po drogach transportu rolnego, które przewidziane są do przebudowy. Planowane trasy rowerowe są ze sobą połączone, a także mają swoje dalsze przebiegi w gminach sąsiednich.

Na omawianych wyżej atrakcyjnych obszarach przyrodniczo – krajobrazowych na terenie gminy Warta Bolesławiecka, należy tworzyć infrastrukturę turystyczno – rekreacyjną, która będzie sprzyjać rozwojowi różnych form turystyki i rekreacji sobotnio –

niedzielnej (pobytowej, pieszej, rowerowej). W związku z tym powstaną możliwości uzyskania dodatkowych dochodów dla mieszkańców wsi gminy Warta Bolesławiecka, poprzez rozwój działalności agroturystycznej. Może ona być rozwijana praktycznie w każdej miejscowości. Jednak największe zainteresowanie tym rodzajem działalności wykazują mieszkańcy w Jurkowie, Raciborowicach Górnych i Tomaszowie Bolesławieckim. Ważnym elementem powodzenia przedsięwzięć agroturystycznych będzie szeroka promocja przygotowanych miejsc i obiektów.

Na uruchomienie i rozwój działalności agroturystycznej, możliwe będzie uzyskanie pomocy finansowej w ramach funduszy strukturalnych z Unii Europejskiej na programy operacyjne, które obejmować będą działania związane ze wspieraniem przedsięwzięć zbliżonych do rolnictwa, w celu zapewnienia różnorodności działań, a także tworzenia alternatywnych źródeł dochodów.

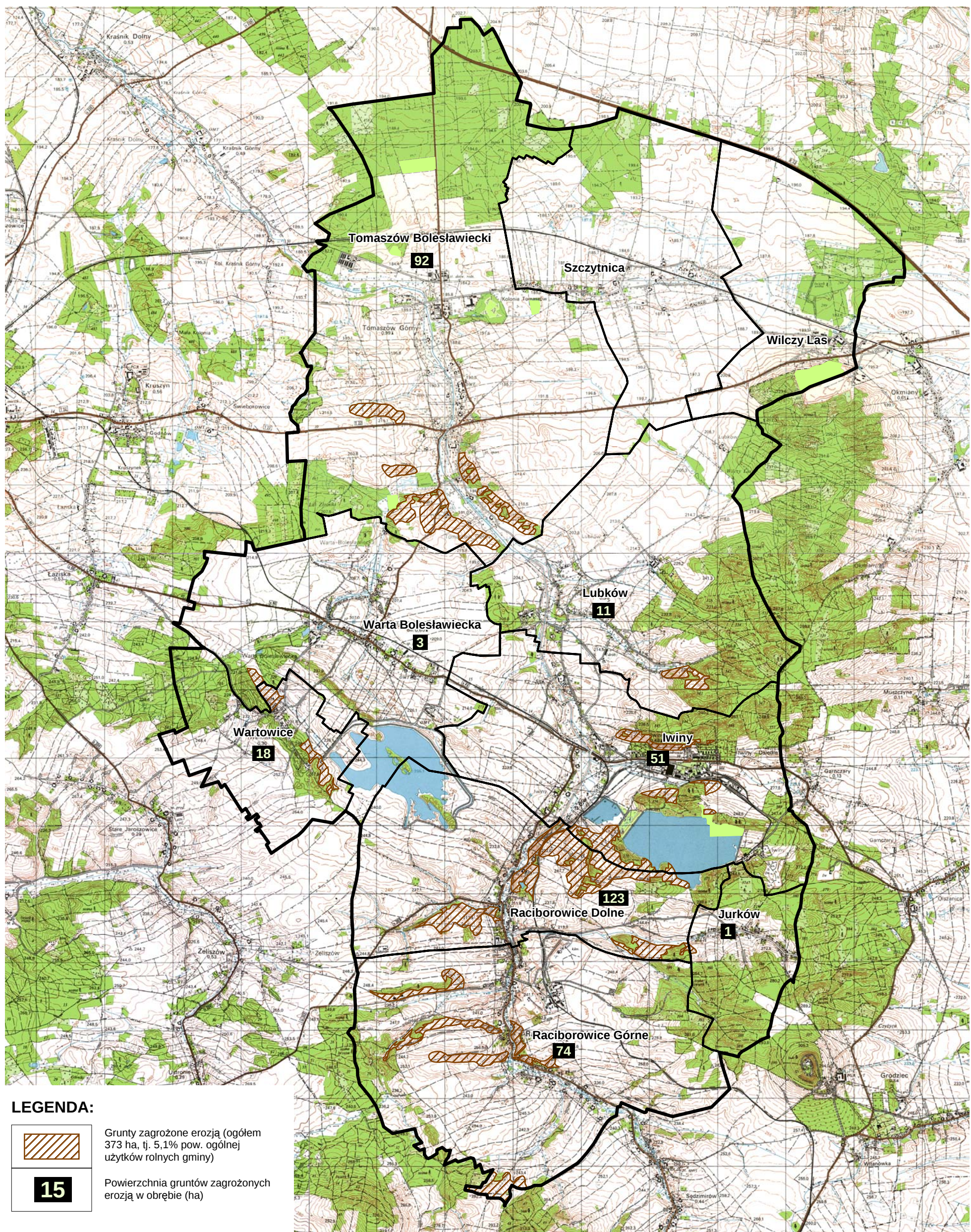
Występujące na terenie gminy obiekty chronione i planowane do ochrony oraz przebieg tras rowerowych przedstawiono na rysunku 37.

3. 2. OCHRONA GRUNTÓW PRZED EROZJĄ

Na obszarze gminy Warta Bolesławiecka, w jej południowo – zachodniej części, występują grunty podatne na erozję naturogeniczną i uprawową. Ich powierzchnia na użytkach rolnych w skali całej gminy wynosi około 373 ha (5,1% ogólnej powierzchni UR gminy). Najwięcej użytków rolnych podatnych na erozję występuje w obrębach: Raciborowice Dolne (123 ha), Tomaszów Bolesł. (92 ha), Raciborowice Górne (74 ha) i Iwiny (51 ha). Mniejsze powierzchnie tych gruntów występują w Wartowicach, Lubkowie, Warcie Bolesławieckiej i Jurkowie. W północno – wschodniej części gminy, w obrębach Wilczy Las i Szczytnica, grunty zagrożone erozją nie występują.

W celu przeciwdziałania procesowi degradacji gleb, na gruntach podatnych na erozję, należy koncentrować w miarę możliwości prace zalesieniowe, zadrzewieniowe i zadarnieniowe oraz prowadzić właściwą uprawę pól, w poprzek lub ukośnie do kierunku spadku terenu.

Występujące na terenie gminy powierzchnie użytków rolnych podatnych na erozję zaznaczono i opisano na rysunku 38.

Rys. 38. Obszary wymagające stosowania zabiegów przeciwozyjnych

3. 3. ZALESIANIE GRUNTÓW

Rozważając możliwości zalesienia gruntów w gminie Warta Bolesławiecka, w pierwszej kolejności należy brać pod uwagę występujące powierzchnie gleb marginalnych, nieużytków, a także gruntów zdegradowanych w wyniku działalności związanej z eksploatacją surowców naturalnych.

Po przeprowadzeniu szczegółowej analizy tych gruntów i możliwości utworzenia z nich kompleksów leśnych, przeznaczono do zalesienia około 616 ha (tabela 34). Wśród gruntów planowanych do zalesienia zdecydowanie przeważają grunty zdegradowane przez przemysł wydobywczy – ok. 364 ha. Są to przede wszystkim zbiorniki poflotacyjne dla których zaplanowano leśny kierunek rekultywacji. Użytki rolne planowane do zalesienia to około 217 ha, a pozostałe grunty (nieużytki i grunty zakrzaczone) stanowią około 34 ha powierzchni proponowanej do zalesienia. Realizacja tej wielkości zalesień zwiększyłaby lesistość gminy o 5,6%, tzn. z 21,6% na 27,2% (tabela 35).

Grunty do zalesienia wyznaczono prawie we wszystkich obrębach gminy, oprócz Jurkowa (rys. 39). Największe powierzchnie planowanego zalesienia gruntów występują w Iwinach (około 160 ha), Raciborowicach Dolnych (ok. 127 ha) i Warcie Bolesławieckiej (ok. 104 ha). Również w tych obrębach wystąpi największa dynamika wzrostu wskaźnika lesistości. W pięciu obrębach, prognozowany stopień lesistości kształtować się będzie na wysokim poziomie (tabela 35 i rys. 40).

Wśród gruntów planowanych do zalesienia największy udział mają grunty będące w użytkowaniu KGHM (62,9%). Znaczny udział posiadają również właściciele prywatni (25,3%). Grunty Agencji Nieruchomości Rolnych to 8,3%, PGL – 2,2%, RSP – 1,1% i gminy – 0,2% (tabela 36).

Obszar gruntów planowanych do zalesienia

Tabela 34

Lp.	Obręb	Powierzchnia ewidencyjna (w ha)				Powierzchnia gruntów projektowanych kompleksów leśnych (w ha)														Planowana powierzchnia leśna (w ha)
		obręb	użytki rolne		Ls+Lz	pow. do zalesienia ogółem	grunty orne						użytki zielone				razem użytki rolne	pozostałe grunty		
			ogółem	w tym: klasy V i VI			IIIa	IIIb	IVa	IVb	V	VI	III	IV	V	VI				
1.	2.	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	
1.	Iwiny	1 218,09	638,94	47,11	265,24	159,74	-	-	-	-	0,70	5,68	-	0,12	-	-	6,50	153,24	424,98	
2.	Jurków	324,24	94,88	11,24	210,74	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	210,74	
3.	Lubków	1 267,85	787,24	98,88	408,46	60,45	-	1,01	5,84	3,77	33,56	15,10	-	0,33	-	-	59,61	0,84	468,91	
4.	Raciborowice Dolne	999,68	724,28	46,07	87,68	126,65	5,53	1,57	0,48	0,82	3,66	5,97			0,26	0,07	18,36	108,29	214,33	
5.	Raciborowice Górne	1 448,52	1 068,33	51,26	196,64	20,77	-	-	0,48	2,99	16,27	-	0,31	0,17	-	-	20,22	0,55	217,41	
6.	Szczytnica	1 088,16	889,14	62,71	103,50	30,97	-	-	0,41	-	18,02	10,95	-	-	-	-	29,38	1,59	134,47	
7.	Tomaszów Bolesławiecki	2 386,44	1 502,03	298,75	713,12	71,51	-	-	1,50	3,56	57,10	7,80	-	0,22	0,53	-	70,71	0,80	784,63	
8.	Warta Bolesławiecka	1 122,40	827,55	17,14	93,41	103,97	-	-	-	-	1,10	-	-	-	1,09	-	2,19	101,78	197,38	
9.	Wartowice	478,86	288,06	7,11	121,22	29,90	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	29,90	151,12	
10.	Wilczy Las	684,76	453,20	54,92	184,31	11,64	-	-	0,23	2,66	5,39	2,06	-	-	-	-	10,34	1,30	195,95	
Razem		11 019,00	7 273,65	695,19	2 384,32	615,60	5,53	2,58	8,94	13,80	135,80	47,56	0,31	0,84	1,88	0,07	217,31	398,29	2 999,92	

Źródło: Opracowanie na podstawie ewidencji gruntów, stan na listopad 2004 r.

Lesistość obecna i prognozowana

Tabela 35

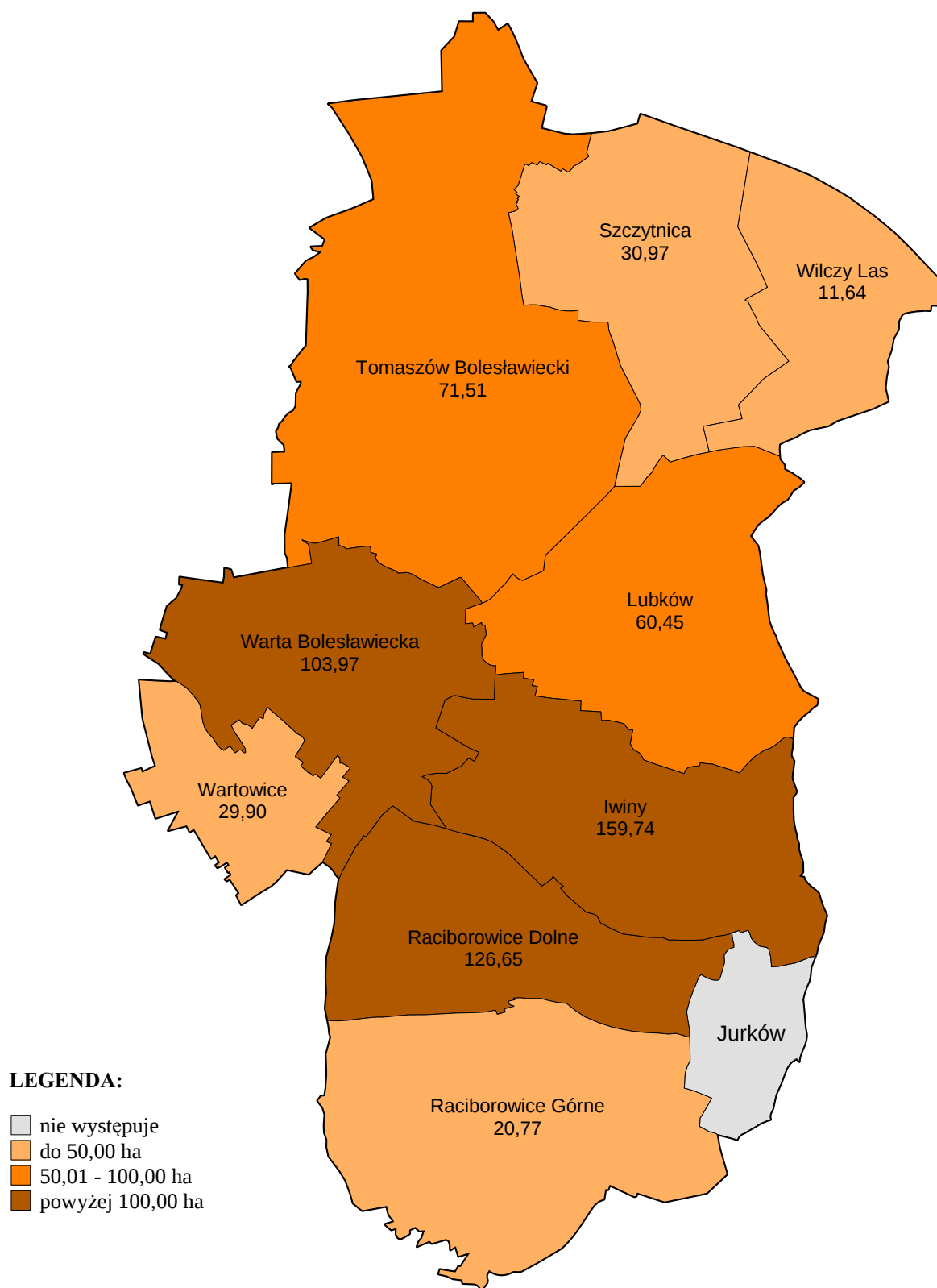
Lp.	Obręb	Powierzchnia ogólna obróbu	Aktualna lesistość		Proponowana pow. gruntów do zalesienia	Prognozowana lesistość		Dynamika zmian
		ha	ha	%	ha	ha	%	%
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.	Iwiny	1 218,09	265,24	21,8	159,74	424,98	34,9	+13,1
2.	Jurków	324,24	210,74	65,0	-	210,74	65,0	0,0
3.	Lubków	1 267,85	408,46	32,2	60,45	468,91	37,0	+4,8
4.	Raciborowice Dolne	999,68	87,68	8,8	126,65	214,33	21,4	+12,6
5.	Raciborowice Górne	1 448,52	196,64	13,6	20,77	217,41	15,0	+1,4
6.	Szczytnica	1 088,16	103,50	9,5	30,97	134,47	12,4	+2,9
7.	Tomaszów Bolesławiecka	2 386,44	713,12	29,9	71,51	784,63	32,9	+3,0
8.	Warta Bolesławiecka	1 122,40	93,41	8,3	103,97	197,38	17,6	+9,3
9.	Wartowice	478,86	121,22	25,3	29,90	151,12	31,6	+6,3
10.	Wilczy Las	684,76	184,31	26,9	11,64	195,95	28,6	+1,7
Razem		11 019,00	2 384,32	21,6	615,60	2 999,92	27,2	+5,6

Źródło: 1. Ewidencja gruntów i budynków. Stan na listopad 2004 r.

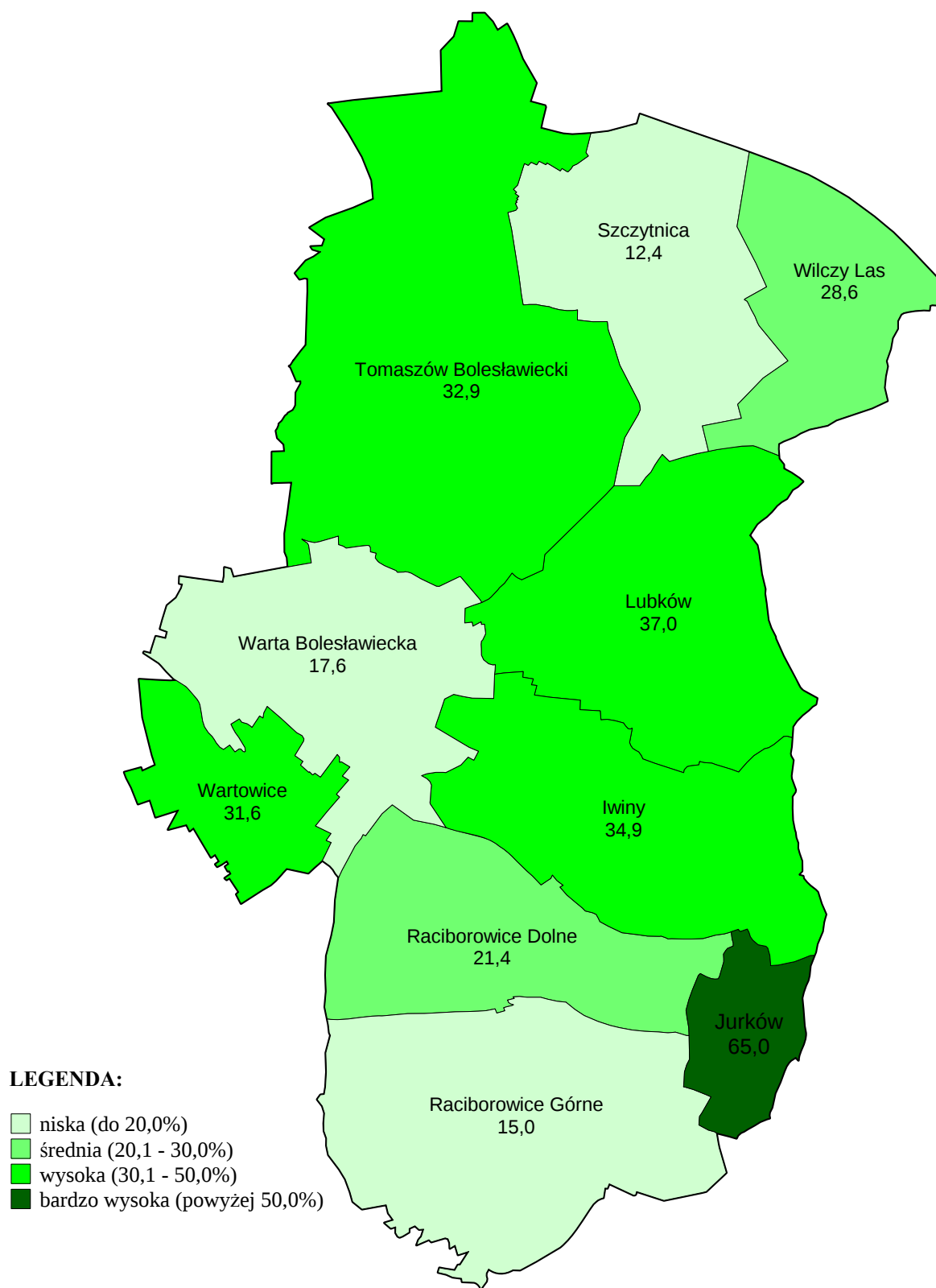
2. Program zwiększenia lesistości i zadrzewień województwa łęckiego, 1997 r.

3. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Warta Bolesławiecka, 2005 r.

4. Opracowanie własne gruntów planowanych do zalesienia.

Rys. 39. Planowane zalesienia gruntów

Rys. 40. Prognozowany stopień lesistości

Grunty planowane do zalesienia według władania

Tabela 36

Lp.	Obręb		Powierzchnia gruntów projektowanych kompleksów leśnych (ha)						
			ogółem	w tym we władaniu					
				ANR	PGL LP	KGHM	RSP	gminy	właścicieli prywatnych
1.	2.		3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.	Iwiny	ha	159,74	-	-	149,55	-	0,74	9,48
		%	100,0	-	-	93,6	-	0,5	5,9
2.	Jurków	ha	-	-	-	-	-	-	-
		%	-	-	-	-	-	-	-
3.	Lubków	ha	60,45	1,69	-	-	-	-	58,76
		%	100,0	2,8	-	-	-	-	97,2
4.	Raciborowice Dolne	ha	126,65	1,96	1,83	106,38	6,71	-	9,77
		%	100,0	1,5	1,4	84,0	5,3	-	7,7
5.	Raciborowice Górne	ha	20,77	13,21	-	-	-	-	7,56
		%	100,0	63,6	-	-	-	-	36,4
6.	Szczytnica	ha	30,97	3,15	11,94	-	-	-	15,88
		%	100,0	10,2	38,6	-	-	-	51,3
7.	Tomaszów Bolesławiecka	ha	71,51	31,05	-	-	-	-	40,46
		%	100,0	43,4	-	-	-	-	56,6
8.	Warta Bolesławiecka	ha	103,97	-	-	101,51	-	-	2,46
		%	100,0	-	-	97,6	-	-	2,4
9.	Wartowice	ha	29,90	-	-	29,90	-	-	-
		%	100,0	-	-	100,0	-	-	-
10.	Wilczy Las	ha	11,64	-	-	-	-	0,24	11,40
		%	100,0	-	-	-	-	2,1	97,9
Razem		ha	615,60	51,06	13,77	387,34	6,71	0,98	155,77
		%	100,0	8,3	2,2	62,9	1,1	0,2	25,3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ewidencji gruntów i budynków. Stan na listopad 2004 r.

3. 4. ZADRZEWIENIA I ZAKRZEWIENIA

Obok planowanych zalesień gruntów zdegradowanych, gruntów marginalnych i nieużytków zaprojektowano na obszarze gminy Warta Bolesławiecka zadrzewienia i zakrzewienia w formie nasadzeń wzdłuż dróg. Pasy zadrzewień i zakrzewień zaproponowano we wszystkich obrębach na obszarach gdzie stwierdzono występowanie dużych, odkrytych powierzchni użytków rolnych.

Przy pracach związanych z odbudową lub konserwacją urządzeń melioracyjnych należy uwzględnić zachowanie dotychczasowej obudowy biologicznej cieków lub jej

odtworzenie i uzupełnienie. Zagadnienia te powinny uwzględniać projekty techniczne odbudowy cieków.

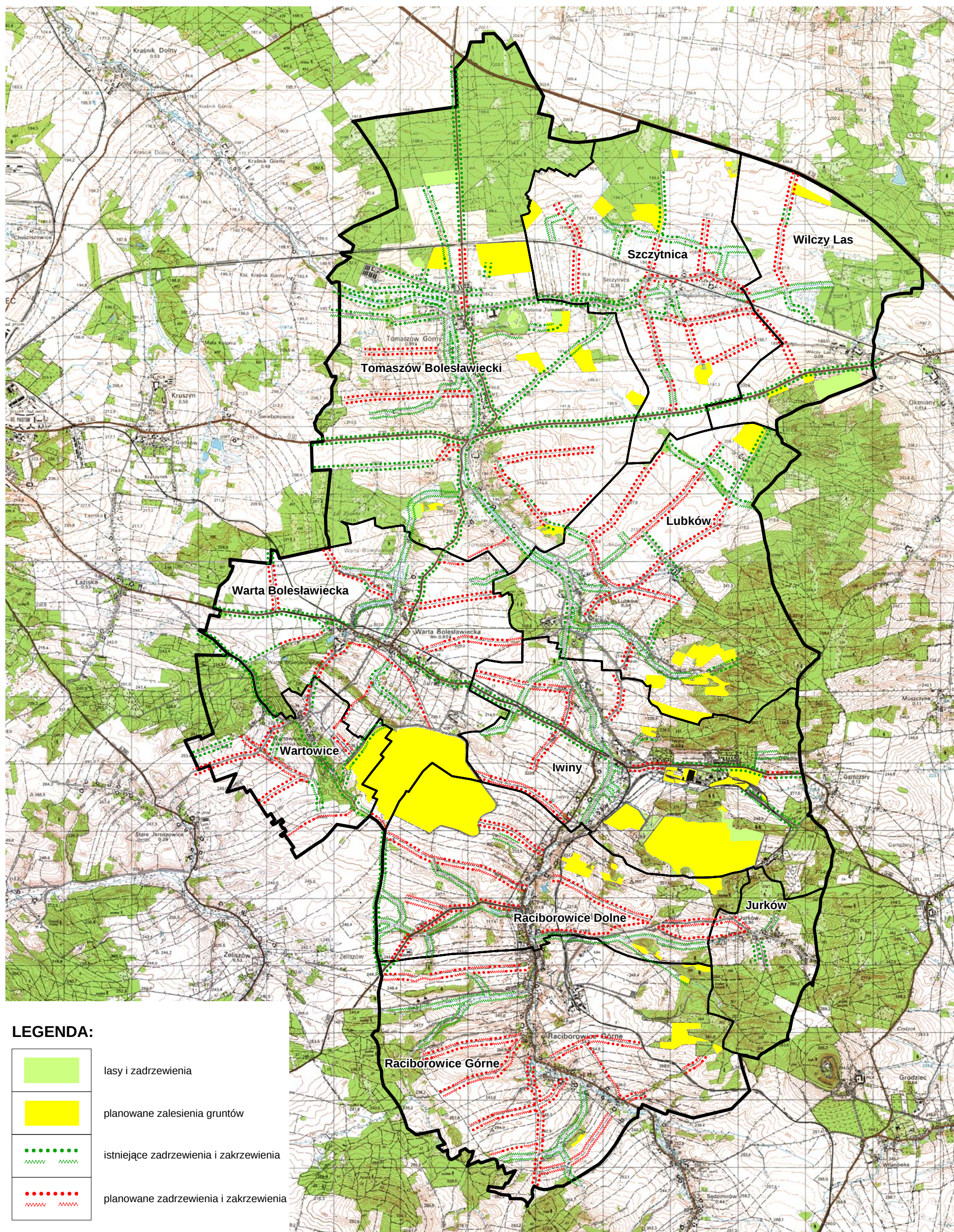
Planowane zadrzewienia i zakrzewienia wpłyną korzystnie na ochronę obszarów użytkowanych rolniczo w gminie. Przyczynią się także do urozmaicenia i wzbogacenia krajobrazu wiejskiego. Korzystny będzie również ich wpływ na poprawę mikroklimatu obszaru gminy, poprzez zmniejszenie prędkości wiatrów, parowania wody z gleby oraz powierzchniowych spływów wód.

Przy tworzeniu nowych, a także uzupełnianiu istniejących pasów zadrzewieniowych i zakrzewieniowych, należy nawiązywać do już istniejących gatunków drzew i krzewów występujących w miejscowym krajobrazie.

Pasy zadrzewieniowe i zakrzewieniowe zaplanowano w obrębach gminy na łącznej długości około 142 km. Największe potrzeby w tym zakresie występują w Raciborowicach Górnych – ok. 29 km, Raciborowicach Dolnych – około 20 km, Szczytnicy – około 18 km, Tomaszowie Bolesławieckim – około 16 km, Warcie Bolesławieckiej i Lubkowie – po około 15 km.

Szczegółowe projekty zadrzewień i zakrzewień, z podaniem preferowanych gatunków drzew i krzewów, powinny stanowić integralną część dokumentacji projektowych inwestycji, a zwłaszcza dróg transportu rolnego.

Przestrzenne rozmieszczenie istniejących i planowanych zalesień, zadrzewień oraz zakrzewień przedstawiono na rysunku 41.

Rys. 41. Zalesienia i zadrzewienia gruntów

4. GOSPODARKA GRUNTAMI I KSZTAŁTOWANIE STRUKTURY AGRARNEJ

4. 1. WYŁĄCZENIA GRUNTÓW Z UŻYTKOWANIA ROLNEGO

Przewidywane wyłączenia użytków rolnych na terenie gminy Warta Bolesławiecka wynikać będą przede wszystkim z:

- planowanych inwestycji,
- zalesień gruntów mało przydatnych dla produkcji rolnej.

Planowane na terenie gminy funkcje mieszkaniowe, usługowe, przemysłowe komunikacyjne i inne, spowodują wyłączenia gruntów z użytkowania rolnego. Skalę wyłączeń na realizację w/w funkcji szacuje się na 314 ha tj. około 4% powierzchni użytków rolnych w gminie. Największe powierzchnie wyłączeń pod inwestycje przewiduje się w obrębach: Raciborowice Górne – ok. 73 ha, Szczytnica – ok. 62 ha, Raciborowice Dolne – 48 ha, Tomaszów Bolesławiecki – 45 ha i Warta Bolesławiecka – ok. 40 ha. W pozostałych obrębach wielkość tych wyłączeń będzie kształtować się na poziomie od 2 do 23 ha.

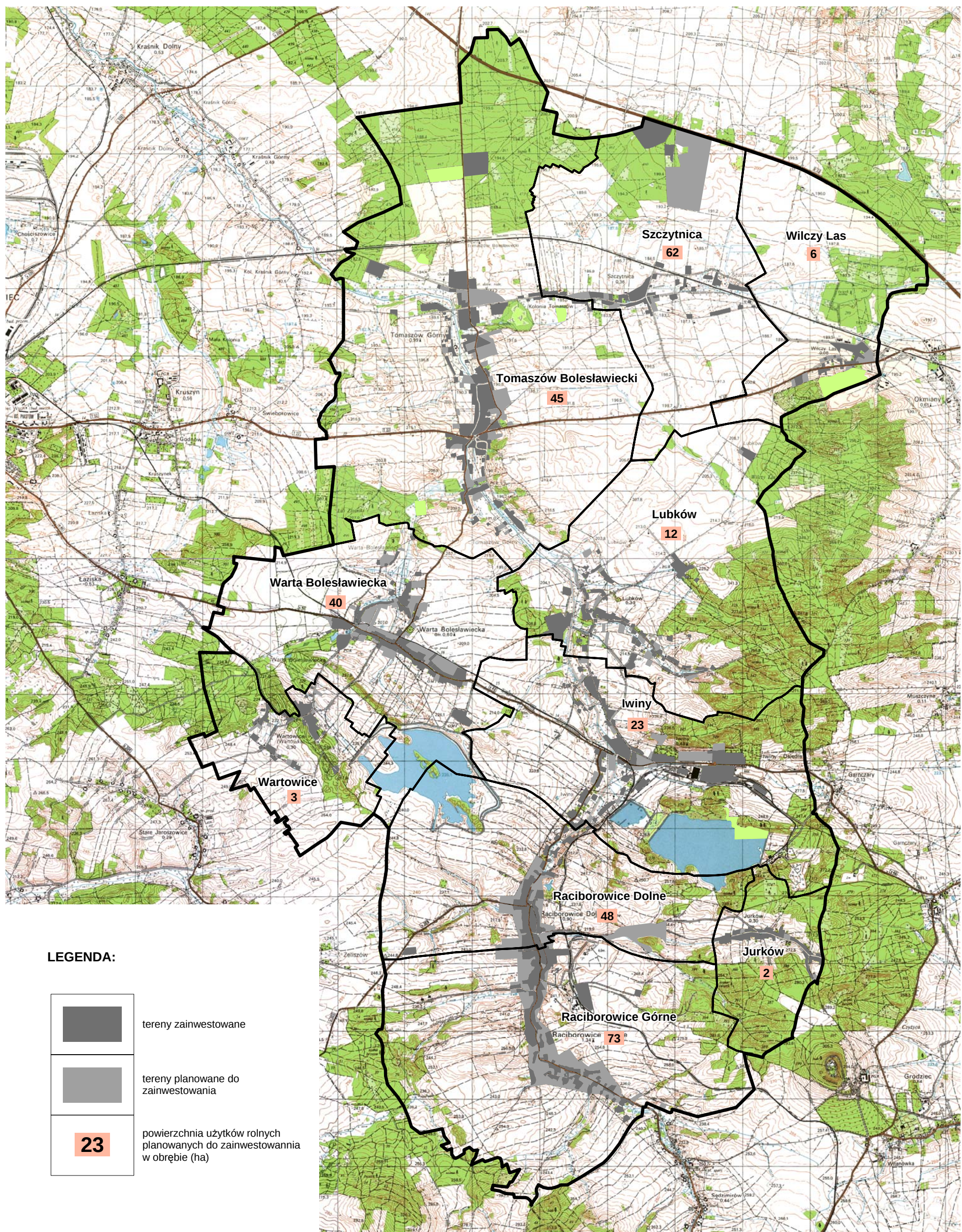
Planowane zainwestowanie na terenie gminy Warta Bolesławiecka przedstawiono na rysunku 42, podając wielkość wyłączeń użytków rolnych dla każdego obrębu.

Dalsze wyłączenia użytków rolnych spowodują przewidywane zalesienia gruntów marginalnych na powierzchni ok. 217 ha.

Ogółem wyłączenia użytków rolnych szacuje się na około 531 ha (7,3%). W związku z powyższym powierzchnia użytków rolnych zmniejszyłaby się z 7 273,65 ha na 6 742,34 ha, a udział ich w ogólnej powierzchni gminy zmniejszyłby się z 66% na 61,2%.

W sumie największe powierzchnie wyłączeń użytków rolnych przewiduje się w:

- Tomaszowie Bolesławieckim	–	około 116 ha,
- Raciborowicach Górnych	–	około 93 ha,
- Szczytnicy	–	około 91 ha,
- Lubkowie	–	około 72 ha,
- Raciborowicach Dolnych	–	około 66 ha.

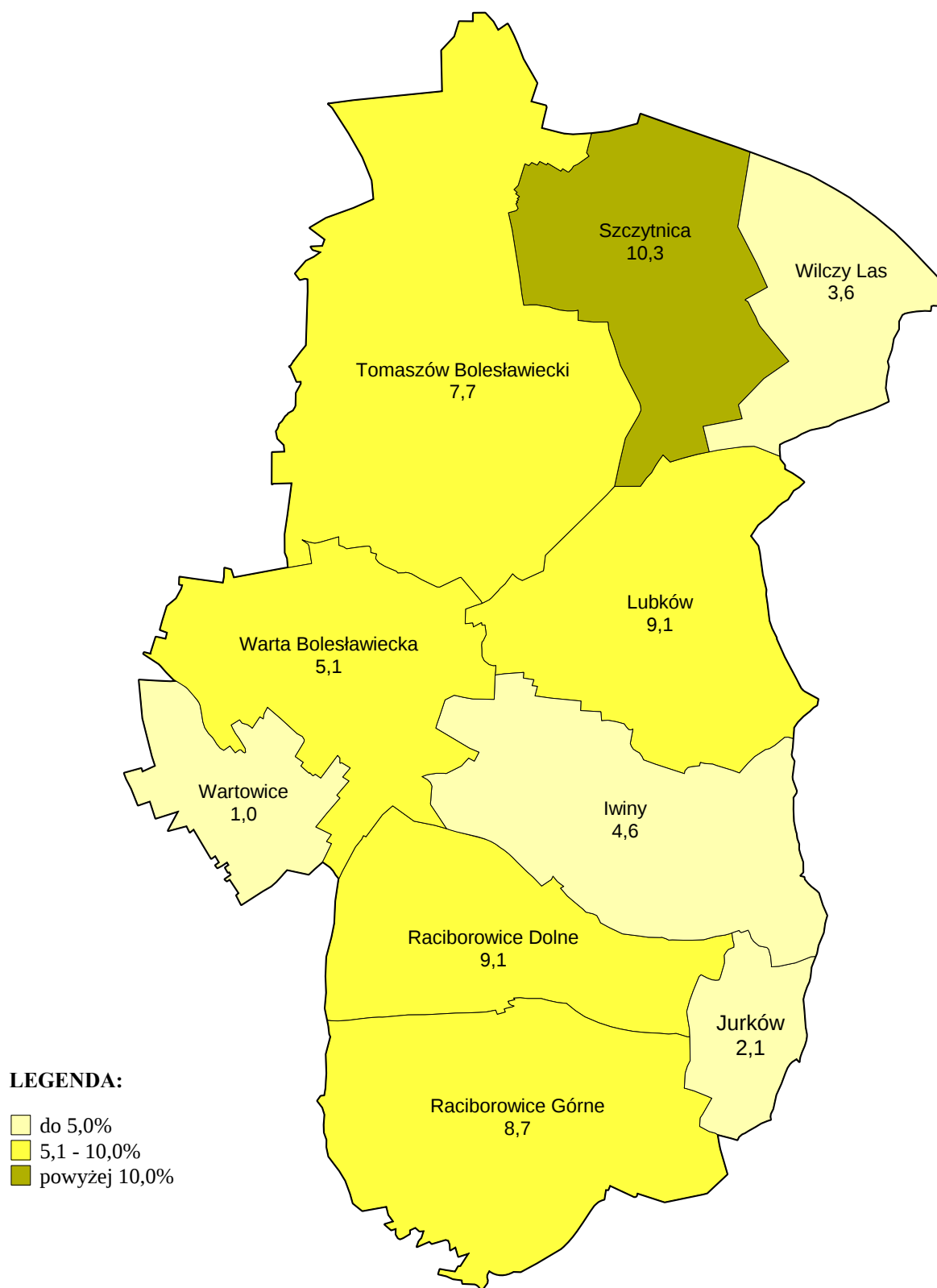
Rys. 42. Grunty planowane do zainwestowania

Planowana powierzchnia użytków rolnych

Tabela 37

Lp.	Obręb	Aktualna powierzchnia ogólna obrębu	Aktualna powierzchnia ogólna UR		Planowana powierzchnia wyłączeń użytków rolnych						Planowana powierzchnia użytków rolnych		Dynamika zmian
					pod inwestycje		pod zalesienia		ogółem				
					ha		ha	%	ha	%	ha	%	
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.
1.	Iwiny	1 218,09	638,94	52,5	23,00	3,6	6,50	1,0	29,50	4,6	609,44	50,0	-2,5
2.	Jurków	324,24	94,88	29,3	2,00	2,1	-	-	2,00	2,1	92,88	28,6	-0,7
3.	Lubków	1 267,85	787,24	62,1	12,00	1,5	59,61	7,6	71,61	9,1	715,63	56,4	-5,7
4.	Raciborowice Dolne	999,68	724,28	72,5	48,00	6,6	18,36	2,5	66,36	9,1	657,92	65,8	-6,7
5.	Raciborowice Górne	1 448,52	1 068,33	73,8	73,00	6,8	20,22	1,9	93,22	8,7	975,11	67,3	-6,5
6.	Szczytnica	1 088,16	889,14	81,7	62,00	7,0	29,38	3,3	91,38	10,3	797,76	73,3	-8,4
7.	Tomaszów Bolesławiecka	2 386,44	1 502,03	62,9	45,00	3,0	70,71	4,7	115,71	7,7	1 386,32	58,1	-4,8
8.	Warta Bolesławiecka	1 122,40	827,55	73,7	40,00	4,8	2,19	0,3	42,19	5,1	785,36	70,0	-3,7
9.	Wartowice	478,86	288,06	60,2	3,00	1,0	-	-	3,00	1,0	285,06	59,5	-0,7
10.	Wilczy Las	684,76	453,20	66,2	6,00	1,3	10,34	2,3	16,34	3,6	436,86	63,8	-2,4
Razem		11 019,00	7 273,65	66,0	314,00	4,3	217,31	3,0	531,31	7,3	6 742,34	61,2	-4,8

Źródło: 1. Ewidencja gruntów i budynków, stan listopad 2004 r.
2. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Warta Bolesławiecka, 2005 r.
3. Opracowanie własne gruntów proponowanych do zalesienia

Rys. 43. Przewidywane wyłączenia użytków rolnych

Udział użytków rolnych w ogólnej powierzchni obrębu zmieni się we wszystkich obrębach. Dynamika zmian kształtować się będzie od -0,7% w Jurkowie i Wartowicach do -8,4% w Szczytnicy.

Planowane zmiany w powierzchni i udziale użytków rolnych spowodowane wyłączeniami gruntów przedstawiono w tabeli 37 oraz na rysunku 43.

4. 2. KSZTAŁTOWANIE STRUKTURY OBSZAROWEJ GOSPODARSTW

4. 2. 1. Pozyskanie gruntów na powiększenie gospodarstw

Na kształtowanie struktury obszarowej gospodarstw prywatnych wpływ będą miały przede wszystkim występujące możliwości pozyskania gruntów na powiększenie gospodarstw. Istnieje kilka źródeł pozyskania ziemi na ten cel:

- zagospodarowanie przez rolników pozostałych gruntów ANR,
- kupno lub dzierżawa w obrocie prywatnym,
- możliwość skorzystania przez niektórych rolników (spełniających warunki) z rent strukturalnych.

W wyniku przeprowadzonej ankiety ustalono, że przede wszystkim kupnem gruntów Agencji Nieruchomości Rolnych zainteresowanych jest 55 gospodarstw we wszystkich obrębach gminy, na powierzchnię około 1 930 ha (tabela 38). Największe zainteresowanie nabyciem ziemi wyrażają właściciele gospodarstw w Raciborowicach Górnych (10), Tomaszowie Bolesławieckim (10), Szczytnicy (7) i Lubkowie (7). Są to również rolnicy, którzy wiążą swoją przyszłość z rolnictwem.

Zainteresowanie rolników kupnem lub dzierżawą gruntów ANR

Tabela 38

Lp	Obręb	Powierzchnia ogólna obrębu	Powierzchnia ogólna gruntów w zasobie ANR		Liczba gospodarstw ogółem	Gospodarstwa zainteresowane kupnem lub dzierżawą gruntów ANR		
						liczba gospodarstw ogółem		powierzchnia ogółem
		ha	ha	%	ilość	ilość	%	ha
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.	Iwiny	1 218,09	56,21	4,6	72	4	5,6	200
2.	Jurków	324,24	7,80	2,4	43	4	9,3	20
3.	Lubków	1 267,85	181,87	14,3	69	7	10,1	280
4.	Raciborowice Dolne	999,68	64,99	6,5	76	5	6,6	150
5.	Raciborowice Górne	1 448,52	107,28	7,4	122	10	8,2	350
6.	Szczytnica	1 088,16	118,31	10,9	79	7	8,9	200
7.	Tomaszów Bolesławiecki	2 386,44	477,36	20,0	144	10	6,9	400
8.	Warta Bolesławiecka	1 122,40	18,41	1,6	111	3	2,7	200
9.	Wartowice	478,86	7,77	1,6	60	4	6,7	100
10.	Wilczy Las	684,76	34,68	5,1	26	1	3,8	30
Razem gmina		11 019,00	1074,68	9,8	802	55	6,9	1 930

Źródło: Dane uzyskane na podstawie wywiadu u sołtysów, sierpień - wrzesień 2005 r.

Powierzchnia gruntów Agencji Nieruchomości Rolnych w gminie wynosi około 1075 ha, z czego około 990 ha to użytki rolne. W chwili obecnej część gruntów ANR jest dzierżawiona przez rolników, a ich powierzchnia wynosi około 834 ha. Obecni dzierżawcy gruntów ANR w przyszłości zainteresowani są ich kupnem. Część gruntów ANR planuje się przeznaczyć do zalesienia – ok. 51 ha. Pozostaje więc do dyspozycji około 940 ha gruntów. Jak wynika z powyższego istniejące zasoby gruntów ANR mogą pokryć zainteresowanie rolników nabyciem ziemi tylko w około 50%. Dlatego też właściciele gospodarstw będą szukać możliwości pozyskania ziemi z innych źródeł. Jednym z nich jest kupno lub dzierżawa w obrocie prywatnym. Z uzyskanych danych na temat rejestrowanych dzierżaw gruntów prywatnych wynika, że aktualnie dzierżawy dotyczą około 305 ha gruntów prywatnych. Jest to wielkość orientacyjna, ponieważ często rolnicy wydzierżawiają grunty nie rejestrując ich. W związku z tym trudno uchwycić faktyczną wielkość tego zjawiska. Niemniej jest to kierunek, który w przyszłości będzie nabierał coraz większego znaczenia w kształtowaniu struktury obszarowej gospodarstw.

Pewne możliwości pozyskania gruntów prywatnych na powiększenie gospodarstw mogą pojawić się wówczas, gdy część rolników spełniających warunki o rentach strukturalnych w rolnictwie, skorzysta z tej możliwości. Kryteria jakie powinien spełniać rolnik ubiegający się o rentę strukturalną oraz jej wysokość, zawarte są w Rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 30 kwietnia 2004 roku. Działanie „Renty strukturalne” obejmuje Program Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW). Stwarza to warunki powiększania gospodarstw rolnikom młodszym zapewniając równocześnie środki do utrzymania rolnikom w wieku przedemerytalnym.

Większe możliwości skorzystania z rent strukturalnych w rolnictwie na terenie gminy wystąpią dopiero za kilka lat, gdy część właścicieli gospodarstw (obecnie znajdujących się w wieku 51 - 55 lat) ukończy wymagany wiek. Wówczas będzie można pozyskać grunty od 29 gospodarstw o łącznej powierzchni około 330 ha.

Największe zainteresowanie powiększaniem arealów swoich gospodarstw wykazują przede wszystkim właściciele gospodarstw dużych, o powierzchni powyżej 15 ha, a także gospodarstw z przedziału obszarowego od 5 do 15 ha, które stanowić będą dla nich i rodziny źródło utrzymania. Gospodarstwa mniejsze, o ile nie zdecydują się na prowadzenie produkcji specjalistycznej (warzywnictwo, sadownictwo, nasiennictwo itp.), nie będą w stanie utrzymać się z pracy tylko w gospodarstwie. Zmusi to ich właściciele do szukania dochodu z pracy poza gospodarstwem rolnym. Wówczas w dalszym ciągu będą uprawiać swoje grunty prowadząc produkcję tylko na własne potrzeby, bądź zdecydują się

na wydzierżawienie lub sprzedaż gruntów rolnikom zainteresowanym rozwojem swojego gospodarstwa. Sytuacja ta pociąga za sobą konieczność szukania i tworzenia nowych miejsc pracy poza rolnictwem lub w jego otoczeniu dla rolników, którzy zrezygnują z prowadzenia gospodarstwa rolnego.

Jednoznaczne określenie docelowej struktury obszarowej gospodarstw prywatnych w istniejącej, skomplikowanej sytuacji prawnej i gospodarczej jest niemożliwe. Należy jednak podkreślić, że jej przemiana stanowić będzie ciągły, bardzo złożony i długotrwały proces. O tempie przemian będą decydowały przede wszystkim warunki ekonomiczne oraz możliwości pozyskania gruntów na powiększenie gospodarstw, które wiążą swoją przyszłość z rolnictwem.

4. 2. 2. Powierzchnia gospodarstwa przynosząca dochód porównywalny

Duży wpływ na kształtowanie powierzchni oraz liczby gospodarstw, które w przyszłości będą prowadziły produkcję rolną, ma możliwość uzyskania dochodu na poziomie, który pozwoli utrzymać się z prowadzonej działalności w gospodarstwie.

Możliwości uzyskania takiego dochodu, przy obecnej strukturze obszarowej na terenie gminy Warta Bolesławiecka posiadać będzie potencjalnie 52 dużych gospodarstw indywidualnych (ok. 6,5%), których powierzchnia mieści się w przedziale od 15,00 do 100 ha (wg gruntów własnych i dzierżawionych), o ile zwiększą intensywność produkcji rolnej i utrzymają ją na odpowiednim poziomie.

Analizując możliwości uzyskania dochodów w gospodarstwach rolnych na poziomie porównywalnym w oparciu o grunty własne, ustalono trzy warianty gospodarstw modelowych, które pozwolą osiągnąć ten dochód (tabela 39 i rys. 44):

- I. wariant zakłada osiągnięcie dochodu porównywalnego poprzez zwiększenie powierzchni gospodarstwa bez wzrostu wydajności produkcji rolnej i utrzymaniu jej na obecnym poziomie. Przy tym założeniu, w oparciu o grunty własne rolników, produkcję rolną mogłoby prowadzić w gminie 228 gospodarstw o powierzchni około 23 ha,
- II. wariant zakłada wzrost wydajności produkcji rolnej, tzn. zwiększenie obsady i mleczności krów (do 5 000 l) oraz zwiększenie plonów produkcji roślinnej o 20 – 30 %. Wówczas mogłoby gospodarować w gminie około 403 gospodarstwa o powierzchni około 13 ha,

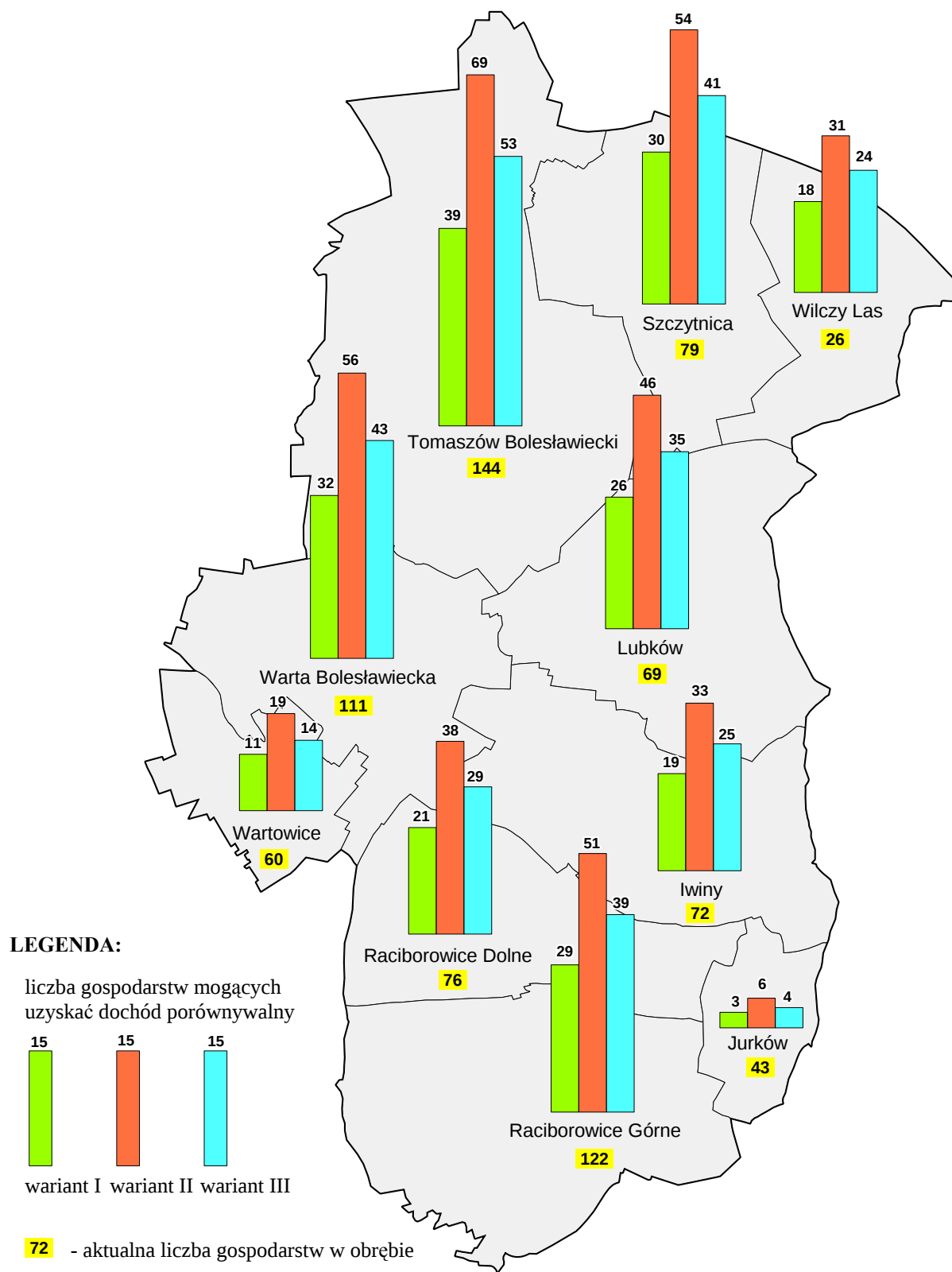
**Liczba gospodarstw mogących utrzymać się
z własnych użytków rolnych na poziomie porównywalnym**

Tabela 39

Lp.	Obręb	Powierzchnia ogólna obrębu	Powierzchnia ogólna użytków rolnych	Powierzchnia użytków rolnych stanowiących własność gospodarstw prywatnych (bez dzierżaw)	Aktualna liczba gospodarstw*	Liczba gospodarstw modelowych zapewniających dochód porównywalny		
						wariant I	wariant II	wariant III
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.	Iwiny	1 218,09	638,94	427,17	72	19	33	25
2.	Jurków	324,24	94,88	72,38	43	3	6	4
3.	Lubków	1 267,85	787,24	602,64	69	26	46	35
4.	Raciborowice Dolne	999,68	724,28	492,98	76	21	38	29
5.	Raciborowice Górne	1 448,52	1 068,33	656,82	122	29	51	39
6.	Szczytnica	1 088,16	889,14	701,15	79	30	54	41
7.	Tomaszów Bolesławiecki	2 386,44	1 502,03	892,85	144	39	69	53
8.	Warta Bolesławiecka	1 122,40	827,55	732,17	111	32	56	43
9.	Wartowice	478,86	288,06	245,83	60	11	19	14
10.	Wilczy Las	684,76	453,20	407,58	26	18	31	24
Gmina ogółem		11 019,00	7 273,65	5 231,57	802	228	403	307

* - bez gospodarstw wielkoobszarowych (powyżej 100 ha)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie modeli gospodarstw, opracowanych przez prof. dr hab. Teodora Nietupskiego

Rys. 44. Liczba gospodarstw w obrębie mogących utrzymać się z własnych użytków rolnych na poziomie porównywalnym

- III. wariant zakłada podniesienie poziomu plonów o 20 – 30 % w produkcji roślinnej bez udziału produkcji zwierzęcej. W tym wypadku produkcję rolną mogłoby prowadzić w gminie około 307 gospodarstw o powierzchni około 17 ha.

Jak wynika z powyższej analizy, największa liczba gospodarstw, które mogłyby uzyskać dochód porównywalny wystąpi przy zastosowaniu wariantu II. Stanowi to około 50% obecnej liczby gospodarstw (802). Z powyższych rozwiązań modelowych wynika, że na dobrych glebach rolnik gospodarujący na kilkunastu hektarach może osiągnąć dochód parytetowy. Warunkiem uzyskania takiego dochodu jest intensyfikacja organizacji produkcji, szczególnie połączona ze wzrostem wydajności roślin i zwierząt.

5. POPRAWA PRZESTRZENNEJ ORGANIZACJI GOSPODARSTW

Na prawidłowe funkcjonowanie gospodarstw będzie miała wpływ ich przestrzenna organizacja. Jej poprawie służyć będzie przede wszystkim:

- scalenie gruntów,
- kształtowanie sieci dróg transportu rolnego.

5. 1. SCALENIE GRUNTÓW

Scalenie gruntów będzie podstawowym zabiegiem urządzeniowo-rolnym przekształcającym na terenie wsi układ powierzchniowy gruntów rozdrobnionych i rozproszonych oraz nadmiernie wydłużonych, w możliwie duże, regularnie ukształtowane działki, które będą odpowiadać wymogom ich racjonalnego, rolniczego użytkowania. Realizacja oraz finansowanie prac scaleniowych będą możliwe z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013. Projekt scalenia gruntów zakłada również przeprowadzenie prac związanych z zagospodarowaniem poscaleniowym.

Dla określenia potrzeb przeprowadzenia prac scaleniowych w poszczególnych obrębach gminy Warta Bolesławiecka, wzięto pod uwagę:

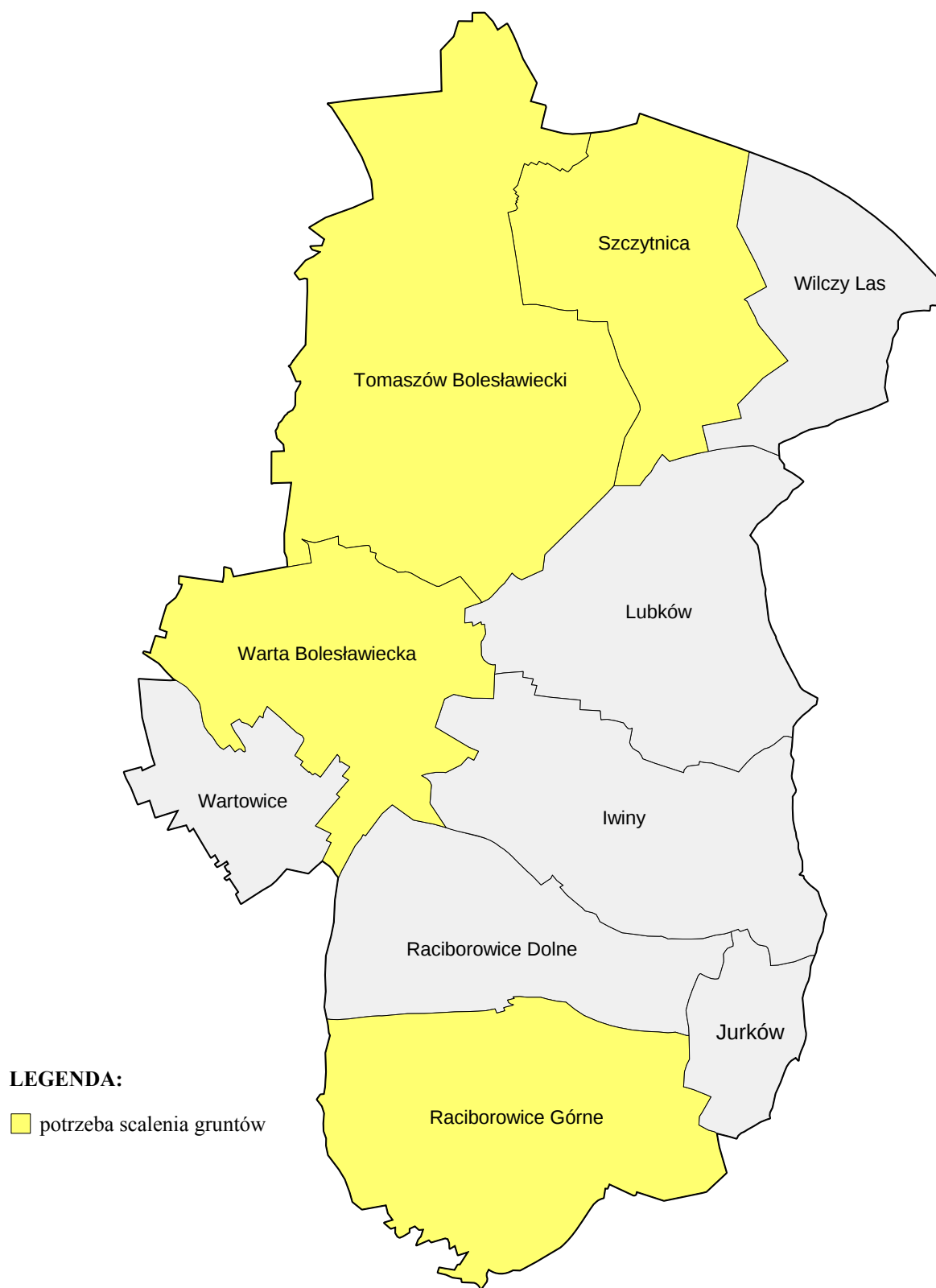
- występujące rozdrobnienie gruntów w gospodarstwach rolnych,
- położenie rozłogów gospodarstw w szachownicy,
- niekorzystne położenie gruntów w stosunku do lokalizacji gospodarstwa,
- zainteresowanie rolników powiększeniem swoich gospodarstw,
- przewidywane trwałe zagospodarowanie gruntów ANR przez rolników,
- liczbę gospodarstw dużych, powyżej 15 ha,
- planowane na obszarze gminy inwestycje wynikające z planu zagospodarowania przestrzennego,
- szeroki zakres potrzeb i możliwości wykonania prac inwestycyjnych wchodzących w zakres infrastruktury rolniczej przestrzeni produkcyjnej (sieć dróg rolniczych, melioracje, rekultywacje, zalesienia, zadrzewienia i zakrzewienia),
- zgłaszane potrzeby w tym zakresie przez właścicieli gospodarstw.

Potrzeby prac scaleniowych

Tabela 40

Lp.	Obręb	Gospodarstwa ogółem			Gospodarstwa powyżej 10 ha		Przewidywana powierzchnia scalenia* (ha)
		Liczba gospodarstw	Średnia powierzchnia działki w gospodarstwie (ha)	Średnia liczba działek w gospodarstwie	Średnia powierzchnia działki w gospodarstwie (ha)	Średnia liczba działek w gospodarstwie	
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
1.	Raciborowice Górne	122	1,20	4,9	1,74	10,0	1 265
2.	Szczytnica	79	1,89	4,3	2,35	7,3	985
3.	Tomaszów Bolesławiecki	144	1,48	4,2	1,93	8,6	1 708
4.	Warta Bolesławiecka	113	0,76	6,3	1,12	16,1	1 040
Ogółem		458					4 998

* - jako przewidywaną powierzchnię scalenia przyjęto powierzchnię obrębu bez powierzchni lasów.

Rys. 45. Potrzeby przeprowadzenia scalenia gruntów

Analiza wyżej wymienionych wskaźników pozwoliła określić obręby, w których pożądane byłoby przeprowadzenie prac scaleniowych. Wyniki dokonanej analizy przedstawia tabela 40 i rys. 45.

Do przeprowadzenia scalenia gruntów na terenie gminy wytypowano 4 obręby: Warta Bolesławiecka, Tomaszów Bolesławiecki, Szczytnica i Raciborowice Górne. Łączna powierzchnia gruntów objętych postępowaniem scaleniowym w wytypowanych obrębach wyniesie około 5 000 ha. W scaleniach uczestniczyć będzie 458 gospodarstw.

W projektach scalenia gruntów powinny być wzięte pod uwagę wszystkie planowane zajęcia gruntów wynikające z planów miejscowych zagospodarowania przestrzennego, planu urządzeniowo – rolnego oraz strategii rozwojowych, które będą miały wpływ na kształtowanie rozłogów gospodarstw i obsługę pól. Główne kompleksy scaleniowe wyznaczać będzie planowana sieć dróg transportu rolnego.

5. 2. KSZTAŁTOWANIE SIECI DRÓG TRANSPORTU ROLNEGO

Na terenie gminy Warta Bolesławiecka występują potrzeby w zakresie przebudowy dróg transportu rolnego. Na ogólną ilość blisko 348 km, drogi przebudowane w dobrym stanie technicznym stanowią około 99 km (28,5%) – tabela 41.

Analizując wskaźnik gęstości dróg o trwałej i utwardzonej nawierzchni w dobrym stanie, w km/100 ha użytków rolnych, należy stwierdzić, że wyposażenie rolniczej przestrzeni produkcyjnej gminy w drogi o w/w nawierzchniach kształtuje się na dość dobrym poziomie – 1,4 km/100 ha UR. Wielkość wskaźnika w poszczególnych obrębach jest bardzo zróżnicowana i zmienia się on od 0,4 w Raciborowicach Górnych do 3,5 w Jurkowie. W większości obrębów wskaźnik gęstości kształtuje się powyżej 1,0 km na 100 ha UR, a w 3 obrębach nawet powyżej 2 km/100 ha UR (tabela 42).

W celu dalszego kształtowania sieci dróg transportu rolnego określono dla poszczególnych obrębów wielkość potrzeb w tym zakresie. Ogółem na terenie gminy Warta Bolesławiecka przebudowy lub modernizacji wymaga około 128 km dróg, co stanowi około 37% ogólnej długości sieci dróg transportu rolnego (tabela 41 i rys. 46). Największe potrzeby przebudowy dróg występują w obrębach: Iwiny (65,2%), Raciborowice Dolne (43,3%) Szczytnica (39,6%), Tomaszów Bolesławiecki (39,3%) i Raciborowice Górne (39,0%).

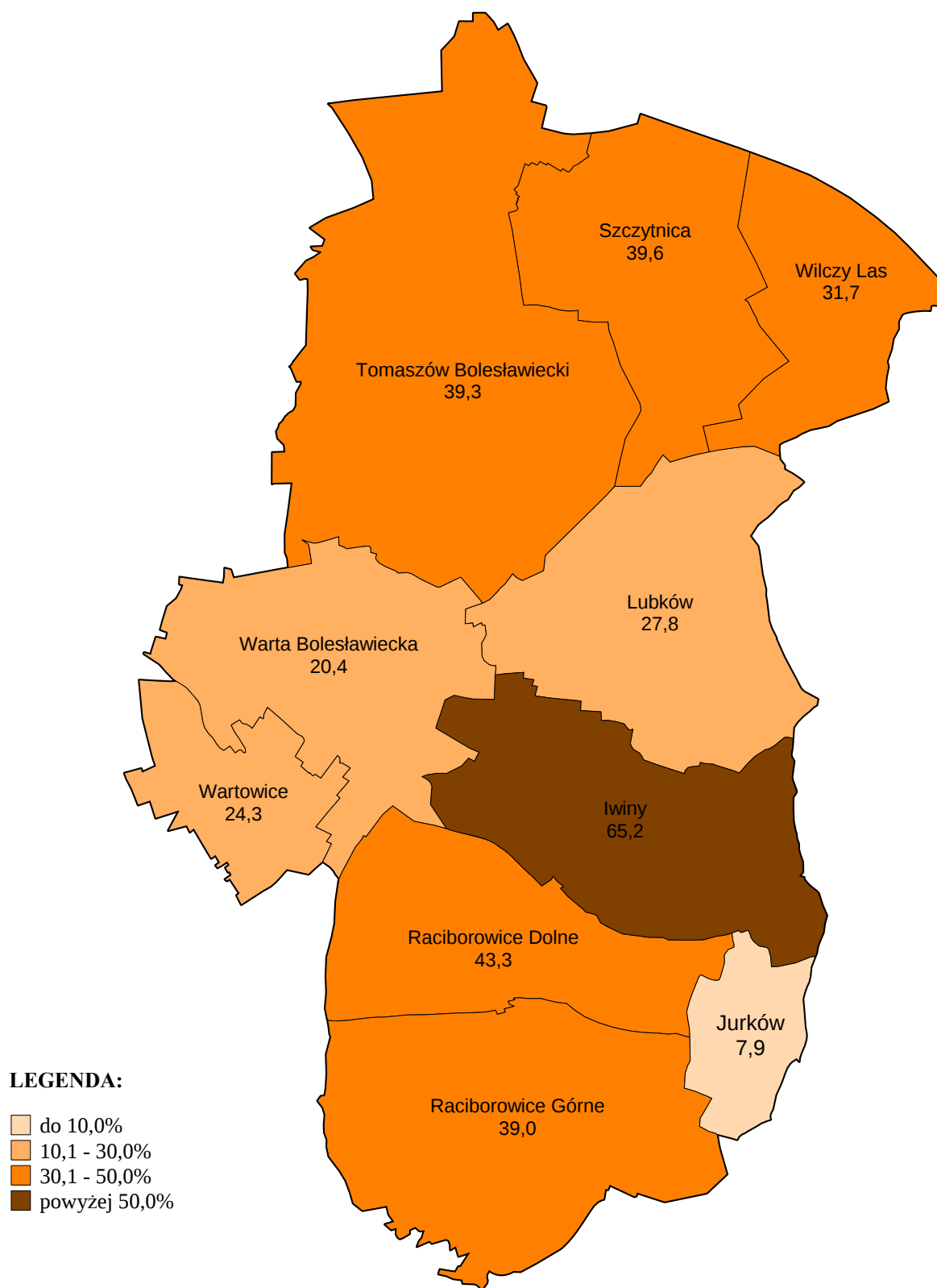
Dla określenia stopnia zapotrzebowania poszczególnych obrębów na inwestycje związane z przebudową dróg transportu rolnego posłużono się wskaźnikiem rozmiaru

Planowana długość sieci dróg transportu rolnego

Tabela 41

Lp.	Obręb	Długość istniejącej sieci dróg transportu rolnego ogółem (km)	Długość dróg przebudowanych i planowanych do przebudowy lub modernizacji							Ogólna długość dróg przebudowanych w dobrym stanie (km)		Ogólna długość dróg planowanych do przebudowy lub modernizacji	
			ogółem		w tym:								
					asfaltowe i brukowe w dobrym stanie (km)	asfaltowe i brukowe do modernizacji (km)	utwardzone w dobrym stanie (km)	utwardzone do modernizacji (km)	gruntowe do przebudowy (km)				
			km	%									
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.
1	Iwiny	28,56	25,27	88,5	6,65	8,97	-	1,00	8,65	6,65	23,3	18,62	65,2
2	Jurków	6,43	3,86	60,0	3,35	-	-	-	0,51	3,35	52,1	0,51	7,9
3	Lubków	25,72	20,46	79,5	12,62	-	0,70	0,50	6,64	13,32	51,7	7,14	27,8
4	Raciborowice Dolne	41,60	25,21	60,6	7,18	4,33	-	-	13,70	7,18	17,3	18,03	43,3
5	Raciborowice Górne	75,70	34,02	44,9	4,47	5,31	-	1,93	22,31	4,47	5,9	29,55	39,0
6	Szczytnica	32,60	22,65	69,5	9,50	-	0,25	-	12,90	9,75	29,9	12,90	39,6
7	Tomaszów Bolesławiecki	58,54	43,16	73,7	20,18	4,90	-	-	18,08	20,18	34,5	22,98	39,3
8	Warta Bolesławiecka	45,62	27,33	59,9	17,22	-	0,79	0,82	8,50	18,01	39,5	9,32	20,4
9	Wartowice	20,85	13,82	66,3	8,75	-	-	2,02	3,05	8,75	42,0	5,07	24,3
10	Wilczy Las	12,00	11,15	92,9	7,35	-	-	-	3,80	7,35	61,2	3,80	31,7
Razem		347,62	226,93	65,3	97,27	23,51	1,74	6,27	98,14	99,01	28,5	127,92	36,8

Źródło: Opracowanie własne na podstawie inwentaryzacji terenowej. Stan na lipiec - sierpień 2005 r.

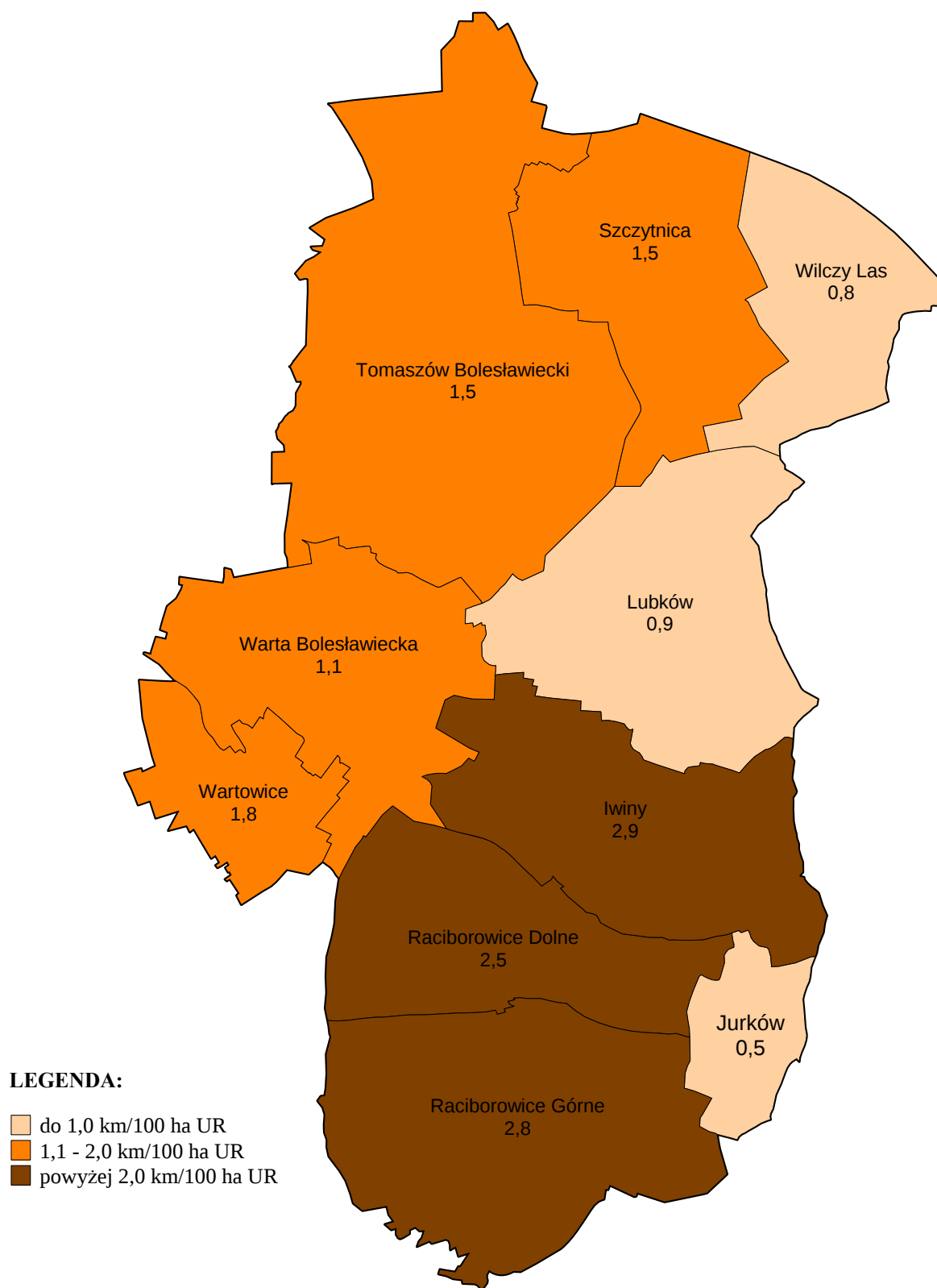
Rys. 46. Udział dróg wymagających przebudowy lub modernizacji w ogólnej długości dróg transportu rolnego

Gęstość planowanej sieci dróg transportu rolnego o nawierzchni trwalej i utwardzonej

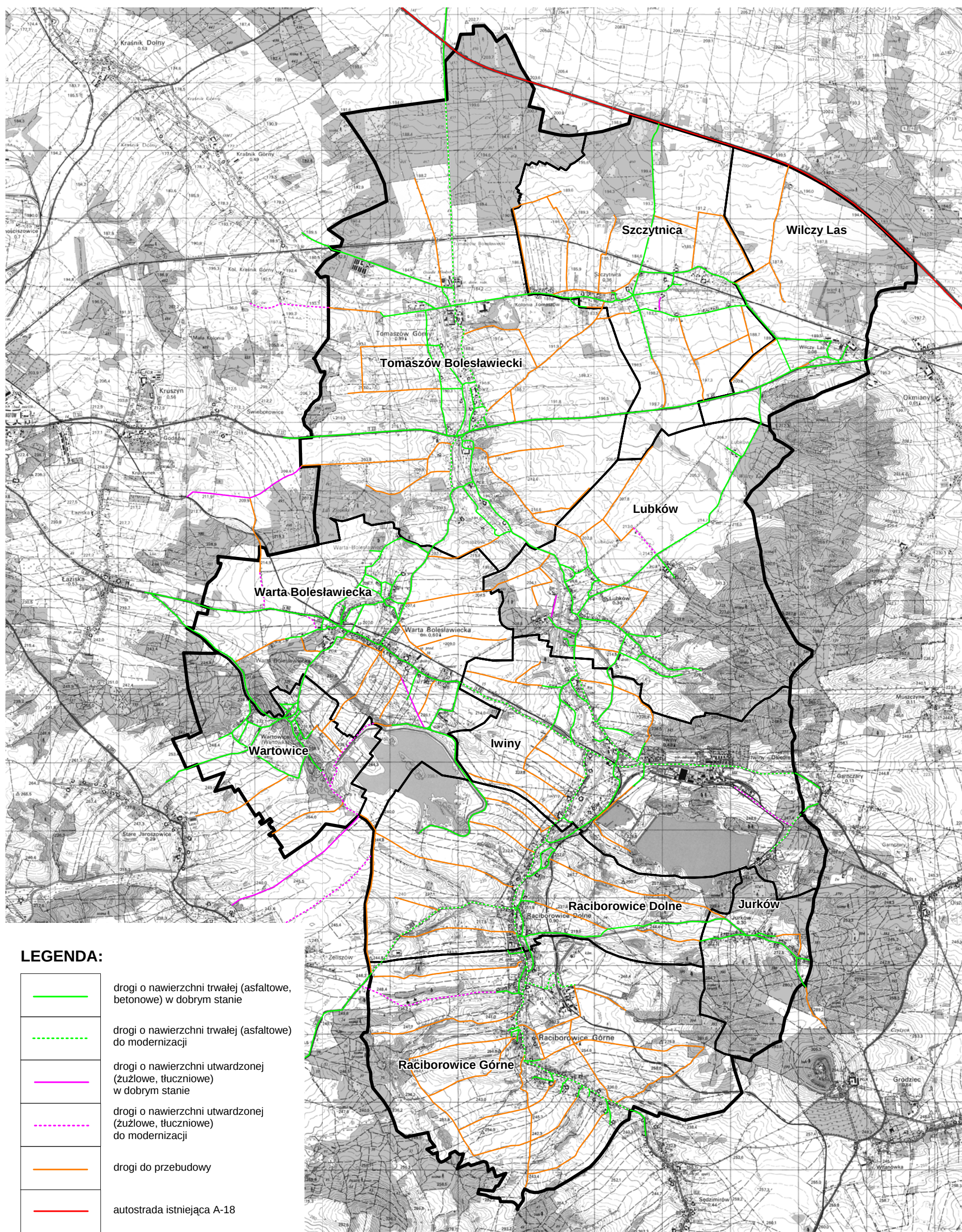
Tabela 42

Lp.	Obręb	Powierzchnia ogólna użytków rolnych (ha)	Długość planowanej sieci dróg o nawierzchni trwalej i utwardzonej			Gęstość planowanej sieci dróg o nawierzchni trwalej i utwardzonej		
			ogółem (km)	w tym:		ogółem (km/100ha UR)	w tym:	
				w dobrym stanie (km)	do przebudowy lub modernizacji (km)		w dobrym stanie (km / 100ha UR)	do przebudowy lub modernizacji (km / 100ha UR)
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1	Iwiny	638,94	25,27	6,65	18,62	3,9	1,0	2,9
2	Jurków	94,88	3,86	3,35	0,51	4,0	3,5	0,5
3	Lubków	787,24	20,46	13,32	7,14	2,6	1,7	0,9
4	Raciborowice Dolne	724,28	25,21	7,18	18,03	3,5	1,0	2,5
5	Raciborowice Górne	1 068,33	34,02	4,47	29,55	3,2	0,4	2,8
6	Szczytnica	889,14	22,65	9,75	12,90	2,6	1,1	1,5
7	Tomaszów Bolesławiecki	1 502,03	43,16	20,18	22,98	2,8	1,3	1,5
8	Warta Bolesławiecka	827,55	27,33	18,01	9,32	3,3	2,2	1,1
9	Wartowice	288,06	13,82	8,75	5,07	4,8	3,0	1,8
10	Wilczy Las	453,20	11,15	7,35	3,80	2,4	1,6	0,8
Gmina ogółem		7 273,65	226,93	99,01	127,92	3,2	1,4	1,8

Źródło: Opracowanie własne na podstawie inwentaryzacji terenowej, lipiec - sierpień 2005 r.

Rys. 47. Potrzeby przebudowy lub modernizacji dróg transportu rolnego

Rys. 48. Planowana sieć dróg transportu rolniczego

Wykaz działek dróg planowanych do przebudowy

Tabela 43

Lp.	Obręb	Ogólna długość dróg planowanych do przebudowy (km)	Numery działek dróg planowanych do przebudowy		
			drogi gruntowe do przebudowy	drogi utwardzone do modernizacji	drogi asfaltowe i brukowe do modernizacji
1.	2.	3.	4.	5.	6.
1.	Iwiny	18,62	23; 47 15 93 160 124 cz.139 259; 241 395 352/1; 352/2; 352/3; cz.352	412; 428/3; cz.429	89/1 89/2 cz.429 366; 313 231/1
2.	Jurków	0,51	cz.145; 143		
3.	Lubków	7,14	415 394 cz.446 cz.55; 79; 80 291; 307 cz.310; cz.320; cz.332 cz.127; 234	dr. w dz.435	
4.	Raciborowice Dolne	18,03	12; 15 40 112 110 226 271 570/3; 669; 770; cz.764; dr. w dz.607/376 cz.451; 697/2 741/2		142 809
5.	Raciborowice Górne	29,55	403 388 211; 269 186/2; 186/3 cz.163; 165/1 51; 64; 604 36; 38; 47; cz.188 803; 794 732 524 673; cz.503 cz.467; 487; 496; dr. w dz.497/392 890; 450 910; 905; 902	cz.301	401 623; 414; 414/1; 864; 828 854/1; 848/22; 911; cz.900
6.	Szczytnica	12,90	341; 342 15/2; 343; 348 344/2 353 354; 355 cz.352 359 363 364 365/6 367/1; 367/2 373/1; cz.373/2 cz.375 cz.379/3 389 390; 392 391		
7.	Tomaszów Bolesławiecki	22,98	889/2; 893/2 cz.897 805; 630 806 744 cz. 743 636; 637 610 cz.618 616 595 315 317 319 310 cz.301 303; 308		876; 890; 894; 813; 902; 733 cz.320
8.	Warta Bolesławiecka	9,32	432 494 490/1 484 806 cz.800 637/5 779 cz.772/3 763/2 758/2; 758/3; 758/4; 758/5 753; 755 768	795 801	
9.	Wartowice	5,07	362/1; 367; 370/4; 368/1; cz. 359 342 346; 393; 349	411; 381 254/2; 301/2; 305/2; 306/3; 311/3; 380	
10.	Wilczy Las	3,80	24/8; cz.25; 26; cz.27/2 32; 50 30		

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ewidencji gruntów i budynków, stan na listopad 2004 r.

potrzeb przebudowy dróg, wyrażonym w km/100 ha UR (tabela 42 i rys. 47). Dla gminy ogółem wynosi on 1,8 km/100 ha UR. W poszczególnych obrębach kształtuje się od 0,5 km/100 ha UR w Jurkowie do 2,9 w Iwinach.

Przeprowadzona analiza obsługi pól przez transport rolny, z uwzględnieniem zgłoszonych potrzeb w zakresie przebudowy dróg transportu rolnego, pozwoliła na ustalenie sieci dróg na obszarze gminy Warta Bolesławiecka. Przedstawiono ją na rysunku 48. Dla każdego obrębu sporządzono również wykaz działek ewidencyjnych obejmujący drogi planowane do przebudowy i przedstawiono w tabeli 43. Planowana sieć dróg transportu rolnego nawiązuje przede wszystkim do dróg już istniejących, a ich przebudowa będzie polegać na poszerzeniu pasa drogowego i budowie nawierzchni utwardzonych.

Drogi te, oprócz funkcji transportu rolnego, będą również tworzyć dogodne połączenia komunikacyjne między sąsiednimi miejscowościami, a także ułatwią dostęp do najatrakcyjniejszych miejsc na terenie gminy. Dlatego przy projektowaniu dróg rolniczych należy stosować rozwiązania projektowe gwarantujące długi okres eksploatacji. Preferować należy budowę dróg o trwałych nawierzchniach bitumicznych, betonowych lub tłuczniowych skropionych emulsją. Projekty dróg powinny uwzględniać planowane pasy zadrzewień i zakrzewień przydrożnych (2 – 2,5 m po jednej stronie drogi).

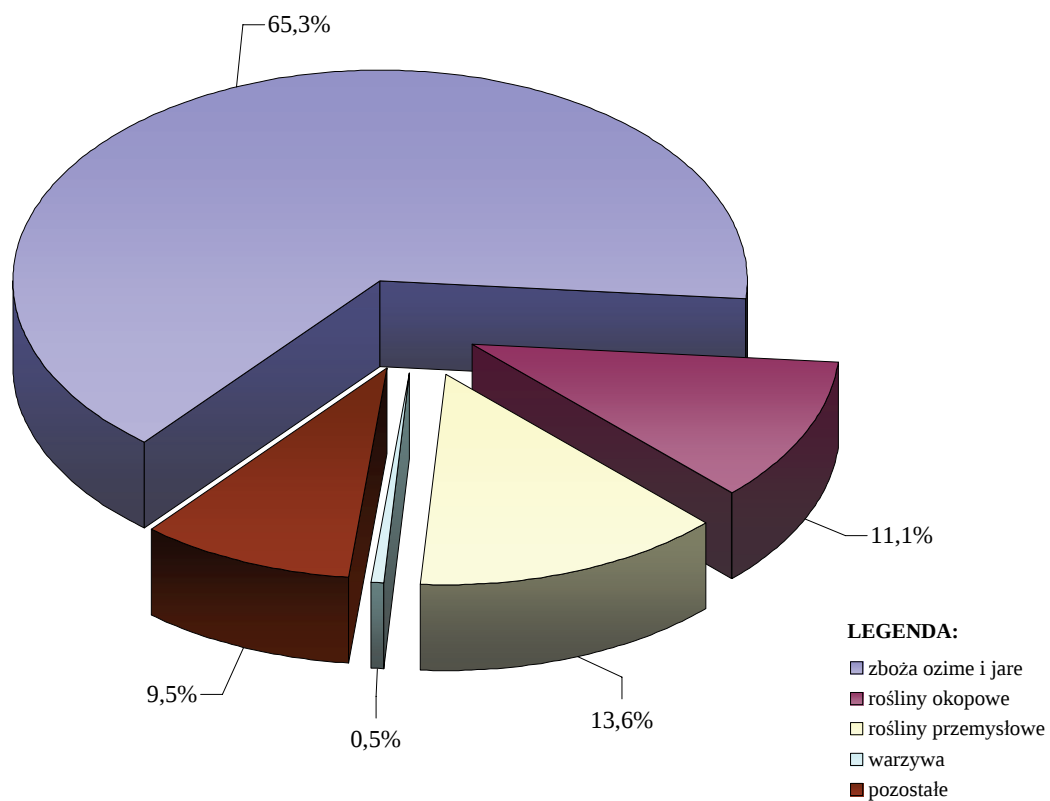
6. KIERUNKI ROZWOJU PRODUKCJI ROLNEJ

6. 1. PRODUKCJA ROŚLINNA

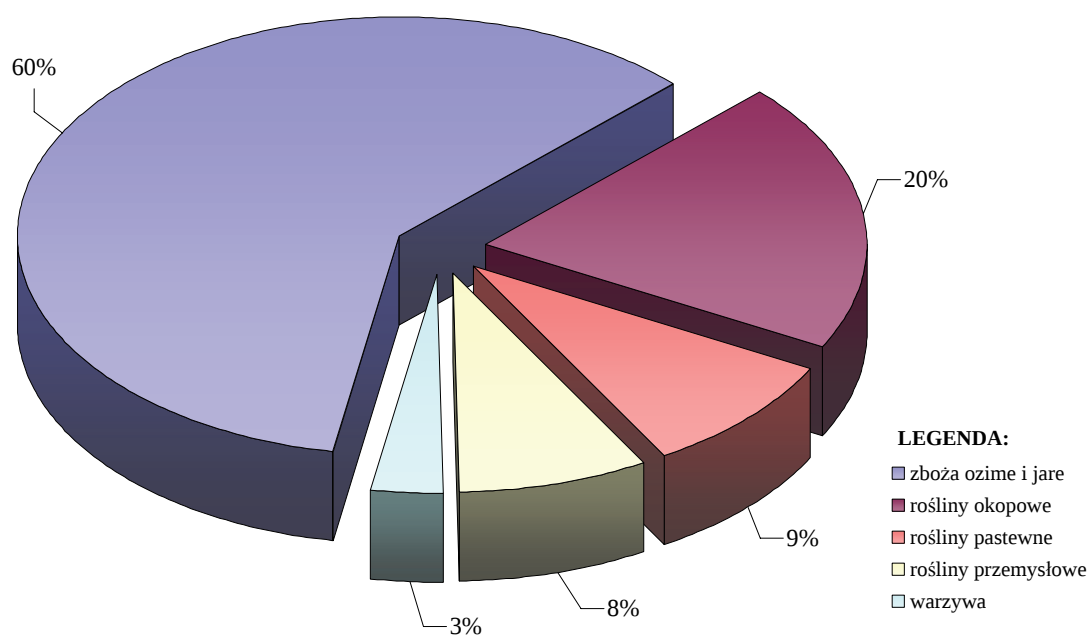
Struktura zasiewów w gospodarstwach prowadzących produkcję roślinną na terenie gminy Warta Bolesławiecka, kształtowana będzie głównie przez:

- warunki przyrodnicze występujące na obszarach wsi,
- potrzeby paszowe gospodarstw dużych, ukierunkowanych przede wszystkim na chów bydła i trzody chlewnej,
- ceny na rynku produktów rolnych oraz jego organizacja.

Obecna struktura zasiewów wskazuje na niewłaściwe wykorzystanie istniejących warunków przyrodniczych w prowadzonej produkcji roślinnej. Występuje przewaga zbóż oraz niski udział roślin okopowych, pastewnych i warzyw. Wyższy natomiast od modelowego jest udział upraw przemysłowych (rys. 49).

Rys. 49. Aktualna struktura zasiewów

Rys. 50. Optymalna struktura zasiewów

Właściwe wykorzystanie występujących kompleksów glebowo-rolniczych, stosowanie prawidłowego płodozmianu, a także zabezpieczenie bazy paszowej dla planowanego rozwoju produkcji zwierzęcej, wymagać będzie poprawy struktury zasiewów. Powinna ona charakteryzować się mniejszym udziałem zbóż (60%) i upraw przemysłowych (8%), większym natomiast roślin okopowych (20%), pastewnych (9%), i warzyw (3%) – rysunek 50.

Trudności w zbycie tradycyjnej i nieprzetworzonej produkcji roślinnej zmuszają do wprowadzania nowych upraw, na które istnieje zapotrzebowanie na rynku. Dlatego obok upraw tradycyjnych roślin intensywnych (pszenica, buraki cukrowe, ziemniaki, rzepak) należy na szerszą skalę rozwijać produkcję warzywniczą, nasienną, sadowniczą, jak również kwiaciarstwo.

W chwili obecnej warzywa uprawiane są na większą skalę tylko w Wartowicach (ok. 6% w strukturze zasiewów). Rozwojowi produkcji warzyw i innych w/w kierunków produkcji roślinnej sprzyjać powinno zwiększenie spożycia tych produktów przez krajowych konsumentów, a także ułatwienia w eksporcie płodów rolnych w rozszerzonej Unii Europejskiej. Sprzyjającym czynnikiem jest również bliskie sąsiedztwo dużego rynku zbytu w Bolesławcu, a także nieco dalej położonych w Legnicy i Lubinie oraz rozwijające się sieci marketów i giełd hurtowych produktów rolnych.

Skorzystanie z tych możliwości wymagać będzie wzmocnienia pozycji rolników, zwłaszcza na pierwotnym rynku płodów rolnych. Osiągnięcie tego będzie możliwe poprzez zorganizowanie rolników, głównie w grupach producenckich i związkach branżowych. Współdziałanie rolników w celu osiągania jednolitego gatunkowo i jakościowo produktu oraz oferowanie atrakcyjnych handlowo ilości wyprodukowanego towaru, wzmocni ich pozycję wobec odbiorców, a w konsekwencji poprawi opłacalność produkcji rolniczej. Zorganizowanym grupom producenckim łatwiej będzie określać własne interesy, zabiegać o nie i wprowadzać stosowne zapisy do umów kontraktacyjnych.

Szczególną szansę rozwoju ma rolnictwo ekologiczne, którego produkty stają się coraz bardziej cenione i poszukiwane na rynku krajowym i zagranicznym.

W ramach przedsięwzięć rolnośrodowiskowych zaleca się stosowanie międzyplonów w celu zwiększenia udziału gleb z okrywą roślinną w okresie jesienno – zimowym, w celu ochrony środowiska glebowego oraz wód gruntowych i powierzchniowych. Zabiegi te, związane z gospodarowaniem rolniczym ukierunkowanym na zapobieganie pogorszeniu stanu środowiska naturalnego, mogą być sfinansowane w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013.

Zapewni to dodatkowe dochody właścicielom gospodarstw rolnych, którzy zdecydują się na przystąpienie do programu.

6. 2. PRODUKCJA ZWIERZĘCA

Z przeprowadzonych analiz i rozmów z rolnikami dotyczących zamierzeń na przyszłość w zakresie rozwoju hodowli wynika, że kierunkami podstawowymi produkcji zwierzęcej na terenie gminy Warta Bolesławiecka będzie hodowla bydła mlecznego i trzody chlewnej, a także drobiu w gospodarstwach specjalizujących się w tej produkcji na większą skalę.

Produkcja zwierzęca na skalę rynkową, będzie rozwijać się przede wszystkim w dużych gospodarstwach indywidualnych, o powierzchni powyżej 15 ha, w oparciu o pasze własne.

Wielkość produkcji zwierzęcej, która wystąpi w przyszłości jest trudna do ustalenia. Zależać ona będzie od jej opłacalności, organizacji, jakości i promocji.

Obecnie produkcja zwierzęca w gminie Warta Bolesławiecka znajduje się na bardzo niskim poziomie. Obsada zwierząt gospodarskich kształtuje się na poziomie około 9 SD/100 ha UR. Jedynie w Iwinach gdzie występują gospodarstwa specjalizujące się w hodowli trzody chlewnej i drobiu na większą skalę, jej poziom jest nieco wyższy (26,1 SD/100 ha UR).

Rozwój produkcji zwierzęcej, w tym odbudowa stada bydła nie dokona się bez zewnętrznej pomocy dla rolników. Szansą jest tu członkostwo Polski w Unii Europejskiej. Rolnicy zainteresowani rozwojem produkcji zwierzęcej mogą skorzystać z dopłat na inwestycje w gospodarstwach o ile spełnią unijne wymagania.

Rozwojowi produkcji zwierzęcej, a zwłaszcza hodowli bydła mlecznego powinna sprzyjać przebudowa struktury agrarnej oraz rozwój grup producentów rolnych. Koncentracja i zwiększenie rozmiaru produkcji skutkować będzie opłacalnością inwestycji niezbędnych do zapewnienia handlowych ilości produktów o wysokiej jakości.

6. 3. MODERNIZACJA I ROZWÓJ GOSPODARSTW ROLNYCH

Producenci rolni, którzy planują rozwijać produkcję rolną w swoich gospodarstwach i dokonywać niezbędnych modernizacji, będą mogli skorzystać ze wsparcia finansowego z funduszy pomocowych Unii Europejskiej.

Pomoc finansowa w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 będzie przeznaczona m.in. na szkolenia zawodowe osób zatrudnionych w rolnictwie, inwestycje w gospodarstwach rolnych, a także na ułatwianie rozpoczęcia działalności rolniczej przez młodych rolników. Dzięki tym programom możliwe będzie uzyskanie zwrotu części kosztów poniesionych na przeprowadzenie niezbędnych inwestycji modernizacyjnych w gospodarstwie rolnym, które przyczynią się do poprawy efektywności ekonomicznej i konkurencyjności produkcji rolniczej. Ponadto pomoc finansowa będzie także kierowana na rozwój i ulepszanie infrastruktury technicznej związanej z rolnictwem w celu osiągnięcia standardów Unii Europejskiej w dziedzinie ochrony środowiska, higieny i jakości produkcji.

Ze względu na duży odsetek osób młodych w gminie Warta Bolesławiecka, które utrzymują się z pracy we własnych gospodarstwach rolnych, pomoc ta powinna zostać wykorzystana w wysokim stopniu. Przyczyni się to do zwiększenia potencjału ekonomicznego gospodarstw, poprawy warunków życia i rozwoju wsi, a także zmniejszenia bezrobocia na wsi poprzez zwiększenie aktywności inwestycyjnej. Dzięki temu możliwe będzie szybsze wprowadzanie zmian dostosowawczych do Wspólnej Polityki Rolnej Unii Europejskiej, a także ukierunkowanie produkcji rolnej zarówno na tradycyjne uprawy intensywne, jak i uprawy specjalistyczne i produkcję zwierzęcą. Dostępne środki finansowe powinny zostać również wykorzystane do tworzenia nowych miejsc pracy w rolnictwie i poza nim (infrastruktura produkcyjna, agroturystyka, drobne rzemieślnictwo).

6. 4. ZACHOWANIE WALORÓW PRZYRODNICZYCH ROLNICZEJ PRZESTRZENI PRODUKCYJNEJ

Na wspieranie przedsięwzięć rolnośrodowiskowych w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013, możliwe będzie uzyskanie pomocy finansowej z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich. Na terenie gminy Warta Bolesławiecka z dopłat na działania rolnośrodowiskowe będzie można skorzystać w ramach następujących pakietów:

- rolnictwa zrównoważonego,
- rolnictwa ekologicznego,
- utrzymania ekstensywnych trwałych użytków zielonych,
- ochrony cennych siedlisk przyrodniczych,
- zachowania lokalnych odmian roślin uprawnych,
- ochrony lokalnych ras zwierząt gospodarskich,
- ochrony gleb i wód,
- tworzenia stref buforowych,

Realizacja wszystkich wyżej wymienionych pakietów będzie możliwa na terenie gminy Warta Bolesławiecka. O niektórych z nich (utrzymanie ekstensywnych łąk i pastwisk, tworzenie stref buforowych) wspomniano w rozdziale „Kształtowanie krajobrazu”.

Walory rolniczej przestrzeni produkcyjnej oraz czyste środowisko przyrodnicze stwarzają dogodne warunki do rozwoju rolnictwa ekologicznego opartego na prowadzeniu produkcji rolnej zgodnie z regułami określonymi w ustawie o rolnictwie ekologicznym i w przepisach wykonawczych. Taki kierunek rozwoju gospodarstw rolnych może być połączony z działalnością agroturystyczną, dzięki czemu zwiększy się atrakcyjność ofert wypoczynkowych dla turystów odwiedzających gminę Warta Bolesławiecka i jednocześnie podniesiona zostanie dochodowość gospodarstw rolnych. Szczególnie zaleca się wprowadzanie rolnictwa ekologicznego w obrębach, których grunty położone są na Obszarze Chronionego Krajobrazu „Grodziec”, a także planowanych do objęcia ochroną zespołów przyrodniczo - krajobrazowych (Jurków, Iwiny, Raciborowice Górne, Wilczy Las, Tomaszów Bolesławiecki, Warta Bolesławiecka i Wartowice). Ten kierunek rozwoju gospodarstw przyczyni się do utrzymania cennych walorów przyrodniczo-krajobrazowych w/w obszarów.

Rolnictwo ekologiczne jest jednym z pakietów w ramach Programu Rolnośrodowiskowego, które zakłada stosowanie na gruntach rolnych w całym gospodarstwie przyjaznych środowisku systemów produkcji rolniczej wykraczającej poza Zwykłą Dobrą Praktykę Rolniczą. Na prowadzenie odpowiednich zabiegów agrotechnicznych przeznaczona zostanie pomoc finansowa dla rolników z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach realizacji założeń Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013. O dopłaty będą mogli ubiegać się rolnicy, którzy posiadają aktualny certyfikat gospodarstwa ekologicznego, a także rolnicy, których gospodarstwa są pierwszy rok przedstawione na metody produkcji ekologicznej.

Z pakietem rolnictwo ekologiczne może być łączony np. pakiet ochrona rodzimych ras zwierząt gospodarskich, który ma na celu ochronę różnorodności genetycznej zwierząt gospodarskich, zagrożonych zastępowaniem ich rasami wysokowydajnymi. Szczegółowy wykaz rodzimych ras zwierząt gospodarskich zamieszczony został w Rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 20 lipca 2004 r.

7. KSZTAŁTOWANIE SYSTEMU URZĄDZEŃ OBSŁUGI ROLNICTWA ORAZ ORGANIZACJA ZBYTU PRODUKCJI ROLNEJ

Załamanie się systemu skupu płodów rolnych i zaopatrzenia w środki produkcji oraz upadek przemysłu rolno-spożywczego, wymaga stworzenia warunków dla odtworzenia systemu urządzeń obsługujących rolnictwo.

Mając na uwadze zbyt i przetwórstwo płodów rolnych, należy dążyć do odbudowy starych lub tworzenia nowych punktów skupu i sprzedaży artykułów produkcji rolnej. Należy tworzyć również warunki dla powstawania małych, lokalnych zakładów przetwórstwa rolno-spożywczego, w których kierunek przetwórstwa byłby związany z rodzajem produkcji rolnej prowadzonej w gospodarstwach na terenie gminy Warta Bolesławiecka. Szczególnie jest to istotne dla rozwoju rolnictwa ekologicznego, którego produkty nie mogą być narażone na daleki transport w stanie nieprzetworzonym. Pożądane byłoby powstanie piekarni, masarni, mleczarni, kwaszarni, przetwórni owocowo-warzywnych, chłodni do przechowywania owoców i warzyw, suszarni, a także punktów skupu płodów rolnych.

Obecnie bardzo słabe jest wyposażenie gminy w punkty obsługi rolnictwa, które w wąskim zakresie zlokalizowane są głównie w Iwinach, Tomaszowie Bolesławieckim i Warcie Bolesławieckiej. Dlatego też należy tworzyć możliwości organizacyjno – prawne oraz system zachęt ekonomicznych do aktywizacji pozostałych obszarów gminy oraz rozszerzenia zakresu świadczonych usług, zwłaszcza we wsiach gdzie jest najwięcej gospodarstw wiążących swoją przyszłość z rolnictwem – Tomaszów Bolesławiecki, Lubków, Szczytnica, Warta Bolesławiecka, Raciborowice Górne, Raciborowice Dolne. Rozwój gospodarstw ekologicznych, a także produkujących warzywa spowoduje zapotrzebowanie na specjalistyczne usługi.

Zintensyfikowanie produkcji rolnej może spowodować problemy ze zbyt dużą ilością wyprodukowanych produktów. Dlatego należy przystąpić do doskonalenia organizacji rynku i przetwórstwa produktów żywnościowych zgodnie ze standardami i wymaganiami Unii Europejskiej.

Poprawa sytuacji w zakresie obsługi rolnictwa możliwa będzie w przypadku włączenia się do odbudowy systemu obsługi rolnictwa samych rolników, najlepiej zorganizowanych w grupy producenckie. Rolnicy zainteresowani zakładaniem grup producentów rolnych, będą mogli ubiegać się o pomoc finansową, która przewidziana jest w Programie Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013, na zakładanie i koszty administracyjne działania grupy producenckiej. Szczegółowy wykaz sektorów produkcji rolnej objętych możliwością tworzenia grup producenckich zawarty został w rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi (Dz. U. nr 43 z 2004 r.).

Umocnieniu powiązań międzysektorowych winien sprzyjać udział kapitałowy grup producenckich w zakładach przetwórstwa i obrotu rolno – spożywczego, szczególnie na rynku wtórnym. Czynnikiem sprzyjającym dla takich działań jest wysoki stopień zurbanizowania obszarów sąsiadujących z gminą.

Wspólne działanie z inwestorami zewnętrznymi przyspieszy osiągnięcie standardów oraz spełnienie wymogów jakościowych Unii Europejskiej. Zostaną osiągnięte również inne efekty, z których najważniejsze to usprawnienie marketingu w zakresie zaopatrzenia i zbytu, obniżenie kosztów sprzedaży produktów własnych i kosztów nabywania środków produkcji, co w konsekwencji pozwoli poprawić ekonomiczne efekty prowadzonej działalności gospodarczej.

8. STOPIEŃ ZAPOTRZEBOWANIA NA PRACE URZĄDZENIOWO-ROLNE

8. 1. USTALENIE RODZAJU I ZAKRESU NIEZBĘDNYCH ZABIEGÓW URZĄDZENIOWO – ROLNYCH

W oparciu o przeprowadzoną inwentaryzację terenową, dane uzyskane w Urzędzie Gminy Warta Bolesławiecka oraz z innych źródeł takich jak ewidencja gruntów i budynków, opracowania strategiczne, opracowania planistyczne i statystyczne dotyczące gminy Warta Bolesławiecka, wykonano szereg studiów i analiz, które pozwoliły na ustalenie rodzaju i zakresu niezbędnych do wykonania na terenie gminy Warta Bolesławiecka zabiegów urządzeniowo-rolnych (tabela 44).

Celem podstawowym wszystkich prac urządzeniowo-rolnych przewidzianych do realizacji na terenie gminy Warta Bolesławiecka jest pielęgnowanie i podnoszenie, a w przypadkach koniecznych także odtworzenie zdolności produkcyjnych gleb, przystosowanie obszarów wiejskich do nowoczesnych form gospodarowania oraz racjonalne rozmieszczenie produkcji i przetwórstwa płodów rolnych.

Rodzaj niezbędnych zabiegów urządzeniowo-rolnych przedstawiono w 4 blokach tematycznych wg obrębów:

- poprawa warunków wodnych (melioracje wodne),
- rekultywacja gruntów i zagospodarowanie gruntów nieproduktywnych (zalesienia, zadrzewienia),
- budowa i modernizacja dróg transportu rolnego,
- scalenia gruntów.

8. 2. OCENA ROZMIARU POTRZEB WYKONANIA ZABIEGÓW URZĄDZENIOWO-ROLNYCH NA OBSZARACH WSI

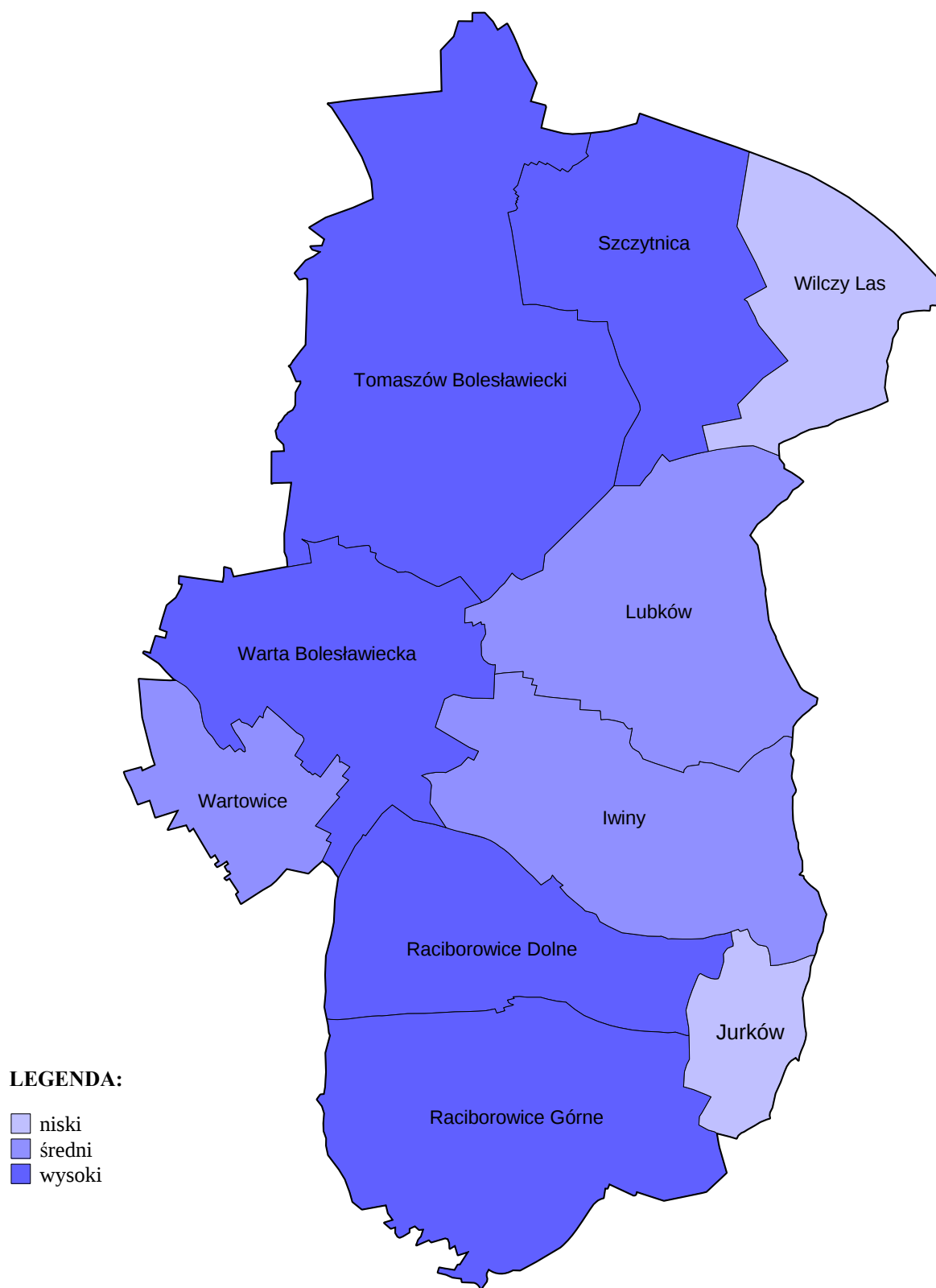
Analiza występujących warunków przyrodniczych i społeczno-gospodarczych produkcji rolnej, a także zapotrzebowanie na przeprowadzenie niezbędnych zabiegów urządzeniowych, pozwoliła na dokonanie oceny stopnia zapotrzebowania na prace urządzeniowo-rolne dla każdego obrębu gminy Warta Bolesławiecka.

Rodzaj i zakres podstawowych zabiegów urządzeniowo-rolnych

Tabela 44

Lp.	Obręb	Melioracje wodne				Rekultywacja gruntów i zagospodarowanie gruntów nieproduktywnych		Budowa i modernizacja dróg transportu rolniczego	Scalenie gruntów	
		podstawowe	szczegółowe						powierzchnia	liczba uczestników
		odbudowa cieków	odbudowa rowów melioracyjnych	budowa stawów hodowlanych	odbudowa zbiorników małej retencji					
		km	km	ha	ha	ha	km	km	ha	ilość
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.
1.	Iwiny	2,4	3,6	-	-	159,74	12,0	18,62	-	-
2.	Jurków	-	-	-	-	-	1,7	0,51	-	-
3.	Lubków	-	5,4	-	-	60,45	15,0	7,14	-	-
4.	Raciborowice Dolne	1,2	7,3	-	5,30	126,65	20,5	18,03	-	-
5.	Raciborowice Górne	-	7,4	-	0,12	20,77	29,0	29,55	1 265	122
6.	Szczytnica	2,0	4,9	-	0,55	30,97	17,8	12,90	985	79
7.	Tomaszów Bolesławiecki	3,1	6,9	4,0	-	71,51	16,1	22,98	1 708	144
8.	Warta Bolesławiecka	3,5	5,9	-	-	103,97	15,0	9,32	1 040	113
9.	Wartowice	-	1,9	11,0	-	29,90	10,0	5,07	-	-
10.	Wilczy Las	-	0,5	-	0,16	11,64	5,0	3,80	-	-
Gmina ogółem		12,2	43,8	15,0	6,13	615,60	142,1	127,92	4 998	458

Źródło: Opracowanie własne

Rys. 51. Stopień zapotrzebowania na prace urządzeniowo-rolne

Zgodnie z przyjętymi kryteriami, biorąc pod uwagę uzyskane wartości wskaźników, określono dla każdego obrębu gminy Warta Bolesławiecka stopień zapotrzebowania na prace urządzeniowo rolne (rys. 51).

Na terenie gminy Warta Bolesławiecka wydzielono 3 rejony o różnym stopniu zapotrzebowania na prace urządzeniowo-rolne:

- rejon o wysokim stopniu zapotrzebowania obejmuje obręby: Raciborowice Górne, Tomaszów Bolesławiecki, Warta Bolesławiecka, Raciborowice Dolne i Szczytnica,
- rejon o średnim stopniu zapotrzebowania obejmuje obręby: Lubków, Iwiny i Wartowice,
- rejon o niskim stopniu zapotrzebowania obejmuje obręby: Wilczy Las i Jurków.

Stopień zapotrzebowania na prace urządzeniowo-rolne określa jednocześnie kolejność sporządzania szczegółowych planów kompleksowego rozwoju wsi.

8. 3. OGÓLNE KOSZTY ORAZ ŹRÓDŁA FINANSOWANIA REALIZACJI PODSTAWOWYCH ZABIEGÓW URZĄDZENIOWO – ROLNYCH

Na podstawie przeciętnych kosztów lokalnych realizacji poszczególnych zabiegów urządzeniowo-rolnych oraz rozmiaru ich przeprowadzenia na terenie wsi gminy Warta Bolesławiecka, wykonano kalkulację kosztów dla niezbędnych zabiegów urządzeniowo – rolnych.

W kalkulacji tej uwzględniono koszty następujących prac i inwestycji:

1. Melioracji wodnych, podstawowych i szczegółowych, w tym:
 - modernizacja i konserwacja cieków,
 - odbudowy rowów melioracyjnych,
 - budowy stawów hodowlanych,
 - odbudowy zbiorników małej retencji.
2. Budowy dróg transportu rolnego.
3. Zalesień gruntów.
4. Zadrzewień i zakrzewień przydrożnych.
5. Scaleń gruntów.

Koszty podstawowych zabiegów urządzeniowo-rolnych

Tabela 45

Lp.	Obręb	Melioracje wodne								Budowa dróg rolniczych	Planowane zalesienia gruntów	Planowane zadrzewienia liniowe		Scalenia gruntów		Koszty podstawowych zabiegów ogółem w tys. zł		
		podstawowe		szczegółowe														
modernizacja i konserwacja cieków		odbudowa rowów melioracyjnych		budowa stawów hodowlanych		odbudowa zbiorników małej retencji		km	tys. zł	ha	tys. zł	km	tys. zł	ha	tys. zł			
km	tys. zł	km	tys. zł	ha	tys. zł	ha	tys. zł	ha	tys. zł	km	tys. zł	ha	tys. zł	ha	tys. zł			
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.
1.	Iwiny	2,4	312	3,6	288	-	-	-	-	18,62	4 469	159,74	1278	12,0	36	-	-	6 383
2.	Jurków	-	-	-	-	-	-	-	-	0,51	122	-	-	1,7	5	-	-	127
3.	Lubków	-	-	5,4	432	-	-	-	-	7,14	1 714	60,45	484	15,0	45	-	-	2 675
4.	Raciborowice Dolne	1,2	156	7,3	584	-	-	5,30	1 590	18,03	4 327	126,65	1 013	20,5	62	-	-	7 732
5.	Raciborowice Górne	-	-	7,4	592	-	-	0,12	36	29,55	7 092	20,77	166	29,0	87	1 265	1 518	9 491
6.	Szczytnica	2,0	260	4,9	392	-	-	0,55	165	12,90	3 096	30,97	248	17,8	53	985	1 182	5 396
7.	Tomaszów Bolesławiecki	3,1	403	6,9	552	4,0	800	-	-	22,98	5 515	71,51	572	16,1	48	1 708	2 050	9 940
8.	Warta Bolesławiecka	3,5	455	5,9	472	-	-	-	-	9,32	2 237	103,97	832	15,0	45	1 040	1 248	5 289
9.	Wartowice	-	-	1,9	152	11,0	2 200	-	-	5,07	1 217	29,90	239	10,0	30	-	-	3 838
10.	Wilczy Las	-	-	0,5	40	-	-	0,16	48	3,80	912	11,64	93	5,0	15	-	-	1 108
Gmina ogółem		12,2	1 586	43,8	3 504	15,0	3 000	6,13	1 839	127,92	30 701	615,60	4 925	142,1	426	4 998	5 998	51 979

Uwaga: Przedstawione kalkulacje kosztów zabiegów urządzeniowo-rolnych,
wykonano w oparciu o przeciętne lokalne koszty tych prac w 2005 roku.

Przeprowadzoną kalkulację kosztów zabiegów urządzeniowo rolnych dla poszczególnych obrębów przedstawia tabela 45.

Ogólne koszty realizacji podstawowych zabiegów urządzeniowo – rolnych na terenie gminy Warta Bolesławiecka oszacowano na około 51 972 tys. zł. Przewiduje się, że największe koszty poniesione zostaną na budowę dróg transportu rolnego o trwałych nawierzchniach (bitumicznych, betonowych, tłuczniowych skropionych) wynoszące 30 701 tys. zł. Stanowią one ponad połowę kosztów ogólnych, tj. około 59%.

Inwestycje z zakresu melioracji podstawowych i szczegółowych wymagać będą nakładów finansowych rzędu 5 090 tys. zł, tj. około 10% kosztów ogólnych. Ponadto budowa stawów hodowlanych i odbudowa zbiorników małej retencji to dodatkowe 4 839 tys. zł (ok. 9%).

Przeprowadzenie scalenia gruntów oszacowano na 5 998 tys. zł, co stanowi około 12% kosztów ogólnych. Przed wykonaniem scalenia konieczne będzie uporządkowanie ewidencji gruntów.

Planowane zalesienia gruntów wymagać będą nakładów rzędu 4 918 tys. zł (około 9% kosztów ogółem).

Przy realizacji projektów budowy dróg transportu rolnego należy uwzględnić koszty na wykonanie zadrzewień i zakrzewień przydrożnych.

Realizacja planowanych zadrzewień i zakrzewień to koszt na poziomie 426 tys. zł, co stanowi około 1% ogólnych kosztów zabiegów urządzeniowo - rolnych.

Jak wynika z wyżej przedstawionej kalkulacji ze względu na wysokość kosztów, konieczne jest rozłożenie zabiegów urządzeniowo – rolnych w czasie, co w znacznym stopniu jest uzależnione od możliwości pozyskiwania środków na realizację planu. Pochodzić one będą z różnych źródeł. W najbliższych latach współfinansowanie zabiegów urządzeniowo – rolnych umożliwią fundusze strukturalne Unii Europejskiej, głównie Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFFROW) uruchamiany poprzez Program Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW), którego realizacja przewidziana jest na lata 2007 – 2013.

Pomoc finansową na realizację poszczególnych inwestycji będzie można również uzyskać z innych źródeł krajowych i zagranicznych, z których wymienić należy:

- budżet gminy,
- budżet Państwa (środki będące w dyspozycji wojewody i ministrów),
- budżety samorządów – powiatowego i wojewódzkiego,
- fundusze celowe (Fundusz Pracy, Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, Fundusz Ochrony Gruntów Rolnych, Fundusz Leśny i inne),
- środki agencji rządowych (Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, Agencja Nieruchomości Rolnych, Agencja Rynku Rolnego i inne),
- kredyty z Banku Światowego,
- fundusze strukturalne (EFFROW oraz inne),
- środki własne ludności wiejskiej,
- inne źródła (fundacje, stowarzyszenia, darowizny i inne).

Finansowanie poszczególnych zadań urządzeniowo – rolnych realizowane będzie w formie dotacji, dofinansowania, kredytu lub całkowitego pokrycia kosztów.

Część prac urządzeniowo-rolnych realizowana będzie ze środków budżetu gminy lub przy ich współudziale. Jednak ograniczone możliwości finansowe gminy powodują, że bardzo duże nadzieje wiąże się ze środkami pochodzącymi z różnych, pozabudżetowych źródeł. Dla ułatwienia orientacji w źródłach i formach dofinansowania realizacji poszczególnych zadań planu, sporządzono zestawienie przedstawiające możliwości finansowania prac urządzeniowo – rolnych (tabela 46).

Obok środków budżetowych i strukturalnych istotna rola w realizacji planu przypadnie środkom własnym mieszkańców. Wiąże się ona ze wzrostem aktywności społeczeństwa, efektywnością wykorzystania środków oraz z racjonalnym zagospodarowaniem zrealizowanych zadań.

Uruchamianie środków finansowych z różnych źródeł będzie wymagało merytorycznego przygotowania pracowników Urzędu Gminy. Konieczne będą również szkolenia dla mieszkańców gminy oraz pomoc ze strony służb gminnych i jednostek pracujących na rzecz rolnictwa przy przygotowywaniu wniosków i kompletowaniu niezbędnych dokumentów.

Źródła finansowania prac urzędzeniowo - rolnych oraz działań z zakresu rozwoju obszarów wiejskich

Tabela 46

Cel zabiegów urzędzeniowo - rolnych	Działanie	Źródło finansowania	Jednostka realizująca i współpracująca
1.	2.	3.	4.
Kształtowanie struktury obszarowej gospodarstw rolnych	Scalenie gruntów: - wytyczenie i urządzenie sieci dróg transportu rolniczego, - zmniejszenie liczby działek w gospodarstwach rolnych, - dostosowanie granic działek do urządzeń melioracji wodnych oraz rzeźby terenu, - kształtowanie struktury obszarowej gospodarstw rolnych, - wydzielenie gruntów na cele infrastruktury technicznej i społecznej, w ramach postępowania scaleniowego - bez procedur wywłaszczeniowych, - tworzenie warunków do zwiększania lesistości.	EFFROW - (PROW) Skarb Państwa	MRiRW Urząd Marszałkowski Starosta powiatu reprezentujący właścicieli gospodarstw rolnych
	Aktualizacja ewidencji gruntów	Starostwo Powiatowe	Starostwo Powiatowe Właściciele gruntów
	Renty strukturalne	EFFROW - (PROW) Skarb Państwa	Właściciele gospodarstw rolnych MRiRW ARiMR Doradztwo rolnicze, Izby rolnicze
	Pomoc młodym rolnikom w rozpoczęciu działalności rolniczej	EFFROW - (PROW) Skarb Państwa	Właściciele gospodarstw rolnych MRiRW ARiMR Doradztwo rolnicze, Izby rolnicze
Dostosowanie gospodarstw rolnych do standardów Unii Europejskiej oraz ulepszanie infrastruktury technicznej związanej z rolnictwem	Ułatwienie dostosowań gospodarstw rolnych do wymogów w dziedzinie: - ochrony środowiska, - zdrowia publicznego, - zdrowia zwierząt i dobrostanu zwierząt.	EFFROW - (PROW) Skarb Państwa	Właściciele gospodarstw rolnych MRiRW ARiMR Powiatowy Lekarz Weterynarii Doradztwo rolnicze, Izby rolnicze, związki branżowe

Cel zabiegów urządzeniowo - rolnych	Działanie	Źródło finansowania	Jednostka realizująca i współpracująca
1.	2.	3.	4.
Dostosowanie gospodarstw rolnych do standardów Unii Europejskiej oraz ulepszanie infrastruktury technicznej związanej z rolnictwem	Inwestycje w gospodarstwach rolnych: - budowa lub remont budynków służących produkcji rolniczej, - zakup lub instalacja maszyn, urządzeń lub narzędzi do produkcji rolniczej, - zakup gruntów rolnych wraz z nasadzeniami i budynkami gospodarczymi, - zakładanie plantacji wieloletnich oraz wyposażenie pastwisk, - zakup zwierząt hodowlanych, zakup, instalacja i budowa urządzeń do nawadniania upraw oraz służących ochronie środowiska.	EFFROW - (PROW) Skarb Państwa	Właściciele lub dzierżawcy gospodarstw rolnych Osoba prawna prowadząca działalność rolniczą MRiRW ARiMR Doradztwo rolnicze, Izby rolnicze
	Inwestycje w gospodarstwach rolnych	FFW Właściciele gospodarstw rolnych	Właściciele gospodarstw rolnych
Doskonalenie organizacji rynku i przetwórstwa produktów żywnościowych zgodnie ze standardami i wymogami Unii Europejskiej.	Grupy producentów rolnych	EFFROW - (PROW) Skarb Państwa	Grupy producentów rolnych Wojewoda Dolnośląski MRiRW ARiMR
	Poprawa przetwórstwa i marketingu artykułów rolnych: - budowa i remont budynków produkcyjnych, kontroli laboratoryjnej, magazynowych i socjalnych, - zakup oraz instalacja maszyn i urządzeń do przetwarzania oraz magazynowania i przygotowywania produktów do sprzedaży, - zakup specjalistycznej aparatury i środków transportu, - zakup urządzeń służących poprawie warunków zdrowotnych żywności oraz ochrony środowiska, - wprowadzanie systemów kontroli jakości.	EFFROW - (PROW) Skarb Państwa	Zakłady przetwórstwa rolno - spożywczego MRiRW ARiMR
Tworzenie alternatywnych źródeł dochodu dla osób prowadzących działalność rolniczą	Wspieranie działań w zakresie: - agroturystyki, - usług związanych z agroturystyką i wypoczynkiem, - edukacji przyrodniczej oraz promocji tradycji i dziedzictwa kulturowego wsi, - usług w dziedzinie rolnictwa i gospodarki leśnej, - przetwórstwa i przygotowania produktów rolnych do sprzedaży, - sprzedaż bezpośrednia produktów pochodzących z własnego gospodarstwa, - rzemiosła i rękodzielnictwa, - usług na rzecz mieszkańców wsi.	EFFROW - (PROW) Skarb Państwa	Właściciele gospodarstw rolnych oraz osoby prawne prowadzące działalność rolniczą MRiRW ARiMR Doradztwo rolnicze, Izby rolnicze
	Dofinansowanie działalności w zakresie agroturystyki w ramach linii kredytów inwestycyjnych podstawowych (IP)	ARiMR Skarb Państwa	Właściciele gospodarstw rolnych
	Wspieranie przedsięwzięć inwestycyjnych na obszarach wiejskich w zakresie agroturystyki	FEFRWP-CF	Mieszkańcy obszarów wiejskich

Cel zabiegów urządzeniowo - rolnych	Działanie	Źródło finansowania	Jednostka realizująca i współpracująca
1.	2.	3.	4.
Gospodarowanie rolniczymi zasobami wodnymi	Budowa lub modernizacja urządzeń melioracji wodnych szczegółowych: - rowów wraz ze związanymi z nimi funkcjonalnie budowlami, - ruruciągów, - stacji pomp do nawodnień deszczownianych oraz systemów do nawodnień grawitacyjnych, - fitomelioracji i agromelioracji, - systemów przeciwpowodziowych, - zagospodarowania zmeliorowanych łąk i pastwisk.	EFFROW - (PROW) Skarb Państwa Właściciele nieruchomości	Urząd Marszałkowski Dolnośląski Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych MRiRW ARiMR Właściciele działek przy melioracjach szczegółowych
	Budowa lub modernizacja urządzeń melioracji wodnych podstawowych: - budowli piętrzących i upustowych, - zbiorników wodnych, - kanałów i rurociągów, - budowli przeciwpowodziowych wraz z drogami dojazdowymi, - budowli chroniących przed erozją wodną, - dróg dojazdowych służących do użytkowania obszarów zmeliorowanych.	EFFROW - (PROW) Skarb Państwa	Urząd Marszałkowski Dolnośląski Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych MRiRW ARiMR
	Inwestycje w zakresie infrastruktury technicznej: - sieć wodociągowa i kanalizacyjna.	WFOŚiGW	Samorząd gminy
	Budowa i modernizacja zabezpieczeń przeciwpowodziowych: - wałów przeciwpowodziowych, - zbiorników retencyjnych.	EFRR (ZPORR) Skarb Państwa	Jednostki administracji rządowej w województwie Samorząd gminy
Kształtowanie krajobrazu rolniczego oraz ochrona gruntów	Zalesianie gruntów o niskiej przydatności dla rolnictwa	EFFROW - (PROW) Skarb Państwa Właściciele nieruchomości	Właściciele gospodarstw rolnych MRiRW ARiMR Lasy Państwowe Starostwo Powiatowe
	Ochrona, rekultywacja i poprawa jakości gruntów rolnych: - zadarmienia gruntów, - zadrzewianie terenów narażonych na erozję oraz tworzenie remiz śródpolnych i pasów zieleni wzdłuż dróg śródpolnych, - odbudowa oczek wodnych.	TFOGR Właściciele nieruchomości	Starostwo Powiatowe Samorząd gminy

Cel zabiegów urzędniowo - rolnych	Działanie	Źródło finansowania	Jednostka realizująca i współpracująca
1.	2.	3.	4.
Kształtowanie krajobrazu rolniczego oraz ochrona gruntów	Przedsięwzięcia rolnośrodowiskowe: - rolnictwo zrównoważone, - rolnictwo ekologiczne, - ekstensywne użytki zielone, - ochrona cennych siedlisk przyrodniczych, - zachowanie lokalnych odmian roślin uprawnych, - ochrona lokalnych ras zwierząt gospodarskich, - ochrona gleb i wód (stosowanie międzyplonów), - strefy buforowe.	EFFROW - (PROW) Skarb Państwa	Właściciele gospodarstw rolnych MRiRW ARiMR Doradztwo rolnicze, Izby rolnicze IJHARS (rolnictwo ekologiczne) IOS, IORIN (kontrola ZDPR)
Kształtowanie krajobrazu przyrodniczego i kulturowego	Odnowa wsi oraz zachowanie i ochrona dziedzictwa kulturowego: - modernizacja i wyposażenie obiektów o funkcjach kulturalnych, rekreacyjnych i sportowych, - odnowa obiektów zabytkowych, charakterystycznych dla tradycji budownictwa wiejskiego regionu i ich adaptacja na cele publiczne, - rekonstrukcja i urządzenie dróg, placów, parków i terenów zielonych w obrębie zabudowy wsi, - rozwój infrastruktury turystycznej (ścieżki rowerowe, szlaki piesze, ścieżki dydaktyczne, schroniska turystyczne).	EFFROW - (PROW) Skarb Państwa Samorząd Gminy	MRiRW Urząd Marszałkowski Samorząd gminy
	Sprzedaż i remonty nieruchomości rolnych	ANR	Inwestorzy
	Wspieranie inicjatyw proekologicznych	Fundacja Partnerstwo Dla Środowiska	Samorząd gminy

AR i MR – Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa

ANR – Agencja Nieruchomości Rolnych

EFFROW - Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich

FEFRWP-CF– Fundacja "Europejski Fundusz Rozwoju Wsi Polskiej - Counterpart Fund"

EFRR - Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego

FFW – Fundacja Fundusz Współpracy

IJHARS - Inspekcja Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych

IOS - Inspekcja Ochrony Środowiska

IORIN - Instytut Ochrony Roślin i Nawożenia

MRiRW - Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi

PROW - Program Rozwoju Obszarów Wiejskich

TFOGR – Terenowy Fundusz Ochrony Gruntów Rolnych

WFOŚ i GW – Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

ZDPR - Zwykła Dobra Praktyka Rolnicza

ZPORR - Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego

9. WNIOSKI

Z przeprowadzonych studiów i analiz dotyczących rolniczej przestrzeni produkcyjnej, wynikają następujące wnioski wyznaczające kierunki działań, mające na celu poprawę warunków życia i pracy na obszarze gminy:

1. Realizacja zawartego w planie urządzeniowo – rolnym zakresu prac pozwoli na osiągnięcie wyznaczonych w „Strategii rozwoju obszarów wiejskich województwa dolnośląskiego” celu głównego i celów szczegółowych określonych dla regionu I, w którym znalazła się gmina Warta Bolesławiecka.
2. Decydujące znaczenie dla regulacji stosunków wodnych na terenie gminy będzie miał sprawnie działający system cieków melioracji podstawowej. Prac inwestycyjnych wymagają cieki: Bobrzyca, Osika i Brenna na długości ok. 12 km.
3. Odbudowa rowów melioracyjnych (ok. 44 km) oraz urządzeń hydrotechnicznych przyczyni się do poprawy warunków wodnych w glebach. Planowane inwestycje melioracyjne powinny działać w dwóch kierunkach – odprowadzać nadmiar wody z pól lub zatrzymywać ją w glebie gdy wystąpią okresy suche.
4. W celu zwiększenia retencji wody w glebach należy dbać o zachowanie występujących na terenie gminy oczek wodnych i stawów. Wykorzystując sprzyjające warunki hydrograficzne zaplanowano również budowę stawów hodowlanych na powierzchni około 15 ha w Wartowicach i Tomaszowie Bolesławieckim. Wyżej wymienione działania zwiększą jednocześnie atrakcyjność krajobrazową wsi.
5. Chronione prawnie walory przyrodnicze i kulturowe wymagają prac remontowych i renowacyjnych. Szczególnie dotyczy to zabytkowych zespołów pałacowo-parkowych i kościelnych oraz pomników przyrody.
6. Objęty ochroną prawną najcenniejszy przyrodniczo i krajobrazowo obszar gminy w postaci Obszaru Chronionego Krajobrazu „Grodziec”, podlega szczególnej ochronie.
7. W celu kompleksowej oceny występujących na terenie gminy walorów przyrodniczo – krajobrazowych, należy sporządzić szczegółową inwentaryzację przyrodniczą dla całego jej obszaru.
8. Wykorzystanie walorów przyrodniczo-krajobrazowych gminy, wymagać będzie nawiązania współpracy z sąsiadującymi gminami, celem wspólnego tworzenia infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej, a także promocji istniejących i planowanych obszarów chronionych oraz nowopowstałych terenów rekreacyjnych. Pozwoli to na

rozwinięcie działalności agroturystycznej przez zainteresowanych mieszkańców gminy.

9. Ze względów ochronnych i krajobrazowych, mając na uwadze ochronę wód Bobrzycy, Osiki i Brennej, ochronę Głównego Zbiornika Wód Podziemnych „Niecka Zewnętrzna Sudecka”, a także zachowanie naturalnego krajobrazu dolin rzecznych, należy utrzymywać na ich obszarze i obszarach sąsiadujących użytki zielone. Użytkowanie gruntów powinno odbywać się zgodnie z występującymi warunkami naturalnymi.
10. Stosowania zabiegów przeciwozyjnych wymagają użytki rolne na powierzchni około 373 ha.
11. Średnia lesistość gminy będzie zwiększona przede wszystkim poprzez zalesianie gruntów zdegradowanych w wyniku działalności związanej z eksploatacją i przetwarzaniem surowców naturalnych, a także zalesianie gleb marginalnych i nieużytków. Zalesieniom w obrębach gminy towarzyszyć będzie sieć zadrzewień i zakrzewień przydrożnych. Zalesianie gruntów powinno odbywać się zgodnie z projektem granicy rolno-leśnej.
12. Planowane na terenie gminy inwestycje mieszkaniowe, usługowe, przemysłowe i inne, a także planowane zalesienia gruntów, spowodują wyłączenie gruntów z użytkowania rolnego na powierzchni ok. 531 ha (7,3%). Udział użytków rolnych w ogólnej powierzchni gminy zmniejszy się o ok. 5%.
13. Poprawa i kształtowanie struktury obszarowej gospodarstw indywidualnych odbywać się będzie w oparciu o zagospodarowanie gruntów Agencji Nieruchomości Rolnych (dzierżawa, kupno) oraz obrót prywatny. Duży wpływ na kształtowanie tej struktury będą miały również możliwości uzyskania dochodu w gospodarstwach na poziomie, który pozwoli na utrzymanie się z prowadzonej działalności w gospodarstwie. Rozwijać się będą przede wszystkim gospodarstwa duże o powierzchni powyżej 15 ha, poprzez powiększanie swojego areалу i wprowadzanie nowoczesnych technologii. Kompleksowe prowadzenie prac urządzeniowo-rolnych sprzyjać będzie poprawie struktury obszarowej gospodarstw oraz właściwej ich organizacji.
14. Przeprowadzenie prac scaleniowych przewiduje się w czterech obrębach gminy na powierzchni ok. 5 000 ha. Należy dla tych miejscowości opracować miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, ustalenia których będą uwzględniane w założeniach do projektu scalenia gruntów. Opracowanie w/w planów, powinno odbywać się przy aktywnym udziale mieszkańców wsi.

15. Planowana sieć dróg transportu rolnego opierać się będzie przede wszystkim na drogach już istniejących. Na terenie gminy przewiduje się do przebudowy ok. 128 km dróg. Drogi te pełnić będą również funkcję powiązań komunikacyjnych między miejscowościami gminy. Po nich również w większości zaplanowano przebieg tras rowerowych.
16. Przebudowane drogi powinny posiadać rozwiązania projektowe, gwarantujące długi okres eksploatacji (nawierzchnie asfaltowe, betonowe, tłuczniowe skropione, efektywne i sprawne systemy odwadniające). Projekty dróg powinny uwzględniać pas gruntu przeznaczony pod planowane zadrzewienia i zakrzewienia.
17. Poprawy wymaga struktura zasiewów z przeważającym udziałem zbóż. Występujące bardzo dobre warunki glebowo-klimatyczne powinny zostać wykorzystane do rozwoju wielokierunkowej produkcji roślinnej oraz stworzenia właściwej struktury upraw, w której obok tradycyjnych upraw intensywnych, znajdują się również uprawy specjalistyczne z zakresu warzywnictwa, sadownictwa, nasiennictwa, kwiaciarstwa.
18. Podstawowym kierunkiem rozwoju produkcji zwierzęcej na terenie gminy Warta Bolesławiecka powinna być hodowla bydła (mlecznego i opasowego) oraz trzody chlewnej.
19. Na terenie całej gminy występują korzystne warunki glebowe dla rozwoju rolnictwa intensywnego wykorzystującego nowoczesne technologie. Jednak w obrębach położonych na terenie Obszaru Chronionego Krajobrazu „Grodziec” oraz w sąsiedztwie planowanych zespołów przyrodniczo - krajobrazowych, wskazane byłoby prowadzenie produkcji rolniczej zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju.
20. Rozwój produkcji rolnej oraz zwiększenie jej konkurencyjności wymagać będzie od rolników organizowania się w grupy producentów rolnych, co pozwoli wzmocnić ich pozycję na rynku produktów rolnych. Sprzyjać to będzie również wzrostowi opłacalności produkcji rolniczej.
21. Do organizowania systemu urządzeń obsługujących rolnictwo należy włączyć rolników dysponujących wolnymi pomieszczeniami gospodarczymi oraz wyspecjalizowanym sprzętem rolniczym. Duże znaczenie dla tworzenia systemu obsługi rolnictwa i zbytu produktów rolnych, będzie miało również zaangażowanie organizacyjno-finansowe samorządu powiatowego i gminnego.
22. Wysoki stopień zapotrzebowania na prace urządzeniowo-rolne występuje w obrębach: Raciborowice Górne, Tomaszów Bolesławiecki, Warta Bolesławiecka, Raciborowice Dolne i Szczytnica.

23. Przed przystąpieniem do realizacji prac urządzeniowo-rolnych poszczególnych wsi należy przeprowadzić aktualizację ewidencji gruntów.
24. Ogólne koszty realizacji podstawowych zabiegów urządzeniowo-rolnych na terenie gminy wyniosą około 51 972 tys. zł. Finansowanie prac urządzeniowo-rolnych możliwe będzie w dużym stopniu z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFFROW) w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013, zgodnie z ustaleniami zawartymi w tym programie.
25. Należy zorganizować system monitoringu, który szeroko informowałby mieszkańców gminy jak również innych zainteresowanych spoza gminy, o zmianach zachodzących na jej terenie i możliwościach, jakie te zmiany stwarzają. Chodzi tu między innymi o szeroką informację dotyczącą inwestowania na terenie gminy, informację o możliwości korzystania z różnych funduszy celowych, czy kredytów, informacje o działaniach administracyjnych i zamierzeniach ułatwiających inwestowanie w budownictwie mieszkaniowym, usługach itp., informowanie społeczności gminnej na temat prac urządzeniowo-rolnych i korzyści jakie wynikają z ich przeprowadzenia itd.
26. Wynikające z planu urządzeniowo-rolnego ustalenia dotyczące kształtowania i rozwoju rolniczej przestrzeni produkcyjnej winny być wykorzystane przez władze gminy do formułowania wniosków adresowych do opracowań i projektów sporządzanych dla obszaru gminy Warta Bolesławiecka. Powinny być też wskazówkami jakiego rodzaju opracowania czy projekty należy stworzyć, aby spowodować, że gmina stanie się bardziej atrakcyjna, aktywna gospodarczo i będzie rozwijać się wykorzystując wszystkie swoje atuty, tworząc tym samym sprzyjające warunki życia i pracy na obszarach swoich wsi.

III. WYKAZ TABEL

- Tabela 1 - Powierzchnia i ludność gminy Warta Bolesławiecka
- Tabela 2 - Struktura wiekowa ludności
- Tabela 3 - Zatrudnieni głównie w swoich gospodarstwach rolnych
- Tabela 4 - Poziom wykształcenia ludności pracującej głównie w swoich gospodarstwach rolnych
- Tabela 5 - Bezrobotni w grupach wiekowych
- Tabela 6 - Bezrobotni wg wykształcenia
- Tabela 7 - Powierzchnia wód otwartych i sieci rzek
- Tabela 8 - Obszary i obiekty chronione
- Tabela 9 - Powierzchnia lasów i lesistość
- Tabela 10 - Gleboznawcza klasyfikacja gruntów
- Tabela 11 - Charakterystyka jakości użytków rolnych
- Tabela 12 - Zakwaszenie gleb w gminie ogółem
- Tabela 13 - Waloryzacja rolniczej przestrzeni produkcyjnej
- Tabela 14 - Struktura użytkowania gruntów ogółem
- Tabela 15 - Struktura użytków rolnych
- Tabela 16 - Struktura władania gruntami (udział w powierzchni ogólnej obrębu)
- Tabela 17 - Struktura władania użytkami rolnymi ogółem
- Tabela 18 - Struktura gospodarstw w grupach obszarowych (grunty własne i dzierżawione)
- Tabela 19 - Rozdrobnienie gruntów gospodarstw w grupach obszarowych (grunty własne)
- Tabela 20 - Struktura gruntów dzierżawionych przez rolników
- Tabela 21 - Wyposażenie wsi w infrastrukturę techniczną - istniejące i planowane
- Tabela 22 - Zagospodarowanie nieczystości stałych
- Tabela 23 - Stan melioracji szczegółowych
- Tabela 24 - Stan dróg transportu rolnego
- Tabela 25 - Struktura upraw w gospodarstwach rolnych
- Tabela 26 - Plony podstawowych upraw
- Tabela 27 - Produkcja zwierzęca
- Tabela 28 - Obsada inwentarza na 100 ha UR w SD
- Tabela 29 - Wyposażenie w mechaniczną siłę pociagową w gospodarstwach rolnych

- Tabela 30 - Wyposażenie wsi w infrastrukturę społeczną
- Tabela 31 - Charakterystyka gminy pod względem warunków i poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego
- Tabela 32 - Stan i potrzeby w zakresie melioracji podstawowych
- Tabela 33 - Stan i potrzeby melioracji szczegółowych
- Tabela 34 - Obszar gruntów planowanych do zalesienia
- Tabela 35 - Lesistość obecna i prognozowana
- Tabela 36 - Grunty planowane do zalesienia według władania
- Tabela 37 - Planowana powierzchnia użytków rolnych
- Tabela 38 - Zainteresowanie rolników kupnem lub dzierżawą gruntów ANR
- Tabela 39 - Liczba gospodarstw mogących utrzymać się z własnych użytków rolnych na poziomie porównywalnym
- Tabela 40 - Potrzeby prac scaleniowych
- Tabela 41 - Planowana długość sieci dróg transportu rolnego
- Tabela 42 - Gęstość planowanej sieci dróg transportu rolnego o trwałej nawierzchni
- Tabela 43 - Wykaz działek dróg planowanych do przebudowy
- Tabela 44 - Rodzaj i zakres podstawowych zabiegów urządzeniowo-rolnych
- Tabela 45 - Koszty podstawowych zabiegów urządzeniowo-rolnych
- Tabela 46 - Źródła finansowania prac urządzeniowo-rolnych oraz działań z zakresu rozwoju obszarów wiejskich

IV. WYKAZ RYSUNKÓW

- Rys. 1. - Położenie gminy Warta Bolesławiecka w województwie dolnośląskim
- Rys. 2. - Gęstość zaludnienia (osób/km²)
- Rys. 3. - Struktura wiekowa ludności
- Rys. 4. - Bezrobotni w grupach wiekowych (w %)
- Rys. 5. - Bezrobotni wg wykształcenia (w %)
- Rys. 6. - Aktualna lesistość
- Rys. 7. - Udział gleb dobrych w powierzchni użytków rolnych
- Rys. 8. - Waloryzacja rolniczej przestrzeni produkcyjnej (punktacja IUNG)
- Rys. 9. - Ocena jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej (synteza)
- Rys. 10. - Struktura użytkowania gruntów
- Rys. 11. - Udział użytków rolnych w powierzchni ogólnej obrębu

- Rys. 12. - Struktura użytków rolnych
- Rys. 13. - Udział gruntów ornych w powierzchni użytków rolnych
- Rys. 14. - Kierunki użytkowania ziemi
- Rys. 15. - Udział sektora publicznego w strukturze władania gruntami
- Rys. 16. - Udział gruntów ANR w powierzchni ogółem
- Rys. 17. - Grunty Agencji Nieruchomości Rolnych
- Rys. 18. - Władanie użytkami rolnymi
- Rys. 19. - Średnia powierzchnia gospodarstwa w obrębie wg gruntów własnych i dzierzawionych
- Rys. 20. - Udział gospodarstw o powierzchni powyżej 15,00 ha w ogólnej liczbie gospodarstw rolnych (grunty własne i dzierzawione)
- Rys. 21. - Udział powierzchni gospodarstw o wielkości powyżej 15 ha, w ogólnej powierzchni gospodarstw rolnych (grunty własne i dzierzawione)
- Rys. 22. - Typologia wsi według struktury obszarowej gospodarstw rolnych (grunty własne i dzierzawione)
- Rys. 23. - Średnia liczba działek w gospodarstwach prywatnych wg gruntów własnych
- Rys. 24. - Średnia powierzchnia działki w gospodarstwach prywatnych wg gruntów własnych
- Rys. 25. - Ocena warunków społeczno-gospodarczych produkcji rolnej
- Rys. 26. - Gospodarka wodno - ściekowa
- Rys. 27. - Usuwanie nieczystości stałych
- Rys. 28. - Gęstość sieci dróg transportu rolnego (drogi istniejące w terenie)
- Rys. 29. - Obsada inwentarza
- Rys. 30. - Mechaniczna obsługa pól w gospodarstwach rolnych
- Rys. 31. - Wyposażenie gospodarstw rolnych w kombajny zbożowe
- Rys. 32. - Wyposażenie w urządzenia obsługi rolnictwa
- Rys. 33. - Wyposażenie w infrastrukturę społeczną
- Rys. 34. - Regiony funkcjonalne obszarów wiejskich Dolnego Śląska
- Rys. 35. - Potrzeby odbudowy i konserwacji rowów melioracyjnych
- Rys. 36. - Warunki wodne i gospodarka wodna
- Rys. 37. - Walory przyrodniczo-krajobrazowe oraz ich ochrona
- Rys. 38. - Obszary wymagające stosowania zabiegów przeciwoerozyjnych
- Rys. 39. - Planowane zalesienia gruntów
- Rys. 40. - Prognozowany stopień lesistości
- Rys. 41. - Zalesienia i zadrzewienia gruntów

- Rys. 42. - Grunty planowane do zainwestowania
- Rys. 43. - Przewidywane wyłączenia użytków rolnych
- Rys. 44. - Liczba gospodarstw w obrębie mogących utrzymać się z własnych użytków rolnych na poziomie porównywalnym
- Rys. 45. - Potrzeby przeprowadzenia scalenia gruntów
- Rys. 46. - Udział dróg wymagających przebudowy lub modernizacji w ogólnej długości dróg transportu rolnego
- Rys. 47. - Potrzeby przebudowy lub modernizacji dróg transportu rolnego
- Rys. 48. - Planowana sieć dróg transportu rolniczego
- Rys. 49. - Aktualna struktura zasiewów
- Rys. 50. - Optymalna struktura zasiewów
- Rys. 51. - Stopień zapotrzebowania na prace urządzeniowo-rolne

V. WYKAZ MATERIAŁÓW ŹRÓDŁOWYCH

1. Ewidencja gruntów i budynków. Stan na listopad 2004 r.
2. Dane z wywiadu u sołtysów (sierpień - wrzesień 2005 r.).
3. Wyniki inwentaryzacji terenowej (lipiec – sierpień 2005 r.).
4. Karty podatkowe gospodarstw (marzec 2005 r.).
5. Dane z Urzędu Gminy Warta Bolesławiecka (marzec 2005 r.).
6. Katalog obszarów i obiektów chronionych województwa legnickiego, Legnica 1998 r.
7. Mapa sozologiczna gminy Warta Bolesławiecka w skali 1:50 000.
8. Mapa hydrograficzna gminy Warta Bolesławiecka w skali 1: 50 000.
9. Mapa glebowo – rolnicza w skali 1:25 000.
10. Województwo dolnośląskie w 1998 roku, Urząd Statystyczny we Wrocławiu 1999 r.
11. Rocznik Statystyczny Województwa Dolnośląskiego, tom I i II, Urząd Statystyczny we Wrocławiu 2001 r.
12. Powszechny spis rolny z 1996 r. – Dane dotyczące województwa legnickiego, Urząd Statystyczny w Legnicy 1997 i 1998 r.
13. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Warta Bolesławiecka, Warta Bolesławiecka - Legnica 1999 r.
14. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Warta Bolesławiecka, Warta Bolesławiecka– Oborniki Śląskie, kwiecień 2005 r.

15. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Terenu Górniczego „Podgrodzie I”, Warta Bolesławiecka, listopad 2000 r.
16. Opracowanie ekofizjograficzne dla miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Warta Bolesławiecka, Wrocław, maj 2004 r.
17. Program zwiększenia lesistości i zadrzewień województwa legnickiego, Legnica 1997 r.
18. Warunki przyrodnicze produkcji rolnej – województwo legnickie, Puławy 1983 r.
19. Strategia Rozwoju Obszarów Wiejskich Województwa Dolnośląskiego, Wrocław 2000 r.
20. Wojewódzki Program Rozwoju Sektora Rolno – Spożywczego, Wrocław 2002 r.
21. Prof. dr hab. Teodor Nietupski – Proponowane modele gospodarstw rolnych na Dolnym Śląsku, z „Wojewódzkiego Programu Rozwoju Sektora Rolno – Spożywczego”. Opracowanie na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego we Wrocławiu, 2002 r.
22. Plan Rozwoju Obszarów Wiejskich 2004 – 2006, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Warszawa, lipiec 2004 r.
23. Sektorowy Program Operacyjny – „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich 2004 – 2006”, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Warszawa, wrzesień 2004 r.
24. Ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich ze środków pochodzących z Sekcji Gwarancji Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej (Dz. U. z 2003 r. nr 229 poz. 2273 z późn. zm.).
25. Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. nr 80, poz. 717).
26. Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2004 r. nr 92, poz. 880).
27. Ustawa z dnia 28 września 1991 r. o lasach (jednolity tekst Dz. U. z 2005 r. nr 45, poz. 435 z 15.03.2005 r.).
28. Ustawa z dnia 03 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (Dz. U. nr 16, poz. 78 z późn. zm.).
29. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. nr 62, poz. 627 z późn. zm.).
30. Ustawa z dnia 17 maja 1989 r. Prawo geodezyjne i kartograficzne (jednolity tekst Dz. U. z 2000 r. nr 100, poz. 1086 z późn. zm.).

31. Ustawa z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa (jednolity tekst Dz. U. z 2001 r. nr 57, poz. 603 z późn. zm.).
32. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (jednolity tekst Dz. U. z 2001 r. nr 142, poz. 1591 z późn. zm.).
33. Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz. U. nr 91 poz. 576 z późn. zm.).
34. Ustawa z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne (Dz. U. nr 115 poz. 1129 z późn. zm.).
35. Ustawa z dnia 15 września 2000 r. o grupach producenckich i ich związkach (Dz. U. nr 88 poz. 983 z późn. zm.).
36. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w sprawie produktów, dla których mogą być tworzone grupy producentów rolnych (Dz. U. nr 43 z 2004 r.).
37. Rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie szczegółowych warunków i trybu udzielania pomocy finansowej na wspieranie przedsięwzięć rolnośrodowiskowych i poprawy dobrostanu zwierząt objętej planem rozwoju obszarów wiejskich (Dz. U. nr 174 poz. 1809 z 2004 r.).
38. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 kwietnia 2004 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu udzielania pomocy finansowej na uzyskiwanie rent strukturalnych objętej planem obszarów wiejskich (Dz. U. nr 114 poz. 1191).
39. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 14 kwietnia 2004 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu udzielania pomocy finansowej na wspieranie działalności rolniczej na obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania objętej planem rozwoju obszarów wiejskich (Dz. U. nr 73 poz. 657).
40. Wytyczne Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w sprawie ustalania granicy rolno – leśnej z dnia 31 lipca 2003 r.
41. Krajowa strategia ochrony i umiarkowanego użytkowania różnorodności biologicznej, przyjęta przez Radę Ministrów 25 lutego 2003 r.
42. Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007 – 2013 (projekt), Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Warszawa, lipiec 2006 r.